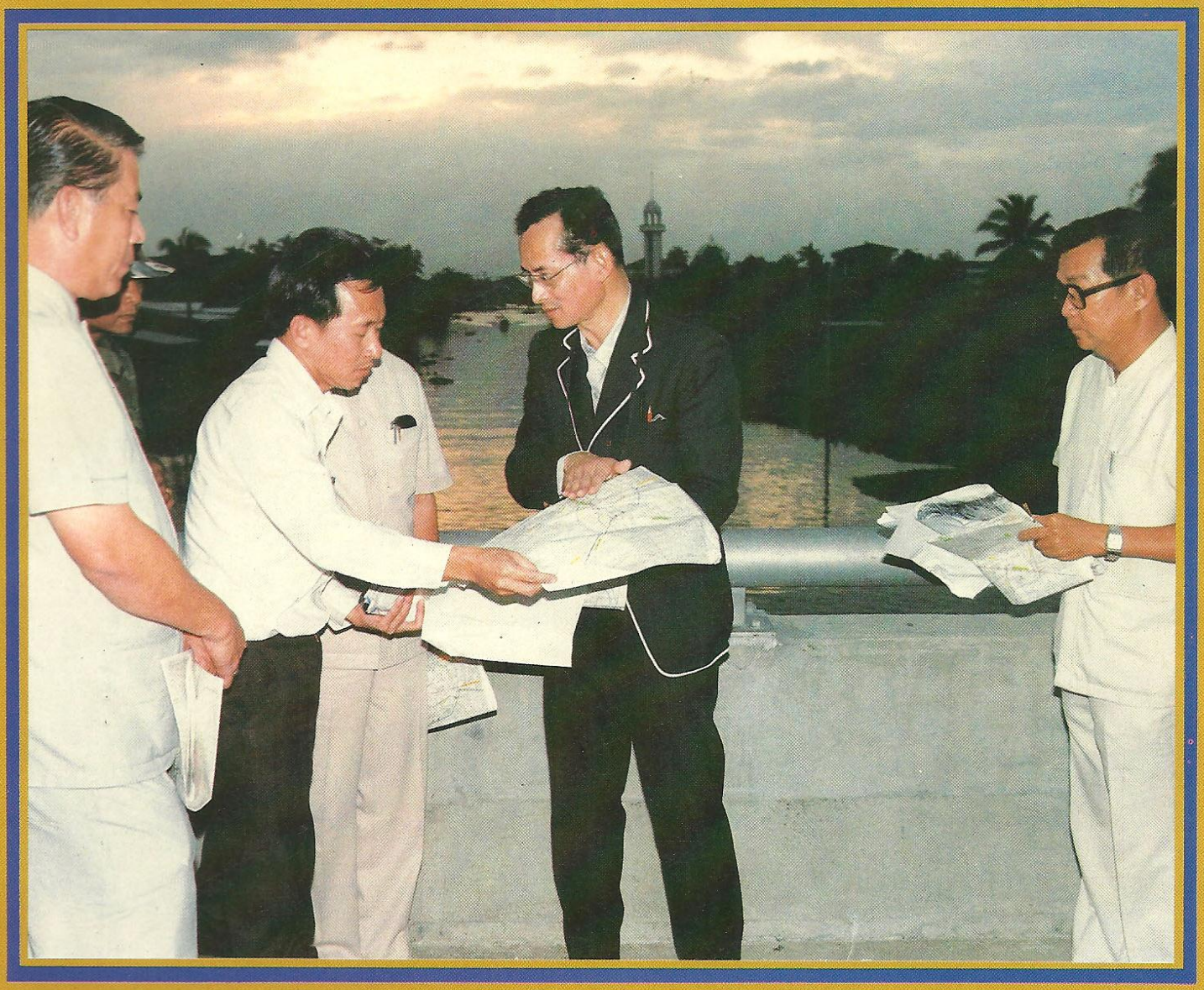

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๒
ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๒๖

บ้านเมืองคือตัวเรา
สร้างตัวเราเท่ากับสร้างบ้านเราด้วย

บ้านเมืองของเราคือตัวเราทั้งหลาย
มิใช่ผู้อื่นถ้าเราสามารถสร้างตัวเองได้ ก็เท่ากับสร้างบ้านของเราด้วย

พระบรมราโชวาท

ของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

"วารสารไทย" เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา
นายกระมล ทองธรรมชาติ
ร.ท.สุวิทย์ ยอดมณี
น.ต.ถาวร ชนะภัย

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
นายเย็นใจ เลาหวณิช

บรรณาธิการผู้ช่วย
นายกำพล แกล้วทนงค์

คณะผู้จัดทำ

นายเย็นใจ เลาหวณิช	นายวิจิตร อาวะกุล
นางคณิตา เลขะกุล	นายจรินทร์ ปัญญาศิริ
นายชาคริต จุลกะเสวี	นายชลินทร์ มิลินทสูตร
นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ	นางดวงกมล จันทร์สม
นายบุรีรักษ์ นามวัฒน์	นายบุญญรักษ์ นิงสานนท์
นายประพัฒน์ ตรีณรงค์	นางปรารถนา สุทิน
นางสาวพรพิมล วรดิลก	นางศิริวัลย์ เหมะจันทร
นายสถิตย์ เลิงโอสง	นายสมบูรณ์ สุขสำราญ
นายอนันต์ ขุมสิน	นางสาวอนงค์ ณ บางช้าง
นายกำพล แกล้วทนงค์	นางลักษมี เสนจันทร์สิชัย

ฝ่ายศิลป์
นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ
นายศิริชัย สมศิริธรรม

ฝ่ายเผยแพร่
ฝ่ายส่งเสริมและประสานงาน
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

เจ้าของ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานวารสารไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ตึกบัญชาการชั้น ๒
ทำเนียบรัฐบาล โทร. ๒๘๑๖๗๐๖, ๒๘๑๐๕๗๐

วารสารไทย เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป

ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ

ปกหน้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรสภาพ น้ำท่วมในเขต กทม. และพระราชทานพระราชดำริในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ปกหลัง พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบรมรูปทรงม้า
จรินทร์ ปัญญาศิริ ถ่ายภาพ

ออกแบบรูปเล่ม: น.ต.ถาวร ชนะภัย

พิมพ์ที่ บริษัท ประชาชน จำกัด (แผนกการพิมพ์)๓๕ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ นายนิรันดร์ เหตระกูล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๖
โทร. ๒๓๔๒๐๖๒

จากบรรณาธิการ

คนไทยเป็นคนโชคดีที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในผืนแผ่นดินทอง หรือ "สุวรรณภูมิ" นี้ ซึ่งเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มองไปทางไหนก็เขียวชะอุ่มไปด้วยพืชผักผลไม้นานาชนิด อาจกล่าวได้โดยเต็มภาคภูมิว่าผลไม้ไทยมีมากชนิดที่สุดและมีรสชาดเลิศที่สุดในโลก อีกทั้งผลไม้เหล่านี้ยังทะยอยกันออกตามฤดูกาลต่าง ๆ หมุนเวียนต่อเนื่องกันไม่ขาดตลอดปี

บรรพบุรุษไทยจึงยึดการทำไร่ ทำสวน ทำนา เป็นอาชีพหลักซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน สินค้าออกที่สำคัญที่สุดของเราคือข้าว ซึ่งเราส่งออกตีตลาดโลกจนเป็นอันดับหนึ่งหรือติดอันดับแรก ๆ ตลอดมา ไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลกที่หลายประเทศพากันมองเราด้วยความอิจฉา

แต่ไทยก็เป็นประเทศยากจน เพราะเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีฐานะยากจน แม้จะไม่มีใครอดตายเหมือนประชาชนในบางประเทศ แต่คนไทยเป็นจำนวนมากมีชีวิตอย่างแร้นแค้นขาดแคลนสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามปกติ หาได้ไม่พอจ่าย ต้องกู้หนี้ยืมสินเขาเกือบตลอดชีวิต คนที่น่าสงสารเหล่านี้ส่วนใหญ่คือเกษตรกรยากจนที่มีอยู่ทั่วทุกภาคในประเทศไทย

รัฐบาลไทยตระหนักในปัญหาสำคัญนี้เป็นอย่างดี จึงกำหนดให้การพัฒนาชนบทยากจนเป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกษตรกรเหล่านี้ยืนหยัดอยู่บนขาของตนเองได้ มีรายได้จากการขายผลิตผลพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ

นอกจากนี้รัฐบาลยังสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่อาศัยเทคโนโลยีระดับพื้นบ้านพอที่เกษตรกรจะจัดการได้ด้วยตนเอง มาเสริมการพัฒนาด้านการเกษตรอีกทางหนึ่ง เป็นการสร้างงานในชนบทและยกฐานะของชาวชนบทซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศให้สูงเร็วขึ้น

การพัฒนาทางการเกษตร และทางอุตสาหกรรมการเกษตรจึงเป็นกุญแจเปิดประตูไปสู่การพัฒนาของประเทศไทย

แต่การพัฒนาทางการเกษตรต้องพึ่งพาปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ แหล่งน้ำ ถ้าไม่มีน้ำก็ไม่มีการเกษตร

เป็นโชคดีมากอีกอย่างหนึ่งของคนไทยที่มีผู้นำในการทุ่มเทกำลังความคิดเวลาตลอดจนกำลังกายเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำติดต่อกันมานับสิบสิบปี ท่านผู้นั้นคือ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช "พ่อหลวง" ของปวงชนชาวไทย ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงตระหนักในความสำคัญอย่างยิ่งยวดของแหล่งน้ำที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร และการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลาช้านานแล้ว

พระราชกรณียกิจในเรื่องนี้มีมากมายสุดที่จะพรรณาสั้น ๆ ได้ เช่น ทรงยับยั้งและป้องกันการทำลายป่าบริเวณภูเขาภาคเหนือและขจัดการปลูกฝิ่นไปพร้อมกันด้วยการพระราชทานพระราชดำริแก่รัฐบาลให้ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น ส่งเสริมการเกษตรในที่สูง และพัฒนาชาวไทยภูเขา

ทรงส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารด้วยระบบ "ส.ท.ก." (สิทธิทำกิน) โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริให้ระบายน้ำออกจาก "พรุ" ในภาคใต้ เพื่อแก้ปัญหาน้ำขัง และเปลี่ยนที่ไร้ประโยชน์มาเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรของราษฎร ทรงแนะนำกรมชลประทานให้สร้างอ่างเก็บน้ำและฝายทั่วประเทศโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมัยเมื่อประทับอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงศึกษาวิชาการทางการเกษตรหรือวิศวกรรมชลประทานในมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด แต่เมื่อเสด็จกลับประเทศไทยและทรงศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของประเทศแล้ว ทรงตระหนักว่าการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศ ก็ทรงเอาพระทัยใส่เรื่องนี้เป็นพิเศษ ทรงศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง ท้องถิ่นทุรกันดารแทบทุกหัวระแหงในประเทศไทยพระองค์ได้เคยเสด็จไปทอดพระเนตรมาแล้วแทบทั้งสิ้น ทรงเข้าพระทัยในปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรอย่างลึกซึ้ง และทรงมีความเชี่ยวชาญในเรื่องแหล่งน้ำอย่างยอดเยี่ยมจนกระทั่งผู้เชี่ยวชาญเรื่องแหล่งน้ำในต่างประเทศต้องประหลาดใจในพระปรีชาสามารถของพระองค์

เมื่อเกิดน้ำท่วมกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัย และทรงให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้เป็นอย่างมาก ถึงกับทรงเลื่อนการเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในต้นเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เสด็จฯ เป็นประจำทุกปี แต่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จแทนพระองค์ไปก่อน พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ทั้งนี้เพื่อทรงหาหนทางแก้ปัญหาน้ำท่วมบรรเทาความทุกข์ยากของราษฎรให้จงได้ ในการนี้ได้เสด็จฯ เป็นการส่วนพระองค์อย่างเงียบ ๆ ทั้งทางเฮลิคอปเตอร์ ทางเรือ และทางรถยนต์ ไปทอดพระเนตรบริเวณน้ำท่วมหลายต่อหลายครั้ง บางครั้งก็เป็นเวลาค่ำคืนพร้อมด้วยแผนที่และไฟฉายในพระหัตถ์ ทรงศึกษาปัญหาและพระราชทานพระราชวินิจฉัยให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการแก้ปัญหา โดยวิธีที่ประหยัดให้ได้ผลเร็วที่สุด พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมของพระองค์เป็นที่ซาบซึ้งในหัวใจพสกนิกรสุดที่จะพรรณาได้

ถ้าเพียงแต่ชาวไทยโดยเฉพาะข้าราชการจะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเอาใจใส่โดยเจริญรอยตามพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วเชื่อได้ว่าการพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การเกษตร ตลอดจนการพัฒนาด้านอื่น ๆ ทุกด้านจะต้องสำเร็จโดยรวดเร็วอย่างแน่นอน

ในศุภวารดิถีวันเฉลิมพระชนมพรรษาขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเวียนมาบรรจบอีกวาระหนึ่งในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๖ นี้ *วารสารไทย* ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระพรชัยมงคล ขอจงทรงพระเจริญ และทรงพระเกษมสำราญยิ่งยืนนาน เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้าคณะผู้จัดทำวารสารไทย

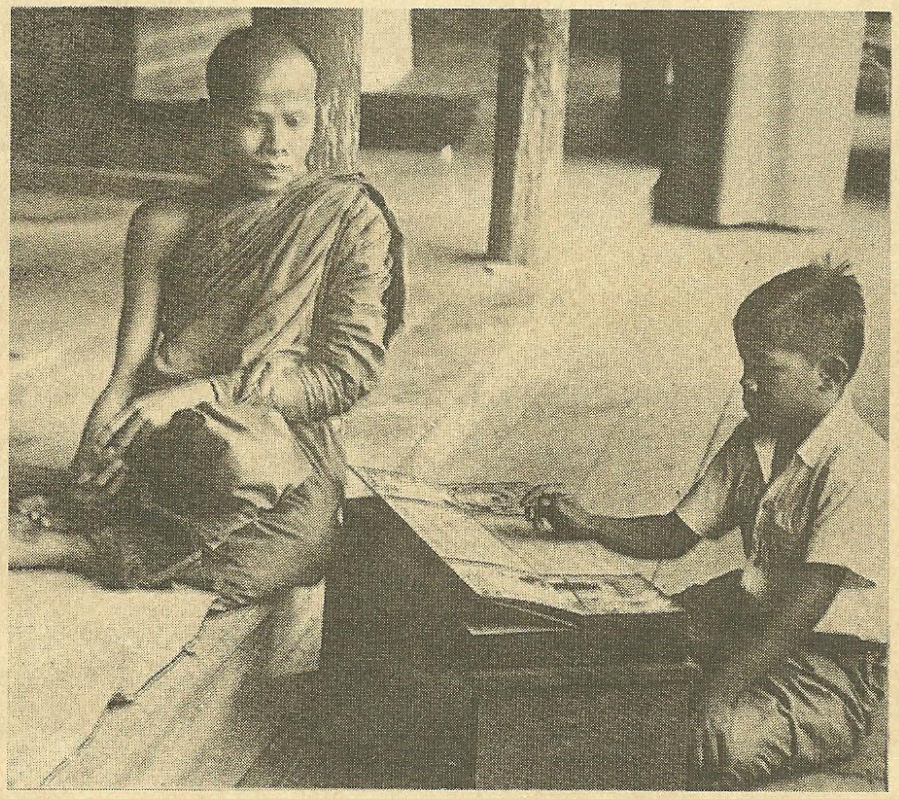

อ่านวารสารไทยจบแล้ว
กรุณาแบ่งปันให้ผู้อื่น
ได้อ่านต่อ ๆ กันด้วย

พิธีทำขวัญข้าวเมื่อข้าวเริ่มตั้งท้องในแปลงนาทดลองบริเวณพระราชวังสวนจิตรลดา ภาพนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธี เพื่อขวัญและกำลังใจของบรรดาเกษตรกร

กษัตริย์นักพัฒนา

จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์

ทรงริเริ่มปฏิรูปที่ดิน
ถิ่นหนองพลับหุบกระพงทรงคุณค่า
เขาหินซ้อน, พิกุลทองรองลงมา
พลิกแผ่นดินพัฒนาให้สมบูรณ์

คำว่า *"กษัตริย์นักพัฒนา"* ไม่ใช่คำใหม่สำหรับคนไทย เพราะคำ ๆ นี้ทุกคนทราบดีว่าหมายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวไทยสุดจะพรรณนา พระราชดำริในทุกเรื่องทุกกรณีล้วนแต่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่ราษฎรทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชดำริในการปรับปรุงพัฒนาผืนดินที่คนทั่วไปเห็นว่าไม่มีคุณค่าแล้ว ให้กลับกลายเป็นแผ่นดินทอง ราษฎรสามารถเข้าทำกินได้อย่างอุดมสมบูรณ์ชั่วลูกชั่วหลาน หุบกระพงหรือหุบตาพงที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นโครงการตัวอย่างโครงการแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่รัฐบาลตั้งแต่ปี ๒๕๐๗ จากสภาพที่แห้งแล้งพื้นดินแห้งผาก และถูกทอดทิ้งให้รกร้างมาเป็นเวลาแรมปี ปัจจุบันหุบกระพงกลับกลายมาเป็นแผ่นดินที่มีคุณค่ามหาศาลเป็นไร่สวนเขียวขจี เป็นที่จัดตั้งหมู่บ้านสหกรณ์ตัวอย่าง ซึ่งทุกคนที่ได้ไปเห็นด้วยตาตนเองแทบจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเหมือนปาฏิหาริย์แท้ ๆ และถึงแม้เวลาจะเนิ่นนานมาเป็นสิบ ๆ ปีแล้วก็ตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มิได้ทรงทอดทิ้ง แต่จะเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมและพระราชทานคำแนะนำเพิ่มเติมตลอดเวลา

และขณะนี้การพัฒนาพื้นที่รกร้างกันดารได้เริ่มขึ้นแล้วอีก ๒ แห่งคือที่ตำบลเขาหินซ้อน

> *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นในหลวงของประชาชน และทรงอยู่เพื่อประชาชนโดยแท้ ในปีหนึ่ง ๆ จะทรงใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๘ เดือน เสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎรทุกหนทุกแห่งทั่วทุกภาคของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นถิ่นทุรกันดารสักเพียงใดก็ตาม ได้ทรงทราบด้วยพระเนตรพระกรรณ ถึงทุกข์สุขของราษฎร แม้ปัญหาน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่เกิดขึ้นในขณะนี้ก็มิได้ทรงทอดทิ้ง ทรงเป็นธุระเอาพระทัยใส่อย่างยิ่ง*

อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราแห่งหนึ่ง และอีกแห่งหนึ่งคือที่บ้านพิกุลทอง ตำบลกะลุวอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ทั้งนี้โดยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานพระราชดำริให้ปฏิรูปสภาพพื้นที่ที่ไม่มีคุณค่ามาก่อนให้เกิดประโยชน์ให้จงได้

นับย้อนไปเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดศาลพระบวรราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และได้เสด็จไปทอดพระเนตรที่ดินจำนวน ๒๖๔ ไร่ ซึ่งนายทิวา พูลสมบัติ นายอำเภอพนมสารคาม สมัยนั้น ได้นำราษฎรอำเภอพนมสารคามน้อมเกล้าฯ ถวายไว้เมื่อปี ๒๕๒๐ - ๒๕๒๑ เพื่อให้ทรงสร้างพระตำหนักส่วนพระองค์ขึ้นเพราะอยู่ใกล้บริเวณที่เป็นเขาหินซ้อนมีทิวทัศน์ที่สวยงามแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าควรจะให้ที่ดินผืนนี้ส่งผลกลับคืนมาให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป จึงมีพระราชดำริที่จะพัฒนาให้เป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรในการใช้เป็นแหล่งศึกษาในด้านการเกษตรและพัฒนาอาชีพโดยให้อำเภอและจังหวัดตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ คือกรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรมประมง ก.ร.ป. กลาง กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน ช่วยกันดำเนินการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งราษฎรได้ถวายเพิ่มอีกเป็น ๑,๒๒๗ ไร่ และพระราชทานนามว่า *"ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน"* ตั้งแต่นั้นมา

นายสนาน ริมวานิช รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดินในฐานะเลขานุการคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน เล่าว่า พื้นที่นี้มีลักษณะเป็นเนินสลับซับซ้อน มีสายน้ำอยู่สายหนึ่งคือลำน้ำโจน ซึ่งสามารถส่งน้ำให้กับพื้นที่ใกล้เคียง ๒ ตำบลคือตำบลเขาหินซ้อน และตำบลเกาะขนุน ชาวไร่บริเวณนี้ส่วนใหญ่ปลูกมันสำปะหลัง แต่ผลผลิตต่ำประมาณ ๑.๕ ตันต่อไร่เท่านั้น นอกจากนั้นก็มีสวนผลไม้เป็นหย่อม ๆ มีเลี้ยงสัตว์ปีกบ้าง เมื่อได้รับพระราชทานพระราชดำริที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์การศึกษาพัฒนาขึ้นนั้น ได้รับสั่งว่า *"ไม่จำเป็นจะต้องมาทำการทดลองวิจัยอยู่ในบริเวณนี้ ขอให้นำเอากิจกรรมใดก็ตามที่ปรากฏว่าทำแล้วได้ผลดีมาแสดงในที่นี้เพื่อให้พี่น้องเกษตรกรที่มาเห็น นำเอาวิธีการที่ทำที่นี่แล้วได้ผลไปใช้ในเขตของตัว แล้วก็ยังจะได้ขยายออกไปในจังหวัดอื่น ๆ ของภาคตะวันออกนี้ด้วย"*

จากกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าว กรมพัฒนาที่ดินจึงได้เริ่มทำการสำรวจสภาพของดินเพื่อสาธิตการใช้ที่ดินให้เหมาะกับการเพาะปลูกพืช จากนั้นหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนก็ดำเนินการตามหน้าที่ ที่ได้แบ่งสรรกันรับผิดชอบโดยทันที ซึ่งระยะเวลาเพียง ๔ ปี สภาพพื้นที่บริเวณเขาหินซ้อนซึ่งเป็นดินเปรี้ยวทำการเพาะปลูกไม่ได้ผล ก็กลับเขียวขจีไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดจากทุกภาคของประเทศ รวมทั้งสวนสมุนไพรกว้างใหญ่ แปลงสาธิตรวบรวมพันธุ์ไผ่ตงขนุน มะขามเปรี้ยว ข้าว ถั่วเหลือง ฯลฯ

ปศุสัตว์จำพวกโค กระบือ สุกร เพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี ในอ่างเก็บน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติกว่า ๑๐ ปีเต็มไปด้วยปลานานาพันธุ์รวมทั้งปลากะพงและปลานิลด้วย นอกเหนือจากนั้นยังได้ผนวกงานส่งเสริมศิลปาชีพทอผ้า จักสาน ตลอดจนศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ ไว้ด้วยเพื่อเป็นตัวอย่างนำไปปฏิบัติเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งเมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ในปี ๒๕๒๙ แล้วเกษตรกรทั้งหมด ทั้งในพื้นที่โครงการและพื้นที่ของจังหวัดฉะเชิงเทรากับปราจีนบุรีจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ๗๔๗ ล้านบาทที่เดียว และในไม่ช้านี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับจังหวัดฉะเชิงเทรา จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนและเกษตรกรซึ่งนอกจากจะใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังสามารถนำตัวอย่างไปพัฒนาปรับปรุงไร่นาของตนอีกด้วย

สำหรับที่บ้านพิกุลทอง ต.กะลุวอ อ.เมือง จ.นราธิวาส ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง และเป็นโครงการที่สำคัญยิ่งโครงการหนึ่งนั้น หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับ ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ ระหว่างเดือนสิงหาคมและตุลาคม ปี ๒๕๒๔ ทรงพบว่าบริเวณพรุบ้านพิกุลทองนั้นได้มีการระบายน้ำออกแล้ว แต่สภาพพื้นดินเป็นกรด

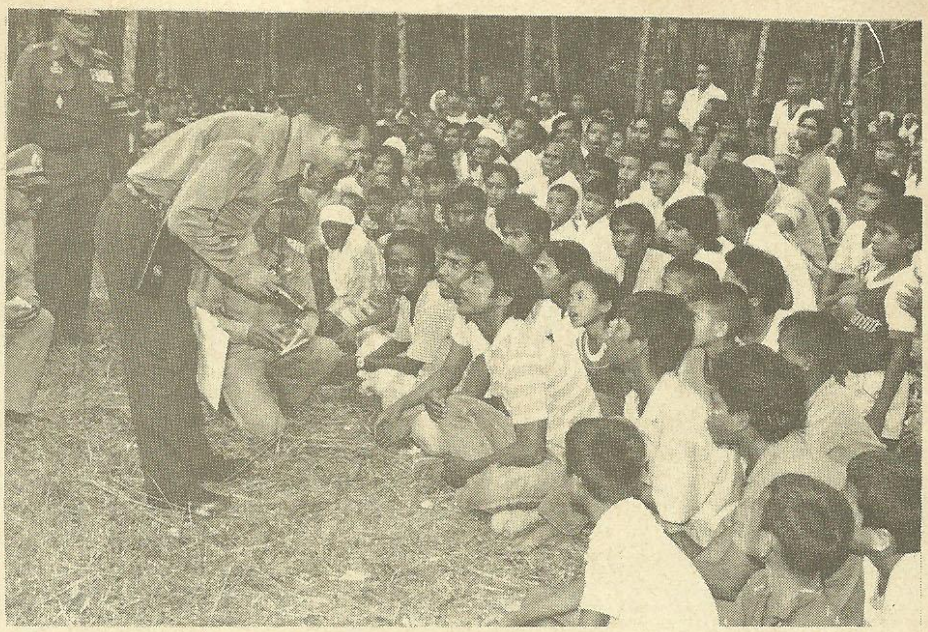

จัดทำการเพาะปลูกไม้ได้ผล จึงทรงมีพระราชกระแสให้หม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ องคมนตรีและนายชิต นิลพานิช ผู้ว่าราชการจังหวัดสมัยนั้นว่าควรจะทำการพัฒนาให้บริเวณพรุอันกว้างใหญ่นี้ สามารถทำประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

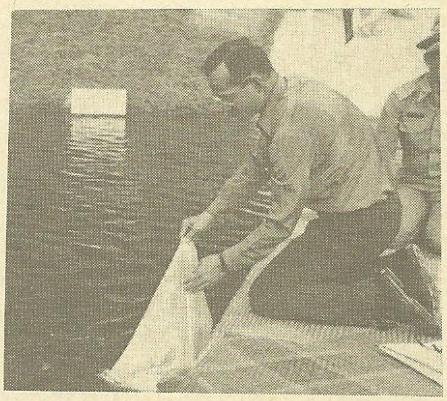

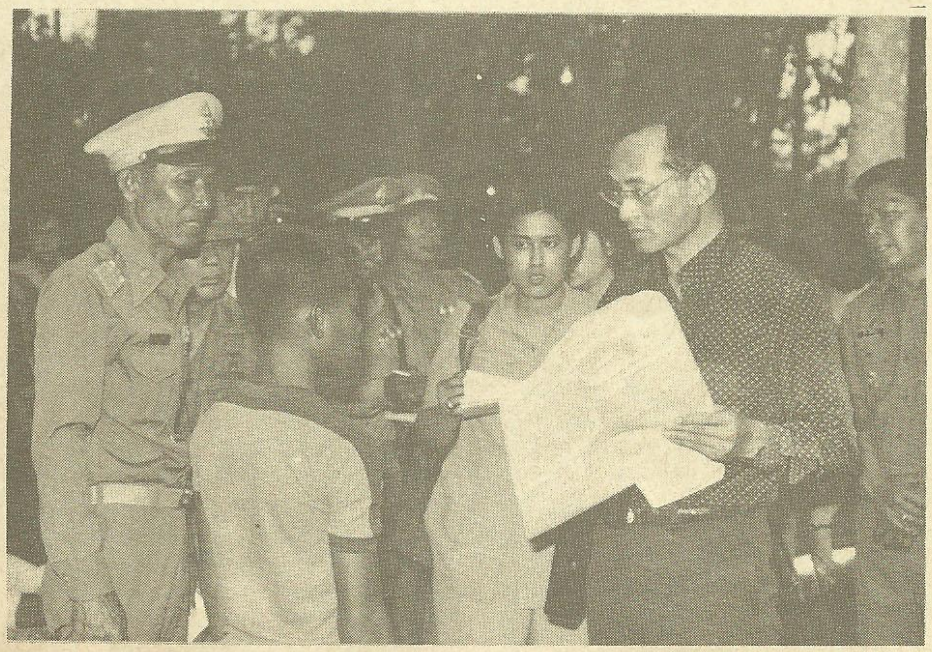

ของราษฎรใน ๘ หมู่บ้าน ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด ๒๗,๐๐๐ ไร่

เมื่อได้รับพระราชกระแสมาแล้วจึงมีการประชุมร่วมกันระหว่างจังหวัดนราธิวาสและสำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เพื่อดำเนินการให้ลุล่วงไปตามพระราชดำรินี้ โดยจัดเป็นโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาแบบเดียวกับที่เขาหินซ้อน และให้ชื่อว่า *"ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง"* ซึ่ง กปร. ได้อนุมัติให้ดำเนินการได้ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๒๕ และสนับสนุนงบประมาณสมทบให้ในเบื้องต้น ๔๑,๑๒๙,๖๖๙ บาท ร่วมกับงบปกติของหน่วยงานอีก ๑๕ หน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการคือจังหวัดนราธิวาส ก.ร.ป.กลาง กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมป่าไม้ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และกรมพัฒนา-

---

ไม่ว่าเสด็จพระราชดำเนินไปยังแห่งหนตำบลใดของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานหนักตลอดเวลา ทรงหาทางปลดเปลื้องทุกข์ยกฐานะประชาชนให้พอมีพอกิน

บริเวณศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน ที่มองเห็นก้อนหินตั้งซ้อนเรียงรายกันอยู่ เป็นทิวทัศน์ที่แลดูสวยงามยิ่งนัก

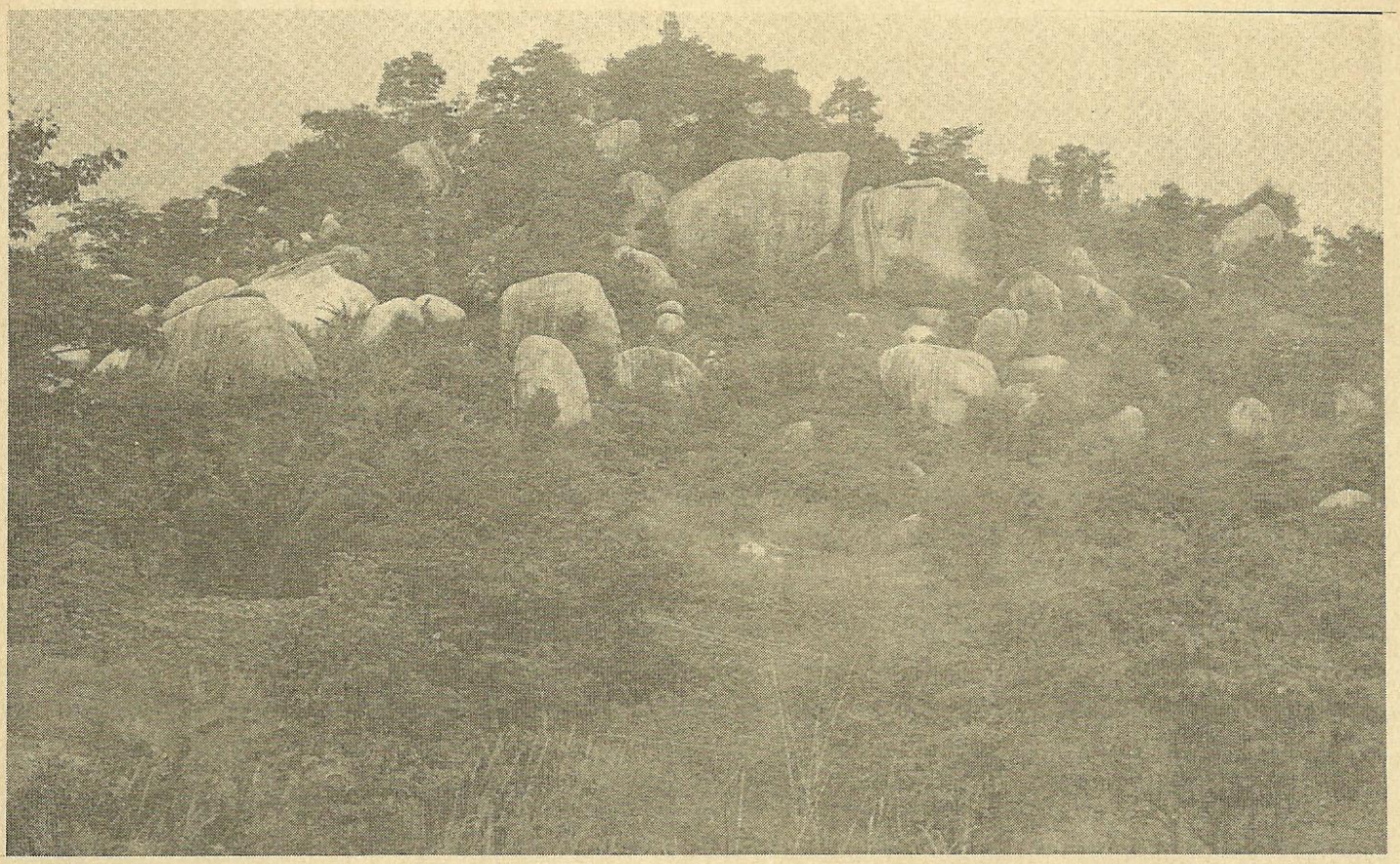

ที่ดิน ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ก็ได้ลงมือดำเนินการโดยทันที นับตั้งแต่การจัดซื้อที่ดินเพิ่มอีก ๔๖๘ ไร่ เพื่อเป็นที่ตั้งศูนย์ ทำการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำใกล้บ้าน เพื่อเป็นแหล่งน้ำทดลองวิจัยสภาพของดินและพืชไร่ พืชสวนครัว ไม้ผล พันธุ์สัตว์บกสัตว์น้ำต่าง ๆ สาธิตการนำดินพรุมาทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงสัตว์ จัดอบรมและฝึกสอนกรรมกรให้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

และเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๖ นี้เองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ และเรืออากาศโทวีระยุทธ ดิษยะศริน พระสวามี ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอฯ ไปทอดพระเนตรโครงการฯ ทรงปล่อยปลานิลกับปลาไน ๑๐๐,๐๐๐ ตัว ลงในอ่างเก็บน้ำใกล้บ้าน ซึ่งมีพื้นผิวน้ำประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ จากนั้นก็ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเพิ่มเติมว่า *"จุดประสงค์สำคัญของโครงการประเภทศูนย์ศึกษาการพัฒนามีอยู่ ๒ ประการ คือ เพื่อสาธิตการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งจะช่วยให้ราษฎรในท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองในการเลี้ยงชีพได้ อีกประการหนึ่งก็เพื่อสนับสนุนให้ส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้านสามารถร่วมมือประสานงานกันและผนึกกำลังกันอย่างแน่นแฟ้น ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสามัคคี และราษฎรก็จะเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์ ส่วนที่มีภาคเอกชนเข้าสนับสนุนด้านทุนดำเนินงาน ก็แสดงว่าเริ่มมีผู้ที่เข้าใจในวัตถุประสงค์ และศรัทธาในผลงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาแล้ว"*

พระราชดำรัสข้างต้นนี้ ทำให้เรามองเห็นอย่างแจ้งชัดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีสายพระเนตรกว้างไกลเพียงใด ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ออกเยี่ยมเยือนราษฎรเพื่อทอดพระเนตรความเป็นอยู่อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทห่างไกล ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดโครงการตามพระราชดำริขึ้นมากมายรวมทั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง นี้ด้วย ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นตามโครงการแล้ว จะอำนวยประโยชน์แก่ ประชาชนและประเทศชาติอย่างมหาศาล

พระบรมราชชนนี ในรัชกาลปัจจุบัน

สมภพ จันทรประภา

มีความในประกาศรัชกาลที่ ๔ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ความตอนหนึ่งว่า สมเด็จพระบรมราชชนนีในพระเจ้าแผ่นดินนั้น ออกพระนามกันมาแต่โบราณว่าพระพันปี

พระบรมราชชนนีในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชพระนามเดิมว่านกเอี้ยง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ทรงสถาปนาไว้ในที่สมเด็จพระบรมราชชนนีพร้อมกับเฉลิมพระนามทรงกรมตามแบบครั้งกรุงศรีอยุธยาว่ากรมพระเทพามาตย์ คือทรงเป็นเจ้ามีข้าราชการขึ้นอยู่ในพระองค์ท่านรวมกันเป็นกรม เจ้ากรมชื่อพระเทพามาตย์พงศาวดารออกพระนามว่าพระพันปีหลวง

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อปราบดาภิเษก เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัตินั้น สมเด็จพระบรมราชชนนีเสด็จสวรรคตไปก่อนนานแล้ว ตั้งแต่ยังไม่เสียกรุงศรีอยุธยา จึงไม่มีสมเด็จพระพันปีหลวงในรัชกาลนั้น

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ พระราชกรณียกิจแรกก็คือเฉลิมพระยศพระนามสมเด็จพระบรมราชชนนีพระนามเดิมว่านาก ด้วยกตเวทีธรรม ทรงสถาปนาให้เสด็จอยู่ในที่พระบรมราชชนนีพร้อมกับเฉลิมพระนาม

ทรงกรมเฉลิมพระยศตามที่ปรากฏในพระสุพรรณบัฏว่า กรมสมเด็จพระอมรินทรามาตย์ พระเกียรติยศของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลของสมเด็จพระอรรคมเหสีและของสมเด็จพระบรมราชชนนี เสมอกันด้วยเศวตฉัตร ๗ ชั้น ข้าราชการที่คุมผู้คนในกรมซึ่งตั้งขึ้นเฉลิมพระยศนี้คือ เจ้ากรมมีบรรดาศักดิ์เป็นพระ มีราชทินนามว่าอมรินทรามาตย์ จึงออกพระนามเป็นพระเกียรติยศในทางราชการว่ากรมสมเด็จพระอมรินทรามาตย์ แต่ข้าราชการประชาชนหรือแม้ในพงศาวดารออกพระนามท่านขณะที่ยังเสด็จอยู่เป็นการถวายพระพรว่าสมเด็จพระพันปี

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติทรงสถาปนาเจ้าจอมเรียมในรัชกาลที่ ๒ ขึ้นไว้ในที่สมเด็จพระบรมราชชนนี เฉลิมพระยศเฉลิมพระนามปรากฏในพระสุพรรณบัฏว่ากรมสมเด็จพระศรีสุลาไลย ในพงศาวดารออกพระนามว่าสมเด็จพระพันปีหลวงตามปากของประชาชน เพราะคำว่าพระพันปีหลวงนี้เป็นคำถวายพระพรของประชาชน ไม่จารึกลงไว้ในพระสุพรรณบัฏเป็นทางราชการ และจะออกพระนามนี้ในขณะที่ยังไม่เสด็จสวรรคต เป็นการถวายพระพร ในขณะที่ยังเสด็จอยู่ไม่ออก

> “
> *พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระบรมราชชนนี*
> *พระพันปีหลวงในรัชกาลปัจจุบันนั้น*
> *แพร่หลายไปทั่วทุกถิ่น ทั้งเหนือ ทั้งใต้ ทั้งตะวันออก*
> *ทั้งตะวันตก บนเขา ในทะเล ในป่าลึกชายแดนทุรกันดาร*
> *เป็นพระราชกรณียกิจแห่งพรหมโดยแท้*
> ”

พระนามเป็นอย่างอื่นถ้าไม่ใช่พระญาติสนิท

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ พระบรมราชชนนีสวรรคตก่อนนาน จึงไม่มีสมเด็จพระพันปีหลวงในรัชกาลนั้น พระองค์ท่านเฉลิมพระเกียรติถวายสมเด็จเจ้าฟ้าบุญรอดพระบรมราชชนนี เฉลิมพระนามพระอิฐว่า กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ มีเจ้ากรม คือ พระศรีสุริเยนทรามาตย์ควบคุมดูแลผู้คนในกรมที่ขึ้นอยู่ในพระนาม เวลาออกพระนามไม่ว่าจะเป็นทางราชการหรือประชาชน ก็ออกพระนามว่าสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ แต่ชาววังคนรุ่นเก่าออกพระนามว่าสมเด็จพระพันวษามาแต่ครั้งยังเสด็จอยู่ในรัชกาลที่ ๓ ไม่ได้ออกพระนามว่าสมเด็จพระพันปี ในพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าว่าสมเด็จพระอรรคมเหสีนั้นคนออกพระนามว่าพระพันวษา สมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ท่านเสด็จอยู่ในพระอรรคมเหสีในรัชกาลที่ ๒ คนจึงออกพระนามดังนั้นมาอีกหลายรัชกาล จนต่อมาเมื่อปรากฏพระนามในพระสุพรรณบัฏที่เฉลิมพระนามพระบรมอัฐิในรัชกาลที่ ๔ จึงออกพระนามท่านว่าสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ ชื่อเจ้ากรมจึงติดไปในพระนาม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ สมเด็จพระนางเธอในรัชกาลที่ ๔ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์พระบรมราชชนนีเสด็จสวรรคตแล้ว ได้แต่เฉลิมพระนามพระบรมอัฐิปรากฏในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเทพสิรินทรามาตย์พระบรมราชชนนี ไม่มีสมเด็จพระพันปีในรัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕ ยังมีพระชนม์อยู่ จึงทรงสถาปนาเฉลิมพระนามาภิไธยปรากฏในพระสุพรรณบัฏว่าสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนี ไม่มีคำว่าพระพันปี ชาววังและประชาชนออกพระนามถวายพระพรตามแบบโบราณว่าสมเด็จพระพันปีและออกพระนามอยู่ดังนั้นจนแม้เสด็จสวรรคตแล้วและยังออกพระนามดังนั้นต่อมาอีกหลายรัชกาลจนติดปาก

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นพระบรมราชชนนี พระองค์เดียวกันกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติจึงมิได้มีพระราชกิจใดที่จะเกี่ยวข้องกับการสถาปนา เพราะพระเกียรติยศพระเกียรติคุณของพระองค์ท่านมหาศาลเป็นที่ล้นที่พ้น เวลาออกพระนามในทางราชการก็ออกตามพระนามที่ปรากฏในพระสุพรรณบัฏครั้งรัชกาลที่ ๖ ส่วนชาววังชาวบ้านก็ยังออกพระนามตามที่เคยมาในรัชกาลที่ ๖ ว่าสมเด็จพระพันปีจนติดพระโอฐติดปากมาจนปัจจุบันนี้แม้จะสวรรคตไปนานแล้ว ไม่ออกพระนามเป็นอย่างอื่นถ้าไม่ใช่พระญาติสนิท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ เมื่อเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เฉลิมพระนามสมเด็จพระบรมราชชนนีว่าสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ และเสด็จอยู่ในพระพระนามนี้จนถึงวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเฉลิมพระยศขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชชนนี เฉลิมพระนามาภิไธยปรากฏในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

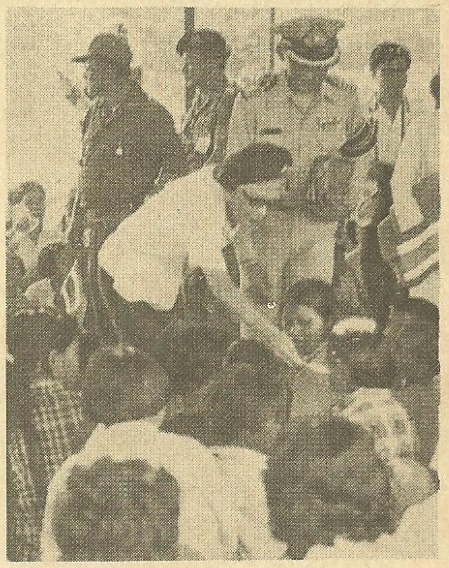

ในปัจจุบันพระนามาภิไธยสมเด็จพระบรมราชชนนีทุกพระองค์ที่เคยเสด็จอยู่ในที่พระอรรคมเหสีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ตั้งแต่ครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระนามาภิไธยพระบรมอัฐิใหม่ ไม่ปรากฏนามเจ้ากรมในพระนามาภิไธยนั้น เช่น

กรมสมเด็จพระอมรินทรามาตย์

ภาพบนซ้าย : พระบรมราชชนนีพร้อมพระราชธิดาและพระราชโอรสทั้ง 2 พระองค์ ขณะยังทรงพระเยาว์ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ภาพอื่น : พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีแพร่หลายไปทั่วถึงทุกถิ่น เป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองในด้านการสังคมสงเคราะห์นับอเนกอนันต์

เป็น สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี
กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์
เป็น สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี
กรมสมเด็จพระเทพสิรินทรามาตย์
เป็น สมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินี
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ คงพระนามาภิไธยไว้ดังเดิมที่ได้ทรงสถาปนาใหม่

ความตอนนี้คงจะมีผู้สังเกตและสงสัยว่าทำไมบางพระองค์ทรงอยู่ในตำแหน่งพระบรมราชินีนาถ เรื่องนี้อธิบายแต่เดิมมาตั้งแต่โบราณ ตำแหน่งพระบรมราชินีไม่มีมีแต่สมเด็จพระอรรคมเหสี มามีเมื่อก่อนหน้าที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จประพาสยุโรป มีพระราชดำริจะหาคำเฉลิมพระยศพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระอรรคราชเทวีให้สมกับที่จะเสด็จดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะที่เสด็จประพาส ทรงปรึกษาหาคำที่เหมาะสมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้คำว่าพระบรมราชินีนาถ แทนคำว่าอรรคราชเทวีซึ่งเป็นตำแหน่งพระภรรยาเจ้าองค์รองจากสมเด็จพระบรมราชเทวี คำว่าพระบรมราชินีนาถจึงอยู่ในที่สมเด็จพระอรรคมเหสีตรงคำว่าควีนในภาษาอังกฤษ แต่เมื่อครั้งจะเฉลิมพระนามพระบรมอัฐิสมเด็จพระอรรคมเหสีจารึกที่พระบรมโกฐใหม่ โปรดให้ใช้คำว่าพระบรมราชินีตามพระนามแสดงตำแหน่งสมเด็จพระอรรคมเหสีให้ปรากฏและตรงกับคำว่าควีน ส่วนของสมเด็จพระบรมราชชนนีโปรดให้คงไว้ตามเดิมที่แรกได้รับพระราชทานเป็นพระเกียรติยศพิเศษต่างกับพระองค์อื่นเพราะได้รับพระราชภารกิจ ที่สำคัญคือสำเร็จราชการต่างพระองค์

มาในรัชกาลปัจจุบัน สมเด็จพระบรมราชชนนี พระพันปีหลวงคือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งเป็นที่เคารพรักนับถือของประชาชนเป็นที่ล้นที่พ้น เหตุด้วยสมบูรณ์ด้วยพระราชธรรมอันพึงได้ความนับถือบูชาตามที่ปรากฏในสิงคาลกสูตรที่ว่า

การให้ ๑ กล่าวถ้อยคำไพเราะห์ ๑ ประพฤติประโยชน์ในโลกนี้ ๑ ความเป็นผู้เสมอในธรรมนั้น ๆ ในคนนั้นตามควร ๑

ธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้แลต้องมีอยู่ในโลก ก็ถ้าธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้จะไม่พึงมีไซร้ มารดาก็ดีไม่พึงได้รับความนับถือหรือบูชาเพราะเหตุบุตร บิดาก็ดีจะไม่พึงได้ความนับถือ หรือบูชาเพราะเหตุบุตร

สมเด็จพระบรมราชชนนีพระพันปีหลวงในรัชกาลปัจจุบันทรงพิจารณาเห็นธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้โดยชอบ ทรงประพฤติปฏิบัติอย่างเข้มแข็งมั่นคง จึงเป็นเหตุให้พระองค์ท่านเสด็จถึงความเป็นใหญ่เป็นเจ้านายที่ประชาชนสรรเสริญทั่วหน้า

ไม่มีใครเลยในแผ่นดินนี้ที่มีใจเป็นธรรมจะกล่าวได้ว่าสมเด็จพระพันปีหลวงในรัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นบุคคลที่ไม่ควรแก่การบูชา เพราะพระบารมีที่ทรงสร้างสมมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ จนทรงอยู่ในฐานะสะใภ้หลวง และตลอดมาจนถึงเสด็จอยู่ในฐานันดรศักดิ์แห่งสมเด็จพระพันปีนั้นกล้านัก กล้าทั้งความเพียร กล้าทั้งความอดทน กล้าทั้งความอดกลั้น กล้าทั้งปัญญา กล้าทั้งความกตัญญูรู้คุณ กล้าทั้งความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ และกล้าทั้งการให้ปัน ชีวิตของพระองค์เป็นชีวิตที่น่าศึกษาจากความเป็นเด็กหญิงธรรมดา ๆ ที่กำพร้าทั้งพระชนกชนนี เสด็จขึ้นสู่ฐานะสมเด็จพระพันปีหลวง (ทรงมีพระบรมราชอิสริยยศเสมอด้วยกรมพระราชวังบวรสถาน

มงคลและพระอรรคมเหสีแต่โบราณ) ที่ว่าเป็นชีวิตที่น่าศึกษานั้นเพราะทางแห่งชีวิตของพระองค์ไม่ใช่ทางที่ร่มรื่น ราบเรียบ โปรยปรายไปด้วยกลีบบุปผชาติ แต่เป็นทางแห่งชีวิตที่ต้องต่อสู้อย่างแสนสาหัส อย่างคาดไม่ถึง ถ้าพระบารมีไม่กล้าพอแล้ว ก็ยากนักที่จะทรงพระดำเนินมาได้ถึงจุดนี้ เพราะต้องทรงต่อสู้กับความว้าเหว่มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ต้องทรงอดทนต่อความขาดมุทิตาจิตอันมีอยู่แพร่หลายกว้างขวางในราชสำนัก ต้องทรงทำงานหนักในเวลาศึกษา ต้องทรงงานหนักในหน้าที่ของภริยา อันเรียกว่าหม่อมห้าม ต้องทรงเลี้ยงดูเลอบรมพระราชโอรส พระราชธิดาด้วยพระองค์เอง ต้องทรงรักษาพระบรมราชเกียรติยศของพระราชสวามีและของพระราชโอรส ธิดา อย่างรอบคอบ เคร่งครัด ต้องทรงประหยัดในการใช้จ่าย ต้องทรงเหน็ดเหนื่อยในการถวายการพยาบาลสมเด็จพระราชสวามีแรมเดือนและความเหน็ดเหนื่อยนั้นก็ไร้ผล เพราะสมเด็จพระราชสวามีเสด็จสวรรคตในเวลาอันเร็วเกินควร เกินคาด พระราชโอรส ธิดายังทรงพระเยาว์นักครานั้น ความเหน็ดเหนื่อยยังไม่ยุติ เพราะสมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระบรมราชเทวี ซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระบรมราชชนนีแห่งสมเด็จพระราชสวามี ก็ทรงพระประชวรหนักลงในทันทีที่สมเด็จพระสวามีเสด็จสวรรคต เพราะทรงเสียพระราชหฤทัยมาก ปลงพระทัยที่จะเสด็จสู่สวรรค์ตามไปด้วย ไม่ยอมเสวยพระโอสถ สมเด็จพระพันปีหลวงในแผ่นดินนี้ต้องทรงเป็นพระธุระในการถวายพระโอสถเพราะเป็นพระองค์เดียวที่สามารถจะขอพระราชทานให้เสวยได้ ต้องทรงพระดำเนินจากที่ประทับมาสู่ตำหนักใหญ่ทุก ๓ - ๔ ชั่วโมง ตามที่นายแพทย์กำหนดในการเสวยพระโอสถ ไม่ว่าจะเป็นเวลาค่ำคืน ดึกดื่น ฝนตก ฟ้าร้อง เพียงใด เสด็จตรงเวลาไม่มีคลาดเคลื่อน จนพระอาการในสมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ ค่อยคลายลงและหายประชวรในที่สุด ไม่มีใครเคยได้ยินสมเด็จพระพันปีในแผ่นดินนี้ตรัสบ่น ตรัสอวดอ้าง ตรัสรำพันถึงความทุกข์ยากดังกล่าว

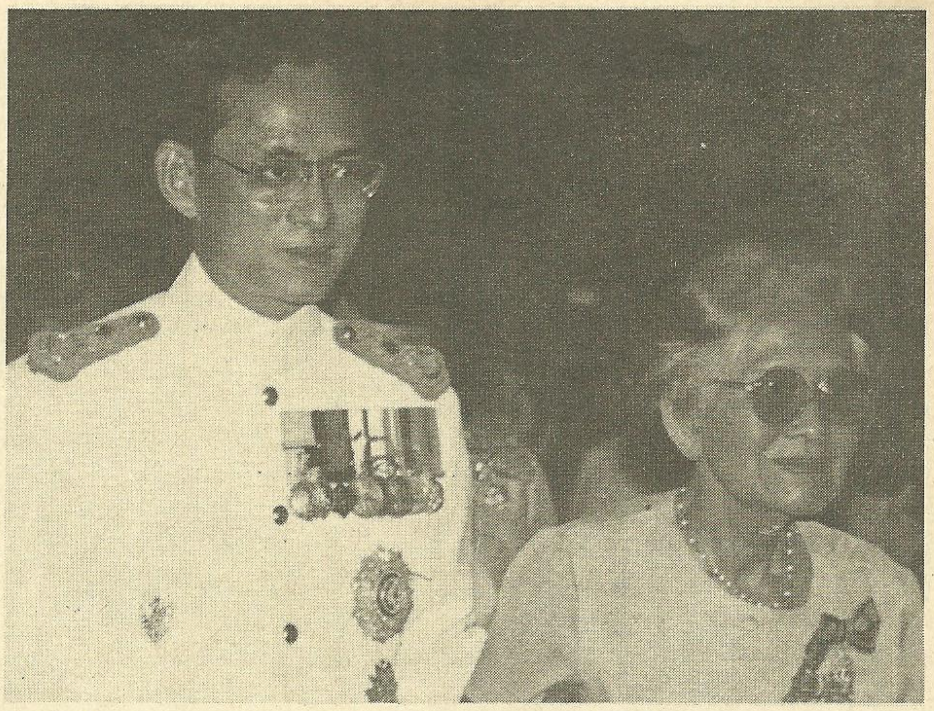

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเคียงพระองค์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

สิ่งเดียวที่จะได้พบก็คือ ความสงบในพระพักตร์ ความแห้งในพระเนตร

เมื่อสมเด็จพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ทรงได้รับอัญเชิญขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัตินั้น ผู้ที่ต้องทรงรับผิดชอบในองค์พระมหากษัตริย์มีอยู่ผู้เดียว คือพระองค์ท่าน เพราะสมเด็จพระราชโอรสยังทรงพระเยาว์อยู่ สมเด็จพระบรมราชชนก พระราชสวามีถึงแม้จะทรงมีสิทธิ์เต็มที่ในพระราชบัลลังก์ ก็มิได้ทรงปรารถนาแม้แต่น้อย ปรากฏแล้วแก่ตามหาชน การทรงเลี้ยงดูพระราชโอรส ธิดา ก็ทรงเลี้ยงดูอย่างพลเรือนชั้นที่มีการศึกษาดี มิได้ทรงเลี้ยงเพื่อเตรียมพระองค์สำหรับจะรับหน้าที่อันใหญ่ อันหนักแห่งพระมหากษัตริย์ ดังนั้น เมื่อหน้าที่อันนี้ตกมาโดยอำนาจฟ้าดิน สมเด็จพระพันปีหลวงก็ต้องทรงรับผิดชอบและทรงอบรม ทำนุบำรุง ตามวิธีของพระองค์ เป็นผลให้ชาวไทยได้พระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐถึงสองพระองค์ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น ฐานะแห่งพระพันปีหลวง ที่ทรงได้รับตามโบราณราชประเพณีในนาทีแรกที่สมเด็จพระราชโอรสขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นฐานะที่ไม่ต้องมีการแต่งตั้งจากทางราชการนั้น ไม่ทำให้พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลง และเมื่อทางราชการสถาปนาขึ้นเป็น **"พระราชชนนีศรีสังวาลย์"** ก็ไม่ทำให้ทรงเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน เคยวางพระองค์มาอย่างไรก็วางพระองค์ต่อไปอย่างนั้น มาเมื่อครั้งที่สมเด็จพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ถูกลอบปลงพระชนม์ จึงทรงเปลี่ยนแปลงไปมากระยะหนึ่ง เพราะความทุกข์ครั้งนั้นแสนสาหัส เป็นความทุกข์ที่ไม่ยุติธรรม เป็นความทุกข์ที่ร้ายกาจอย่างยิ่ง ครั้งนั้นถ้าไม่ทรงได้คุณแห่งพระรัตนตรัยก็จะไม่รอดพระองค์มาได้เป็นแน่ ทรงแข็งแรง พระทัยตั้งพระสติรวบรวมพระปัญญาพิจารณาถึงไตรลักษณ์ทีละเล็กละน้อย เป็นเวลานานจนปลงพระทัยได้จึงกลับเป็นพระองค์เอง เป็นพระองค์ที่ทรงเข้มแข็งพระวรกายทั้งพระราชหฤทัยทั้งพระอุดมคติทุกอย่างในโลกนี้เป็นของไม่เที่ยง ล้วนแต่ความทุกข์ และไม่ใช่สมบัติของผู้ใด คนที่ได้เกิดมาแล้วและพบพระพุทธศาสนานับว่าเป็นผู้ที่มีโชคมหาศาลอย่างน้อยก็เป็นผู้ไม่มีโรค และโรคที่จะไม่มีเป็นโรคแรกคือโรคจิต โรคประสาท เพราะการที่ทำแต่ความดี ไม่ทำความชั่วจิตใจบริสุทธิ์ เป็นทางที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้สำหรับผู้ที่ปรารถนาพ้นทุกข์สำเร็จทุกข์

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระพันปีหลวง แพร่หลายไปทั่วถึงทุกถิ่น ทั้งเหนือ ทั้งใต้ ทั้งตะวันออก ทั้งตะวันตก บนเขาในทะเล ในป่าลึกชายแดนทุรกันดารเป็นพระราชกรณียกิจแห่งพรหม เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระมุทิตาคุณ และพระอุเบกขาคุณ ทรงต่อต้านกับโรคภัย ทรงต่อต้านกับความอดอยาก ทรงต่อต้านกับความไม่รู้ด้วยความเข้มแข็งอดทน ทั้ง ๆ ที่ทรงเป็นพระบรมวงศ์ฝ่ายใน ทั้ง ๆ ที่พระชันษาสูงมาก เสด็จไปถึงไหนความสงบบังเกิดในที่นั้น เสด็จไปถึงไหนความสว่างเกิดในที่นั้น มิใยฝนจะตกฟ้าจะร้องแดดจะออกปืนจะดัง เขาจะสูงคลื่นจะแรง สมเด็จพระพันปีมิได้ทรงคำนึง เป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองในด้านสังคมสงเคราะห์ในด้านต่อต้านการแทรกซึมบ่อนทำลายของอริราชศัตรู

พระนามเดิมของพระองค์ คือ **"สังวาลย์"** ทรงมีพระราชสมภพในวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ในราชนิกูล **"ชุกมล"** พระชนก **ชู** และพระชนนี **บำ** สิ้นบุญไปแต่เมื่อพระองค์ทรงพระเยาว์อยู่มาก ทรงได้รับการศึกษาขั้นต้นจากโรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนสตรีวิทยาและวิชาพยาบาลจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ และ ณ ประเทศนั้น สมเด็จพระบรมราชชนกได้ทอดพระเนตรเห็นก็พอพระราชหฤทัยในพระรูปพระโฉม หลวงสุขุมนัยประดิษฐ์ ได้บันทึกไว้ว่า

"ในระหว่างที่พักอยู่กับทูลกระหม่อมนี้ คืนวันหนึ่งเป็นคืนที่คุณสังวาลย์ (สมเด็จพระพันปีในรัชกาลปัจจุบัน) และคุณอุบล ซึ่งออกเดินทางไปเรือเดียวกันกับข้าพเจ้า และพักอยู่เสียที่มลรัฐคาลิฟอร์เนียก่อน ๑ ปี จะเดินทางมาถึงบอสตัน รถไฟจะมาถึงราว ๒ ยาม ทูลกระหม่อม (สมเด็จพระบรมราชชนกในรัชกาลปัจจุบัน) เตรียมพระองค์จะไปรับ เพราะสองคนนี้เป็นนักเรียนของท่าน ข้าพเจ้าขอร้องขอไปรับด้วย แต่รับสั่งว่า ข้าพเจ้ายังหลับสบายและดึกดื่นนักอย่าไปเลย ประมาณสักที ๒ เศษ คือ รถมาถึงแล้วและทรงพาไปพักโฮเต็ล แล้วพระองค์ท่านเสด็จกลับมาถึงบ้านปลุกข้าพเจ้าทันที แล้วรับสั่งว่า *"ผู้หญิง ๒ คน มาถึงแล้ว แม่สังวาลย์สวยเข้งเขียวแก่เอ๋ย"* ข้าพเจ้ารู้สึกสงสัยทูลกระหม่อมทันทีว่าคงจะพอพระทัยในคุณสังวาลย์มาก ถึงกับปลุกข้าพเจ้าขึ้นในเวลาดึกดื่นเพื่อทรงชมให้ฟัง ต่อนั้นมาก็ได้จัดส่งคุณสังวาลย์และคุณอุบล ไปอยู่เมืองฮาดฟอร์ดในมลรัฐคอนเนคติกัตหนทางโดยรถไฟจากบอสตันราว ๕ ชั่วโมง ข้าพเจ้าเคยเป็นผู้นำจดหมายและเข้าของส่งไปมาระหว่างทูลกระหม่อมกับคุณสังวาลย์

ในที่สุดก็ทรงแต่งงาน การที่ต้องทรงอยู่ในฐานะแห่งสะใภ้หลวงชั้นนี้ เป็นฐานะที่ลำบากมาก เพราะทูลกระหม่อมฟ้าในเมืองไทยมีอยู่ไม่กี่พระองค์ โดยเฉพาะทูลกระหม่อม

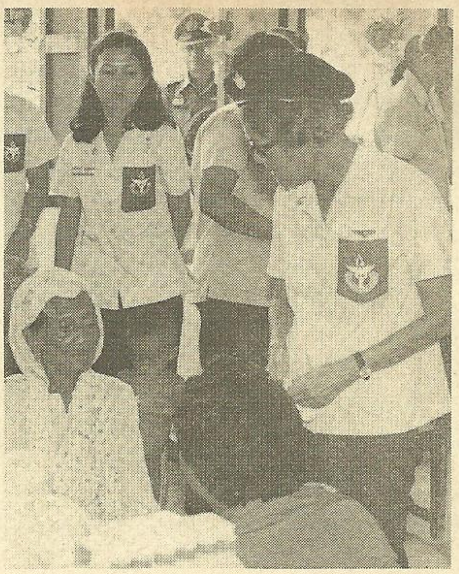

ฟ้าอย่างสมเด็จพระบรมราชชนก ซึ่งทรงผึ่งผายงดงามและอุดมด้วยธนสารสมบัติ ทรงหาทางออกด้วยวิธีที่ถูกต้องที่สุดคือ ทรงเป็นแม่บ้านอย่างชาวตะวันตกที่ไม่โปรดสังคมนอบน้อมต่อผู้ยิ่ง เมตตาต่อผู้เยาว์ สมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ (พระพันวสาอัยยิกาเจ้า) ซึ่งทรงพระปรีชาสามารถมากในการทอดพระเนตรคน ทรงพอพระราชหฤทัยมาก ทรงยกย่องและไว้วางพระราชหฤทัย ได้พิสูจน์ว่าสมเด็จพระพันปีในแผ่นดินนี้ทรงพระคุณสมบัติควรแก่การบูชาด้วยความจริง ดังได้พรรณนามา ข้าพระพุทธเจ้าของพระราชทานพระราชวโรกาสถวายชัยมงคล

พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก
พระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก
พระสงฆเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก

เดชะด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และวาจาอันเป็นความจริงที่ได้บรรยายมาขอสมเด็จพระบรมราชชนนีพระพันปีหลวงในรัชกาลปัจจุบัน ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนานถึง ๑ ร้อยปี ปลอดจากอุปทวันตรายทั้งหลายทั้งปวง อันตรายทั้งหลายจงพินาศไปไม่เหลือ ทรงมีความสุขสำราญ ทรงไม่มีทุกข์สบายพระราชหฤทัยพร้อมด้วยพระราชวงศ์ทั้งปวง

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำวารสารไทย
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

พระองค์เจ้าขุนเณร วีรบุรุษศึกลาดหญ้า

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

"วีรกรรมของพระองค์เจ้าขุนเณรที่ทรงประกอบไว้ในศึกลาดหญ้าอย่างไม่ย่นระย่อในฐานะนายทัพกองโจรที่กำลังพลเพียง ๑,๘๐๐ คน ออกตะเวณไปตามภูเขา ลำเนาไพร เพื่อตัดกำลังเสบียงและทำลายข้าศึกศัตรูที่มีไพร่พลเกือบ ๙๐,๐๐๐ คนนั้น เป็นความกล้าหาญที่ควรเทิดทูนไว้ในฐานะวีรบุรุษไทย ควรที่คนไทยทั้งชาติจักได้จดจำรำลึกไว้ตราบเท่ากัลปาวสาน"

ประวัติวีรบุรุษไชร้ เตือนใจ เรานา
ว่าอาจจะยังชนม์ เลิศได้
และยามจะบรรลัย ทิ้งชื่ง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้ แทบพื้นทรายสมัยฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖

ลาดหญ้า

ชื่อนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชอธิปไตยของชาติไทย โดยเฉพาะสมัยต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งคนไทยทั้งชาติยังจดจำกันได้และอนุชนรุ่นต่อ ๆ ไป จะต้องทรงจำกันต่อไปตราบเท่ากัลปาวสาน

เพราะ.....

ลาดหญ้า ไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ธรรมดา ๆ ตำบลหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งปัจจุบันมีถนนสายใหญ่ลาดยางอย่างดีตัดออกจากตัวเมือง มุ่งไปสู่เขื่อนศรีนครินทร์ อันเป็นชื่อใหม่แทน**เขื่อนเจ้าเณร** ชื่อเดิมซึ่งตั้งเป็นอนุสรณ์ถึงพระองค์เจ้าขุนเณร ด้านสองฟากถนนเป็นทุ่งราบโล่งเขียวขจีมองเห็นขุนเขาตะนาวศรีเป็นฉากกั้นเขตไทย - พม่าเบื้องหน้า

และ.....

ลาดหญ้า มีอดีตเป็นสมรภูมิอันเกรียงไกรที่เหล่านักรบไทยผู้กล้าหาญ ได้พลีชีพเพื่อชาติมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจวบจนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งแล้วครั้งเล่าที่เหล่านักรบไทยพุ่งเข้าปะทะกับเหล่าอริราชศัตรูที่จู่โจมเข้ามาอย่างกล้าหาญ เพื่อสกัดกั้นมิให้ผ่านไปสู่กรุงศรีอยุธยาราชธานีหรือกรุงเทพมหานครราชธานีของไทยปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ ณ สถานที่แห่งนี้ไม่มีครั้งใดยิ่งใหญ่น่าภาคภูมิใจเท่าการต่อสู้เมื่อปีมะเส็ง พระพุทธศักราช ๒๓๒๘ ซึ่งประวัติศาสตร์ของชาติจารึกไว้ว่า **ศึกลาดหญ้า**

ปีมะเส็ง พระพุทธศักราช ๒๓๒๘ นั้น เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงประดิษฐานพระราชวงศ์และทรงสร้างพระบรมมหาราชวังกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตแล้วเสร็จ พระเจ้าปะดุงแห่งพม่าก็ทรงเกณฑ์กำลังพลจำนวนมหึมายกเข้ามาเพื่อโจมตีไทยให้ย่อยยับมิให้ตั้งตัวได้ โดยยกเข้ามา ๕ ทาง และจัดกระบวนทัพเป็น ๙ ทัพ ด้วยเหตุนี้ศึกครั้งนี้จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ศึกเก้าทัพ**

และเพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เห็น จำนวนพลกองทัพ และทิศทางการเดินทัพของพระเจ้าปะดุงผู้มีพระราชประสงค์จะได้พระเกียรติยศเป็นมหาราชเช่นเดียวกับพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอนำรายละเอียดมาชี้ให้เห็นดังนี้

ทางที่ ๑ เคลื่อนจากเมืองเมาะตะมะเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ มุ่งเข้าสู่

กาญจนบุรี แล้วตีตัดตรงมายังกรุงเทพมหานคร โดยจัดกระบวนทัพถึง ๕ ทัพ คือ กองทัพที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ และที่ ๘ กำลังพลทั้งหมด ๘๙,๐๐๐ คน กองทัพที่ ๘ เป็นทัพหลวง พระเจ้าปะดุงทรงเป็นจอมทัพ

ทางที่ ๒ เคลื่อนจากเมาะตะมะไปเข้าทางด่านแม่ละเมาจังหวัดตาก มุ่งตีตัดหัวเมืองฝ่ายเหนือให้ขาดจากภาคกลาง คือ ตีตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ แล้วตรงลงมากรุงเทพมหานคร กองทัพนี้เป็นกองทัพที่ ๙ มีกำลังพล ๕,๐๐๐ คน

ทางที่ ๓ เคลื่อนมาจากเมืองตองอู แล้วมาตั้งมั่นที่เชียงแสน มุ่งยึดหัวเมืองฝ่ายเหนือที่สำคัญ ๆ ตามริมแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน โดยยึดลำปาง สวรรคโลก สุโขทัย พิชัย พิษณุโลก แล้วตรงมายังกรุงเทพมหานคร กองทัพนี้เป็นกองทัพที่ ๓ มีกำลังพล ๓๐,๐๐๐ คน

ทางที่ ๔ เคลื่อนจากเมืองทวายเข้าทางด่านบ้องตี้ อันเป็นช่องเขาในทิวเขาตะนาวศรี เข้าตีราชบุรี แล้วเข้าสมทบกับกองทัพที่ ๑ ที่จังหวัดชุมพร มุ่งทำลายหัวเมืองฝ่ายใต้ของไทยทั้งหมด กองทัพนี้เป็นกองทัพที่ ๒ มีกำลังพล ๑๐,๐๐๐ คน

ทางที่ ๕ เป็นกองทัพที่ ๑ ที่มีทั้งกองทัพบกและกองทัพเรือ โดยเฉพาะทัพเรือนั้นมีเรือกำปั่นรบ ๑๕ ลำ ซึ่งถือกันว่ามากในสมัยนั้น กองทัพนี้รวมพลที่เมืองมะริด มีหน้าที่หาและจัดส่งเสบียงให้แก่ทัพหลวง พร้อมกันนั้นให้มีหน้าที่ตีหัวเมืองฝ่ายใต้และหัวเมืองชายทะเลตะวันตกตั้งแต่เมืองตะกั่วป่าลงไปจนถึงเมืองถลาง

รวมกำลังพลทั้งหมดของพระเจ้าปะดุงยกเข้ามาครั้งนี้ มีจำนวนถึง ๑๔๔,๐๐๐ คน และมุ่งทำลายไทยทุกทิศทุกทาง เพื่อไม่ให้ตั้งตัวได้ดังกล่าวมาแล้ว

ส่วนไทยขณะนั้น เมื่อรวมกำลังพลได้ทั้งสิ้นแล้วมีประมาณ ๗๐,๐๐๐ เศษ ซึ่งเทียบกำลังกับฝ่ายข้าศึก ไทยน้อยกว่าถึง ๑ เท่า แต่ก็ต้องสู้.....สู้เพื่อให้ได้ชัยชนะและความอยู่รอดของชาติ ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์กับเสนาบดีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ปรึกษายุทธวิธีสู้ศึกเป็นแบบพิเศษ คือ รวบรวมกำลังสู้ในด้านที่สำคัญก่อน ด้านไหนไม่สำคัญปล่อยไว้ ต่อเมื่อได้ชัยชนะในด้านที่สำคัญแล้วจึงปราบปรามด้านอื่นต่อไป

เมื่อตกลงสู้ศึกด้วยยุทธวิธีแบบนี้แล้ว จึงจัดกองทัพออกเป็น ๔ ทัพ คือ

ทัพที่ ๑ ให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์เทเวศร (ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็น กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เรียกกันเป็นสามัญว่า กรมพระราชวังหลัง หรือ วังหลัง) เป็นแม่ทัพคุมกำลังพล ๑๕,๐๐๐ คน ไปตั้งขัดตาทัพที่จังหวัดนครสวรรค์ คอยสกัดข้าศึกไม่ให้ยกลงมาในขณะที่เกิดสู้รบกันที่กาญจนบุรี

ทัพที่ ๒ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท (ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เรียกกันว่า วังหน้า) คุมกำลัง

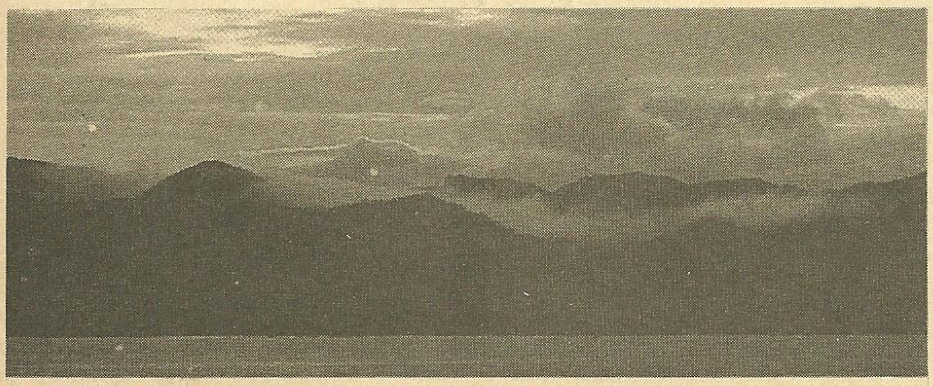

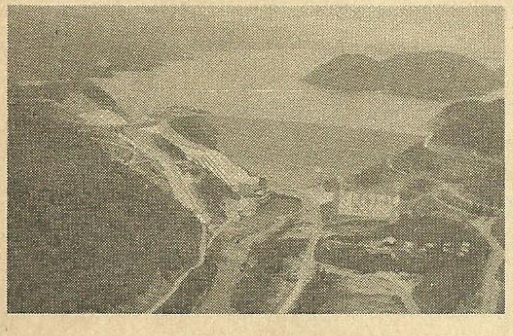

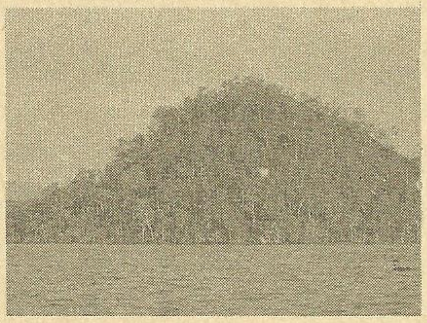

ภาพบน : ภาพเขียน ณ โดมพระที่นั่งอนันตสมาคม ตอนชาวพระนครอัญเชิญสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นเป็นกษัตริย์

สามภาพล่าง : ทิวทัศน์ บริเวณเขื่อนเจ้าเณร จ.กาญจนบุรี ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นสมรภูมิของนักรบกล้าชาวไทยที่หาญเข้าต่อสู้พม่าข้าศึกจนได้ชัยชนะ

พล ๓๐,๐๐๐ คน เป็นทัพใหญ่คอยสกัดกองทัพทั้ง ๕ ทัพ รวมทั้งทัพหลวงที่พระเจ้าปะดุงทรงเป็นจอมทัพด้วย ที่ยกเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์

ทัพที่ ๓ ให้พระยาธรรมา (บุญรอด) กับเจ้าพระยายมราช คุมกำลังพล ๕,๐๐๐ คน ไปตั้งอยู่ ณ จังหวัดราชบุรี รักษาเส้นทางลำเลียงของกองทัพที่ ๒ และคอยสกัดกองทัพของข้าศึกที่ยกเข้ามาทางใต้หรือทางเมืองทวาย

ทัพที่ ๔ เป็นกองทัพหลวง มีจำนวน ๒๐,๐๐๐ คนเศษ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเป็นจอมทัพและตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร เป็นกองหนุนหากศึกหนักทางด้านไหน ยกไปช่วยด้านนั้นทันที

ด้วยยุทธวิธีพิเศษประกอบด้วยบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ไทย ไทยชนะศึกทุกด้าน โดยเฉพาะทางด้านเมืองกาญจนบุรีนั้น ข้าศึกมีกำลังถึง ๘๙,๐๐๐ คน ส่วนไทยมีเพียง ๓๐,๐๐๐ คน แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ผู้เป็นแม่ทัพที่ยกกำลังไปตั้งอยู่ ณ ลาดหญ้า สกัดทัพข้าศึกมิให้ลงจากภูเขาล่วงล้ำเข้ามาในดินแดนไทยได้ และตีกระหน่ำซ้ำเติมจนข้าศึกแตกกลับไปอย่างยับเยิน

รายละเอียดของการสู้ศึกครั้งสำคัญนี้มีปรากฏอยู่ในพระนิพนธ์ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่อง **ไทยรบพม่า** แล้ว จะขอกล่าวถึงวีรกรรมของพระองค์เจ้าขุนเณร หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า **เจ้าขุนเณร** โดยเฉพาะ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เห็นพฤติกรรมของวีรบุรุษศึกลาดหญ้าตามหัวข้อเรื่องนี้เด่นชัดขึ้น

พระองค์เจ้าขุนเณร เป็นนายทัพกองโจรที่สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ทรงตั้งขึ้นตามยุทธวิธีพิเศษ และสังกัดอยู่ในกองทัพของพระองค์ ทรงกำหนดหน้าที่ให้คุมกำลังพล ๑,๘๐๐ คน ไปซุ่มอยู่ในป่าตำบลพุไคร้หรือเขาพุไคร้ บริเวณ

ภาพเขียนสี ณ โดมพระที่นั่งอนันตสมาคม ตอนสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริยศึกยกทัพกลับจากเขมร

สองฝั่งของแม่น้ำแควน้อย เพื่อตัดกองลำเลียงของพม่า อย่าให้ลำเลียงส่งเสบียงให้แก่กันและกันได้

ความจริง กองโจรที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ทรงตั้งบุคคลอื่นขึ้นเป็นนายทัพมาก่อนแล้ว คือทรงตั้งให้ พระยาสีหราชเดโช พระยาท้ายน้ำ และพระยาเพชรบุรี เป็นนายทัพกองโจรทั้งสามคน พร้อมกับทรงตั้งให้พระยารามคำแหงและพระเสนานนท์เป็นปลัดทัพ

พระยาผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นนายทัพกองโจรทั้งสามยกกำลังออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของแม่ทัพ แต่ทำหน้าที่ได้ไม่นานเกิดเกียจคร้านอ่อนแอย่อท้อต่อข้าศึก หลีกหนีไปซุ่มอยู่ที่อื่น จนเป็นเหตุให้เสียราชการขุนหมื่นในกองทัพมาฟ้องกล่าวโทษ จึงโปรดให้พระยามณเฑียรบาลและข้าหลวงไปสอบสวนข้อเท็จจริง ถ้าผิดตามฟ้องก็ให้ประหารชีวิตเสีย แล้วตัดศีรษะนำมาถวายทอดพระเนตร

พระยามณเฑียรบาลและข้าหลวงออกไปสอบสวนได้ความเป็นสัตย์ จึงประหารชีวิตพระยาทั้งสามแล้วตัดศีรษะใส่ชะลอมมาตามพระบัณฑูรตรัสสั่ง และได้สับศีรษะพระยารามคำแหงและพระเสนานนท์ปลัดทัพเป็นสามเสี่ยง สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทโปรดให้เอาศีรษะเหล่านั้นเสียบประจานไว้หน้าค่าย เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป

จากนั้นก็ทรงตั้งพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าขุนเณร เป็นนายทัพกองโจรแต่ผู้เดียว แล้วโปรดให้คุมกำลังพล ๑,๘๐๐ คน ไปสู่บริเวณพุไคร้ลำน้ำแควน้อยหรือแควไทรโยค ทำหน้าที่ตีตัดการลำเลียงของข้าศึกต่อไป

วีรกรรมของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าขุนเณร ตามที่ปรากฏในพระนิพนธ์เรื่อง **ไทยรบพม่า** ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ตอนหนึ่งว่า

"ในพงศาวดารพม่าว่า กองทัพพม่าที่ยกมาทางด่านพระเจดีย์สามองค์คราวนั้น ขัดสนเสบียงอาหารมาแต่แรกทุก ๆ ทัพ พระเจ้าปะดุงทรงทราบว่า กองทัพหน้ามาประชิดอยู่กับไทย ให้แบ่งเสบียงในกองทัพหลวงส่งมายังกองทัพหน้า ก็ถูกไทยตีชิงเอาไปเสียเนือง ๆ ครั้งหนึ่งเอาเสบียงบรรทุกช้าง ๖๐ เชือก มีกองลำเลียงมา ๕๐๐ คน กองโจรของไทยที่ไปซุ่มอยู่ ก็ตีเอาไปได้หมด ที่หลังจึงส่งเสบียงกันไม่ได้"

และอีกตอนหนึ่ง ในระยะเวลาที่กองทัพพม่าจะพบกาลอวสาน มีว่า

"กรมพระราชวังบวรฯ (สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) ทรงสังเกตเห็นว่า กองทัพพม่าอดอยากครั่นคร้ามมากอยู่แล้ว ครั้นถึง ณ วันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำ ปีมะเส็ง ก็ตรัสสั่งให้กองทัพไทยเข้าระดมตีค่ายพม่าพร้อมกันทุกค่ายในเวลาเดียว พม่าก็แตกฉานทั้งกองทัพที่ ๔ และที่ ๕ ไทยได้ค่ายพม่าทุกค่าย ฆ่าฟันพม่าล้มตายเสียเป็นอันมาก ที่เหลือตายแตกหนีกลับไป กองโจรของพระองค์เจ้าขุนเณรพบเข้าก็ตีซ้ำเติม ฆ่าฟันพม่าและจับส่งมาถวายอีกก็มาก

ในพงศาวดารพม่าว่า เมื่อไทยตีพม่าได้ครั้งนั้น พม่ากำลังอดอยากอิดโรย ถูกไทยฆ่าตายเสียบ้าง จับได้บ้าง เสียทั้งนายไพร่ประมาณ ๖,๐๐๐ คน"

เรื่องวีรกรรมของพระองค์เจ้าขุนเณร โดยเฉพาะศึกลาดหญ้าครั้งนี้ แม้จะมีปรากฏเรื่องราวเป็นส่วนน้อย แต่ถ้าคิดให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่าผลของงานนั้นไพศาลเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้ตัดกำลังลำเลียงเสบียงอาหารของข้าศึกลงได้เนือง ๆ นั้น ก็เท่ากับทำลายกำลังของข้าศึกให้ย่อยยับลงไปเนือง ๆ นั่นเอง **เพราะคติของกองทัพนั้นถือกันว่า เดินด้วยท้อง หากท้องหิวก็อย่าหวังว่าจะได้ชัยชนะ** กองทัพพม่ายกกำลังอันมหึมามารบไทยครั้งนี้ ก็หวังว่าจะมาหาเสบียงส่วนใหญ่ในเมืองไทยเหมือนครั้งก่อน ๆ แต่แผนการรบครั้งนี้ ไม่เปิดโอกาสให้พม่าทำอย่างที่เคยทำได้ จะลงจากภูเขาก็ไม่ได้ ลงมาได้เพียงกองทัพหน้า ซึ่งก็ถูกตีสกัดจนต้องกลับไปปะทะกับพวกกันเอง ซ้ำการลำเลียงเสบียงที่พอจะเลี้ยงกันระหว่างทางก็ถูกรบกวนโดยกองโจรของพระองค์เจ้าขุนเณรตลอดเวลา ดังนั้น ความสำคัญของหน้าที่จึงมีอยู่ไม่น้อย

และก็คงเป็นด้วยเหตุแห่งความกล้าหาญกระทำการสำเร็จในราชการในครั้งนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างวังพระราชทานเจ้านายเพิ่มเติมหรือครั้งที่ ๒ (ครั้งที่ ๑ สร้างพระราชทานพร้อมกับสร้างกรุงรัตนโกสินทร์) พระองค์เจ้าขุนเณร ก็ทรงได้รับพระมหากรุณาด้วย คือ **วังบ้านปูน** ให้ประทับ

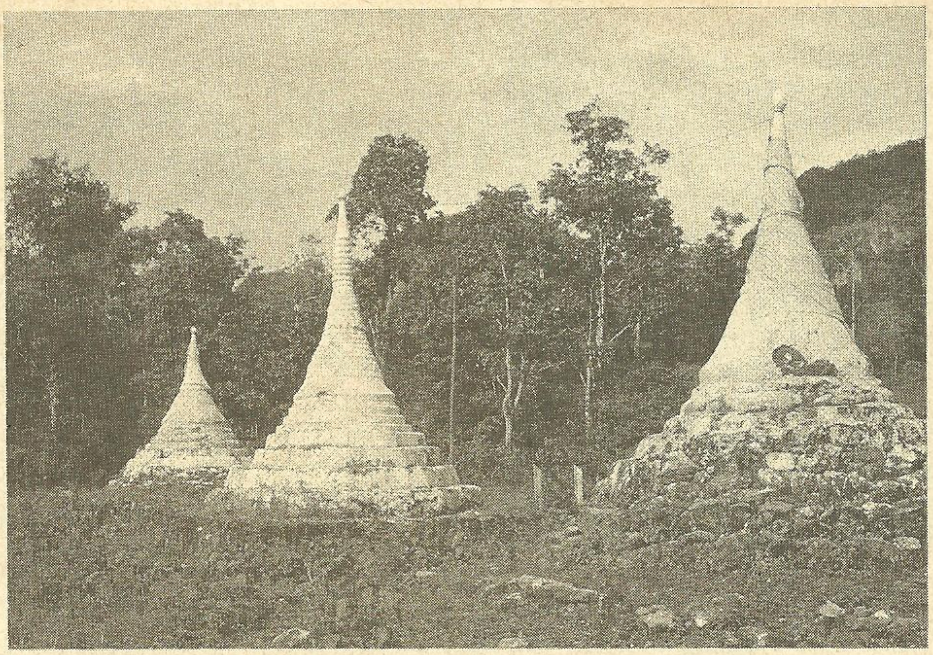

ด่านพระเจดีย์สามองค์อยู่ระหว่างชายแดนไทย-พม่า อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรีเคยเป็นเส้นทางเดินทัพของพม่าเพื่อเข้าตีกรุงศรีอยุธยา

วังบ้านปูนตั้งอยู่ในระหว่างวังเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนรินทรรณเรศร์ กับเขตวัดระฆังโฆษิตาราม ฝั่งธนบุรี แต่ก่อนมีทางเดินเรียกกันว่า **"ตรอกเจ้าขุนเณร"** ซึ่งเอาพระนามของพระองค์มาตั้งแต่ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะตรอกเจ้าขุนเณรได้มลายหายไปเสียอีกแล้ว ชาวบ้านเรียกกันว่า ตรอกวัดระฆัง

สำหรับพระประวัติของพระองค์เจ้าขุนเณร ยิ่งน่าเสียดายยิ่งขึ้น เพราะมีปรากฏอยู่เพียงเท่าที่กล่าวมานี้เท่านั้น และทั้ง ๆ ที่มีอยู่เป็นส่วนน้อยแล้ว ยังมีปัญหาสับสน กล่าวคือ ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๒๖ กล่าวไว้เพียงว่า เป็นพระอนุชาต่างชนนี (แม่) กับกรมพระราชวังหลัง คือ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาให้เป็นพระองค์เจ้า สร้างวังพระราชทาน แต่หลักฐานบางแห่งกล่าวว่า พระองค์ท่านทรงเป็นพระโอรสของพระเจ้ารามณรงค์ (ขุนรามณรงค์) พระบรมเชษฐาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งสิ้นพระชนม์เสียตั้งแต่ครั้งกรุงเก่า

พระประวัติของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าขุนเณร หรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า เจ้าขุนเณร วีรบุรุษแห่งศึกลาดหญ้า เท่าที่ปรากฏหลักฐานมีเพียงเท่านี้ พระประวัติต่อมาเช่นการประกอบวีรกรรมอันใดในสงครามครั้งต่อ ๆ มา หรือการสิ้นพระชนม์ ตลอดจนพระประยูรญาติและผู้สืบราชตระกูล ไม่ปรากฏเลย จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม วีรกรรมที่ทรงประกอบไว้ในศึกลาดหญ้าในฐานะนายทัพกองโจรที่มีกำลังพลเพียง ๑,๘๐๐ คน ออกตระเวนไปตามภูเขาลำเนาไพรและหาญตัดกำลังเสบียงและทำลายข้าศึกศัตรูที่มีกำลังพลถึง ๕ กองทัพ จำนวนไพร่พลถึง ๘๙,๐๐๐ คน อย่างไม่ย่นระย่อนั้น เป็นความกล้าหาญที่ควรเทิดทูนไว้ในฐานะวีรบุรุษท่านหนึ่งของสงครามครั้งนี้ ซึ่งถือกันว่า เป็นสงครามที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนั้น จึงขอนำบทความนี้มาลงไว้เป็นเครื่องบูชาและเตือนใจให้เราคนไทยในสมัยปัจจุบัน ดังพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้าที่ได้อัญเชิญมาไว้ณ เบื้องต้นแล้ว

“ชาติใดยังคงรักษาของดีซึ่งเป็นแก่นของวัฒนธรรมที่กล่าวนี้ไว้ได้ ชาตินั้นย่อมต้องวัฒนาสถาพรอยู่เสมอ เพราะวัฒนธรรมนั้นเป็นเครื่องหมายของชาติ และที่ใดมีความภาคภูมิใจในตนและของ ๆ ตน มีหลักยึดทั้งในตัวบุคคลและจิตใจ ชาตินั้นก็จะมีความสุขและมั่นคงถาวรตลอดไป”

ของดีของไทย

ศาสตราจารย์นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว

คำว่า **“ของดี”** ในที่นี้จะไม่พูดถึงทางวัตถุ แต่ส่วนใหญ่จะกล่าวในด้านจิตใจ และวัฒนธรรม ซึ่งไทยมีดีและดีกว่าต่างประเทศ โดยเฉพาะของดีที่กล่าวนี้ ทางตะวันตกไม่มี หรือมีแต่คนละแบบ ซึ่งนักศึกษาชาวตะวันตกได้ยอมรับหลักการของความจริงสิ่งนั้นแล้ว ของดีเหล่านั้นคือ

๑ แม่รักลูก ผู้หญิงไทยเลี้ยงลูกเองและเลี้ยงด้วยความรัก โดยมากแม่ให้นมลูกด้วยตนเอง และให้ในลักษณะของการให้ความอบอุ่นจริง ๆ นักสุขภาพจิตต่างประเทศที่มาเมืองไทยพากันประหลาดใจและเป็นสุขที่พบแม่อุ้มลูกเล็ก ๆ พาไปในที่ต่าง ๆ ด้วยท่าทีของแม่ที่มีความรักลูก และให้ความอบอุ่นอย่างจริงจังแก่ลูก **โรคขาดแม่** ซึ่งมีอาการเหงา แยกตัวนั่งโยกตัวเอง และถึงแก่ความตาย ฯลฯ ในเมืองไทยจึงไม่ใคร่มี ยิ่งในชนบทเกือบหาไม่ได้ แต่ในตะวันตกนั้นโรคขาดแม่มีเป็นของธรรมดา

ผู้หญิงตะวันตกนั้นมีบุตรที่เกิดโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายมาก และไม่ต้องการจะมีก็มาก เช่นเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นต้น หรือมีแล้วทอดทิ้ง หรือเลี้ยงก็อย่างเสียไม่ได้ เด็กประเภทนี้ย่อมขาดความรู้สึกอบอุ่น ไม่มีความผาสุก โตขึ้นมาจึงเป็นทาสความเกเรเกะกะ และมีความประพฤติปรวนแปรผิดปกติ ทั้งนี้เพราะเหตุมาจากที่มารดาไม่ต้องการ สำหรับหญิงไทยนั้นเมื่อมีลูกขึ้นมาแล้ว ถึงจะอย่างไร ๆ ก็ยังรักและมักจะพูดว่า *“เขาอยากเกิดมาอยู่กับเราแล้ว เป็นบุญของเรา พึงรับเลี้ยงเขาด้วยความรักเถิด”*

ในท่ามกลางความรักของแม่ต่อลูกและลูกเติบโตขึ้นด้วยความอบอุ่น ดังนี้โรคจิตและประสาทของเราจึงน้อยกว่าของต่างประเทศมาก (โดยเฉพาะประเทศตะวันตก)

๒ เด็กเคารพผู้ใหญ่ เด็กให้เกียรติผู้ใหญ่โดยเฉพาะให้เกียรติแลเคารพต่อคนแก่ เด็กไทยนั้นเคารพพ่อแม่เป็นลักษณะของชีวิตประจำอยู่แล้ว และยังเคารพและให้เกียรติคนสูงอายุอื่น ๆ อีกโดยเรียกคนแก่ว่า คุณลุง คุณป้า คุณตา คุณยาย เป็นต้น ลักษณะการเหล่านี้เป็นของคนไทยเราและได้รับการฝึกอบรมมาแต่เด็กจนกลายเป็นวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมไป ทางตะวันตกไม่มีลักษณะการเช่นนี้ การคารวะคนแก่และผู้สูงอายุไม่ใช่ของจำเป็น ยังแถมบางคราวถึงกับทอดทิ้งญาติผู้ใหญ่ด้วยซ้ำไป

การที่มีผู้ใหญ่ที่ดีเป็นที่คารวะยกย่องและเชื่อถือนั้น ถ้ามีในที่ใดก็ถือว่าที่นั้นมีสถาบันที่แน่นอน เพราะผู้ใหญ่เป็นหลักยึดรวมเป็นจุดแห่งความรักใคร่นับถือ และตรงกันข้ามถิ่นใดหรือสถาบันใด จิตใจของคนในสถาบันนั้นขาดความรักใคร่นับถือในผู้ใหญ่ ไม่ยึดเคารพผู้ใหญ่เป็นหลัก ถิ่นนั้นย่อมรวนเร เด็กเกะกะและปัญหาเด็กเกเรก็เกิดขึ้นเป็นผลตามมาด้วย ในประเทศตะวันตก เมื่อคนแก่แล้วมักไม่มีผู้เคารพดูแล ดังนี้จึงพบคนแก่อยู่ตามสถานที่สงเคราะห์คนชราและตามโรงพยาบาลต่าง ๆ มากเหลือเกิน ดังนี้จุดรวมของการเคารพนับถือในบ้านจึงไม่ค่อยมีเท่าที่ควรจะมี นอกจากจะไม่เคารพผู้ใหญ่แล้ว บางแห่งยังมีการเยาะเย้ยขบขันคนสูงอายุประกอบด้วย เช่นเยาะเย้ยขบขัน แม่ยายหรือแม่ผัวเป็นต้น ดังนี้ภายในบ้านก็ขาดสถาบันความมั่นคง เด็กไม่เคารพผู้ใหญ่และย่ายายทั้งหลายก็ไม่สนใจ ไม่เต็มใจในการช่วยให้การเลี้ยงดูและอบรมลูกด้วยดี จึงในบางประเทศได้พยายามเปลี่ยนท่าทีดังกล่าวนี้แล้ว เช่น ประเทศในอเมริกาใต้พยายามจัดให้มี **"วันแม่ยาย"** ขึ้นเป็นต้น เพื่อชักจูงให้เด็กรุ่นหลังมาเคารพคารวะนับถือคุณย่าคุณยาย ให้เป็นธรรมเนียมประเพณีที่ดีต่อไป

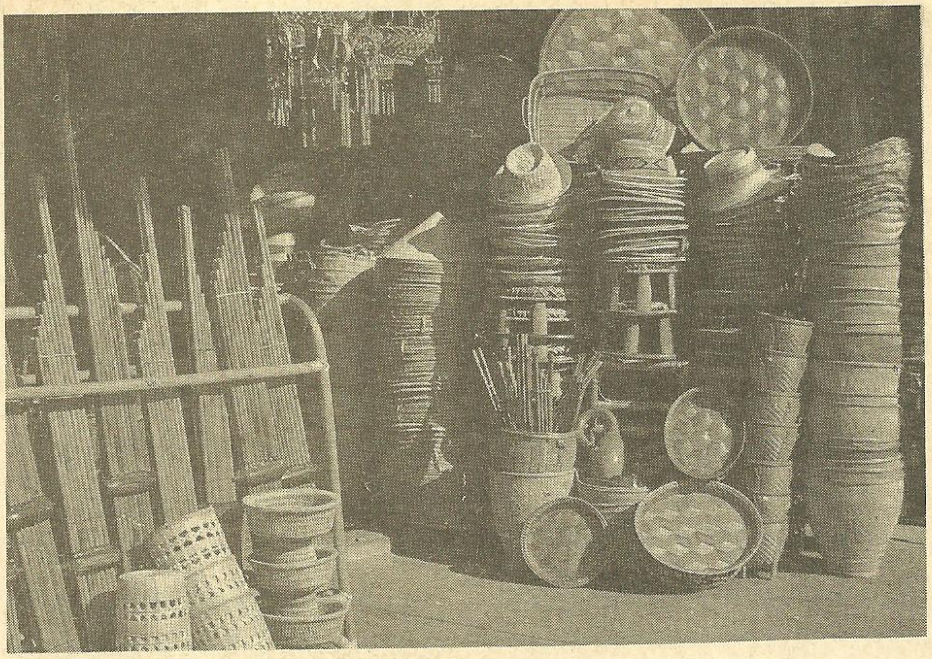

๓ ความกตัญญูกตเวที หรือความรู้คุณและตอบแทนคุณ อันเป็นผลมาจากข้อหนึ่งและข้อสอง เมื่อพ่อแม่รักลูก เด็กก็เคารพผู้ใหญ่ และความกตัญญูกตเวทีก็เกิดขึ้น เป็นผลตามมาโดยอัตโนมัติ ในประเทศที่มีวัฒนธรรมหรือภาวการณ์ซึ่งแม่ไม่รักลูก เด็กโตขึ้นมาย่อมมองเห็นแม่ไม่เป็นมิตร และแล้วก็จะพลอยเห็นคนอื่นเป็นศัตรูไปด้วย เพราะแม่ซึ่งฝังใจว่าดีที่สุดแล้วมิใช่มิตรไฉนคนอื่นจะมาเป็นมิตรได้ ลักษณะการเช่นว่านี้ ความกตัญญูกตเวทีก็ไม่เกิด ศิริมงคลความดีและความสุขของจิตใจก็หาได้ยาก กตัญญูกตเวทีเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำใจมนุษย์ เพราะฉะนั้นทางพระพุทธศาสนาจึงยกย่องว่าเป็นมงคลอันประเสริฐเป็นธรรมะของบุคคลซึ่งหาได้ยาก เพราะว่ากตัญญูและกตเวทีทั้งสองสิ่งนี้ทำได้ยาก และถ้าปฏิบัติได้จึงเป็นมงคลอันสูงสุด

การปฏิบัติของความกตัญญูกตเวทีของไทยเรานั้น ปฏิบัติจนเป็นสัญลักษณ์ประจำใจและเป็นขนบธรรมเนียมที่ยกย่องทุกที่ทุกสถาน เรื่องนี้ทำให้นึกถึงประวัติศาสตร์ไทยบางตอน ซึ่งแสดงว่าผู้ใดมีความกตัญญูกตเวที ผู้นั้นย่อมได้รับคำยกย่องนับถือและมีเกียรติ มีความสุขความเจริญ ตัวอย่างเช่น ในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยามีนายด้วง มหาดเล็กเจ้าฟ้าอภัยปรเมศร์ ซึ่งทำสงครามกับพระมหาอุปราชหรือพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ เจ้าฟ้าทั้งสองเห็นว่าจะสู้ไม่ได้ จึงเสด็จแฝงพระองค์เข้าอยู่ในป่าแขม

ภาพบน : หัตถกรรมพื้นบ้านภาคอีสาน
ภาพล่าง : การทำหัวโขน

ณ ตำบลบ้านเอกราช นายด้วงผู้เดียวตามเสด็จ เที่ยวขอข้าวปลาอาหารชาวบ้านมาเลี้ยงเจ้าฟ้าทั้งสองนั้นอยู่ถึง ๖-๗ วัน ภายหลังเจ้าฟ้าทั้งสองถูกจับ พระมหาอุปราชรับสั่งให้สำเร็จโทษเสียทั้งสองพระองค์ แต่รับสั่งว่า อ้ายด้วงมหาดเล็กนั้น มันมีความจงรักภักดีกตัญญูกตเวทีต่อเจ้านายของมัน อย่าฆ่ามันเลย เลี้ยงมันไว้ให้เป็นข้าราชการเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้อื่นต่อไป ดังนี้ การที่นายด้วงได้รับพระราชทานอภัยโทษนั้น หากเป็นเพราะความกตัญญูกตเวทีนี้เองให้ผล

นิทานเยาะเย้ยสังคมอีกเรื่องหนึ่งของไทย เยาะเย้ยผู้ไม่รู้จักกตัญญูกตเวที มีว่าเด็กอายุ ๘ ขวบ อยู่กับพ่อแม่ ซึ่งมีปู่อยู่ด้วย พ่อแม่เลี้ยงปู่ด้วยความไม่คารวะไม่แสดงกตัญญูกตเวที ให้กินอาหารไม่ดีและเอากะลาใส่อาหารให้กิน ซึ่งเด็กก็ดูด้วยความสนใจ วันหนึ่งพ่อมาเห็นลูกนั่งขูดกะลามะพร้าวอยู่จึงถามว่า *"ทำอะไร"* เด็กบอกว่า *"หนูเอากะลามะพร้าวมาขูด ทำเพื่อเตรียมไว้ให้พ่อเมื่อแก่ จะให้พ่อกินข้าวด้วยกะลาใบนี้"*

๔. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นของดีในเมืองไทยอีกข้อหนึ่ง มารยาทของเจ้าของบ้านของไทยเรานั้น เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จนมีคนอยากมาเมืองไทยมาก เพราะความขึ้นชื่อในความมีน้ำใจของคนไทย คนไทยมีสุภาษิตประจำใจว่า *"เป็นธรรมเนียมแท้แต่โบราณ แขกมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ"* ไม่เพียงแต่ต้อนรับให้ที่พักและข้าวปลาอาหารเท่านั้น บางคราวยังแบ่งปันข้าวของให้ติดกลับไปอีก ของที่ระลึกของไทยนั้น มีกระจุ๋มกระจิ๋มเป็นพิเศษ เช่นเข็มกลัด ลูกกระดุม เครื่องถม ผ้าผูกคอ ผ้าพันคอ และของกระจุ๋มกระจิ๋มอื่น ๆ เป็นที่แพร่หลายไปทุกทิศทุกทางและชาบซึ้งแก่ทุกท่าน ทั้งนี้ชาวตะวันตกไม่ค่อยมี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นี้จะมีผลให้เกิดและยั่งยืนอยู่ได้ก็หากด้วยอาศัยทั้ง หนึ่ง **ภูมิศาสตร์** และสอง **วัฒนธรรม** ในทางภูมิศาสตร์เมืองเราอยู่ห่างทางหลวงคือทะเล เพราะฉะนั้นเราต้องหันหน้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกัน และเราอยู่ในสุวรรณภูมิบริบูรณ์ด้วยข้าวปลามีกินจนเหลือกิน ถึงแจกจ่ายคนอื่นได้บ้าง ภายหลังก็กลายเป็นวัฒนธรรมของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยืดออกไป แต่ของดีสิ่งนี้ เดี๋ยวนี้เริ่มจางไปบ้าง เพราะฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ ประกอบกับการคมนาคม ซึ่งทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นศูนย์กลางของการบินโลก ทำให้คนไทยเปลี่ยนแปลงมากขึ้น แต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยังเป็นของดีที่เรามีอยู่และควรแก่การสนับสนุนให้คงมีอยู่

๕. พระพุทธศาสนา เป็นยอดของดี ของดีที่กล่าวมาแล้วและจะกล่าวต่อไปเกิดขึ้นเพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดและกำลังดัน พระพุทธศาสนา เป็นทั้งศาสนาและปรัชญาซึ่งพิเศษกว่าศาสนาอื่น

พระพุทธศาสนาเหมาะกับคนไทย ที่เมืองไทยรุ่งเรืองตลอดมา เหตุหนึ่งในหลายสิ่งนั้น เพราะมีพุทธศาสนาซึ่งค้ำจุนอยู่ดีเป็นพิเศษ หลักคำสอนแท้จริงของพระพุทธศาสนานั้น ไม่ขัดต่อวิทยาศาสตร์และพิสูจน์ได้ตลอดเวลา ดังนี้จึงเรียกว่า **อกาลิโก**

หลักของพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักแห่งกรรม ซึ่งประมวลคำสอนไว้ว่า **หนึ่งทำดี สอง ละชั่ว และสาม ทำจิตใจให้บริสุทธิ์** ทั้งนี้จึงไม่มีอะไรขัดและนอกเหนือไปจากหลักวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะหลักการของวิชาการสุขภาพจิต พระพุทธองค์ได้เสด็จออกแสวงหาโมกขธรรมเพื่อนำวิชาความรู้ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาดและสงบสุขหรือเรียกตามภาษาแพทย์เราว่าออกกระทำการวิจัยอยู่ถึง ๖ ปี จึงบรรลุผลตรัสรู้ในสิ่งนั้น ได้ทรงตรัสรู้ธรรมของความจริง ๔ ประการ ซึ่งเรียกว่า **อริยสัจจ์ คือหนึ่ง ทุกข์ สอง สมุทัย สาม นิโรธ สี่ มรรค** ขยายความว่าชีวิตคือทุกข์ เหตุแห่งทุกข์นั้นมี เหตุนั้นคือตัณหา เมื่อพบเหตุแล้วก็พึงรู้ว่าเหตุนั้นระงับได้ เหมือนกันกับวิทยาศาสตร์ของแพทย์ว่าเหตุเกิดที่ไหนก็ระงับที่นั้น คือ ตัดตัณหาและทางดำเนินการปฏิบัติสู่ความดับและนำสู่ความสงบสุขนั้น คือ ทางแปดประการอันมีความเห็นชอบเป็นขั้นต้น และสมาธิชอบเป็นสุดท้าย หรือจะประมวลมรรคแปดประการนี้ก็ประมวลได้ว่า ศีล สมาธิ และ ปัญญา นั่นเอง อนึ่ง หลักการปฏิบัติเป็นไปตามทางสายกลาง ซึ่งรับรองได้และพิสูจน์ได้ว่าเป็นทางเดินไปสู่ความสุขอันแท้จริงได้เสมอ

พระพุทธศาสนา แบบที่ปฏิบัติในเมืองไทย เป็นของดีในเมืองไทย ซึ่งชาวไทยภูมิใจเป็นที่สุด เราชาวไทยมีสุขภาพจิตดี เพราะมีความภาคภูมิใจที่ว่า *"ไม่เสียที่เกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา"* มีภาพประวัติศาสตร์ควรแก่การศึกษาอยู่ภาพหนึ่ง คือที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ทางด้านทิศเหนือเป็นภาพเหตุการณ์รัชกาลที่ ๔ มีสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ประทับท่ามกลางนักบวชทุกศาสนา ซึ่งได้รับคำอธิบายจากผู้รู้ประกอบว่า *"สมเด็จพระจอมเกล้าฯ พระราชทานเสรีภาพต่อการนับถือศาสนาทุกประเภท นักบวชต่างชาตินั้น เมื่อเข้ามาก็นำความรู้มาด้วย ซึ่งพลอยทำประเทศไทยให้เจริญไปด้วย ในขณะเดียวกัน ทรงแน่พระทัยว่าถึงจะมีกี่ศาสนา แต่พระพุทธศาสนาก็ยังเป็นเด่นอยู่ในความยกย่อง และบูชาตลอดกาล"* ซึ่งเป็นความจริงจนบัดนี้

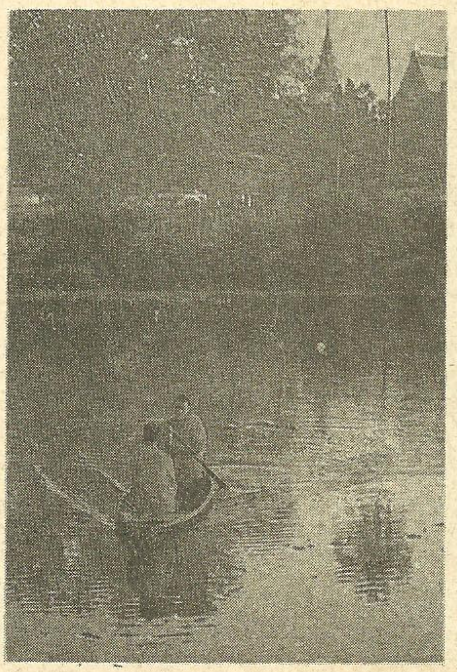

๖. วรรณกรรม วรรณคดีไทยเป็นของดีน่าชื่นชม และน่าศึกษาเป็นพิเศษ ภาษา

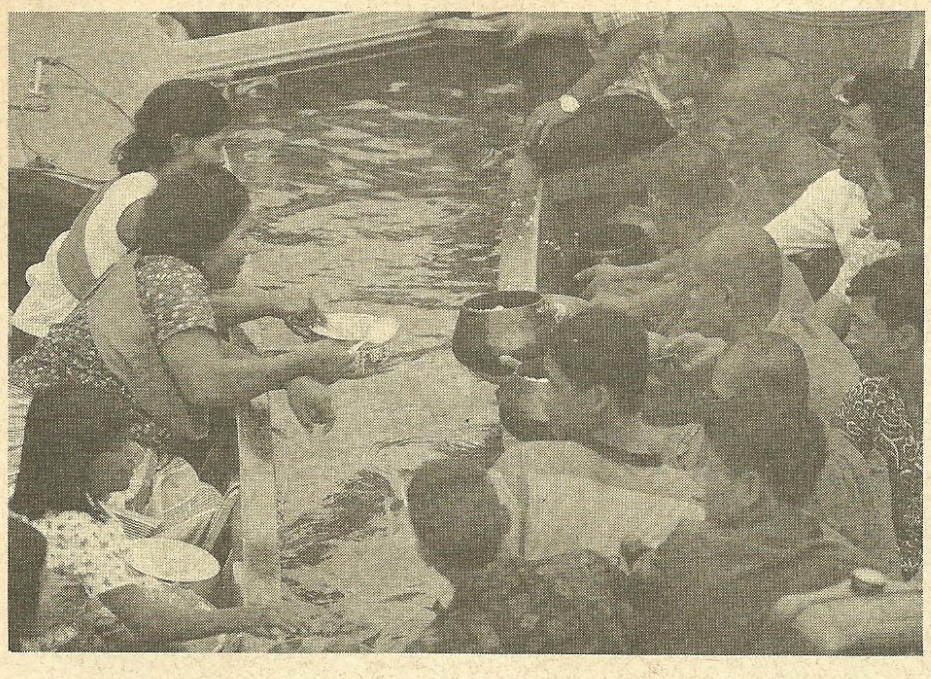

บ้านเมืองไทยร่มเย็นเป็นสุข เพราะชาวไทยยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาสืบทอดกันมาช้านาน

ไทยมีมากและขยายตัวค่อนข้างฟุ่มเฟือย แต่ก็เพราะพริ้งเสียด้วย ลำพังภาษาที่พูดกันอยู่ทุกวันนี้ นับว่านุ่มนวลอยู่แล้ว ไม่ตึงตังซึกซักหนัก ๆ เหมือนของบางชาติ แต่ยังมีความเพราะเพิ่มเป็นพิเศษขึ้นจากการขยายตัวของภาษานั้น เพราะว่า คนไทยใจกว้างรับเอาภาษาของชาติอื่นมาผสม ทำให้ไพเราะมากขึ้น วรรณกรรมไทยมีทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง ซึ่งมีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน ในกลอนต่าง ๆ นั้นยังมีลีลาดีพิเศษอีกไม่ใช่แต่สัมผัสนอกจากวรรคหนึ่งกับวรรคอื่นเท่านั้น ยังมีสัมผัสในอีกเช่น *"ทราบสิ้น กินแหนงแคลงใจ"* ซึ่งสัมผัสในเช่นนี้หาในภาษาอื่นยาก ทั้งนี้เพราะคำพูดมีมาก พอจะสรรให้คล้องจองกันได้เสมอทั้งในและนอก นอกจากนี้ยังมี ครุ ลหุ มีเอก มีโท อีก วรรณกรรมไทยเรามี ครุ ลหุ ทำให้เกิดความเพราะงามยิ่งขึ้นซึ่งเรียกว่า สุนทรีลักษณ์ การร้อยกรองคำให้เพราะพริ้งเช่นนี้จะหาได้เพียงในคนที่มีลักษณะของความละเอียดอ่อน มีความปราณีตของจิตใจเท่านั้น

วิชาการสุขภาพจิต ย้ำให้เราศึกษาค้นคว้าหาคุณค่าที่ดีในตัวเราเอง หรือในบ้านของเราเอง และดึงคุณค่าดีนั้นออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ก็จะมีผลในความก้าวหน้าและก่อให้เกิดสุขภาพจิตของบุคคลได้มากยิ่งขึ้น ในวงวรรณกรรมต่าง ๆ ถ้าหากได้ศึกษาชีวิตของผู้แต่งวรรณคดีที่มีชื่อ ศึกษาวรรณคดีเหล่านั้นด้วยความละเอียดอ่อน และด้วยการรู้จักค่าของความดีของสิ่งนั้นแล้ว ย่อมทำให้เรามีความสุขสดชื่นและวางคลายจากความตึงเครียดแห่งอารมณ์และจิตใจได้มาก เป็นทางเดินไปสู่ความสุขได้อีกแนวหนึ่ง วรรณคดีของไทยนั้นมีมากดังกล่าวแล้ว และสามารถที่จะเลือกอ่าน และศึกษาให้เกิดความรู้และสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดีได้เสมอ ตัวอย่างวรรณคดีที่ได้รับการรับรองแล้ว เช่น

โคลงสี่ - **นิราศนรินทร์**
กลอนหก - **กนกนคร ของ น.ม.ส.**
กลอนตลาด - **พระอภัยมณี ของสุนทรภู่**
กลอนเสภา - **บุนช้างบุนแผน ของสุนทรภู่**
ลิลิต - **ลิลิตพระลอ**
- **นิทราชาคริต พระราชนิพนธ์พระพุทธเจ้าหลวง**
ฉันท์ - **พระนลคำหลวง**
- **มัทนะพาธา พระราชนิพนธ์พระมหาธีรราชเจ้า**
ร่ายยาว - **มหาชาติคำหลวง**
ความเรียง - **พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์พระพุทธเจ้าหลวง**
- **สามก๊ก เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นต้น**

ที่ว่าภาษาไทยขยายตัวออกมากนั้น จะว่าเป็นวิวัฒนาการไปในด้านดีก็ได้ เพราะวัฒนธรรมทั้งหลายย่อมไม่คงที่ ย่อมมี **อจลนะ** คือ เคลื่อนไหวผสมผสานคลุกเคล้ากับสิ่งแวดล้อมอื่น ซึ่งเป็นของธรรมดา เปรียบวิทยาศาสตร์ จิตวิทยาซึ่งเราศึกษาอยู่ทุกวันนี้ก็เป็น **ไดนามิก** หรือเคลื่อนที่ด้วยเหมือนกัน มีได้หลายอย่างทั้งการรับเอา หรือการให้เขาไป หรือการคลุกเคล้า หรือการดัดแปลงออกมาใหม่ ซึ่งน่าสนใจ น่าศึกษาทั้งนั้น ตัวอย่างเช่น พิธี **"บายศรี"** ยืมมาจากภาษาเขมร บายแปลว่าข้าว ศรีแปลว่าหมาก ซึ่งรวมกันเข้าคงหมายถึงการแสดงอัธยาศัยไมตรีต้อนรับยกย่องด้วย ให้ข้าว และหมาก ฯลฯ ก็ได้ คำว่า **แต่งงาน** ความจริงไม่ใช่ภาษาไทย แต่ยืมมาจากภาษาจีนว่า **ตี้นหงัน** คือพิธีนำเป็ดไปให้ผู้หญิง **โต้หลง** หมายถึงการขอร้องให้ช่วยเหลือ ไม่ใช่คำจีน และไม่ใช่คำไทย แต่เป็นภาษามลายู คำว่า **สถานี** ใช้ทับศัพท์ของStation และคำว่าสัมมนามาจากคำว่า Seminar เหล่านี้เป็นต้น

ทั้งนี้ ไม่ควรถือเป็นของเสียหาย แต่เป็นการขยายตัวตามวิวัฒนาการ และเป็นของดี

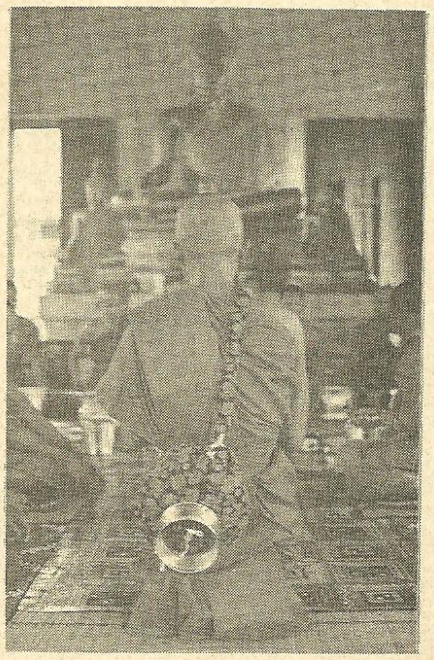

อีกสิ่งหนึ่ง

๗. ศิลปกรรม ศิลปกรรมของไทยเป็นของดี และเป็นยอดของศิลปทางประเทศตะวันออก ศิลปกรรมในที่นี้ หมายคลุมตลอด สถาปัตยกรรม ปราณีตศิลป สังคีตดนตรี และนาฏศิลปด้วย สถาปัตยกรรมของไทยได้รับการยกย่อง และควรแก่การยกย่องไม่น้อยกว่าต่างชาติ ประเทศอิตาลีมีโบสถ์เซนต์บีเตอร์ ประเทศอินโดนีเซียมีบุโรบุโด ประเทศไทยก็มีวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งแสดงออกในทางความปราณีตบรรจงของจิตใจไม่น้อยไปกว่าที่อื่น แสดงออกถึงความประณีตมีวัฒนธรรมสูง และความรักสงบ สวยงามด้วย สงบสดชื่นด้วย ซึ่งใครเห็นแล้วอดจะต้องอุทานชมไม่ได้ บรรยากาศของวิจิตรศิลป และสถานที่ของสิ่งประดับ เช่น กระดิ่งข้างช่อฟ้าโบสถ์เวลาต้องลม มีเสียงเหมือนดนตรี เช่นนี้ผู้ได้ชมย่อมต้องพลอยสุขสดชื่นไปด้วย และดังนั้น จึงเป็นของดีและเป็นสิ่งเชิดชูเมืองไทยในทางที่ดีไปด้วย ชาวต่างประเทศที่มาเยี่ยมชมประเทศไทยนั้น ถ้าคิดว่าเขาสนใจเยาวราช เจริญกรุง และบางรักแล้ว ก็เข้าใจผิดถนัด สิ่งเหล่านั้นมิได้ทำให้เมืองไทยมีค่าสูงขึ้นเพราะมีของดีเลย แต่ของดีและที่ทำให้เขาเกิดความนับถือขึ้นนั้น อยู่ที่วัฒนธรรมและศิลปกรรมของไทยแท้ ๆ ได้เคยฟังฝรั่งซึ่งมาเยี่ยมประเทศไทยพูดอยู่เสมอว่า เพียงได้เห็นวังหลวงวัดพระแก้วและวัดแจ้งเท่านั้น ก็คุ้มค่า หรือเกินค่าของการมาเมืองไทยเสียแล้ว ขณะเมื่อมีการแสดงศิลปวิทยาการนานาชาติ ที่กรุงบรัสเซลประเทศเบลเยี่ยม ทางการของไทย ได้สร้างศาลาไทยตามแบบสถาปัตยกรรมของไทยขึ้น ซึ่งก็ได้รับทราบว่า ได้รับการต้อนรับจากต่างชาติเป็นอันมาก

นาฏศิลปของไทยนั้น เป็นของดีหาที่จับได้ยาก ศิลปของการรำนั้นงดงามและอ่อนช้อย แสดงออกของนิสัยซึ่งอ่อนโยนและมีเมตตากรุณาปราณีตละเอียดเป็นสิ่งสุนทรอ่อนหวานให้ความชื่นตาชื่นใจ ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อจิตใจเด็กและครอบครัว ยังให้เกิดความสุขสงบ แต่งตัวก็สวย ท่ารำก็งาม และมีความหมายของการรำทุกท่า แม้แต่ไม่เข้าใจภาษาที่ร้องก็ยังพอจะเข้าใจความหมาย นาฏศิลปไทยไม่เพียงดีแต่ในไทยเท่านั้น ยังได้รับการยกย่องตลอดมาทั้งในประเทศเขมรและลาว เมื่อครั้งหนึ่งแพร่ไปในประเทศพม่า แต่บัดนี้เลือนลางไปบ้าง แต่ถึงเช่นนั้นก็ตาม คราวไรที่มีละคร **โขน** คือ ละครแบบไทยอยุธยาแล้ว จะต้องมีคนติดตามไปชมแน่นเสมอ **ชาติใดยังคงรักษาของดีเช่นที่กล่าวนี้อยู่ ชาตินั้นย่อมต้องวัฒนาสถาพรอยู่เสมอ เพราะวัฒนธรรมนั้นย่อมเป็นเครื่องหมายของชาติ** เมื่อครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๗๘ ผมเคยไปประเทศชวา หรือที่เรียกอินโดนีเซียในปัจจุบันนี้ ขณะนั้นยังอยู่ในความปกครองของฮอลันดา ได้เคยขอดูละครรำท้องถิ่นของเขากลับห้ามบอกว่า ไม่มีอะไรดีหรอกจะเสียใจเปล่า ๆ ทั้งนี้เพราะเขาคงไม่ต้องการยกย่องของดีของชวา ซึ่งบัดนี้เมื่ออินโดนีเซียปกครองตนเอง ได้รื้อฟื้นและยกย่องของดีของเขานี้ขึ้นมาอีกแล้วชาวเมืองก็ภูมิใจ และ**ที่ใดมีความภาคภูมิใจในตนและของ ๆ ตน ที่นั้นก็มีความสุข**

สำหรับดนตรีและเพลงไทยนั้น มีความเพราะพริ้งดีเป็นพิเศษดีอย่างเรียบ ๆ ละเอียดอ่อน ดังคำกล่าวที่ว่า *"เพลงไทยใสเย็นตระการฟังแล้วจิตสร้านระทมรัก"* คำว่ารักในที่นี้ ย่อมหมายตลอดถึงความรัก คนรัก รักเพื่อน รักหมู่คณะ รักชุมชน รักบ้านเมืองและรักในมนุษย์ชาติด้วย ซึ่งก็คือเพลงไทยส่งเสริมการสุขภาพจิตนั้นเอง เพลงไทยมีหลายประเภทหลายระดับ นับตั้งแต่ชั้นเดียว สองชั้น สามชั้น และเพลงตับ เพลงเถาต่าง ๆ ซึ่งยังมีความไพเราะและความสำคัญอยู่เสมอ แม้แต่ดนตรีสากลต่างประเทศ จะมามีอิทธิพลประการใด ความสำคัญในเพลงไทยเดิมก็หาได้น้อยลงไปไม่ พวกเราซึ่งไปอยู่ต่างประเทศนาน ๆ จะรู้สึกทุกคน ในขณะที่อยู่ต่างประเทศนั้น ถ้าบังเอิญได้ยินเสียงเพลงไทย เช่น เขมรราชบุรี หกบท เป็นต้น จากจานเสียงหรือวิทยุเมื่อใดจะต้องหยุดทำงานและนั่งฟังด้วยความปิติสุขทุกที เป็นความรู้สึกยินดีอย่างประหลาด ซึ่งควรจะเรียกว่าเป็นเพราะของดีอีกสิ่งหนึ่งได้

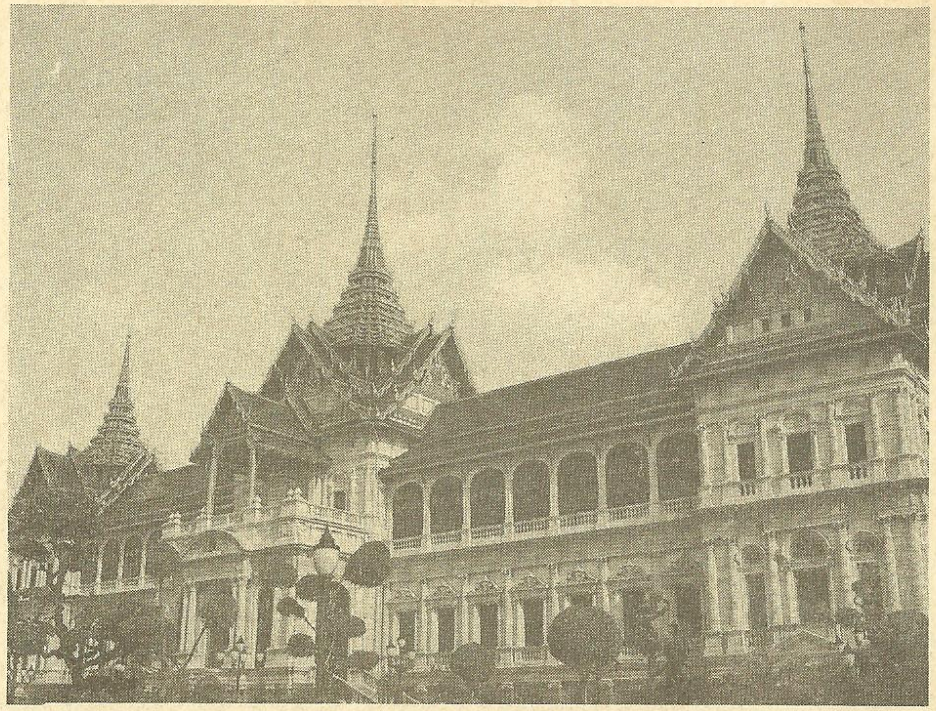

พระที่นั่งจักรีมหาประสาท ในพระบรมมหาราชวัง แสดงให้เห็นถึงความสูงส่งด่นล้ำค่าของสถาปัตยกรรมไทย

ของดีเจ็ดประการที่กล่าวมานี้ ล้วนแต่เป็นของดีจริง ๆ เมื่อใดสูญสลายไป ชาติก็จะพลอยสูญไปด้วยในที่สุด ในการศึกษาวิชาสุขภาพจิตภาคประยุกต์นั้น คือการศึกษาส่งเสริมให้เราเข้าใจเห็จจริงและให้เข้าใจของจริง เช่น เข้าใจในของดีและคุณค่าของของดีเหล่านี้

ให้ชื่นชม แล้วส่งเสริมยกย่องรักษาไว้ จนให้เกิดเป็นสัญลักษณ์ของตัวเรา และของชาติเรา เมื่อเราถึงขั้นนี้ทุกคนก็จะเป็นสุขและชาติก็ยืนยง แหล่งใดที่มีลักษณะเป็นของตน แหล่งนั้นจะมีความดีเด่นถาวรอยู่เสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **แหล่งที่จะมีลักษณะดีและถาวรได้ แหล่งนั้นต้องมีหลักยึด ทั้งในตัวบุคคลและสภาพของจิต ประเทศไทยเรานี้มีที่ยึดถือด้วยความเคารพนับถือและดียิ่งตลอดมานั้น คือ บิดามารดา พระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา ซึ่งควรต้องยึดไว้ให้มั่นด้วยความเคารพยกย่องตลอดไป** และศึกษาว่าของดีต่าง ๆ มีอะไรอีกบ้าง ก็ช่วยกันยึดและรักษาไว้ต่อไปอีก บุคคลที่มีสิ่งยึดดีดังกล่าวนี้ชื่อว่า มีความภาคภูมิใจ และเมื่อมีความภาคภูมิใจก็เป็นสุข ไม่เป็นโรคจิตโรคประสาทได้ง่าย ๆ ทางวิชาการสุขภาพจิตย้ำเสมอ **"ที่ใดมี Pride ที่นั่นไม่มี Anxiety"** คนไทยนั้นมีคุณสมบัติเป็นคนน่ารักคบง่าย มีเมตตา กรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะคนไทยมีความภาคภาคภูมิใจ และพอใจในตนเอง ไม่มีปมด้อยเหมือนบางชาติ และมีของดีซึ่งควรแก่การรักษาและส่งเสริมให้มีของดีนั้นอยู่ตลอดไป

สำหรับแพทย์ โดยเฉพาะแพทย์ต่างจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมาประชุม ณ ที่นี้ ที่จะศึกษาและนำมาประยุกต์กับการแพทย์ทั่วไปนั้น ก็ทำได้มากหลายประการ เช่นการศึกษาให้เข้าใจถึงเรื่องวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคส่วนต่าง ๆ ประกอบรักษาโรคเป็นต้น บัดนี้ควรยินดีที่กรมการแพทย์ ได้สนับสนุนหลักการอันนี้ โดยขอร้องและส่งเสริมให้แพทย์ต่าง ๆ ศึกษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งตนไปอยู่ แล้วให้เขียนนำมาตีพิมพ์ในหนังสือเวชสาร ของกรมการแพทย์ เพื่อประโยชน์ของการศึกษาต่อไป ที่เรียกว่าวิชาการแพทย์นั้น มิได้หมายเพียงแต่การรักษาฉีดยา ผ่าตัด เท่านั้น แต่ถ้าปราศจากการศึกษาคนทั้งคน และรักษาคนทั้งคนแล้ว จะถือว่าเป็นวิชาแพทย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้ พูดกลับอีกครั้งหนึ่ง เราจะศึกษาคนไข้ให้ดีไม่ได้ และจะวินิจฉัยโรคและรักษาโรคดีไม่ได้ ถ้าเราไม่รู้จัก **"คน"** การรู้จักคนนั้นคือรู้จักที่อยู่ที่อาศัยของเขา อาชีพของเขา ซึ่งทั้งหมดนี้จะส่งฉายให้เห็นนิสัยใจคอ และบุคลิกภาพของเขา ความทุกข์ของเขาได้ตลอดปลอดโปร่ง

อนึ่ง คนและบุคลิกภาพของคนนั้นย่อมแตกต่างกันไปแต่ละท้องที่ ดังนั้นเราจึงต้องศึกษาภาวะการณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่เราไปอยู่ด้วย แห่งหนึ่ง ก็มีนิสัยของการกิน การอยู่ การครองชีพ และวัฒนธรรมเป็นของตนไม่จำต้องซ้ำแบบใคร และการศึกษาการวิจัยและรักษาโรคจึงย่อมพิจารณาเป็นแห่ง ๆ ไป เช่นในปัจจุบันนี้มีปัญหาโรคตับมากขึ้น และมีมากในภาคอีสาน ซึ่งศึกษาค้นคว้าได้ความว่าเป็นเพราะอีสานมีพยาธิใบไม้ของตับมาก และที่มีพยาธิใบไม้มาก เพราะชาวเมืองมีนิสัยชอบกินปลาส้มและปลาสับบีบมะนาวน้ำปลาร้า ซึ่งเรียกว่า ก้อยปลา โดยทำจากปลาเล็ก ๆ ซึ่งจับมาได้จากหนองน้ำ แล้วทำเป็นอาหาร ทั้ง ๆ ที่ไม่สุกดี เมื่อเป็นดังนี้ การจะช่วยรักษาป้องกัน ย่อมมุ่งไปสู่การเปลี่ยนนิสัยของการกินอาหาร และการให้ความรู้เรื่องการรักษาตัวโดยประการต่าง ๆ ตลอดจนการส่งเสริมการเศรษฐกิจการเกษตร และอาหารอื่น ๆ เช่น มีอาหารอื่นกิน นอกจากปลาอย่างเดียวเป็นต้น ข้อใหญ่มุ่งอยู่ที่การเปลี่ยนนิสัยของกิน จะต้องให้เขาเข้าใจเองโดยชัดแจ้งและมีตัวอย่างดี มีคนทำให้เห็นอย่างชัดแจ้ง แล้วเขาสมัครใจขึ้นมาเองที่จะปฏิบัติได้ ทั้งนี้ต้องกินเวลานาน จึงจะต้องเริ่มทำไม่ให้ชักช้า เพราะกว่าจะเป็นผลเปลี่ยนนิสัยคนได้ อาจกินเวลาตั้งหนึ่งหรือสองชั่วอายุคนก็ได้

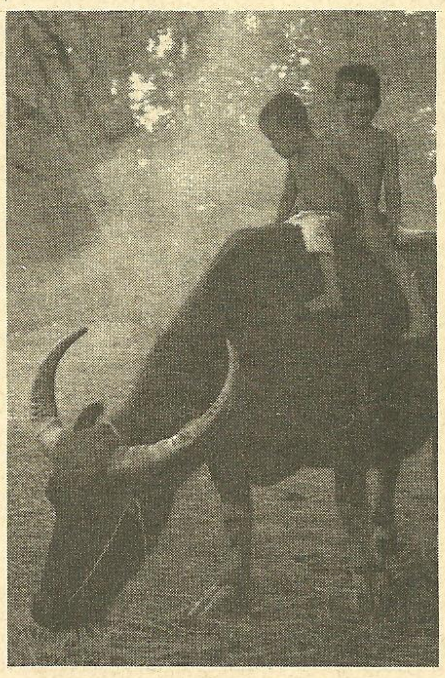

ตัวอย่างของการสุขศึกษาสอนสั่งให้คนปฏิบัติ โดยไม่พยายามนึกถึงแง่นิสัยจิตใจหรือแง่สุขภาพจิต ซึ่งทำไปแล้วไม่ได้ผลนั้นมีมาก เช่น แพทย์เราไปแนะนำให้เขาทำส้วม เขาก็ทำแต่ทำแล้วเขาไม่ยอมมาถ่าย แต่คงไปถ่ายที่ทุ่งนาข้างส้วมอยู่เสมอเป็นต้น หรือแนะนำให้กางมุ้งนอน เพื่อกันมาลาเรีย เขาบอกว่าไม่มีเงินซื้อมุ้ง แต่เมื่อให้เงินไปแล้วเขาไม่ซื้อมุ้ง แต่ไปซื้อกางเกงนุ่งเสีย เพราะเห็นว่าสำคัญกว่าเป็นต้น การเข้าใจคนนั้นสำคัญที่สุด เพราะอารมณ์และนิสัยใจคอของคน เป็นเหตุสำคัญเหตุหนึ่งของโรคภัยไข้เจ็บ การเข้าใจคน นอกจากจะช่วยการวินิจฉัยโรคแล้ว ยังช่วยให้เห็นใจซึ่งกันและกัน แล้วรักใคร่กันในหมู่มนุษย์ได้อย่างดีมาก เมื่อสักครู่นี้พูดเรื่องคนไข้ภาคอีสาน หวลนึกถึงเมื่อผมไปราชการภาคอีสานเดือนที่แล้วนี้ มีนายแพทย์ผู้หนึ่งรายงานว่า *"น่าเคืองคนไข้ผู้หนึ่งมาก ที่มาขอตรวจและขอยาฟรีบอกว่าจนทั้ง ๆ ที่เมื่อมาโรงพยาบาลนั้นนุ่งโสร่งไหมมา"* ความจริงนั้น คนไข้นั้นจนไม่มีสตางค์จริง ๆ ไม่น่าเคืองที่แกขอยาฟรี แต่ที่แกนุ่งโสร่งไหมมานั้น เพราะทั้งบ้านแกมีเครื่องหุ้มห่อร่างกายแต่เพียงโสร่งตัวนั้นเท่านั้น และบังเอิญเป็นโสร่งที่ทำด้วยไหม ก็หากเป็นเพราะแกปลูกต้นหม่อน และเลี้ยงตัวไหม และทำไหมใช้ได้เองโดยไม่ได้ไปซื้อหาใครมาเท่านั้นจึงมีโสร่งไหมใช้ได้เป็นธรรมดา

การศึกษาคน ศึกษาเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และของดีของแต่ละท้องถิ่นจะทำให้เราเข้าใจคน และเห็นใจคนแต่ละท้องถิ่นได้ดียิ่ง การวินิจฉัยและการรักษาไข้ก็ย่อมได้ผลดีเป็นธรรมดา ทั้งนี้เพราะเรายึดหลักวิชาการแพทย์ว่า **"รักษาคนทั้งคน"** นั่นเอง

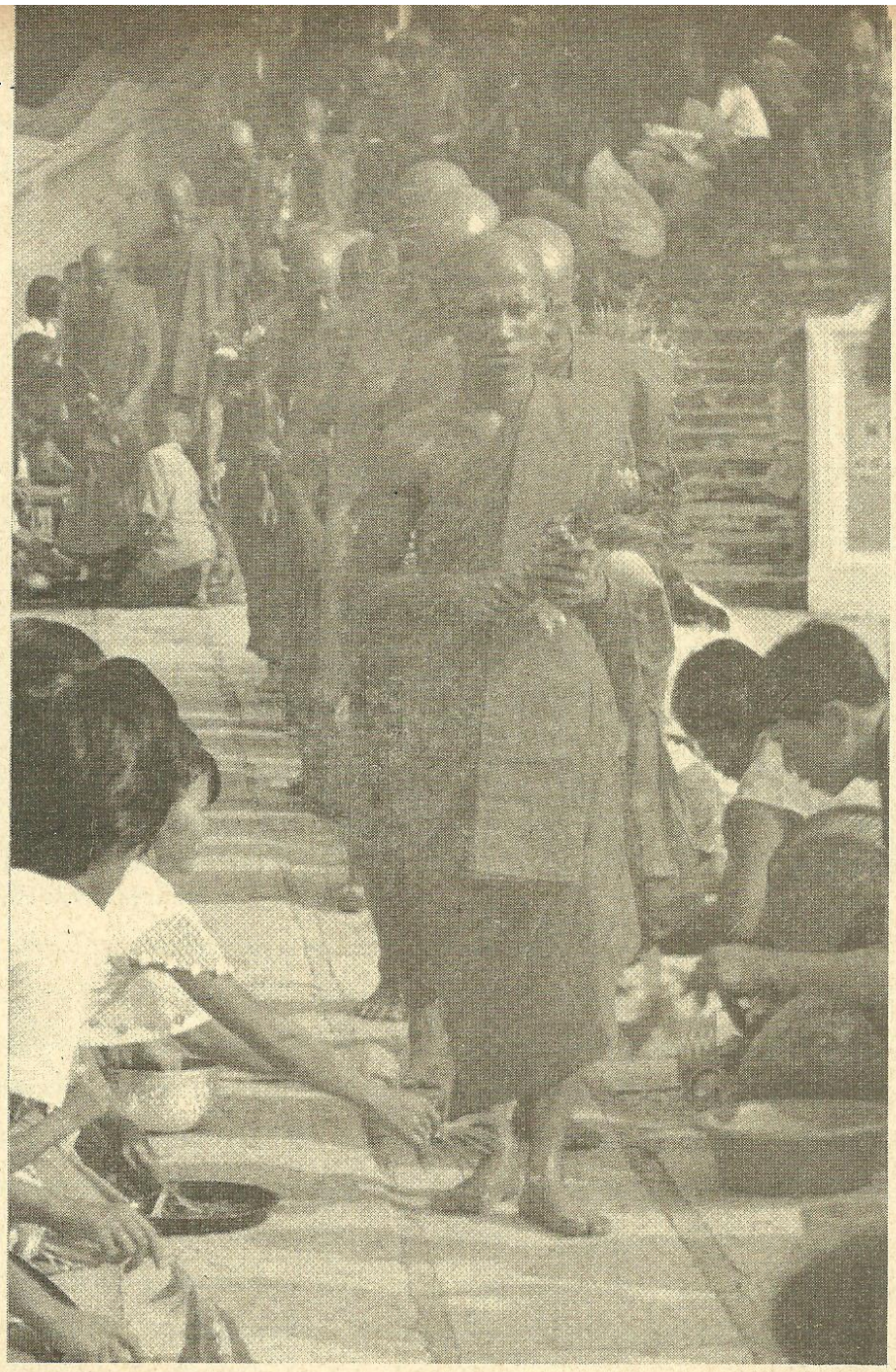

ทำดีได้ดี ทำดีไม่ได้ดี

ศจ.นายแพทย์ประเวศ วะสี

"ทำดีได้ดี จริงหรือเปล่าวะ ข้าสงสัย" กระทาชายนายหนึ่งกังขา

"อ้าว ทำไมล่ะ"

"ข้าสงสัยว่ามันจะไม่จริง น่ะซี"

"อ้าว ทำไมล่ะ"

"ก็ข้าเห็นตัวอย่างติด ๆ กันตั้งหลายอย่าง ว่า **ทำดี ไม่ได้ดี"**

"ถ้างั้นพระพุทธเจ้าท่านก็ผิดหรือไงไหนลองว่าไปถี"

"ตัวอย่างที่หนึ่ง คุณสมบุญ ที่ตลาดแกเป็นคนใจบุญสุนทาน แกไปที่วัด ไปติดต่อพระเรื่องจะทำบุญ แกขับรถกลับบ้าน คุยกับภรรยาเรื่องทำบุญทำทาน จิตแกเป็นกุศลอย่างยิ่ง แต่ปรากฏว่ารถชนกัน ผลคือแกตาย"

"แล้วยังงี้จะเรียกว่า ทำดี ได้ดี ได้ยังไง"

"เอาละ ๆ แล้วอะไรอีก"

"ตัวอย่างที่สอง เศรษฐีบุญรอด ใส่บาตรทุกวัน ตั้ง ๑๐-๒๐ ปีแล้ว วันหนึ่งผู้ร้ายเข้าบ้าน ฆ่าแกตาย และเอาทรัพย์สินไปได้มาก"

"แล้วยังงี้จะเรียกว่าทำดีได้ดีได้ยังไง"

"เอาละ ๆ แล้วอะไรอีก"

"ตัวอย่างที่สาม ตาดำแกจนกรอบทีเดียว อดมื้อ กินมื้อ แกก็ยังเจียดอาหารใส่บาตรแทบทุกวัน"

"ทุกครั้งที่แกใส่บาตร แกอธิษฐานขอถูกล็อตเตอรี่ที่ ๑ แก้จนสักที"

"พระก็ให้ศีลให้พร ให้แกได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ"

"ก็ไม่เห็นแกถูกสักที แม้แต่เลขท้าย"

"แล้วยังงี้จะเรียกว่าทำดีได้ดีได้ยังไง"

"เอาละ ๆ มีอีกไหม"

"ตัวอย่างที่สี่ ก็ไอ้ทิดสุขนี่แหละ แม่แกตามัวมองไม่เห็น แกรักแม่แกมาก อยากให้แม่หาย คนตาบอดมีกี่คน ๆ ทิดสุขตามไปให้ทานหมด แต่แม่แกก็มองไม่เห็นสักที"

"แล้วยังงี้จะเรียกว่า ทำดีได้ดี ได้ยังไง"

"ตัวอย่างที่ห้า..."

"พอแล้ว ๆ โยม" มหาประยุทธ์กล่าวขึ้น "อาตมาจะขอวิสัชนา" ตามหลักแห่ง

เหตุผล"

"ในตัวอย่างที่หนึ่ง คุณสมบุญที่รถชนกันตายนั่น ถึงจะมีกุศลจิต แต่เป็นการ**ใช้ธรรมะผิดฝาผิดตัว**

"ธรรมะที่ต้องการขณะขับรถ ก็คือ**สติ** แต่นี่ไปคุยกันเรื่องทำบุญที่วัด" มหาประยุทธ์ว่า "การขาดสติก็เป็นเหตุให้รถชนได้"

"ไม่ใช่สักแต่ว่าทำดีอะไรแล้วจะต้องได้ผลดีทุกอย่างเสมอไป พระพุทธเจ้าท่านว่า **ผลย่อมมีเหตุเป็นแดนเกิด** ต้องการผลอย่างไร ต้องทำเหตุให้ตรงกัน"

"ส่วนตัวอย่างที่สอง ท่านเศรษฐีบุญรอดใส่บาตรทุกวัน แต่ถูกผู้ร้ายฆ่าตาย การใส่บาตรเป็นของดี แต่ก็ต้องไปดูเหตุว่าทำไมมีผู้ร้ายมาก ผู้ร้ายจะหมดไปเพราะเหตุใด

"ในพระไตรปิฎก* มีข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับโจรผู้ร้ายว่า การจองจำก็ดี การประหารชีวิตก็ดี หาทำให้โจรผู้ร้ายหมดไปจากแผ่นดินไม่ แต่หากทำให้**ทุกคนมีอาชีพพอกินพอใช้ โจรผู้ร้ายก็จะหมดไปจากแผ่นดินเอง**

"ถ้าทุกคนมีพอกินพอใช้ ก็คงไม่มีใครอยากเป็นขโมย ขโจร"

"ท่านเศรษฐีท่านคงจะไม่ไปขโมยหรือปล้นใครแน่ และการที่ท่านจะเอาอาหารไปใส่บาตรก็เป็นเรื่องเล็กสำหรับท่าน แต่สำหรับคนที่ไม่มีจะกินแล้ว การลักกล้วยสักหวี หรือขโมยมะม่วงสักใบก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ง่าย"

"หรือการจะฆ่าใครเพราะได้เงินร้อยสองร้อยก็อาจเกิดขึ้นได้"

"ถึงท่านเศรษฐีใส่บาตรทุกวัน แต่เหตุแห่งการมีโจรผู้ร้ายยังคงมีอยู่"

"ไม่มีใครปล้นยาจก ถ้าปล้นมันก็ปล้นคนที่มีอะไรจะให้ปล้นได้"

"ความเป็นเศรษฐีก็เป็นเหตุปัจจัยให้ถูกปล้นได้ง่าย ฉะนั้นเมื่อเกิดการปล้นฆ่าขึ้น ท่านเศรษฐีก็ตาย ถึงท่านจะทำบุญใส่บาตรทุกวัน"

* พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม ๙ ทีฆนิกาย สีล ขันธวรรค กูฏทันตสูตร หน้า ๑๗๔

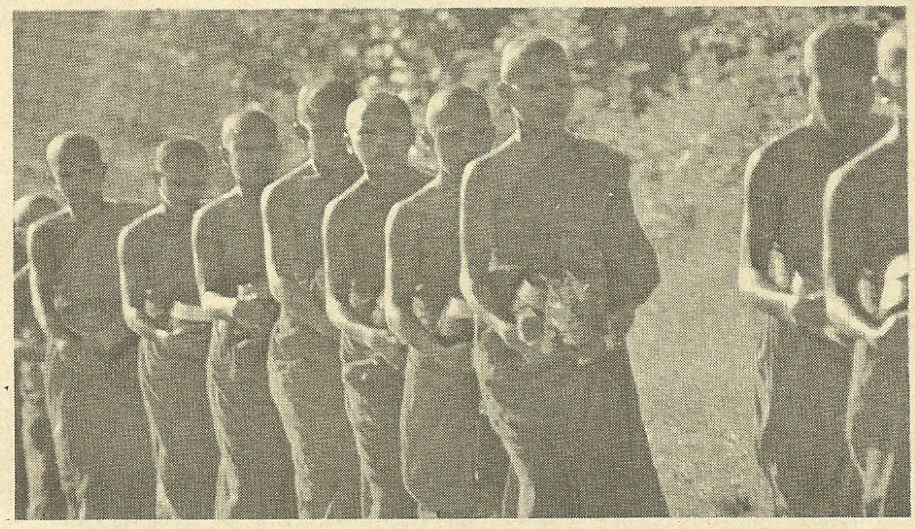

"มันน่าสังเวชไหมโยม" มหาประยุทธ์เอ่ยต่อไป "บ้านเรามีการให้ศีลห้ากันทั่วประเทศวันละหลายหมื่นครั้ง"

"แต่การที่บ้านต้องมีกำแพงสูง ๆ มีเหล็กดัดใส่หน้าต่างกันเหมือนติดคุก เหล่านี้เป็นพยานหลักฐานอย่างดีว่าขโมยมากหรือน้อยในประเทศเรา"

"แต่ในต่างประเทศ ที่ผู้คนมีกินมีใช้ค่อนข้างจะทั่วถึง บ้านเขาไม่ต้องมีรั้วหรือกำแพงเลย อย่าว่าแต่เหล็กดัดเลย ทั้ง ๆ ที่เขาไม่ได้ให้และรับศีลห้ากันอย่างบ้านเรา"

"ส่วนการที่ตาดำใส่บาตรแล้วขอถูกล็อตเตอรี่ที่ ๑ นั้น มันไม่ใช่ทำบุญหรอก แต่คล้ายเป็นการค้า คือลงทุนและหวังผลกำไร"

"ส่วนเรื่องทิดสุขกับแม่ที่ตามัวนั้น ตามัวก็มีสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น อายุมาก มีการอักเสบ มีการอุดกั้นทางเดินน้ำตา เป็นต้น"

"ฉะนั้น แม้การที่ทิดสุขให้ทานคนตาบอด แต่ถ้าไม่ตรงต่อการแก้สาเหตุของการที่แม่ตามัวก็ไม่ได้รับผล"

ธรรม หรือ ธรรมะ คือ ธรรมชาติ ที่มีเหตุผลในตัวเอง

พุทธธรรมเน้นที่เหตุผล *(เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา)*

และเหตุผลหรือเหตุปัจจัยที่ทำให้มีปรากฏการณ์หนึ่งเกิดขึ้น อาจสลับซับซ้อนมาก *(อิทัปปัจจยตา)* รวมเรียกว่า **กรรม**

การกระทำที่ไม่ตรงต่อเหตุ หรือการเชื่อ "กฎแห่งกรรมแบบง่าย ๆ" เช่น ใส่บาตรแล้วไม่ถูกล็อตเตอรี่ หรือให้ทานคนตาบอดแล้วไม่หายตาบอด เลยทำให้ท้อถอย และเกิดความคิดขึ้นว่า **ทำดี ไม่ได้ดี**

ลางท่านเลยยกตัวอย่างต่อไปว่า ทำไมบางคนโกงชาติแล้วจึงมีศฐาบรรดาศักดิ์อย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้เห็นไปว่า หลักการ **ทำดี ได้ดี** จะใช้ไม่ได้เสียแล้วในสมัยนี้

คำว่า **ดี** นี้คงจะใช้ในความหมายไม่ตรงกัน

ความดีในทางพุทธหมายถึงมีความเห็นแก่ตัวน้อยลง นั่นคือ โลภ โกรธ หลงน้อยลงเท่าใด ท่านยิ่งถือเป็นความดีมากขึ้นเท่านั้น

การให้ หรือการใส่บาตร ถ้าทำไปเพื่อขัดเกลาให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงของตัวเองน้อยลง ก็จะส่งผลให้เป็นความดีทันที รู้สึกอิ่มใจ สบายใจ แต่ถ้าให้เพราะหวังผลตอบแทน เช่น อยากถูกล็อตเตอรี่นี้เป็นความโลภ ไม่ใช่ความดี

เมื่อไม่ได้รับผล *(เพราะเหตุไม่ตรงกัน)* ก็ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อไปอีกว่า **ทำดีไม่ได้ดี** เพราะไม่เข้าใจว่าความดีคืออะไรด้วยประการฉะนี้

พระก็มีส่วนทำให้ชาวบ้านเข้าใจผิดด้วย โดยพยายามทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่าพระเป็นสื่อที่จะนำชาวบ้านไปสู่สวรรค์ หรือให้ได้ผลตอบแทนทางวัตถุ ดังที่พระพูดว่า

"โยม เอาของมาถวายพระก็เหมือนฝากเงินไว้กับธนาคาร"!!

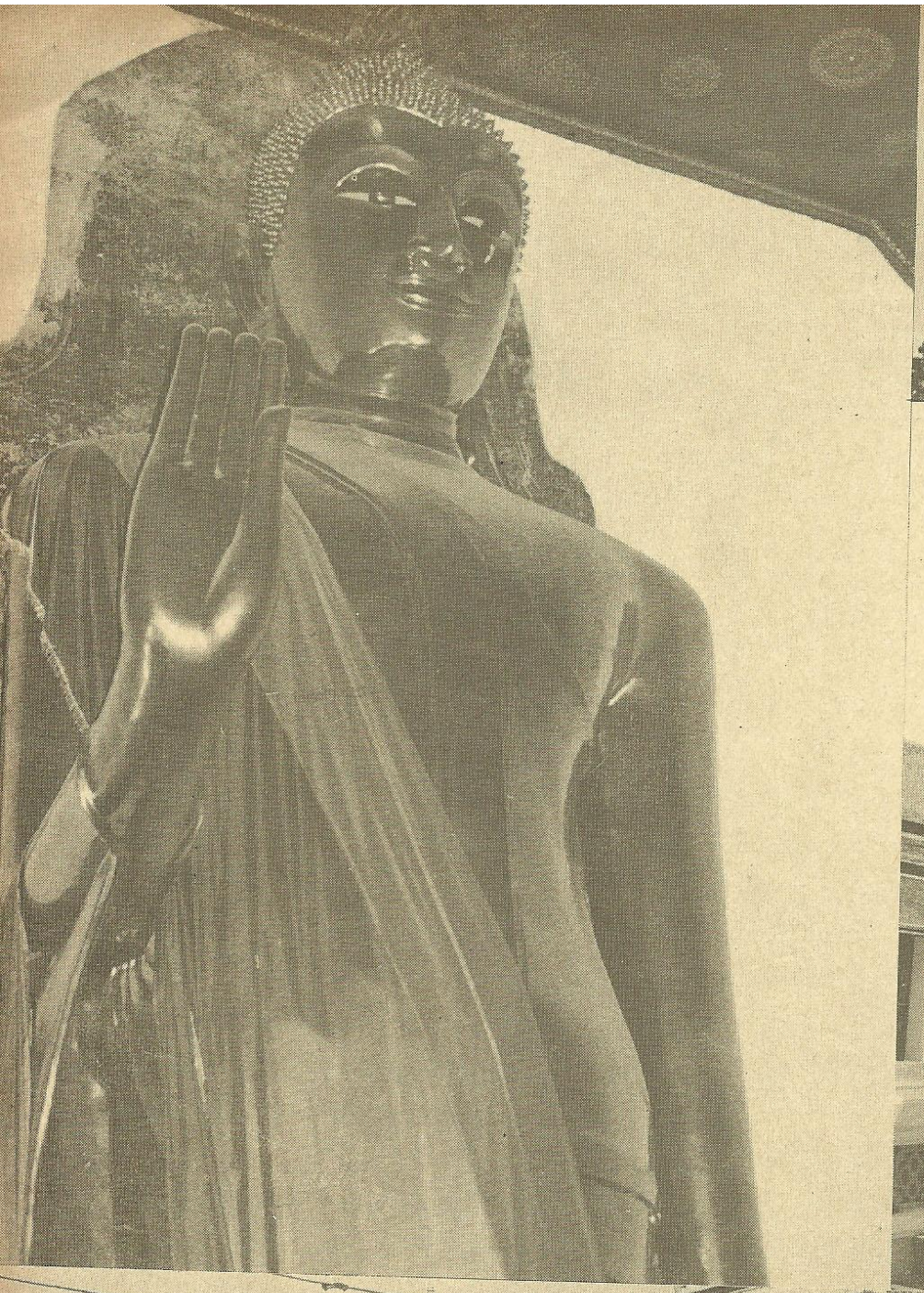

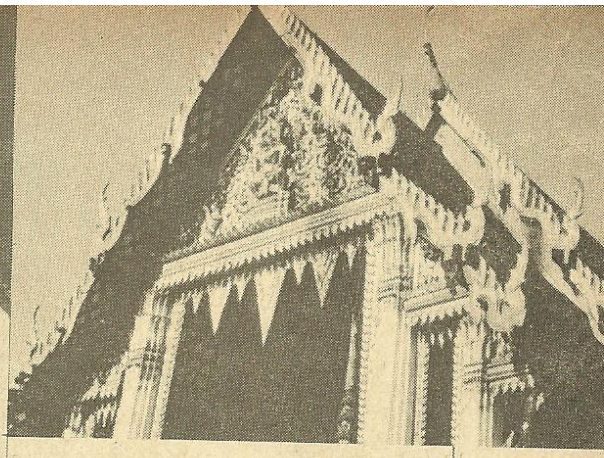

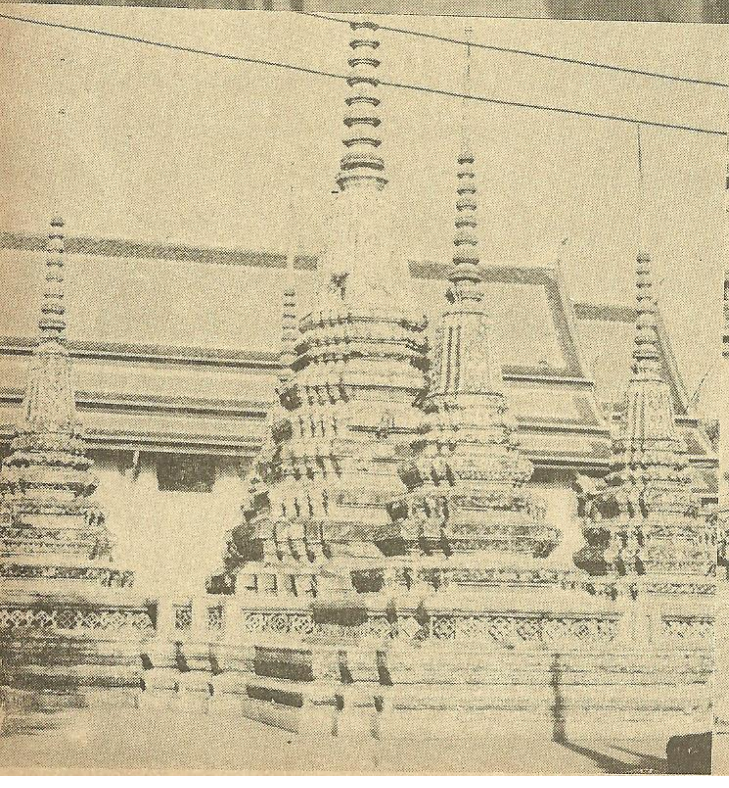

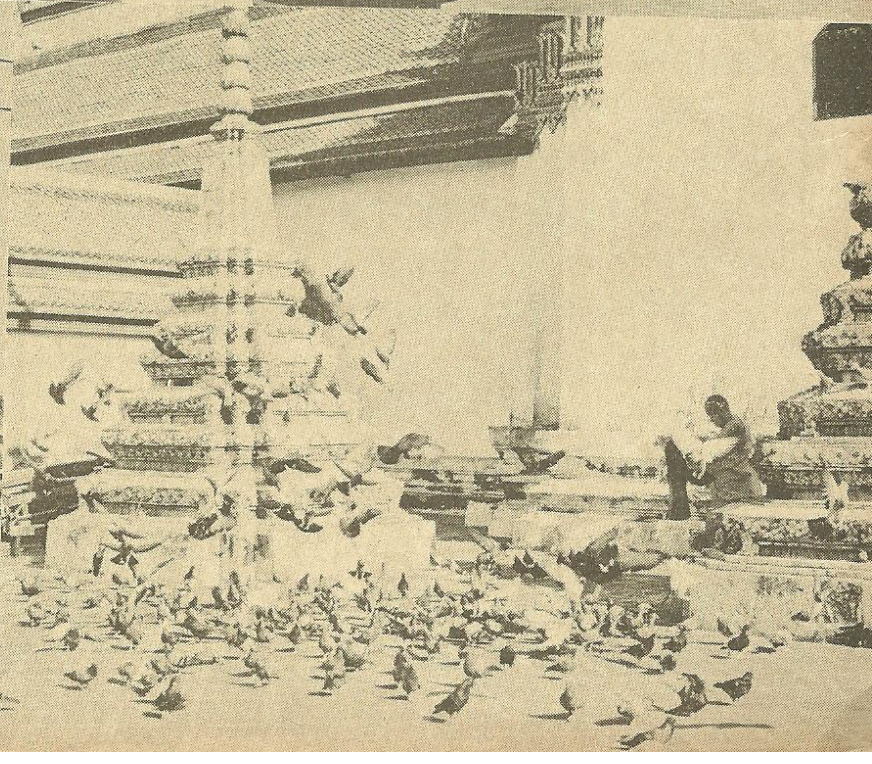

วัดพระเชตุพน มหาวิทยาลัยชาวบ้าน

สมประสงค์ น่วมบุญลือ

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือที่เรียกเป็นสามัญว่าวัดโพธิ์ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดวรมหาวิหาร ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตำบลพระบรมมหาราชวัง เขตพระนครกรุงเทพมหานคร อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับพระบรมมหาราชวัง มีถนนท้ายวังคั่น ทิศตะวันออกติดถนนสนามไชย ทิศใต้ติดซอยเศรษฐการ ทิศตะวันตกติดถนนมหาราช อาณาบริเวณที่ดินของวัดตามที่สำรวจเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ มีรวมทั้งสิ้น ๕๐ ไร่ ๓๘ ตารางวา แบ่งออกเป็นสองส่วน ที่เป็นพุทธาวาสอยู่ทางด้านเหนือ กับส่วนที่เป็นสังฆาวาสอยู่ทางด้านใต้ โดยมีถนนเชตุพนคั่นกลาง

ประวัติความเป็นมาโดยสังเขป

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เดิมชื่อว่า วัดโพธาราม สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่จะสร้างเมื่อใดไม่แน่ชัด สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า คงสร้างขึ้นภายหลังแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะแผนที่ป้อมเมืองธนบุรีที่ฝรั่งเศสทำ หามีวัดโพธารามปรากฏในนั้นไม่ มีผู้สันนิษฐานว่าวัดโพธารามนี้ได้สร้างขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๒๓๑-๒๒๔๖ ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา แต่ผู้ใดเป็นผู้สร้างไม่ปรากฏ เป็นวัดที่ราษฎรสร้างขึ้น อยู่ที่ตำบลบางกอก ปากน้ำเจ้าพระยา เมืองธนบุรี ชาวบ้านเรียกว่าวัดโพธิ์มาจนทุกวันนี้ ซึ่งต่อมาได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ที่สำคัญถึงสองครั้ง คือ ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และครั้งที่สองในสมัยพระ

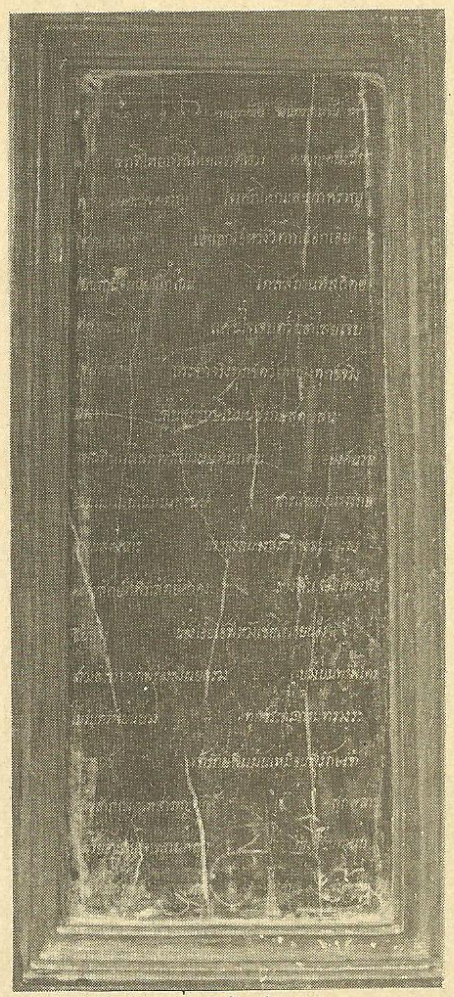

บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

วัดโพธารามสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

วัดโพธารามในตอนแรกนั้นคงเป็นวัดสามัญเล็ก ๆ ไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด ถึงสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ.๒๓๑๑ เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง กำหนดเขตเมืองหลวงสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา วัดโพธารามซึ่งอยู่ในเขตพระมหานคร จึงได้รับสถาปนาเป็นพระอารามหลวง มีพระราชาคณะปกครองตั้งแต่นั้นมา"

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติแล้ว มีวัดที่อยู่ใกล้ชิดกับพระบรมมหาราชวังสองวัด คือ วัดสลัก (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์) อยู่ทางเหนือ และวัดโพธารามอยู่ทางด้านใต้ จึงทรงแบ่งปันการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดทั้งสองนี้กับสมเด็จกรมพระราชวัง บวรมหาสุรสิงหนาท พระองค์ละวัด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม และถือว่าเป็นวัดของฝ่ายวังหลวง"

สาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม คงเนื่องมาจากสาเหตุประการแรก คือ เป็นวัดที่อยู่ใกล้กับพระบรมมหาราชวัง ประการที่สอง คือ วัดโพธารามในขณะนั้นชำรุดทรุดโทรมเกือบจะร้างอยู่แล้ว จากการที่พระองค์ทรง "เสด็จทอดพระเนตรเห็นวัดโพธารามเก่าชำรุดปรักพังเป็นอันมาก" เมื่อ พ.ศ.๒๓๓๑ จึง"ทรงพระราชศรัทธาจะปฏิสังขรณ์สร้างให้บริบูรณ์งามขึ้นกว่าเก่า"

การปฏิสังขรณ์วัดโพธารามเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๓๒ ทรงพระกรุณาให้เอาคนสองหมื่นเศษขนดินมาถม ห้วย คลอง สระ ร่อง คู มาถมจนเต็ม รอให้ดินยุบอยู่ตัวแล้วถมใหม่ ปราบที่พูนมูลดินให้เสมอกันดีแล้วจึงเริ่มลงมือปฏิสังขรณ์ก่อสร้าง ในพ.ศ. ๒๓๓๖ ด้วยการสร้างพระอุโบสถ พระระเบียงสองชั้น และวิหารทิศทั้งสี่ และสิ่งต่าง ๆ ใช้เวลาฐาปนาพระอารามนี้ ๗ ปี ๕ เดือน

๒๘ วัน จึงสำเร็จ สิ้นพระราชทรัพย์เป็นเงินตรา ๓,๗๘๕ ชั่ง ๖ ตำลึง เมื่อเสร็จเรียบร้อยตามพระราชประสงค์แล้ว ได้โปรดให้มีงานฉลอง เมื่อวันศุกร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีระกา ตรีศก จุลศักราช ๑๑๖๓ (พ.ศ.๒๓๔๔) และพระราชทานนามพระอารามว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาศ มอบถวายพระวันรัตน์พิพัฒนญาณอดุลสุนทรวรนายกปิฎกธรา มหาคณิศรบวรทักขิณา คณะสังฆารามคามวาสีสถิตในวัดพระเชตุพน

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาศในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

นับจากการบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชซึ่งเสร็จสิ้นใน พ.ศ.๒๓๓๔ มาจนถึง พ.ศ.๒๓๗ คงจะไม่มีการซ่อมแซมกันอีกทั้งนี้เพราะเหตุว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปทอดพระกฐินวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาศ โดยกระบวนพยุหยาตรา เสร็จแล้วเสด็จทอดพระเนตรทั่วพระอาราม ทอดพระเนตรเห็นถาววัตถุซึ่งสมเด็จพระไอยกาธิราชเจ้าทรงสถาปนาไว้ ล่วงมาแล้ว ๓๑ ปี ชำรุดทรุดโทรมปรักพังเป็นอันมาก ทรงมีพระราชดำริที่จะปฏิสังขรณ์ ทะนุบำรุงให้คืนดีเป็นสง่าแก่ชนผู้ที่ได้พบเห็น เพื่อเป็นการสนองพระเดชพระคุณเชิดชูพระเกียรติสมเด็จพระไอยกาธิราช ให้ยืนยงคงอยู่สิ้นกาลนาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทแบ่งปันกันเป็นนายด่านผู้ทำการต่าง ๆ โดยเริ่มการปฏิสังขรณ์ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะโรง พ.ศ.๒๓๗๕ การบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นครั้งยิ่งใหญ่ มีทั้งแก้ไขของเดิม และสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นที่รวมสรรพวิทยาการต่าง ๆ ไว้หลายสาขาด้วย และยังเป็นประโยชน์สืบต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้

> *"ถ้าจะถือว่ามหาวิทยาลัย คือ สถาบันการศึกษาชั้นสูง ที่มีหน้าที่สำคัญสี่ประการ คือสอน วิจัย ให้บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามความหมายที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้แล้ว วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ก็คือ มหาวิทยาลัยแบบประชาธิปไตยที่ให้การศึกษาแบบประสมของชาวบ้านอย่างแท้จริงมาเกือบ ๓๐๐ ปี แล้ว"*

ในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการเชิดชูพระเกียรติของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแล้ว ในขณะเดียวกันได้มีหลักฐานแสดงถึงพระราชประสงค์อื่น ๆ ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ด้วย คือ ประการแรก พระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะรวมบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ มารวมกันเพื่อถ่ายทอดวิชาความรู้ไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ดังปรากฏในเพลงยาวกลอนสุภาพ เรื่องพระราชปรารภว่า

"ประมวลหมู่มาตยาปรีชาฉลาด
ฉลองพระราชนิพนธ์ยุบลบท
ให้บริบูรณ์พูนเพิ่มเฉลิมพระยศ
น้อยประณตบูชาพระอาราม
ซึ่งทรงพระราชอุทิศประดิษฐ์ประดับ
ประสงค์สำหรับผู้รู้กลอนอักษรสยาม
จะได้เห็นเช่นภิปรายแยบคายความ
พยายามลอกเขียนร่ำเรียนรัก"

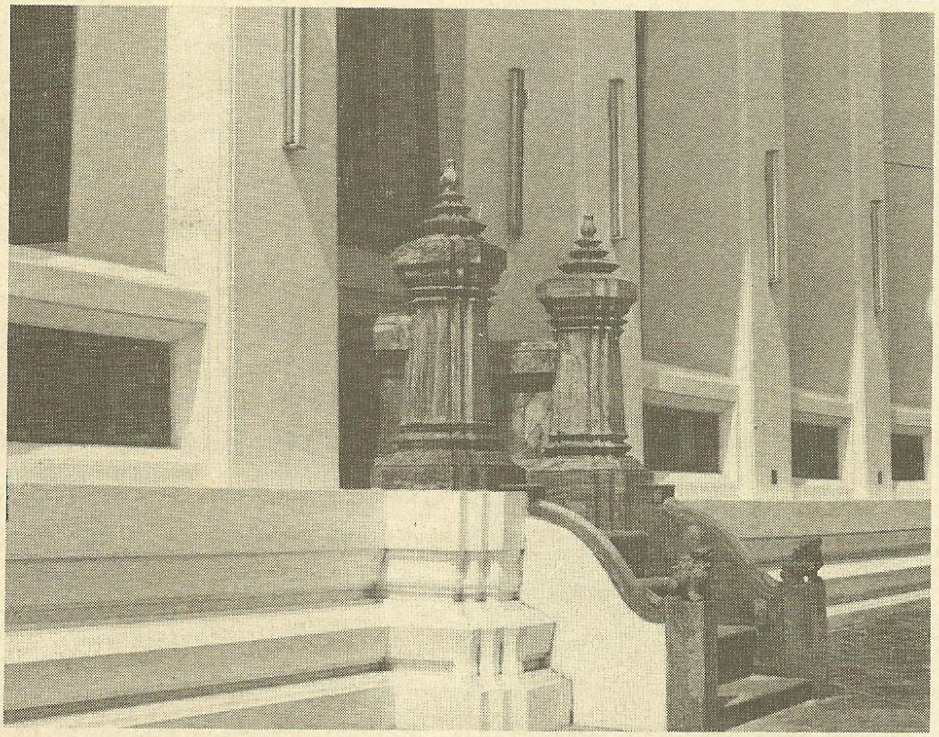

พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ประตูไปสู่วิทยาการอันสูงค่าเปิดโอกาสให้ผู้ใฝ่รู้ทั้งหลายเข้าไปเสาะแสวงหาได้โดยเสรี

รูปปั้นฤาษีดัดตนที่วัดโพธิ์ให้สาระเกี่ยวกับการบริหารร่างกายที่ถูกวิธี

นอกจากนั้นพระองค์ยังได้ทรงมีพระราชปรารภต่อไปว่า *"จะหาปราชญ์เจียนจะขาดพระนคร"*

ประการที่สอง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวคงทรงมีพระราชประสงค์จะฟื้นฟูทางด้านจริยธรรมของประชาชน เนื่องจากว่าในช่วงนั้นศีลธรรมเสื่อมโทรมลงไปมาก ซึ่งคงสืบเนื่องมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และยังไม่ดีขึ้น ดังที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า *"ทุกวันนี้มีแต่พาลสันดานหยาบ ประพฤติบาปไปเสียสิ้นแผ่นดินกระฉ่อน จะหาปราชญ์เจียนจะขาดพระนคร"* ซึ่งจะต้องสร้างคนที่มีคุณธรรมขึ้นมา ดังพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

"จึงขอพรพุทธาไตรยาคุณ
อันกุลบุตรจะสืบไปในภายหน้า
จงปรีชาแข่มชื่นทุกหมื่นขุม
ให้ฝักใฝ่ในกุศลผลบุญ
อย่ามัวมุ่นฝืนฝาสุราบาน
พึงส้องเสพสัปรุสสุจริต
รู้ชั่วชอบประกอบกิจเป็นแก่นสาร
สดับเรื่องเรืองปัญญาปรีชาชาญ
สุภาษิตพิสดารหมั่นอ่านเรียน"

ดังนั้น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาศในสมัยนั้น ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชื่อสามัญว่าวัดโพธิ์ จึงเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีนอกเหนือจากที่กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสทรงพระนิพนธ์ไว้ สำหรับในบทความนี้ จะเรียกชื่อสั้น ๆ ว่าวัดโพธิ์ และมองในแง่การศึกษาอันมีผู้เปรียบไว้ว่า วัดโพธิ์ เปรียบเสมือนมหาวิทยาลัยชาวบ้าน

วัดโพธิ์ในแง่เป็นแหล่งการศึกษา

นับตั้งแต่สิ้นสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นต้นมา กรุงศรีอยุธยาไม่อยู่ในภาวะปกติสุข ทั้งเหตุอันเกิดจากภายในซึ่งได้แก่ การต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างคนไทยด้วยกันเอง และเหตุอันเกิดจากอันตรายจากภายนอกเช่นการรุกรานของพม่า เป็นเหตุให้คนไทยต้องสูญเสียความรู้และสิ่งอันมีค่าของชาติไปเป็นอันมาก ในบ้านเมืองครั้งโบราณ วัฒนธรรมย่อมแวดล้อมพระองค์พระมหากษัตริย์ จะสังเกตได้ว่า ยุคใดสงบจากทัพศึก ไม่มีการแตกสามัคคีภายใน และ

พระมหากษัตริย์ สนพระทัยในวิชาความรู้ศิลปศาสตร์ยุคนั้นย่อมเจริญด้วยวัฒนธรรม กรุงศรีอยุธยานั้น เมื่อเสียแก่พม่าแล้วก็ยับเยินด้วยการปล้นสดมภ์เผาผลาญเสียมาก ใช่แต่พม่าจะได้เป็นผู้ผลาญฝ่ายเดียวเท่านั้น หากพวกพลอยซ้ำก็มีอีกมาก คนไทยในช่วงระยะเวลานั้นต้องพยายามเอาตัวรอดให้พ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ เหล่านั้น บางครั้งเกิดการทำลายเช่นการเผาผลาญ ทำให้ตำราและสิ่งที่จะเป็นแบบอย่างในการศึกษาให้แก่คนรุ่นหลังต้องสูญเสียไปเป็นอันมาก

ครั้นถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ บ้านเมืองพอเกิดความสงบขึ้นบ้าง พระมหากษัตริย์ได้ทรงให้ความสนพระทัยในการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมดังเช่นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงฟื้นฟูวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ และได้ทรงเริ่มแรก "ให้บูรณวัดโพ" ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์อีกครั้งหลังจากการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งแรกประมาณ ๔๐ ปี ในครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ "ให้รวบรวมเลือกสรรค์ตำรับตำราต่าง ๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นชั้นวิสามัญศึกษามาตรวจตราแก้ไขใช้ของเดิมบ้าง หรือประชุมผู้รู้หลักในวิชานั้น ๆ ให้แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดฯ ให้จารึกแผ่นศิลาประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพน มีรูปเขียนและรูปปั้นประกอบกับตำรานั้น ๆ โดยมาก เพื่อคนทั้งหลายไม่เลือกว่าตระกูลชั้นใด ๆ ใครมีใจรักวิชาอย่างใด ก็สามารถเล่าเรียนได้จากศิลาจารึกที่วัดพระเชตุพน"

วัดโพธิ์จึงเป็นแหล่งให้ความรู้แก่มหาชนโดยไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ เป็นวิสามัญศึกษา "ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้คือจะให้เป็นมหาวิทยาลัย" แต่เป็นลักษณะมหาวิทยาลัยเปิด คือ ผู้เรียนเลือกศึกษาได้ตามสาขาวิชาที่ตนสนใจ จากการไปศึกษาคัดลอกจากความรู้ที่รวบรวมเอาไว้แล้วอย่างเสรี สมบูรณ์พรรณาภพ ได้แบ่งหมวดความรู้ในวัดโพธิ์ออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ๓ หมวด ดังนี้

๑. วิชาหนังสือ อธิบายลักษณะกาพย์กลอน โคลงฉันท์ กลอนกลบท และโคลงกลบทต่าง ๆ พร้อมทั้งตัวอย่าง เนื้อเรื่องประกอบด้วยสุภาษิตทั้งนั้น

๒. วิชาแพทย์ มีตำรายาแก้โรคต่าง ๆ ตำราหมอนวด มีภาพและรูปประกอบ แม่พันธุ์ไม้สำหรับใช้ทำยาต่าง ๆ ก็ได้ทรงโปรดให้นำมาปลูกไว้เป็นตัวอย่าง

๓. วิชาช่าง ได้แก่ช่างเขียนภาพและลาย ช่างปั้น ช่างแกะ ช่างสลัก ช่างประดับ ซึ่งเป็นฝีมือสำหรับที่จะนำไปใช้เป็นแบบอย่างได้

ในแง่ที่ว่า การศึกษาคือความเจริญงอกงาม ความเจริญงอกงามหมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิม ซึ่งมุ่งที่ความเจริญทางร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญา แนวทางที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงาม อาจกระทำได้ใน ๒ แนวทางกว้าง ๆ คือ ประการแรก มนุษย์เป็นผู้แสวงหาความรู้จากการมีผู้อื่นมาถ่ายทอดให้ ประการที่สอง มนุษย์เป็นผู้เสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง วัดโพธิ์ มุ่งที่จะสนองความเจริญงอกงามอันเกิดจากกระทำของมนุษย์ในประการหลัง

วัดโพธิ์ เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ต่าง ๆ ของไทย ที่หลงเหลือมาจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์การรวบรวมได้เป็นไปอย่างมีหลักการ จัดระเบียบเป็นหมวดหมู่ และมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน สามารถศึกษาได้ทั้งเฉพาะสาขาวิชาและการศึกษาแบบบูรณาการ

วัดโพธิ์ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยชาวบ้าน

สมัยที่สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ ชาวบ้านยังไม่รู้จักคำว่ามหาวิทยาลัย แนวความคิดที่เกี่ยวกับความเป็นมหาวิทยาลัยของวัดโพธิ์ยังไม่เกิด แต่เมื่อศึกษาในแง่ว่าหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปแล้วกล่าวได้ว่าวัดโพธิ์ได้ทำหน้าที่มหาวิทยาลัยอย่างครบถ้วน หน้าที่ดังกล่าวได้แก่ เป็นสถาบันให้ความรู้วิชาชีพชั้นสูง ทำการศึกษาวิจัยบริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังจะได้กล่าวหน้าที่แต่ละประเภทต่อไปดังนี้ คือ

วัดโพธิ์เป็นสถาบันให้ความรู้วิชาชีพชั้นสูง

วัดโพธิ์เป็นสถาบันเริ่มแรกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ได้รวบรวมความรู้วิชาชีพชั้นสูงมารวบรวมไว้ในแหล่งเดียวกัน เป็นสถาบันที่ประชาชนจะเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้โดยไม่มีการเลือกชั้นวรรณะ และไม่จำกัดให้ด้านเงื่อนไขเวลา ลักษณะเด่นของวัดโพธิ์ในการให้ความรู้วิชาชีพชั้นสูงมีดังนี้ คือ

ก. วิชาชีพชั้นสูง มีลักษณะเป็นเฉพาะสาขาวิชา เช่น การแพทย์ เภสัช กายภาพบำบัด ศาสนา วรรณคดี ภาษาไทย จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งผู้ที่สนใจศึกษาในสาขาวิชาการด้านใดสามารถเลือกศึกษาได้ตามความสนใจและความสามารถของตน สาขาวิชาต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ด้วยตนเอง หรือ รับราชการ

ข. ลักษณะวิชาเฉพาะสาขาวิชานั้นจะต้องมีพื้นความรู้มาก่อน ความรู้พื้นฐานดังกล่าวบางสาขาวิชาต้องมีความรู้เบื้องต้นในการอ่านออกเขียนได้ เมื่ออ่านข้อความจารึก และทำความเข้าใจกับศัพท์ ความหมายของคำเหล่านั้นได้ บางสาขาวิชาอาจต้องการความรู้พื้นฐานบางอย่างเฉพาะ เช่น ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพันธุ์ไม้สำหรับผู้ที่จะศึกษาทางด้านเภสัช ความรู้เกี่ยวกับที่มาของสีในการศึกษาเรื่องจิตรกรรม การคำนวณเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาด้านสถาปัตยกรรม

ค. ลักษณะการศึกษา ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดความรู้ที่จะเรียนด้วยตนเอง ตามความสนใจความสามารถและพื้นฐานที่ตนมีอยู่ เพราะผู้เรียนเป็นผู้ทราบดีว่าตนเองมีความพร้อมในด้านใด และตรงกับความต้องการของผู้ต้องการศึกษาด้วย

ง. ขอบเขตในการศึกษาในแต่ละสาขาวิชาไม่มีการจำกัดว่าจะต้องเรียนวิชาใด

อย่างไร ผู้เรียนอาจให้ความสนใจมากกว่าหนึ่งสาขาวิชาในเวลาเดียวกันได้ ดังนั้น ความรู้จากวัดโพธิ์จึงเปิดกว้างสำหรับความสนใจของบุคคลอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

จ. ระยะเวลาของการศึกษา เป็นลักษณะที่ศึกษาได้ตลอดเวลา ไม่มีเงื่อนไขการสิ้นสุด และการใช้เวลาในการศึกษานั้นถือตามความสะดวกของผู้เรียน

ฉ. วุฒิภาวะของผู้เรียน ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าจะต้องมีความพร้อมในด้านใด แค่ไหน เพียงใด ใครใคร่ศึกษาก็ศึกษาด้วยตนเองไม่มีใครบังคับ

ช. สาระความรู้ มีอยู่หลายสาขา ดังได้กล่าวแล้วว่าสื่อกลางในการเรียนรู้คือภาพ ของจริงและข้อความที่รวบรวมเอาไว้ เปรียบได้ว่าเป็นศูนย์วิทยาการที่ใหญ่ที่สุดในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และยังทำหน้าที่เป็นห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์เชิงวิชาการศึกษาอีกด้วย

ซ. การประเมินผลการศึกษา ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินด้วยตนเอง จากความชำนาญคล่องแคล่ว และผลงานที่แสดงออกสู่ประชาชน ถ้าประชาชนยอมรับก็นับได้ว่าได้ประสบความสำเร็จในการศึกษา เป็นการศึกษาที่นำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้จริง ๆ ประชาชนยอมรับจริง ๆ โดยไม่ต้องมีประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร

วัดโพธิ์เป็นสถาบันการศึกษาค้นคว้าวิจัย

การรวบรวมตำรับตำราต่าง ๆ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ไม่ได้เป็นการรวบรวมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังได้มีการ "ตรวจตราแก้ไขใช้ของเดิมบ้างหรือประชุมผู้รู้หลักในวิชานั้น ๆ ให้แต่งใหม่ขึ้นบ้าง" เป็นการแสดงให้เห็นว่าการแสวงหาความรู้ในครั้งกระนั้นมิได้อยู่ที่การรวบรวมแต่เพียงถ่ายเดียว แต่ได้มีการศึกษาค้นคว้าทดสอบจนได้ผลที่แน่นอนแล้วจึงจะนำมาเขียนจารึกไว้ให้เป็นแบบอย่างที่ถูกต้องเชื่อถือได้ ตัวอย่างเช่นในทางการแพทย์ได้ "มีพระบรมราชโองการสั่งพระยาบำเรอราชแพทยา ให้เป็นผู้สืบเสาะแสวงหาตำราลักษณะโรคทั้งปวง ตามพระราชาคณะและข้าราชการ ตลอดจนราษฎร์ ผู้ใดมีตำรายาดี ขอให้จดสรรพคุณยานั้น ๆ มาถวายเพื่อจะได้ตรวจสอบและ จดลงเป็นตำราไว้" แต่ก็ควรพึงระลึกว่าการศึกษาหาความรู้ในช่วงระยะเวลานั้นคงใช้หลักวิชาการวิจัยในแนวตะวันตกดังเช่นปัจจุบันคงไม่ได้ แต่ก็ได้แสดงให้เห็นแนวทางว่า ได้มีการศึกษารวบรวมข้อมูล มีการจำแนกแยกแยะและทดสอบดูผลก่อนที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า จากรายชื่อผู้ควบคุมงานในการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์นั้นได้ใช้คนที่มีความสามารถเป็นจำนวนมาก

วัดโพธิ์เป็นสถาบันในการบริการทางวิชาการแก่สังคม

หน้าที่หนึ่งของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันคือ การบริการทางวิชาการแก่สังคม ถึงแม้ว่าในตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ยังไม่มีมหาวิทยาลัย แต่วัดโพธิ์ก็ได้ทำหน้าที่นี้มาก่อน และเป็นแหล่งบริการทางวิชาการที่คาดว่าใหญ่ที่สุดในเมืองไทยในสมัยนั้น ลักษณะการ

บริการทางวิชาการแก่สังคมของวัดโพธิ์ มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

ก. บริการแบบจริงและแบบจำลองให้แก่ผู้ต้องการศึกษา คือให้ผู้ที่มีความสนใจได้ศึกษาได้จากของจริง หรือสิ่งจำลอง เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ ภาพคนต่างชาติ ต้นสมุนไพร ภาพแผนนวด ซึ่งเป็นการบริการที่มีสื่อการเรียนรู้ทางการมองเห็น หรือทัศนูปกรณ์จากสิ่งที่เป็นจริงหรือคล้ายของจริงมากที่สุด

ข. บริการให้แก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ทุกคนสามารถเข้ารับบริการได้ตามความสนใจ

ค. บริการวิชาการแก่สังคมเป็นปกติทุกวัน โดยปกติแล้วไม่มีวันหยุด ผู้เข้ารับบริการจะเข้าไปรับบริการเมื่อใดก็ได้ ถ้าไม่ขัดต่อกฎของวัด

ง. นอกจากเป็นการบริการทางวิชาการแก่สังคมแล้ว ในส่วนที่เป็นการบริการทางวิชาการนั้น ในบางสาขาวิชายังได้บริการทางด้านนันทนาการให้แก่สังคมด้วย เช่น ภาพเรื่องรามเกียรติ์ ภาพเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ ภาพเกี่ยวกับพระราชพิธีต่าง ๆ สิ่งประดับ ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

วัดโพธิ์เป็นสถาบันที่ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

นอกจากวัดโพธิ์ได้ทำหน้าที่ให้ความรู้วิชาชีพชั้นสูงศึกษาวิจัย บริการวิชาการแก่สังคมแล้ว หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่วัดโพธิ์ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ที่สุดจนถึงปัจจุบันนี้คือ การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือ

ก. เป็นแหล่งรวมความรู้สาขาต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของไทยไว้มากที่สุดแห่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางการแพทย์ การรักษาและตัวยาตำราไทย จิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย ภาษาและวรรณคดี การแก้ปัญหาสุขภาพ แบบไทย ๆ เช่นการดัดตน การนวด ความคิดเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อแบบไทย ๆ ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งที่ได้รักษาสิ่งที่เป็นแบบไทย ๆ ไว้มาก ซึ่งยากที่จะหาสถานที่ใดเสมอเหมือน และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมไทยได้ในทุกแง่ทุกมุมในเขตพุทธาวาสของวัด

ข. เป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมที่ได้ผ่านการสรรค์แล้ว ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงกล่าวได้ว่าวัดโพธิ์เป็นแหล่งที่รวมศิลปวัฒนธรรมไทยแหล่งใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งถ้าจะแยกย่อยลงไปแล้วมีสาระไม่น้อยกว่า ๑๔ เรื่อง คือการบริหารร่างกาย (ฤาษีดัดตน) เวชศาสตร์ เภสัชศาสตร์ หัตถศาสตร์ (แผนหมอนวด) สังคมศึกษา (ภาพคนต่างภาษา) รัฐศาสตร์ จริยศึกษา วรรณคดี พุทธศาสนา จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ ประเพณี เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า วัดโพธิ์ได้ทำหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเฉกเช่นปัจจุบันพร้อมมูล และเป็นลักษณะที่เรียกว่า มหาวิทยาลัยแบบประชาธิปไตยให้การศึกษาแบบประสม วัดโพธิ์ได้ทำหน้าที่ในทางการศึกษาก้าวหน้ากว่าสมัยก่อน กล่าวคือ ปกติวิชาพื้นฐานมักจะสอนกันในวัด ในขณะที่วิชาชีพหรือทักษะเฉพาะสอนกันในครอบครัว วัดโพธิ์ได้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสถาบันวิชาเฉพาะ โดยเฉพาะสำหรับสามัญชน ผู้ไม่มีโอกาสในการศึกษา ในวิชาพื้นฐานทั่วไป ซึ่งเป็นการเผยแพร่ขยายความรู้ศิลปวิทยาการ ตลอดจนวัฒนธรรมให้กว้างขวางออกไปในหมู่ประชาชนทั่วไป

ความรู้และแหล่งความรู้ที่น่าสนใจของวัดโพธิ์

แหล่งความรู้ที่สำคัญของวัดโพธิ์ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพุทธาวาส ซึ่งมีเนื้อที่มากกว่าเขตสังฆาวาสเพียงเล็กน้อย แหล่งความรู้จะปรากฏอยู่ในทุกแง่ทุกมุม ถ้าผู้ต้องการศึกษาหาความรู้รู้จักหาประโยชน์จากสิ่งที่เห็น จดจำ และนำไปคิด ปฏิบัติ ก็จะเกิดความเจริญงอกงาม ทั้งในด้านความรู้ทักษะตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ที่มีต่อแหล่งความรู้แบบไทย ๆ ของเรา

ความรู้ที่จะนำมากล่าวนี้จะแบ่งออกเป็นลักษณะต่อเนื่อง ๓ ประการด้วยกัน คือ ตัวความรู้สื่อการถ่ายทอดความรู้ และแหล่งความรู้หรือสถานที่ที่จะไปหาความรู้นั้น ความรู้ที่จะนำมากล่าวในที่นี้จะขอนำมากล่าวในส่วนที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่เด่น ๆ ส่วนใหญ่ยังปรากฏอยู่ในวัดโพธิ์ในปัจจุบัน และยังคงให้ความรู้ต่อผู้สนใจได้ เนื่องจากว่า ความรู้ที่ปรากฏอยู่ในวัดโพธิ์มีมากจนสุดที่จะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ได้ จึงนำมาแสดงไว้เฉพาะบางสาขาที่เด่น ๆ คือ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี จิตรกรรม พุทธประติมากรรม สถาปัตย์ ภาษาและวรรณคดี การแพทย์ มัณฑนศิลป บางส่วน โดยได้แสดงตัวอย่างไว้ในตาราง ดังนี้

อีกมุมหนึ่งของรูปปั้นฤาษีดัดตนที่ตั้งเรียงรายอยู่ในบริเวณวัดโพธิ์

สาขาความรู้	สื่อความรู้	แหล่งความรู้
ศาสนา		
เรื่อง มโหสถ (อุมังคชาดก ในมหานิบาต)	ภาพเขียน	พระอุโบสถผนังตอนบนของหน้าต่าง
เรื่องพระสาวกเอตทัคคะ ๔๑ เรื่อง	ภาพเขียน	ผนังระหว่างช่องหน้าต่าง
ตราพระราชาคณะทั้งในกรุงและหัวเมือง	ภาพเขียน	บานหน้าต่างด้านใน
เมืองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชและสวรรค์ชั้นอื่น ๆ	ภาพเขียน	คอสองในประธานทั้งสองข้าง
พัดราชาคณะ ถานานุกรมเปรียญ	ลายรดน้ำ	บานประตูด้านใน
เรื่องปฐมสมโพธิ (มหาภิเนษกรมณ์-มารวิชัย)	ภาพเขียน	พระวิหารทิศตะวันออก มุขหน้า
ญาณ ๑๐ อศุภ ๑๐	ภาพเขียน	มุขหลัง
เรื่องปฐมสมโพธิ (เทศนาธรรมจักร- ธาตุอันตรธาน)	ภาพเขียน	พระวิหารทิศใต้ มุขหน้า
ฎีกาพาหุง ๘ บท	ภาพเขียน	มุขหลัง
เรื่องพระเกศธาตุ	ภาพเขียน	พระวิหารทิศตะวันตก มุขหน้า
พระพุทธบาท ๕ แห่ง	ภาพเขียน	มุขหลัง
เรื่องจตุรภูมิ	ภาพเขียน	พระวิหารทิศเหนือ มุขหน้า
ธุดงค์ ๑๓	ภาพเขียน	มุขหลัง
เรื่องชาดก ตอนนิทานกถา ๑๒ เรื่อง	ภาพเขียน	ศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลัง เหนือตรงปลายผนังจรดเพดาน
เรื่องสังคายนา ๙ ครั้ง	ภาพเขียน	หอไตรหรือพระมณฑปหรือหอธรรม ผนัง
นิรยกถามหานรก ๘ อุสสุทนรก ๔	ภาพเขียน	ศาลาการเปรียญ คอสองมุขตะวันตก
ยมโลโกนรก ๑๐ เปตกถา แสดงเปรต ๑๒		คอสองมุขตะวันออก
		ศาลาราย
เอกนิบาตชาดก ๓๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑
เอกนิบาตชาดก ๓๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๒
เอกนิบาตชาดก ๓๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๓
เอกนิบาตชาดก ๓๓ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๔
ทุกนิบาตชาดก ๖ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๔
เอกนิบาตชาดก ๓๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๕
ทุกนิบาตชาดก ๓๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๖
ทุกนิบาตชาดก ๑๖ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๗
ติกนิบาตชาดก ๒๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๗
ติกนิบาตชาดก ๓๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๘
จตุกนิบาตชาดก ๓๖ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๙
จตุกนิบาตชาดก ๑๕ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๐

สาขาความรู้		สื่อความรู้	แหล่งความรู้
			ศาลาราย
ปัญจกนิบาตชาดก	๑๕ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๐
ฉักนิบาตชาดก	๒๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๑
สัตตกนิบาตชาดก	๑๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๑
สัตตกนิบาตชาดก	๒ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๒
สัตตกนิบาตชาดก	๑๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๒
นวกนิบาตชาดก	๑๒ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๒
ทสกนิบาตชาดก	๑๕ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๒
ทสกนิบาตชาดก	๑ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๓
เอกาทสนิบาตชาดก	๙ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๓
ทวารสและเตรสนิบาต	๓๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๓
ปกิณกนิบาต	๑๓ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๔
วีสตินิบาต	๒๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๔
ตีสนิบาต	๓ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๔
ตีสนิบาตกับจัตตาฬีสนิบาต	๑๒ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๕
ปัญญาสนิบาตกับสัฏฐินิบาต	๕ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๕
สัตตติกับอสีตินิบาต	๗ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๕
ชาดกคิดล่วงหน้า	๓ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๕
ทศชาติ	๑๐ นิทาน	ภาพเขียน	หลังที่ ๑๖
บทบังคับเรื่องศาสนา			
		ศิลาจารึก โคลงสุภาพ	เสาศิลาจารึกภูเขารอบบริเวณกำแพงวัด
วัฒนธรรมประเพณี			
กระบวนแห่ กฐินพยุหยาตราทางสถลมารค ตอน		ภาพเขียน	ปลายผนังด้านในทางลานมหาเจดีย์ของศาลาหน้า
กระบวนช้างและกระบวนม้าต่อกันทั้ง สองหลัง			มหาเจดีย์ทั้งหลังเหนือและหลังใต้
กฐินพยุหยาตราทางสถลมารคเป็นจตุรงค-		ภาพเขียน	ผนังพระระเบียงล้อมรอบมหาเจดีย์
เสนาอย่างพิสดาร ต้นกระบวน			
เรื่องมหาสงกรานต์		ภาพเขียน	เฉลียงชั้นลด ศาลาทิศเหนือ
เรื่องรามัญหุงข้าวทิพย์		ภาพเขียน	เฉลียงชั้นลด ศาลาทิศเหนือ
สิบสองเหลี่ยมนิยายบุราณต่างประเทศแสดง		ภาพเขียน	ศาลาทิศหอไตร ทิศตะวันตก ชั้นเฉลียง
ขนบธรรมเนียมยุติธรรม			

สาขาความรู้	สื่อความรู้	แหล่งความรู้
เรื่องจากวรรณคดี		
รามเกียรติ์	ศิลาลายฉลัก	พระอุโบสถด้านนอก
รามเกียรติ์	ลายมุก	พระอุโบสถ ประตูด้านนอก
รามเกียรติ์ : หิรัณยักษ์ม้วนแผ่นดินถึงเรื่องตรีบุรำ	ภาพเขียน	ศาลาทิศหอไตร ทิศตะวันออก
: อวตาร ๑๐ ปาง	ภาพเขียน	ศาลาทิศหอไตร ทิศตะวันตกเฉลียงลด
: นนทกเกิดเป็นทศกัณฐ์บุตรท้าวลัศเตียน ท้าวลัศเตียนแบ่งสมบัติให้บุตร ๑๑ คน ทิวงคตไปแล้ว ทศกัณฐ์ได้ครองลงกา	ภาพเขียน	ศาลาทิศใต้ ผนังใหญ่
รามเกียรติ์ : ท้าววิรุฬหกขว้างตุ๊กแกด้วยสังวาลย์ถูกเขาพระสุเมรุเอียงจนถึงท้าวอัชบาลเชือดเนื้อให้แก่พรานป่าทิวงคต พระอิศวรรับศพขึ้นไปไว้บนยอดเขา	ภาพเขียน	ศาลาทิศตะวันตก ผนังใหญ่
ท้าวทศรถไปรบกับแทตย์ชื่อปรทูตตันต์เพลารถ หักนางไกเกษีราชธิดาพระเจ้าไกยเกษเอาพระหัตถ์ใส่ในช่องเพลา จึงล้างแทตย์ได้ชัยชนะ จนถึงเรื่องพระชนก ฤาษีคิดจะกลับครอบเมือง ใช้นายโสมศิษย์ให้ไปเอาโคมาไถหานางสีดาซึ่งใส่ผะอบฝังไว้ใต้ต้นไทร	ภาพเขียน	ศาลาทิศหอไตร ศาลทิศเหนือที่ผนัง
จบตอนพระรามสิ้นศึกอสูรพงษ์	ภาพเขียน	ศาลาหอไตร ศาลาทิศเหนือ ปลายระเบียง
สามก๊ก	ภาพเขียน	สวนมิสสกวัน
กลสตรี ๑๕ เรื่อง	ภาพเขียน	ศาลาทิศหอไตร ศาลาทิศใต้เฉลียงลด
ภาษาและวรรณคดี		ศาลาหน้ามหาเจดีย์
ฉันท์กฤษณาสอนน้อง	จารึก	หลังเหนือ ผนังด้านในศาลา
สุภาษิตพระร่วง	จารึก	หลังเหนือ ผนังด้านในศาลา
ปฤษณาพานรแปด (ฉันท์อัษฐพานร)	จารึก	หลังใต้ ผนังด้านในศาลา
กลอนพาลีสอนน้อง	จารึก	หลังใต้ ผนังด้านในศาลา
คำทายโพธิบาทว์	จารึก	หลังใต้ ผนังด้านในศาลา
โคลงโลกนิติ	จารึก	เฉลียงด้านนอกศาลาทิศหอไตรทั้ง ๔ ศาลา
ตำราฉันท์วรรณพฤติ	จารึก	เสาพระระเบียงอุโบสถชั้นใน
ตำราฉันท์มาตราพฤติคำฉันท์	จารึก	เสาพเนกประตูเข้าพระระเบียงชั้นนอกทั้ง ๔ ทิศ
โคลงบาทกุญชร	จารึก	
เพลงยาวกลบท	จารึก	เสาพระระเบียงพระอุโบสถชั้นใน
ตำราโคลงกลบท	จารึก	เสาพเนกประตูเข้าพระระเบียงชั้นนอกทั้ง ๔ ทิศ

สาขาความรู้	สื่อความรู้	แหล่งความรู้
โคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์	จารึก	ใต้แผ่นศิลาจำหลักภาพเรื่อง รามเกียรติ์ติดที่พนักรอบพระอุโบสถ (กำแพงแก้ว)
ด้านการแพทย์		
สาขาพลานามัย-กายภาพบำบัด		
รูปฤาษีดัดตน ๘๒ รูป	รูปหล่อด้วยสังกะสีผสมดีบุก	เฉลียงศาลารายทุกหลัง
โคลงฤาษีดัดตน	ศิลาจารึก	ผนังศาลารายรอบวัด
รูปคนแสดงแผนนวด ๖๐ รูป	ภาพเขียน	ศาลาหน้ามหาเจดีย์ หลังเหนือ
สาขาเภสัชศาสตร์		
พันธุ์ไม้และสรรพคุณยาต่าง ๆ	พันธุ์ไม้สมุนไพร	ปลูกรายทั่ว ๆ ไป ตามประตูและกำแพงวัด
ตัวยาและส่วนผสมสำหรับรักษาโรคต่าง ๆ	ศิลาจารึก	ศาลาหน้ามหาเจดีย์ทั้งหลังเหนือและหลังใต้
สาขาการแพทย์		
อาการไข้และตัวยาในการรักษา	ศิลาจารึก	ศาลาหน้ามหาเจดีย์ ทั้งหลังเหนือและหลังใต้
ด้านศิลปะ		
สาขาจิตรกรรม	ภาพเขียน	ดู สื่อความรู้ “ภาพเขียน”
สาขาประติมากรรม		
พุทธประติมากรรม :		
พระพุทธเทวปฏิมากร	พระพุทธรูปปางสมาธิหล่อด้วยสัมฤทธิ	พระอุโบสถ เป็นพระประธาน สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยอยุธยา
พระพุทธมารวิชัย	พระพุทธรูปหล่อด้วยนาค	พระวิหารทิศตะวันออกมุขหน้า
พระพุทธโลกนาถ (ปางประทานอภัย)	พระพุทธรูปยืนหล่อด้วยโลหะ	พระวิหารทิศตะวันออกมุขหลัง เชิญมาแต่วัดพระศรีสรรเพ็ชร์ กรุงเก่า
พระพุทธชินสีห์ (ปางนาคปรก)	พระพุทธรูปนั่ง	พระวิหารทิศตะวันตก เชิญมาแต่กรุงสุโขทัย
พระพุทธปาลิไลยก์	พระพุทธรูปหล่อ	พระวิหารทิศเหนือ
พระพุทธชินราช (ปางโปรดปัญจวัคคีย์)	พระพุทธรูปนั่ง	พระวิหารทิศใต้ เชิญมาแต่กรุงสุโขทัย
พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ : เชียงแสน สุโขทัย อู่ทอง อยุธยา รวม ๓๙๔ องค์	พระพุทธรูปนั่ง	พระระเบียงชั้นในรอบพระอุโบสถ ๑๕๐ องค์ พระระเบียงชั้นนอกในรอบพระอุโบสถ ๒๔๔ องค์
พระพุทธไสยาสน์	พระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน	พระวิหารพระพุทธไสยาสน์
พระพุทธศาสดา	พระพุทธรูปนั่ง	ศาลาการเปรียญ
พระพุทธรูปยืน		พระระเบียงมหาเจดีย์

สาขาความรู้	สื่อความรู้	แหล่งความรู้
ประติมากรรมอื่น ๆ ที่สำคัญ		
พระโมคคัลลาน์ พระสารีบุตร	รูปหล่อ	ฐานพระประธานในพระอุโบสถชั้นที่สอง
รูปพระอรหันต์ ๘ องค์	รูปหล่อ	ฐานพระประธานในพระอุโบสถชั้นที่สาม
รูปเทวดา ยักษ์ ครุฑ นั่งประนมมือ	รูปหล่อ	ฐานพระประธานในพระอุโบสถทั้งสามชั้น
โต๊ะหมู่บูชา		ในพระอุโบสถ เป็นม้าหมู่ใหญ่ ๑๑ ตัว
มัณฑนศิลป		
ลายแก้วชิงดวง	ศิลา	พระอุโบสถ กำแพงแก้วด้านใน
	ลายจำหลัก	บนหน้าต่างด้านนอกพระ
	ปิดทองประดับ	อุโบสถ
ลายทองเครือเทศ	ภาพเขียน	เช็ดหน้าประตูและหน้าต่างพระอุโบสถ
ลานสาน	ศิลาประดับ	ชุกชีพระระเบียงชั้นใน และ ฐานชุกชี
ศิลาลายกระเบื้องราน	ศิลา	พื้นฐานชุกชีพระระเบียง
ลายดอกไม้ก้านแย่งสลับนก	ภาพเขียน	เสาในประธาน ๑๖ เสาของพระอุโบสถ
ลายกุดั่นพื้นชาดปิดทองประดับกระจก	ลายปั้น	ฐานพระในระเบียงชั้นในชั้นนอกพระมหาธาตุ
		ฐานพระในวิหารทิศทั้ง ๔
ลายรดน้ำรูปกุมภัณฑ์และอสูรมีมารแบก	ภาพเขียน	บานประตูพระระเบียงชั้นนอก
	ลายรดน้ำ	
ลายประแจจีน ลายดอกไม้ ลายผีเสื้อ ค้างคาว	ภาพเขียน	ผนังหลังพระ พระระเบียงชั้นใน
ริ้วสายบัว นกบิน	ภาพเขียน	คอสองข้างบนพระระเบียงชั้นใน
เทวดา ยักษ์ ครุฑ นั่งพนมมือ	รูปหล่อด้วยดีบุก	ฐานพระประธานในพระอุโบสถ
นาค ครุฑ พระจันทร์ พระอาทิตย์ แทตย์	ภาพเขียน	คอสองมุขหน้ามุขหลังพระอุโบสถ
คนธรรพ์ กุมภัณฑ์ นักสิทธิ วิทยาธร กินนร		
หงส์ นกต่าง ๆ และรูปพระอรหันต์		
ม่านไข โต๊ะบูชา	ภาพเขียน	บานประตูพระระเบียงชั้นนอกด้านหลัง
ซุ้มจรณัมทรงมงกุฎ	ไม้แก่นหลัก	ประตู หน้าต่างพระอุโบสถ
	ปิดทองประดับกระจก	

วัดโพธิ์เป็นวัดที่คาดว่าได้สร้างขึ้นในสมัยพระเพทราชาได้รับการปฏิสังขรณ์ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ และได้มีการบูรณ ปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่อีกครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งนี้ได้ทรงโปรดให้รวบรวมช่างฝีมือและปราชญ์ผู้มีความรู้ทั้งหลายมาถ่ายทอดศิลปวิทยาการไว้ อันเป็นประโยชน์ต่อทวยราษฎร์ได้สามารถศึกษาหาวิชาความรู้วิชาชีพชั้นสูงได้ นอกจากนั้นวัดโพธิ์ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวยังได้ทำหน้าที่เสมือนการวิจัย คือเสาะหาทดสอบความรู้จนแน่ใจแล้วจึงจารึกไว้ในด้านบริการวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม วัดโพธิ์ได้ทำหน้าที่นี้อย่างครบถ้วน ซึ่งกล่าวได้อย่างภาคภูมิว่า

วัดโพธิ์ คือมหาวิทยาลัยแบบประชาธิปไตยให้การศึกษาแบบประสมของชาวบ้านอย่างแท้จริง

ข้าวเด่นพืชไร่ดัง

ยุกติ สาริกะภูติ

"ปีหนึ่ง ๆ ประเทศไทยต้องเสียเงินในการนำเมล็ดและแป้งธัญพืชเมืองหนาวเข้าประเทศหลายร้อยล้านบาท ถ้าเราช่วยกันส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกให้ได้ผลแล้ว เงินจำนวนนี้ก็จะไม่สูญหายไปไหน แต่จะเป็นรายได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้องเกษตรกรไทยจำนวนไม่น้อยทีเดียว"

ถั่วเหลืองพันธุ์ สจ.๑

กรมวิชาการเกษตรเป็นกรม ๆ หนึ่งในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีผลงานต่าง ๆ มากมาย จากการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในการปรับปรุงพันธุ์พืช ทำให้ได้พันธุ์ข้าว พันธุ์พืชไร่ พันธุ์ผัก พันธุ์ผลไม้ พันธุ์หม่อน พันธุ์ไหม พันธุ์ยาง ออกมาให้เกษตรกรปลูก ตลอดจนทำการค้นคว้าวิจัยหาวิธีการปลูก พื้นที่ปลูก และการบำรุงรักษา การใช้ที่ดินให้ถูกต้อง วิธีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ได้ผลดี ประดิษฐ์คิดค้นหรือดัดแปลงเครื่องมือการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร สภาพธรรมชาติและที่ดิน นอกจากนี้ยังมีงานให้การบริการต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ดินและน้ำ งานวิเคราะห์ปุ๋ย และอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งพอจะสรุปที่เกษตรกรสามารถนำเอาไปใช้ได้ดังนี้ คือ :—

พันธุ์ข้าว

ข้าวยังเป็นพืชที่ครอบครองความสำคัญและทำรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่งตลอดมา ในปี ๒๕๒๔ มีรายได้จากการส่งข้าวออกต่างประเทศ ถึง ๒๖,๓๖๖ ล้านบาท หรือคิดเป็นมูลค่า ๑๗% ของสินค้าออก ในขณะนี้มีพันธุ์ข้าวดีที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกอยู่ถึง ๕๐ พันธุ์

พันธุ์ข้าวที่ปลูกได้ทั้งนาปี (ฤดูฝน) นาปรัง (ฤดูแล้ง) มี ๑๒ พันธุ์ กข๑, กข๒, กข๓, กข๔, กข๕, กข๗, กข๙, กข๑๐, กข๑๑, กข๒๑, กข๒๓, และ กข๒๕ พันธุ์ข้าวเหล่านี้สามารถขึ้นเจริญเติบโตได้ดีในทุกภาคของประเทศ

พันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมในภาคเหนือ เป็นพันธุ์ข้าวนาปี มี ๕ พันธุ์ เหมยนอง ๖๒ เอ็ม, กข๖ ขาวดอกมะลิ ๑๐๕, เหลืองใหญ่ ๑๔๘ เหนียวสันป่าตอง

พันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพันธุ์ข้าวนาปี มี ๙ พันธุ์ นางยี ๗๑, น้ำสะกุย ๑๙, กข๑๕, ขาวดอกมะลิ ๑๐๕, กข๖, กข๘, เหนียวสันป่าตอง, ขาวปากหม้อ ๑๔๘ ขาวตาแห้ง ๑๗

พันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมในภาคกลางเป็นพันธุ์ข้าวนาปี มี ๖ พันธุ์ เก้ารวง ๘๘, นางมลเอส-๔ ขาวปากหม้อ ๑๔๘, เหลืองประทิว ๑๒๓, ขาวตาแห้ง ๑๗, กข๒๗

พันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมให้ปลูกในภาคใต้เป็นข้าวนาปี มี ๔ พันธุ์ พวงไร่ ๒, นางพญา ๑๓๒ เผือกน้ำ ๔๓, กข๑๓

พันธุ์ข้าวขึ้นน้ำ มี ๖ พันธุ์ นางฉลอง, ตะเภาแก้ว ๑๖๑, เล็บมือนาง ๑๑๑, ปิ่นแก้ว ๕๖ กข๑๗, กข๑๙ พันธุ์ข้าวเหล่านี้เป็นพันธุ์ข้าวนาปี ยกเว้นพันธุ์ กข๑๗ ซึ่งปลูกได้ทั้งนาปีและนาปรัง

พันธุ์ข้าวไร่ เป็นพันธุ์ข้าวนาปี มี ๓ พันธุ์ ซิวแม่จัน, ดอกพะยอม, กู้เมืองหลวง

จะเห็นว่าพันธุ์ข้าวของกรมวิชาการเกษตรมีมากพันธุ์ เกษตรกรสามารถที่จะเลือกพันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งหรือหลาย ๆ พันธุ์ให้เหมาะกับสภาพดินและน้ำในท้องที่ ๆ เกษตรกรอยู่ได้ ในบรรดาพันธุ์ข้าวเหล่านี้มีพันธุ์ข้าว ๒-๓ พันธุ์ ที่เป็นที่นิยมของเกษตรกร และเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศมาก ซึ่งใคร่ขอเสนอแนะให้เกษตรกรได้สนใจเป็นพิเศษคือ

พันธุ์ข้าวดอกมะลิ ๑๐๕ เพราะความเป็นข้าวหอม มีคุณภาพหุงต้มนิ่มนวล จึงเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมาก ราคาข้าวเปลือกมีราคาสูงกว่าข้าวธรรมดา เกวียนละ ๒๐๐-๓๐๐ บาท ราคาข้าวสารสูงกว่าข้าวธรรมดาถังละ ๒๐-๓๐ บาท ในขณะนี้ยังผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศ จึงควรที่จะช่วยกันส่งเสริมปลูกข้าวพันธุ์นี้กันให้มาก โดยเฉพาะเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

พันธุ์ข้าว กข๒๓ ได้รับความนิยมสูงสุดในพื้นที่ ๆ ควบคุมน้ำได้ นอกจากจะเป็นข้าวที่ผลผลิตสูง ยังมีความต้านทานโรคจู๋และเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลอย่างดีเยี่ยม มีเมล็ดและคุณภาพหุงต้มตรงกับความต้องการของตลาด

พันธุ์ข้าว กข๒๕ เป็นพันธุ์ที่มีอายุสั้นที่สุด ตั้งแต่เมล็ดงอกจนเก็บเกี่ยวจะใช้เวลาเพียง ๙๕-๑๐๕ วัน ดังนั้นพันธุ์ข้าวนี้จึงสามารถที่จะปลูกได้ ๓ ครั้งต่อปี ถ้าพื้นที่นั้นมีน้ำดีและสามารถควบคุมน้ำได้ นอกจากนี้ยังสามารถปลูกหลีกหนีน้ำเค็มที่จะเข้านาในฤดูแล้งในบางจังหวัด โดยปลูกพันธุ์ข้าวนี้ในปลายเดือนธันวาคมหรือต้นมกราคม จะเก็บเกี่ยวได้ในปลายเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นเวลาที่น้ำเค็มกำลังจะเข้ามาในแม่น้ำลำคลอง

สำหรับพันธุ์ธัญพืชเมืองหนาว ถ้าเกษตรกรไม่ได้ติดตามข่าวจากสื่อมวลชน ท่านคงจะไม่รู้หรือไม่เคยคิดมาก่อนว่าธัญพืชเมืองหนาวจะปลูกได้ในบ้านเรา จากผลการทดลองค้นคว้าในเรื่องพันธุ์ วิธีการปลูก พื้นที่ ๆ เหมาะสม ทำให้พบว่าธัญพืชเมืองหนาวสามารถปลูกประกอบเป็นอาชีพได้ แต่จะต้องเลือกพันธุ์ สถานที่และเวลาปลูกให้เหมาะสม

สถานที่ปลูกธัญพืชเมืองหนาวที่เหมาะสมอยู่ในภาคเหนือได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ จากผลของการทดลองค้นคว้า แต่อย่างไรก็ตามในการขยายพันธุ์ปลูกเป็นการค้าจริงแล้ว น่าจะขยายไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีอากาศหนาวเย็นเช่นกัน และมีพื้นที่ขยายได้อย่างกว้างขวางถ้าตลาดมีความต้องการมากขึ้น

พันธุ์ข้าวสาลีที่ทางราชการแนะนำส่งเสริมอยู่มี ๑๐ พันธุ์ ได้แก่ โซโนร่า ๖๔, อินเนีย ๖๖,๑๕๑๐, ๑๐๑๕, ๑๔๕๒, ๑๕๑๔, เซียโน ๗๖, เซียตเต เปอร์รอส, โซนาลิดา และนาโดซาริ

พันธุ์ข้าวบาร์เลย์ ได้แก่พันธุ์ IBON 118 IBON 44 IBON 46

ปีหนึ่ง ๆ ประเทศไทยต้องเสียเงินในการนำเมล็ดและแป้งธัญพืชเมืองหนาวเข้าประเทศ ๓๐๐-๘๖๓ ล้านบาท ถ้าเราได้ช่วยกันส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกให้ได้ผล เงินจำนวนนี้ก็จะไม่สูญเสียไป

พันธุ์พืชไร่

จากรายงานเศรษฐกิจของธนาคารกรุงไทย ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๖ กล่าวว่าในปี ๒๕๒๔ สินค้าพืชไร่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด น้ำตาลทราย สับปะรดกระป๋อง ถั่วเขียว ยาสูบ ปอ ข้าวฟ่าง กระสอบ กากน้ำตาล นุ่น มีมูลค่าสินค้าส่งออก ๔๒,๔๒๗ ล้านบาท หรือคิดเป็น ๒๘% ของมูลค่าสินค้าออก

ผลงานในการปรับปรุงพันธุ์พืชไร่มีมาก ถ้าจะเรียงตามมูลค่าสินค้าส่งออก มีดังนี้

มันสำปะหลัง พืชเศรษฐกิจอันดับ ๒ รองจากข้าว ภายในเวลา ๑๐ ปี รายได้จากการส่งมันสำปะหลังออกได้เพิ่มจาก ๖๐๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๐๙ มาเป็น ๑๙,๗๖๒ ล้านบาท ในปี ๒๕๒๕ ปัจจุบันได้ส่งเสริมมันสำปะหลังพันธุ์ดีให้เกษตรกรปลูกอยู่ ๔ พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ระยอง ๑, ระยอง ๒, ระยอง ๓, และมันห้านาที

มันสำปะหลังที่กำลังเป็นข่าวและกล่าวขวัญกันอยู่ในขณะนี้ คือ พันธุ์ระยอง ๓ ผลจากการปรับปรุงพันธุ์ทำให้ได้พันธุ์มันสำปะหลังที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ ซึ่งดีกว่าพันธุ์ที่ปลูกกันอยู่คือระยอง ๑ ทุกประการ เช่น

ผลผลิตแป้ง ๙๑๔ กก./ไร่ สูงกว่าระยอง ๑ ๑-๑๙.๘%

ผลผลิตมันแห้ง ๑,๔๘๖ กก./ไร่ สูงกว่าระยอง ๑ ๑-๑๑.๕%

การปลูกคัดพันธุ์ข้าวไร่ที่สถานีทดลองข้าวไร่เมืองหนาว อ.เสมิง จว.เชียงใหม่

เปอร์เซนต์แป้ง ๒๓.๔% สูงกว่าระยอง ๑ ๑-๑๘.๓%

เปอร์เซนต์แป้ง ๓๘.๒% ระยอง ๑ ๑-๓๑.๕%

มีกรดไซยานิค น้อยกว่าพันธุ์ระยอง ๑

ต้นสูง ๑๗๔ ซม. ระยอง ๑ ๒๘๒ ซม.

ด้วยสาเหตุมีเปอร์เซนต์แป้งสูง ผลผลิตแป้งสูง จึงทำให้มูลค่าผลผลิตสูงกว่าพันธุ์ระยอง ๑ ถึง ๑๕.๓%

ดังนั้น เกษตรกรที่อยู่ในแหล่งที่ผู้ซื้อใช้เปอร์เซ็นต์แป้งเป็นตัวกำหนดราคาต้องเปลี่ยนจากปลูกมันสำปะหลังพันธุ์พื้นเมือง หรือพันธุ์ระยอง ๓ จะทำให้รายได้ต่อไร่เพิ่มขึ้น โดยค่าใช้จ่ายไม่เพิ่มขึ้น แต่ถ้าแหล่งนั้นรับซื้อโดยน้ำหนัก-มันสดก็ควรปลูกระยอง ๑ ซึ่งให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์ระยอง ๓ เล็กน้อย

ระยอง ๒ มันสำปะหลัง-พันธุ์ใหม่ที่กำลังจะประกาศส่งเสริมในเร็ว ๆ นี้ มีชื่อเดิมว่า ห.ป.๖ นอกจากจะมีคุณสมบัติต่าง ๆ เหมือนกับพันธุ์ระยอง ๑ แล้ว คุณสมบัติที่ดีกว่าพันธุ์ระยอง ๑ คือ ไม่ค่อยมีเส้นใยในหัวมัน ทำให้หั่นง่าย เมื่อนำไปทอดใช้รับประทานเป็นอาหารว่าง มีรสชาดดีมาก ได้รสชาดเหมือนกับมันฝรั่งทอด เรื่องนี้กรมวิชาการเกษตรเองมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ภาคเอกชนรับไปดำเนินการ เพราะตลาดทางด้านมันฝรั่งทอดกว้างขวางมาก จึงน่าจะเผยแพร่มันสำปะหลังทอดบ้าง

อ้อย พืชเศรษฐกิจอันดับ ๓ ในปี ๒๕๒๕ ประเทศไทยได้ส่งน้ำตาลทรายออกไปขายในต่างประเทศเป็นเงิน ๑๒,๙๓๒ ล้านบาท วิวัฒนาการในการปลูกอ้อยและอุตสาหกรรมน้ำตาลได้เจริญไปอย่างรวดเร็ว เกษตรกรที่ยึดอาชีพการปลูกอ้อยดูจะมีฐานะและความเป็นอยู่ดีกว่าเกษตรกรอื่น ๆ อ้อยพันธุ์ดีที่ส่งเสริมให้ปลูกอยู่ในขณะนี้มี ๕ พันธุ์ คือ เอฟ ๑๔๐, คิว ๘๓, พินดาร์, เอฟ ๑๕๖ และแรกนาร์

ข้าวโพด พืชเศรษฐกิจอันดับ ๔ ในปี ๒๕๒๔ ประเทศไทยส่งข้าวโพดมีมูลค่าถึง ๘,๓๔๙ ล้านบาท กรมวิชาการเกษตรมีข้าวโพดพันธุ์ดีที่ส่งเสริมให้ปลูกอยู่ ๔ พันธุ์ คือ สุวรรณ ๑ ปากช่อง ๑,๖๐๒ ข้าวโพดหวานพันธุ์ฮาวายเอี้ยนซูการ์หวานพิเศษ และข้าวโพดอ่อนพันธุ์รังสิต ๑

พันธุ์ข้าวโพดดีเด่นที่ได้รับความนิยมมากอยู่ในขณะนี้ได้แก่

สุวรรณ ๑ ข้าวโพดพันธุ์นี้เป็นผลแห่งความสำเร็จร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมวิชาการเกษตร และมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ได้ร่วมกันปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จนได้พันธุ์ข้าวโพดสุวรรณ ๑ ที่ประกาศออกส่งเสริมตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ ข้าวโพดสุวรรณ ๑ ได้ช่วยแก้ปัญหาการระบาดของโรคราน้ำค้าง ซึ่งกำลังระบาดอยู่ในขณะนั้น ทำให้การปลูกข้าวโพดที่ทำท่าจะซบเซากลับฟื้นตัวขึ้นมา ข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ ๑ ให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์พระพุทธบาท ๕ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นพันธุ์ที่ทางราชการเคยส่งเสริมอยู่ถึง ๒๐% มีอายุค่อนข้างสั้น มีเมล็ดหัวแข็งมีสัม เป็นที่ต้องการของตลาด

รังสิต ๑ ข้าวโพดกินฝักอ่อน เป็นผลงานที่น่าภูมิใจอันล่าสุดของกรมวิชาการเกษตร นอกจากจะใช้ผัด ต้ม แกง ข้าวโพดพันธุ์นี้ยังมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้บรรจุกระป๋อง เพราะมีรสชาดดี มีความสม่ำเสมอของฝัก เนื่องจากมีอายุการเก็บเกี่ยวสั้นเพียง ๗๐ วัน ทำให้สามารถปลูกได้ปีละ ๔ ครั้ง ถ้าพื้นที่ปลูกมีแหล่งน้ำดี กำไรต่อไร่หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วครั้งละ ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ บาท

ถั่วเขียว พืชเศรษฐกิจที่มีอนาคตสดใส ปี ๒๕๒๕ ประเทศไทยส่งถั่วเขียวออกมีมูลค่าถึง ๑,๙๑๖ ล้านบาท ถั่วเขียวพันธุ์ดีที่ส่งเสริมอยู่ในขณะนี้มีอยู่ ๒ พันธุ์ได้แก่

อู่ทอง ๑ เป็นถั่วเขียวที่มีเมล็ดโต เมล็ดใหญ่กว่าพันธุ์พื้นเมืองมาก มีเมล็ดสีเขียว ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองในฤดูฝน ๙% ในฤดูแล้ง ๕% มีอายุเก็บเกี่ยวสั้น ๖๕-๗๐ วัน ส่วนพันธุ์พื้นเมืองมีอายุเก็บเกี่ยว ๗๕-๙๐ วัน ถั่วเขียวพันธุ์อู่ทอง ๑ มีเปอร์เซนต์โปรตีน ๒๙% ส่วนพันธุ์พื้นเมืองมีโปรตีน ๒๑%

อู่ทอง ๒ เป็นถั่วเขียวเมล็ดดำที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการมาก ในการปรับปรุงพันธุ์ถั่วเขียวพันธุ์นี้ สมาคมผู้สั่งถั่วเขียวเพื่อเพาะถั่วงอกของประเทศญี่ปุ่น ได้มอบเงิน ๑๕,๐๐๐

พันธุ์ข้าวสาลี-ธัญพืชเมืองหนาว สามารถนำไปปลูกในบางจังหวัดภาคเหนือ ที่มีอากาศหนาวเย็น

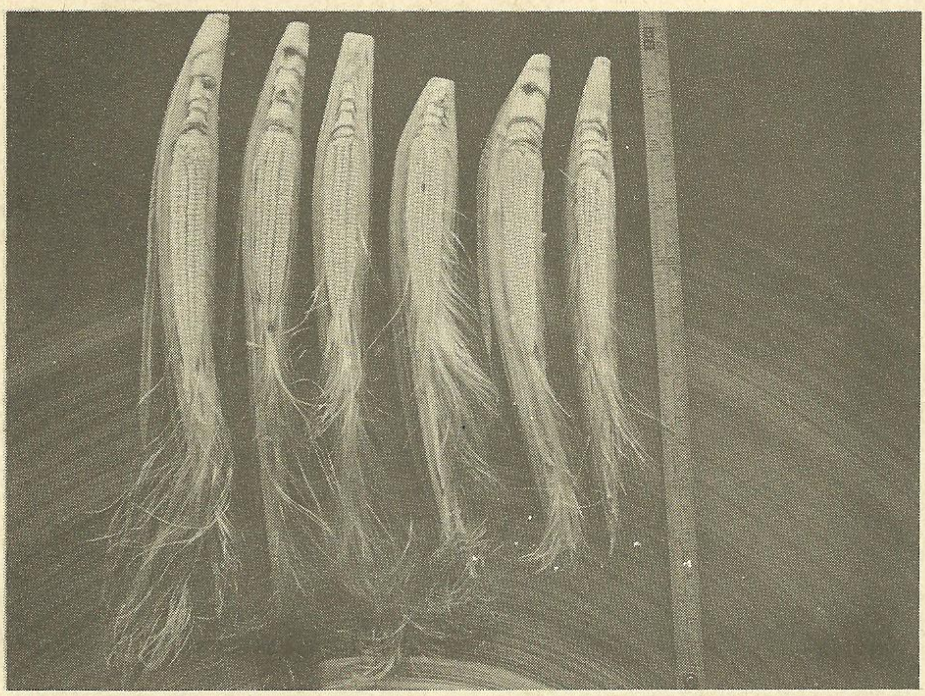

ข้าวโพดอยู่ในลักษณะฝักอ่อน พันธุ์รังสิต ๑

เหรียญสหรัฐฯ หรือประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาท ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อส่งเสริมในการผลิตถั่วเขียวเมล็ดดำ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบเงินครึ่งหนึ่ง คือ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ให้กรมวิชาการเกษตร เพื่อใช้สนับสนุนการวิจัยในการปรับปรุงผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ผลของการค้นคว้าวิจัยทำให้ได้พันธุ์ถั่วเขียวอู่ทอง ๒ ถั่วเขียวอู่ทอง ๒ มีผลผลิตสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองในฤดูแล้ง ๑๐% ในฤดูฝน ๑๓% มีสีและขนาดของเมล็ด ตรงกับความต้องการของตลาดในประเทศญี่ปุ่น

ถั่วเหลือง พืชน้ำมันที่กรมวิชาการเกษตรพยายามค้นคว้าวิจัยในการปรับปรุงพันธุ์มาตลอด นอกจากจะใช้น้ำมัน, โปรตีนในถั่วเหลืองยังมีคุณค่าไม่แพ้โปรตีนที่ได้จากสัตว์ แต่ในขณะนี้ถั่วเหลืองยังผลิตได้ไม่พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศ ปีหนึ่ง ๆ จะต้องนำถั่วเหลืองเข้าประเทศมีมูลค่าหลายร้อยล้านบาท ขณะนี้มีถั่วเหลืองพันธุ์ดีที่ส่งเสริมให้ปลูกอยู่ ๔ พันธุ์ คือ ส.จ.๑, ส.จ.๒, ส.จ.๔ และ ส.จ.๕

พันธุ์ถั่วเหลืองที่ได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบันได้แก่

ส.จ.๔ เป็นพันธุ์ถั่วเหลืองที่ต้านทานโรคใบสนิมดีมาก ในฤดูที่มีโรคใบสนิมระบาดมาก พันธุ์ส.จ.๑ และ ส.จ.๒ จะมีเมล็ดลีบมาก ผลผลิตจะลดลงประมาณ ๕๐% แต่ผลผลิตของ ส.จ.๔ จะลดลงเพียง ๑๐-๒๐% ผลผลิตของ ส.จ.๔ ตามปกติจะสูงกว่าพันธุ์ ส.จ.๑ และ ส.จ.๒ ประมาณ ๕% เมล็ด ส.จ.๔ จะโตกว่า ส.จ.๑ และ ส.จ.๒ ส.จ.๔ มีโปรตีน ๓๗.๘% ส.จ.๑ และ ส.จ.๒ มีโปรตีน ๓๔.๙ และ ๓๔.๗ ตามลำดับ ส.จ.๔ มีอายุ ๙๐ วัน ส.จ.๑ และ ส.จ.๒ มีอายุ ๙๑ และ ๙๕ วันตามลำดับ

ส.จ.๕ เป็นพันธุ์ถั่วเหลืองที่ได้รับความนิยมไม่แพ้พันธุ์ ส.จ.๔ ส.จ.๕ มีคุณสมบัติหลายอย่างที่ดีกว่าพันธุ์ ส.จ.๔ เช่น ผลผลิตในฤดูฝนสูงกว่า ส.จ.๔ ๕-๘% มีความต้านทานโรคใบด่างดีกว่าพันธุ์ ส.จ.๔ ส่วนความต้านทานโรคสนิมเหล็กและโรคใบโกร๋นอยู่ในระดับเดียวกัน

พันธุ์ฝ้าย ในเวลานี้การผลิตฝ้ายยังไม่พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศ ปีหนึ่ง ๆ ต้องสั่งฝ้ายจากต่างประเทศเข้ามามีมูลค่ามากกว่าพันล้านบาท ฝ้ายเป็นพืชที่ปลูกยาก เพราะมีปัญหาโรคแมลงมาก กรมวิชาการเกษตรได้พยายามปรับปรุงพันธุ์ฝ้ายจนได้พันธุ์ที่ส่งเสริมให้ปลูกอยู่ ๔ พันธุ์ คือ เดลต้าไฟน์สมูทลีฟ, รีบาบีทีเค ๑๒, ศรีสำโรง ๒, และพันธุ์ตากฟ้า ๑

พันธุ์ฝ้ายที่ได้รับความนิยมมากในขณะนี้ได้แก่

ตากฟ้า ๑ เป็นพันธุ์ฝ้ายที่กรมวิชาการเกษตรได้ผสมพันธุ์ขึ้นเอง และคัดพันธุ์เองจนประสบผลสำเร็จ เป็นพันธุ์ฝ้ายที่มีเส้นใยดี ต้านทานโรคดีกว่าพันธุ์อื่น ๆ ต้านทานโรคปานกลางต่อโรคใบหงิกและโรคใบแห้ง

ทั้งพันธุ์ข้าวและพันธุ์พืชไร่ที่กรมวิชาการเกษตรได้นำเสนอแก่เกษตรกรผู้สนใจ ณ ที่นี้นั้น เป็นเพียงแต่ผลงานส่วนหนึ่งของผลงานที่นักวิชาการได้ศึกษา วิจัย และพัฒนาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เพื่อแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้สนใจได้นำไปปลูกเพื่อให้มีรายได้จากการปลูกพืชพันธุ์ดีให้ได้กำไรสูงสุด ความจริงแล้วกรมวิชาการเกษตรยังมีผลงานอื่น ๆ ที่จะเสนอต่อเกษตรกรอีกมากมาย ไม่ว่าทางด้านพันธุ์พืชสวน พันธุ์หม่อนไหม พันธุ์ยางพารา และงานวิจัยอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งจะได้นำมาเสนอในโอกาสต่อไป

สำหรับพันธุ์ข้าวก็ดี พันธุ์พืชไร่ก็ดี เกษตรกรสามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ศูนย์วิจัยข้าว สถานีทดลองข้าว ศูนย์วิจัยพืชไร่ และสถานีทดลองพืชไร่ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ และจากกรมวิชาการเกษตรได้ นอกจากนั้นเกษตรกรจะสอบถามจากสำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรกรจังหวัด และกรมส่งเสริมการเกษตร ก็ได้เช่นกัน

ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตด้วยการลงทุนที่ต่ำ โดยการใช้พันธุ์พืชที่ดีของกรมวิชาการเกษตร แล้วท่านจะไม่ผิดหวัง

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชสดุดี
ในวาระฉลอง ๗๐๐ ปีลายสือไทย

วสันตดิลกฉันท์

○ ชัยชัยวิไชยศุภะสวัส-
เพียบหล้าประชาสุขะถกล
○ สยามรัฐ[๑] วิวัฒน์วุฒิประกฤติ
“เอกราช” ประกาศทิพะพยาน
○ มีเอกะลักษณะประจำ
“ลายสือ” ศุภักษระภิไชย
○ “ขุนรามคำแหง” พระอธิราช
เจ็ดร้อยฉนำผิคณนา
○ ชาวไทยประวัติจิตะนุสรณ์
ลายสือระบือคุณะทวี
○ กอปรการฉลอง “สัปตะศตัน”[๒]
ผู้เวนประทีปอมตะนาม
○ ลายสือระบือกิติตระการ
“ขุนราม” พระนามยศะภิไชย
○ ลายสือพระคือกิติประวัติ
“เอกลักษณ์” ประจักษ์ดุจรพี
○ ขอไทยประจงวุฒิประวัติ
สยามรัฐพิพัฒน์พิพิธะผล
○ เจ็ดร้อยฉนำจระประจบ
ลายสือประจักษ์คุณะบวร

ดิพิพัฒน์พิพิธผล
สิริเกิดเฉลิงกาล ฯ
ทะนุสิทธิ์พิสิฐสาร
ยศะชาติสยามไผท ฯ
นิตินำเจริญสมัย
ทิวะลักษณ์ประจำตรา ฯ
ธ ประสาทประสิทธิ์มา
จุละศกเฉลิงปี ฯ
พระบิดรอักษรศรี
เอกะลักษณ์ประจักษ์สยาม ฯ
อภิวันท์พระคุณราม
ศุภะลักษณ์ประเทืองไทย ฯ
สุพิศาลเฉลิมสมัย
ชยะสิทธิ์ประสิทธิ์ศรี ฯ
สิริรัฐสยามบดี
ตบะท้าว ณ หาวหน ฯ
อธิปัตย์ประภาพพล
สุขะศานติ์สถาพร ฯ
สิริสบสโมสร
วระสิทธิ์ประสิทธิ์เทอญ ฯ

---

๑ รัฐ = ราษฎร
๒ สัปตะศตัน = ๗๐๐ (ปี)

โคลง ๔

○ ไทยยงคงคู่ด้าว แดนสยาม นิตย์เทอญ
ครองเกียรติพ่อขุนราม ร่วงไว้
สืบชาติศาสนานาม เอกราช ผยองแฮ
ทรงเอกลักษณ์ชาติให้ โลกซ้องสรรเสริญ ฯ

○ "ลายสือ" ลือเลื่องอ้าง เอกลักษณ์ สยามพ่อ
"รามคำแหง" ทรงสลัก ลักษณ์ไว้
"เลขผา" พระตราปัก เป็นรูป งามนา
เอก - นพจำนวนได้ ครบถ้วนเลขไทย ฯ

○ ราชคุณหนุนชาติเชื้อ ชาวไทย เทิดแฮ
เบญจศกเจ็ดร้อยไข ขวบพร้อม
รัฐกอปรพิธีไชย บูชิต พระนา
ฉลองราชคุณจิตน้อม นบท้าวเทิดเศียร ฯ

○ ชาติไทยไพโรจน์เรื้อง อร่ามศรี พระฮา
พร้อมศักดิ์ "สถาบัน" มี สะพรึบพร้อม
ร่วมรักภักดีพลี เพื่อชาติ ตามพ่อ
สยามเทพพระทรงอ้อม โอบอุ้มคุ้มถนอม นิตย์ฮา ฯ

นายวงศ์ เชาวนะกวี ประพันธ์

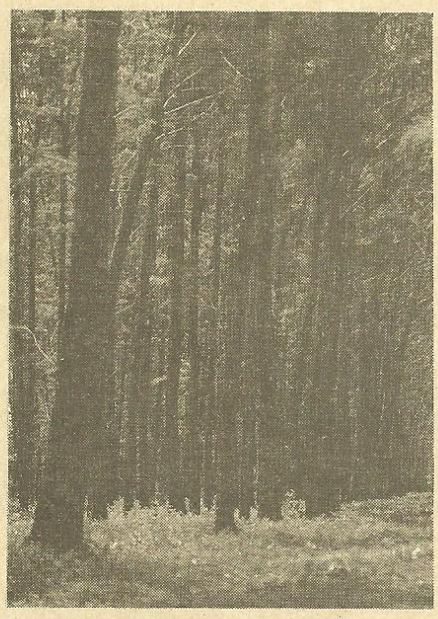

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรัฐวิสาหกิจ ตั้งขึ้น เพื่อดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้ :-

อำนวยบริการแก่รัฐและประชาชนในการอุตสาหกรรมป่าไม้

ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมป่าไม้ เช่น เกี่ยวกับการทำไม้และเก็บของป่า แปรรูปไม้ ทำไม้อัด อบไม้ อัดน้ำยาไม้ กลั่นไม้ และประดิษฐ์หรือผลิตวัสดุ หรือสิ่งของจากไม้และของป่า และธุรกิจที่ต่อเนื่องคล้ายคลึงกัน รวมทั้งอุตสาหกรรมอื่นใดที่เกี่ยวด้วยไม้หรือของป่า

ปลูกสร้างสวนป่า คุ้มครองรักษาป่าไม้ และบูรณะป่าไม้ เพื่อประโยชน์แก่การป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเองหรือเป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือรัฐ

วิจัย ค้นคว้าและทดลองเกี่ยวกับผลิตผลและผลิตภัณฑ์ด้านอุตสาหกรรมป่าไม้

อุตสาหกรรมชนบท

วีนา พันธุรัตน์

> *อุตสาหกรรมชนบทมีบทบาทสำคัญต่อการจ้างแรงงานในชนบท ถ้าอุตสาหกรรมชนบทได้รับการพัฒนาให้เติบโตขึ้นแล้ว จะเป็นทางออกที่สำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลมาทุกยุคทุกสมัย*

อุตสาหกรรมชนบทสำคัญอย่างไร

บทบาทความสำคัญของอุตสาหกรรมชนบทที่มีต่อชนบทไทยนั้น เป็นเรื่องที่คนทั่วไปมักจะมองข้ามไป ทั้งนี้เพราะเข้าใจกันว่าชนบทมีเกษตรกรรมเป็นเส้นเลือดใหญ่เพราะฉะนั้น ชนบทก็คือเกษตรกรรมเท่านั้น สำหรับอุตสาหกรรมก็ควรจะอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ เพราะอุตสาหกรรมต้องการสิ่งแวดล้อม เครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนนที่ดีเพื่อใช้ในการขนส่ง และตลาดที่กว้างขวาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชนบทไทยส่วนใหญ่ยังไม่มี

เมื่อมองย้อนไปในอดีตนั้น ความเข้าใจในทำนองที่กล่าวมานี้ก็ไม่ได้ผิดไปจากข้อเท็จจริงเท่าไรนัก เพราะภาคเกษตรก็ได้รับภาระหนักทั้งด้านการจ้างแรงงานชนบทเกือบทั้งหมด และการเป็นแหล่งรายได้ให้กับคนในชนบท อย่างไรก็ดี ถ้ามาพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นว่า ขณะนี้เริ่มมีสัญญาณบอกเหตุหลายประการแล้วว่า ภาคเกษตรไม่สามารถทำหน้าที่หนักเหมือนที่เคยเป็นมา ทั้งนี้เพราะขีดจำกัดในด้านทรัพยากรที่ดิน ป่าไม้ ซึ่งในอดีตเคยได้เป็นที่พึ่งของคนในชนบท กล่าวคือ เมื่อครอบครัวมีบุตรหลานหลายคนก็เพียงแต่ให้ไปหักร้างถางป่าใหม่ ๆ ก็จะได้ที่ดินมาทำกิน อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงในขณะนี้ ป่าไม้เหลือเพียง ๒๐ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นของเนื้อที่ทั้งประเทศ ที่ดินก็มีจำกัดและลดความอุดมสมบูรณ์

สภาพข้อเท็จจริงของชนบทไทย

นอกจากนี้ สภาพสังคมชนบทไทยในปัจจุบันได้เริ่มเปลี่ยนไป เมื่อก่อนนั้นเข้าใจกันว่า คนในชนบทไม่มีเงินเลยก็อยู่ได้เป็นแรมปี เพราะเพียงแต่มีข้าวที่ปลูกเองเขาก็สามารถหาเก็บผักเก็บของในป่ามารับประทาน แต่ปัจจุบันนี้ความจำเป็นต้องใช้เงินสดนั้นมีมากขึ้น ประการแรก เขาต้องการเงินมาซื้ออาหาร ซึ่งเขาไม่อาจหยิบฉวยหรือหามาได้ง่าย ๆ อย่างเมื่อครั้งที่ป่าไม้และแหล่งน้ำยังอุดมสมบูรณ์อยู่ ประการที่สองความเจริญจากภายนอกได้แผ่เข้าไปในท้องที่ชนบทมากขึ้นทุกที เนื่องจากอิทธิพลของการตัดถนนเข้าสู่ชนบท

ถ้าหากมาประมวลสถานการณ์ในชนบทจะเห็นว่า ขณะนี้คนชนบทต้องเผชิญกับ ๒ ปัญหา ปัญหาแรกคือ ความยากจนเนื่องจากการทำงานต่ำระดับ ทำให้ขาดแคลนรายได้ที่เป็นตัวเงิน ปัญหาอีกประการได้แก่ การขาดแคลนงานที่ให้ผลตอบแทน ทั้งนี้เพราะในระยะ ๑๐-๑๕ ปีที่แล้วก่อนที่จะมีการรณรงค์เรื่อง สุขภาพอนามัยประชากรและวางแผนครอบครัว อัตราการเกิดอยู่ในปริมาณสูงถึง ๓ เปอร์เซ็นต์ต่อปี คนที่เกิดในช่วงนั้นนับอายุจนขณะนี้ก็อยู่ในระยะที่กำลังเข้าสู่ตลาดแรงงาน เขาเหล่านี้ต่างก็ต้องการงาน งานที่มีรายได้และผลตอบแทนพอสมควร แต่จากขีดจำกัดของทรัพยากรที่ดินดังกล่าวแล้ว ทำให้เขาเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพึ่งพิงเกษตรกรรมได้ต่อไป

การอพยพ : ปัญหาสำคัญของชนบทไทย

ทางออกอันหนึ่งที่คนเหล่านั้นได้ใช้แก้ปัญหาให้กับตัวเขาเองก็คือ การอพยพ ปรากฏการณ์อพยพของคนชนบทนี้ ถ้าจะ

เฝ้าสังเกตดูจะเห็นว่า ได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ในการศึกษาเรื่อง **"แรงงานอพยพ"** ของกองศึกษาภาวะเศรษฐกิจและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี ๒๕๒๔ ได้สรุปว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่จนที่สุดจากการจัดลำดับของแผนยากจนนั้น เป็นภาคที่มีการอพยพในสัดส่วนสูงกว่าทุกภาค โดยเฉพาะกรณีที่ผู้อพยพมาจากเขตปลูกข้าวอย่างเดียว ลักษณะของการอพยพมีทั้งชั่วคราว และถาวร สำหรับทิศทางการอพยพโดยมากจะมุ่งไปสู่กรุงเทพฯ และภาคกลาง หรือเขตเกษตรก้าวหน้า ตัวอย่างเช่น การศึกษาภาคสนามที่ตำบลท่าไห อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ของรายงานฉบับดังกล่าวปรากฏว่า ตำบลท่าไห มีครัวเรือน ๘๐๔ ครัวเรือน และ ๙๖% ของครัวเรือนมีอาชีพทำนาครั้งเดียว ลักษณะการอพยพของคนในตำบลนี้จะเป็นไปในลักษณะที่ไปเกือบทุกครัวเรือน โดยหญิงและชายอายุตั้งแต่ ๑๕-๕๐ ปี การอพยพนี้จะเกิดขึ้นทุกปี จุดหมายปลายทางการอพยพ ๙๐% อยู่ที่กรุงเทพฯ โดยผู้อพยพจะมามีอาชีพขับรถแท็กซี่ และงานบริการตามร้านอาหาร และมีบ้างส่วนน้อยที่ไปรับจ้างงมแร่ที่ภาคใต้

รายงานฉบับดังกล่าวได้สอบถามทัศนคติของผู้อพยพว่าอยากอพยพหรือไม่? คำตอบจากการสัมภาษณ์ที่ได้รับคือ ไม่อยากแต่เพราะไม่มีเงินสดใช้ เนื่องจากผลผลิตข้าวต่ำและไม่มีงานทำในท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องอพยพออกมา และให้ความเห็นว่า หากมีโรงงานสักโรงที่ตำบลเขาก็จะไม่ต้องอพยพมา

จากลักษณะของการอพยพของคนเหล่านี้ซึ่งเป็นไปแบบชั่วครั้งชั่วคราว พอได้เงินพอสมควรก็กลับ และพอเงินหมดก็มาใหม่ นอกจากคนที่เจอเนื้อคู่แล้วแต่งงานก็จะอยู่กรุงเทพฯอย่างถาวรตลอดไป ลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นว่า การอพยพเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นในการดำรงชีพมากกว่าจะต้องการมาเพราะอยากเห็นแสงสีของกรุงเทพฯตามที่นักสังคมบางท่านกล่าวไว้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราได้จากรายงานฉบับนี้ก็คือ ปัญหาความรุนแรงของการอพยพเพราะที่ท้องถิ่นเขาไม่มีงานทำ บางคนอาจเข้าใจว่าการอพยพก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องที่เสียหายอะไร เพราะเป็นการกระจายแรงงานไปยังแหล่งที่เขาต้องการ ความคิดเช่นนี้ไม่ถูกต้องนัก เพราะข้อเท็จจริงแล้วคนที่อพยพมาบางครั้งนั้นไม่สามารถหางานทำได้ และต้องกลายมาเป็นปัญหาของกรุงเทพฯ ซึ่งเต็มไปด้วยปัญหานานาประการอยู่แล้ว นอกจากนี้ผู้อพยพที่ได้งานทำก็จะมีรายได้ประมาณ ๘๐๐-๑,๐๐๐ บาท ซึ่งเมื่อหักค่าใช้จ่ายประจำวันแล้ว เขาก็แทบไม่ได้อะไรกลับไปเลย

ทางออกที่ดีที่สุดในขณะนี้ คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้างงานนอกภาคเกษตรให้เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นของคนเหล่านั้น ซึ่งถ้าทำได้สำเร็จ เขาก็จะไม่ต้องอพยพมาหางานทำในที่ห่างไกล เช่นที่เป็นอยู่นี่ก็คือเหตุผลที่ว่า **"อุตสาหกรรมชนบท"** จำเป็นและสำคัญอย่างไร จริงอยู่ที่ว่าภาคนอกการเกษตรนั้นมีหลายสาขา เช่น การบริการ การพาณิชย์ การขนส่ง ฯลฯ แต่การที่เราไม่ได้เน้นให้ความสำคัญเท่าอุตสาหกรรมก็เพราะกิจกรรมเหล่านั้นล้วนเกิดขึ้นเพราะการเติบโตของการผลิตในสาขาเกษตรและอุตสาหกรรมไม่ได้เกิดเพราะตัวของมันเอง จะเห็นได้ชัดในกรณีของ เขตเกษตรก้าวหน้าทั้งหลาย เช่น ปากช่อง จันทบุรี สุพรรณบุรี กิจกรรมต่อเนื่องทางด้านการค้า การขนส่งจะคึกคักมากกว่าในเขตเกษตรล้าหลังมาก

วัตถุดิบในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อกิจการอุตสาหกรรมชนบท เช่นผ้าฝ้ายใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

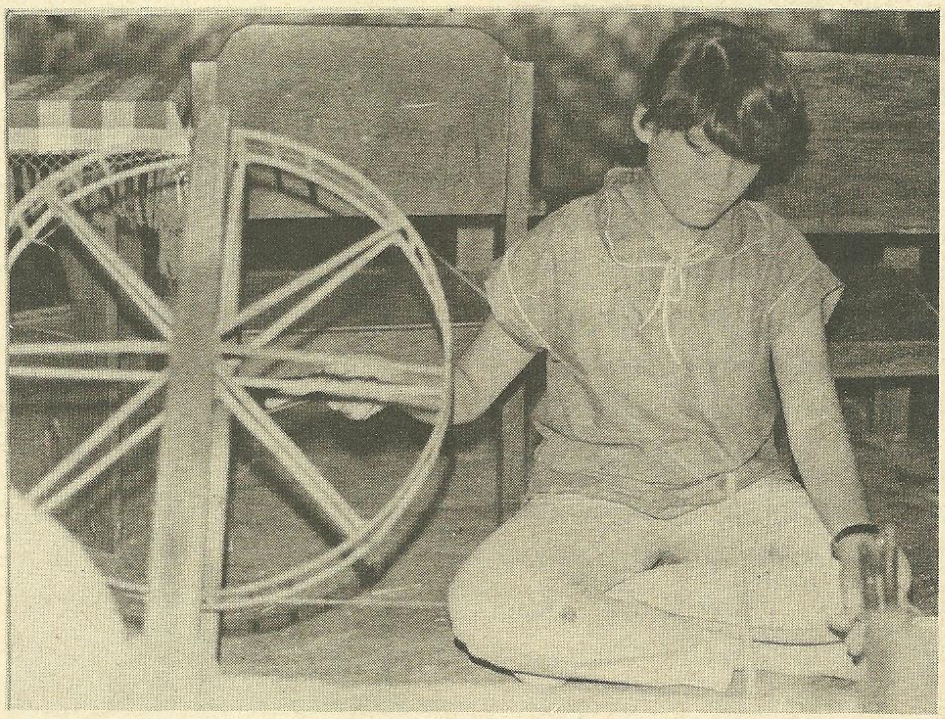

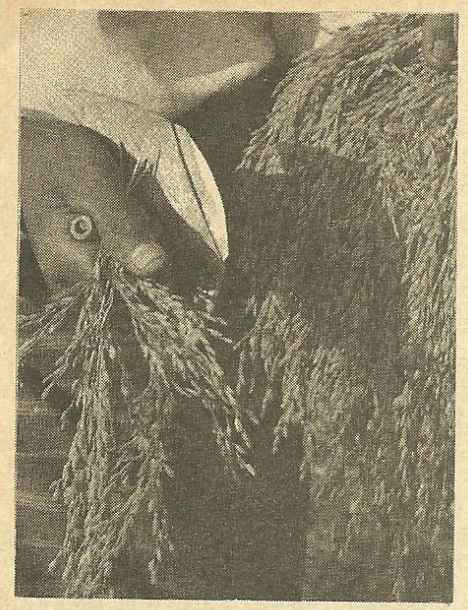

บทบาทอุตสาหกรรมชนบทในอดีต

ในระยะ ๒๐ กว่าปีของการพัฒนาเศรษฐกิจ สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูง คือประมาณ ๑๐-๑๒ เปอร์เซ็นต์ต่อปี ดังนั้นเมื่อย้อนกลับไปเปรียบเทียบอุตสาหกรรมในช่วงปี ๒๕๐๓ กับปัจจุบัน จะเห็นภาพความแตกต่างได้ชัดเจน เพราะในปี ๒๕๐๓ สาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๑๓.๑ ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ แต่ทว่าในปี ๒๕๒๔ มูลค่ามวลรวมอุตสาหกรรมในราคาคงที่มีปริมาณ ๖๐,๕๙๗ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๑ ผลิตภัณฑ์ประชาชนซึ่งเกือบเท่าสาขาเกษตรซึ่งในปัจจุบันมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒๔

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าเสียดายว่าการเติบโตของสาขาอุตสาหกรรมนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ กับ ๕ จังหวัดใกล้เคียง ทำให้สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดเหล่านี้รวมกันมีมูลค่าถึง ๓ ใน ๔ ของสัดส่วนอุตสาหกรรมทั้งประเทศ ที่เหลือ ๑ ใน ๔ จึงเป็นส่วนที่กระจัดกระจายอยู่ใน ๖๐ กว่าจังหวัด อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ว่า เพราะเหตุไรอุตสาหกรรม ๑ ใน ๔ เหล่านั้นจึงมาตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค และลักษณะของอุตสาหกรรมเหล่านั้นเป็นอย่างไร

อุตสาหกรรมชนบท ข้อเท็จจริงในปัจจุบัน

จากข้อมูลปี ๒๕๒๔ ของกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม สามารถสรุปได้ว่าประเภทอุตสาหกรรมที่พบมากในส่วนภูมิภาค ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร (๒๕.๖%) เช่น อาหารกระป๋อง ผลิตภัณฑ์เส้นก๋วยเตี๋ยว น้ำตาลทราย ฯลฯ รองลงมาได้แก่ ประเภทอาศัยวัตถุดิบการเกษตรที่ไม่ใช่อาหาร (๒๓.๙%) เช่น ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ปอ ฯลฯ นอกนั้นได้แก่ อุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ขนส่ง เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของอุตสาหกรรมชนบท

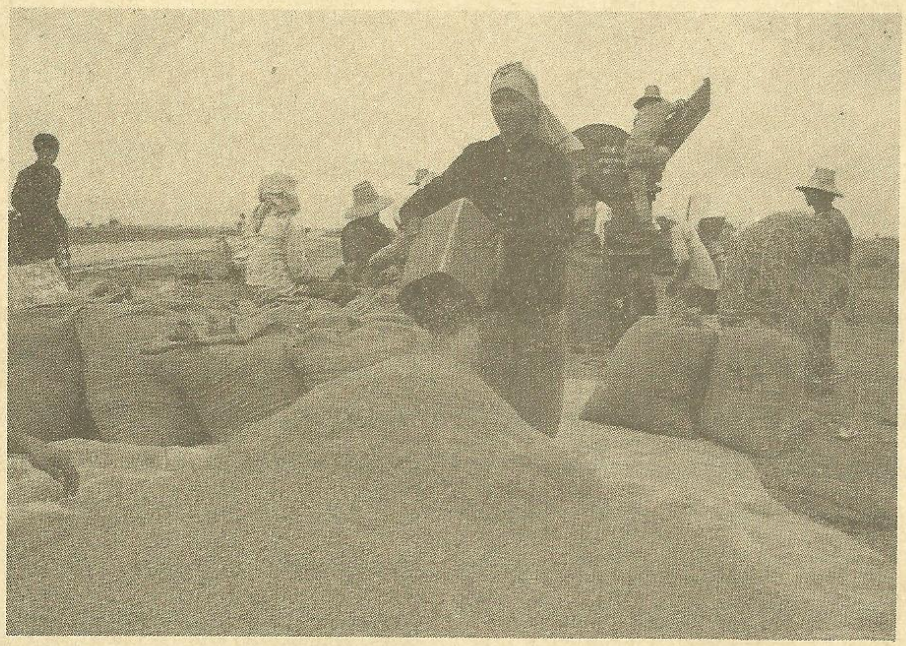

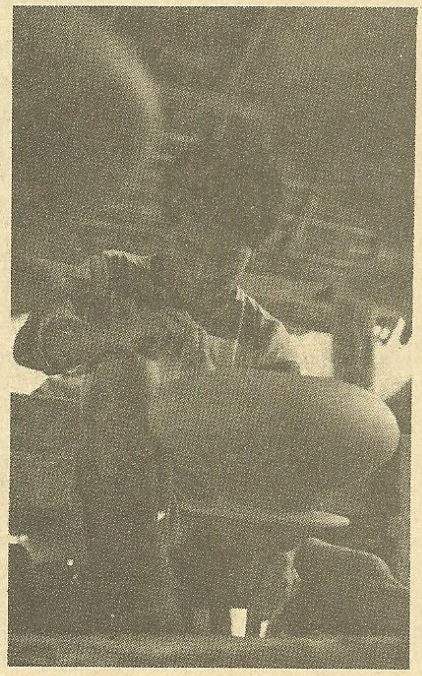

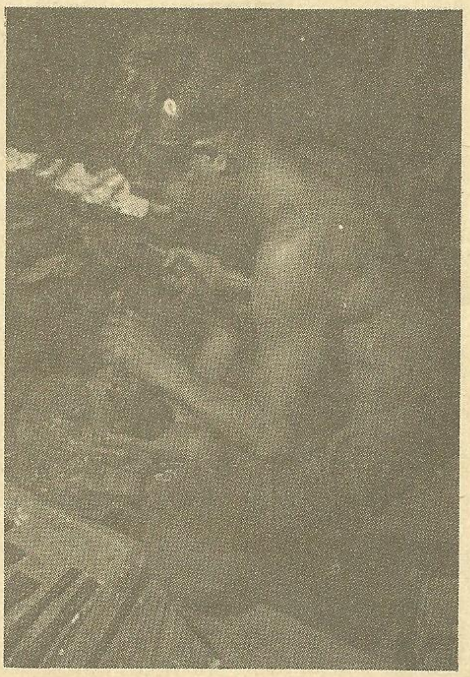

อุตสาหกรรมในชนบทมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ดินดีก็เอามาทำหม้อไห ไม้ดีก็เอามาแกะสลักหรือข้าวดีก็ส่งมาป้อนโรงสี

ลักษณะการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมชนบทมีลักษณะที่กระจายไปยังอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากอุตสาหกรรมหลักของจังหวัดนั้น ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า อุตสาหกรรมหลักของแต่ละจังหวัดจะไม่เหมือนกัน เช่น ในจังหวัดสงขลา อุตสาหกรรมหลักที่พบจากการสำรวจภาคสนามของกองศึกษาภาวะเศรษฐกิจ ได้แก่ อุตสาหกรรมประมง อุตสาหกรรมในจังหวัดนี้จึงเติบโตไปในลักษณะที่เกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมประมงทั้งสิ้น เริ่มจากอุตสาหกรรมสร้างและต่อเรือเพื่อใช้จับปลา อุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ในการจับปลา ต่อไปจนถึงอุตสาหกรรมห้องเย็น อาหารกระป๋อง ในขณะที่จังหวัดแพร่ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ไม้เป็นวัตถุดิบในการผลิตที่สำคัญ อุตสาหกรรมในจังหวัดแพร่ล้วนเกี่ยวโยงกับไม้ทั้งสิ้น

ลักษณะที่น่าสังเกตอีกประการคือ การที่อุตสาหกรรมในแต่ละจังหวัดมีความสัมพันธ์กับเมืองใกล้เคียงน้อยมาก โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในแง่ของวัตถุดิบและการตลาด ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมในแต่ละจังหวัดมุ่งมามีความสัมพันธ์กับกรุงเทพฯโดยตรง ตัวอย่างเช่น จังหวัดเชียงใหม่ต้องการผ้าฝ้ายมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปและผ้าฝ้ายนั้นก็มีการผลิตที่ลำปาง แต่แทนที่เชียงใหม่จะซื้อผ้าฝ้ายจากลำปางโดยตรงกลับกลายเป็นว่า ลำปางส่งผ้าฝ้ายไปขายที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ไปซื้อมาจากกรุงเทพฯ อีกทีหนึ่งในขณะที่เชียงใหม่เมื่อผลิตเสื้อสำเร็จรูปเสร็จ ส่วนหนึ่งก็ส่งไปขายที่กรุงเทพฯ คนลำปางก็ไปสั่งซื้อจากกรุงเทพฯ นี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งว่าทำไมกรุงเทพฯ จึงกลายเป็นแหล่งตลาดใหญ่ที่สุดของประเทศ

ลักษณะที่น่าสนใจของอุตสาหกรรมชนบทอีกแง่มุมหนึ่งคือ การมีความสัมพันธ์กับภาคชนบทและภาคเกษตรสูงมาก ความสัมพันธ์นี้นอกจากจะเป็นไปในรูปการจ้างแรงงานชนบท และใช้วัตถุดิบการเกษตรมาทำการผลิตแล้ว ยังมีลักษณะอีกรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์ที่เรียกว่า การรับช่วงจ้างเหมา กรณีนี้เกิดขึ้นจากการที่โรงงานอุตสาหกรรมในเมืองบางโรงงานมีการมอบงานจ้างเหมาในบางขั้นตอนของการผลิตให้กับคนชนบททำ งานประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นประเภทเทคนิคการผลิตง่าย ๆ เช่น ทอ ถัก และปัก ตัวอย่างเช่น ในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีโรงงานผลิตเสื้อสำเร็จรูปจำนวนมาก โรงงานนี้จะว่าจ้างคนในชนบททำการปักเสื้อ หรือใส่รังดุมเสื้อที่โรงงานเย็บเสร็จแล้ว ซึ่งเมื่อคนในชนบทเย็บเสร็จก็จะนำมาส่งโรงงาน สำหรับค่าจ้างจะได้รับในลักษณะเป็นชิ้น โดยเวลาที่คนในชนบทใช้ทำงานจะเป็นเวลาว่างหลังช่วงทำนา รายได้ต่อชั่วโมงจากการศึกษาแตกต่างไปในแต่ละประเภทของงานแต่ส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง ๒-๓ บาทต่อชั่วโมง

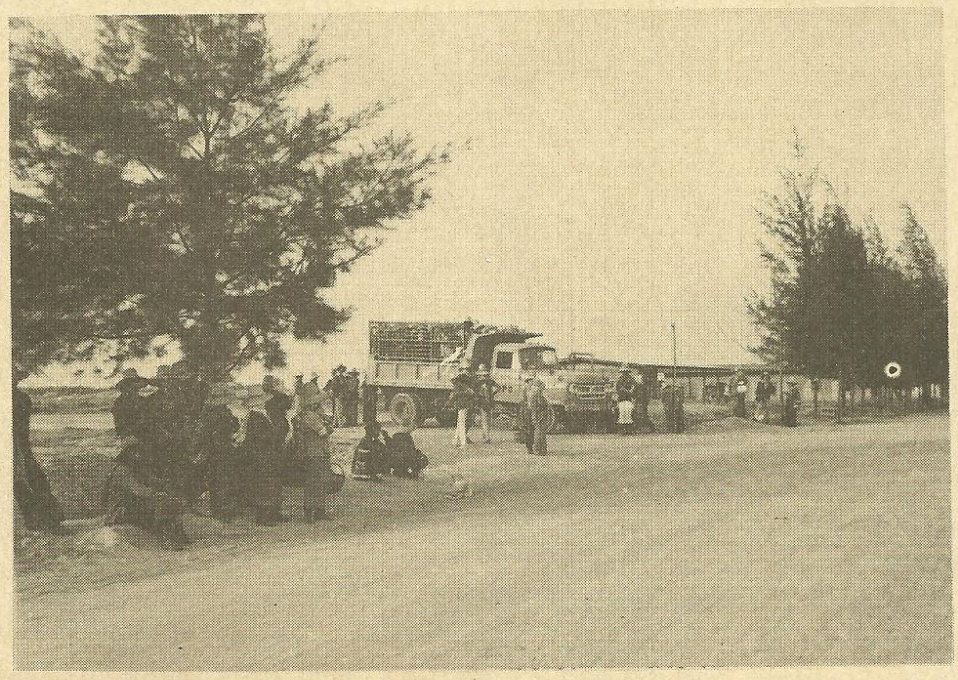

เหตุผลเรื่องที่ตั้งอุตสาหกรรม

คนที่สนใจเรื่องอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาค ส่วนใหญ่มักจะพุ่งความสนใจไปในแง่ที่ว่านโยบายรัฐบาลควรเป็นอย่างไร ผู้ประกอบการในกรุงเทพฯ จึงจะไปตั้งโรงงานอุตสาหกรรมยังต่างจังหวัด ทั้งนี้เพื่อลดความแออัดของกรุงเทพฯ และกระจายความเจริญไปยังต่างจังหวัด สืบเนื่องจากการพิจารณาอุตสาหกรรมภูมิภาค เช่นนี้ทำให้เกิดการกำหนดนโยบายจูงใจให้นักอุตสาหกรรมไปตั้งโรงงานต่างจังหวัด เช่น นโยบายลดภาษีเป็นพิเศษ ทั้งภาษีการค้าและภาษีรายได้สำหรับอุตสาหกรรมที่ไปตั้งโรงงานที่ไปตั้งในเขตส่งเสริมของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน นโยบายสร้างนิคมอุตสาหกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกให้อุตสาหกรในด้านปัจจัยพื้นฐานพวกถนน น้ำประปา ไฟฟ้า ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับตั้งโรงงานเหล่านี้เป็นต้น

นโยบายเหล่านี้เท่าที่ผ่านมาไม่สู้ประสบผลสำเร็จในการดึงคนกรุงเทพฯ ออกไปมากนัก ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาของธนาคารโลก และกองศึกษาภาวะเศรษฐกิจฯจังหวัดสงขลา แพร่ สุโขทัย และขอนแก่นในระยะหนึ่งปีที่ผ่านมา ได้พบว่า ถ้านักลงทุนจากกรุงเทพฯ จะไปตั้งโรงงานในต่างจังหวัดก็เพราะ เขาต้องการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในจังหวัดเหล่านั้น เช่น ต้องการไม้ในจังหวัดแพร่ มันสำปะหลังที่ขอนแก่น หรือหินอ่อนที่สุโขทัย เป็นต้น มากกว่าที่จะไปเพราะเห็นแก่ประโยชน์ที่จะได้จากรัฐบาล ถึงอย่างไรก็ตามมีหลายกรณีที่พบว่า ถ้าเป็นไปได้ นักลงทุนจากกรุงเทพฯจะนำวัตถุดิบที่มีในภูมิภาคมาผลิตในกรุงเทพฯ ด้วยเหตุผลที่ว่าเขาเป็นคนกรุงเทพฯ ก็อยากทำงานใกล้บ้าน ฉะนั้น ประเภทวัตถุดิบที่จะอำนวยให้เกิด

การตั้งโรงงานผลิตในชนบทจริง ๆ จึงได้แก่ ๒ ประเภท คือ ประเภทเน่าเสียง่ายซึ่งจำเป็นต้องเอาเข้าโรงงานผลิตทันที จึงไม่สามารถจะตั้งโรงงานห่างไกลแหล่งวัตถุดิบได้ เช่น กรณีปลา ผักกระป๋อง ผลไม้กระป๋อง เป็นต้น สำหรับวัตถุดิบอีกประเภท ได้แก่ ประเภทที่หลังการผลิตแล้วน้ำหนักจะลดลงมากทำให้การนำไปผลิตที่อื่นไม่คุ้มค่าขนส่ง เช่น แร่บางชนิด น้ำตาลทราย สำหรับวัตถุดิบการเกษตรนอกเหนือจาก ๒ ประเภทนี้ ปรากฏว่ามีการผลิตในบริเวณกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงมาก ซึ่งก็น่าเสียดายว่าท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัตถุดิบเหล่านี้กลับไม่มีโอกาสได้เก็บเกี่ยวประโยชน์เต็มที่ อย่างน้อยก็ในแง่ของการมีส่วนได้ทำงานในโรงงานถ้าหากว่าอุตสาหกรรมเหล่านั้นจะตั้งใกล้บ้าน

ผู้ประกอบอาชีพท้องถิ่น เหตุผลสำคัญ

ในกรณีของอุตสาหกรรมที่ไม่ได้อาศัยวัตถุดิบท้องถิ่นได้พบว่า สาเหตุที่มีการตั้งโรงงานในจังหวัดนั้น เป็นเพราะผู้ประกอบการเป็นคนท้องถิ่น ซึ่งจากการสอบถามผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าอื่น ๆ เช่น คอนกรีตอัดแรง หล่อดอกยาง ต่อตัวถังรถ ๑๐ ล้อ ฯลฯ จำนวน ๑๐ รายในจังหวัดสุโขทัย เขาเหล่านั้นต่างตอบตรงกันว่า การที่เลือกตั้งโรงงานในจังหวัดสุโขทัยแทนที่จะเป็นพิษณุโลก หรือนครสวรรค์ ซึ่งเจริญกว่าเป็นเพราะเขาเหล่านั้นเกิดที่สุโขทัย จึงต้องการทำงานใกล้บ้าน เพราะฉะนั้น ประเด็นเรื่องผู้ประกอบการท้องถิ่น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลต่อไป

ผู้ประกอบการมาจากอาชีพใดบ้าง

อาจมีผู้สงสัยว่า เพราะเหตุใดนักอุตสาหกรรมชนบทเหล่านั้นจึงกล้าตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความชำนาญ และความเสี่ยงพอสมควร สำหรับคำตอบที่ได้พบจากการศึกษาในเรื่องนี้ก็เป็นเพราะส่วนใหญ่ผู้ประกอบการภูมิภาคเหล่านี้จะมาจากอาชีพการค้าซึ่งเป็นการค้าที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมที่เขาเลือกทำ เช่น จากคำชี้แจงของผู้ประกอบการรายหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นว่า เดิมทีเป็นผู้ค้าผลิตภัณฑ์พลาสติก เช่น หลอดพลาสติก และขันพลาสติก แต่ต่อมาเห็นว่าการค้ามีกำไรดีประกอบกับโรงงานที่เป็นเอเย่นต์ในกรุงเทพฯ ส่งสินค้ามาให้ไม่ถูกฤดูกาล เช่น ในฤดูร้อน ความต้องการหลอดพลาสติกสูง กลับส่งสินค้ามาน้อย ทำให้ผู้ประกอบการรายนี้เห็นว่าควรลงมือผลิตเอง เหตุผลเช่นนี้เป็นเหตุผลเดียวกับอีกหลายกรณีในจังหวัดที่ทำการศึกษา

นอกจากนี้บางกรณีก็พบว่า ผู้ประกอบการมาจากอาชีพการผลิตมาก่อน แต่อยู่ในฐานะลูกจ้างซึ่งก็ทำให้มีโอกาสฝึกหัด เรียนรู้งานและเกิดความมั่นใจในการลงทุน ดังนั้นเมื่อมีเงินทุนพอสมควรก็ได้ตัดสินใจลงทุน ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแง่คิดที่ว่า ขณะนี้อาจจะมีลูกจ้างโรงงานบางแห่งที่อยากลงทุนเช่นกัน แต่โอกาสยังไม่เปิดให้ ซึ่งอาจเป็นเพราะขาดแคลนทุนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ

อุตสาหกรรมชนบทเพื่อคนยากจนในชนบท

เรื่องราวของอุตสาหกรรมชนบทที่เสนอไปทั้งหมดนี้ก็เป็นเพียงภาพส่วนรวมโดยกว้าง ๆ ของอุตสาหกรรมชนบท เพราะยังมีอีกหลายแง่มุมที่น่าจะพูดถึง อย่างไรก็ดี ประเด็นหนึ่งของภาพส่วนรวมที่ยังไม่ได้กล่าวถึงคือ บทบาทอุตสาหกรรมชนบทที่มีต่อการจ้างแรงงานชนบทว่ามีจำนวนทั้งหมดเท่าไร ทั้งนี้เพราะขาดข้อมูลที่น่าเชื่อถือในเรื่องนี้ แต่จากลักษณะ ๒ ประการของอุตสาหกรรมชนบทคือ การที่มีประเภทอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกษตร และโดยทั่วไปลักษณะอุตสาหกรรมเกษตรจะมีการจ้างแรงงานในสัดส่วนสูง ประกอบกับการที่อุตสาหกรรมชนบทโดยปกติจะจ้างแรงงานท้องถิ่นทั้งสิ้น จาก ๒ เหตุผลนี้ทำให้เชื่อว่าอุตสาหกรรมชนบทนั้นมีบทบาทแน่นอนกับการจ้างแรงงานชนบทและถ้าอุตสาหกรรมชนบทได้รับการพัฒนาให้เติบโตขึ้นแล้ว ก็จะเป็นทางออกที่สำคัญในการแก้ปัญหาความยากจน และความต้องการงานที่มีผลตอบแทนของชาวชนบท ด้วยเหตุนี้อุตสาหกรรมชนบทจึงน่าจะเป็นทางออกที่สำคัญสำหรับภาคชนบทไทยในระยะต่อไป

เจ้าหน้าที่ฝ่ายวางแผนจากสภาพัฒนาฯ ร่วมกับเจ้าหน้าที่จังหวัดอำเภอไปสัมผัสชีวิตชนบทและเก็บรวบรวมข้อมูล

ช่างปูน

ซุ้มประตูแบบลานนา แสดงให้เห็น
ลวดลายที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน
แบบลายสวัสดี

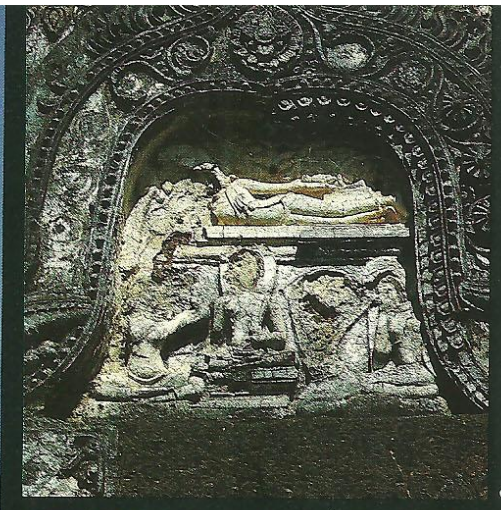

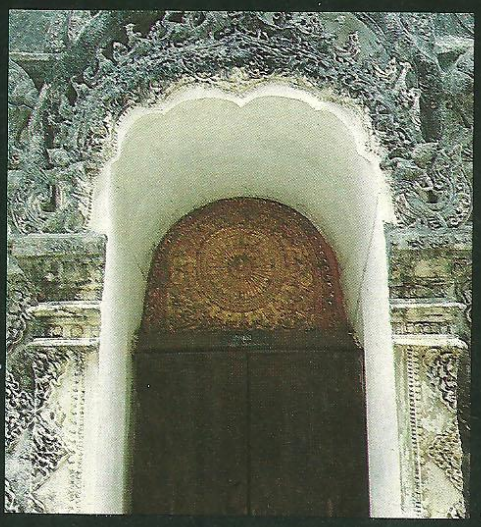

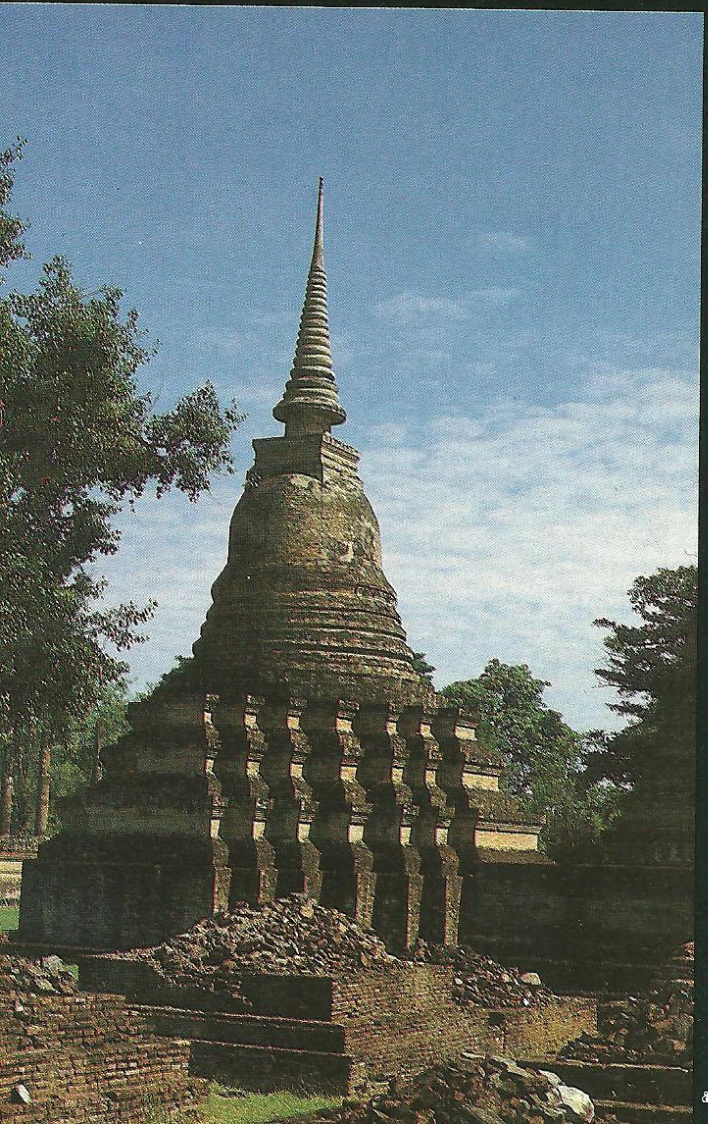

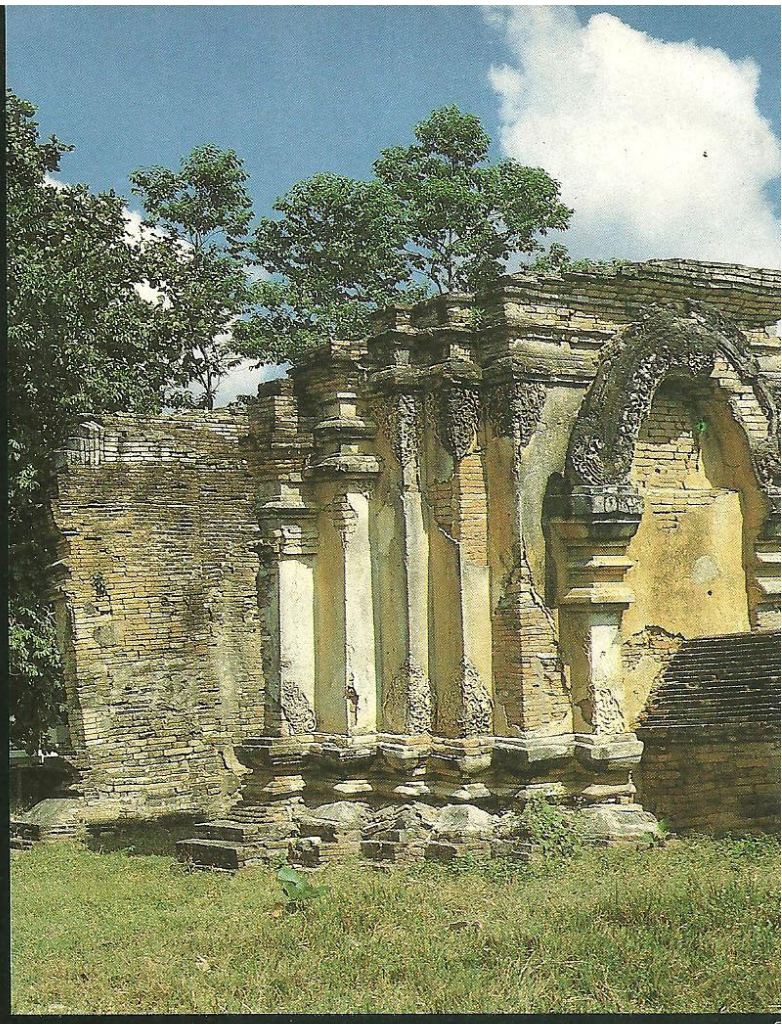

๗

๒. เจดีย์ประธานวัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย สร้างเป็นทรงยอดบัวตูมอันถือเป็นแบบอย่างเฉพาะของศิลปะสุโขทัย

๓. ซุ้มลายปูนปั้นที่วัดมหาธาตุ สุโขทัย เป็นภาพพระพุทธองค์ตอนปรินิพพาน

๔. ซุ้มประตูโขง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ศิลปะสมัยพระเจ้าติโลกราช

๕. เจดีย์รายสององค์ ภายในกำแพงวัดมหาธาตุ สุโขทัย เป็นเจดีย์ทรงกลม อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐

๖. ซุ้มประตูโขง วัดขมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเดียวกันกับซุ้มประตูโขง แบบวัดพระธาตุลำปางหลวง

๗. ซุ้มประตูโขง อยู่ ณ ที่ทำการป่าไม้เขต อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๘. ซุ้มประตูโขง วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช

๙. ลายปูนปั้น วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๙

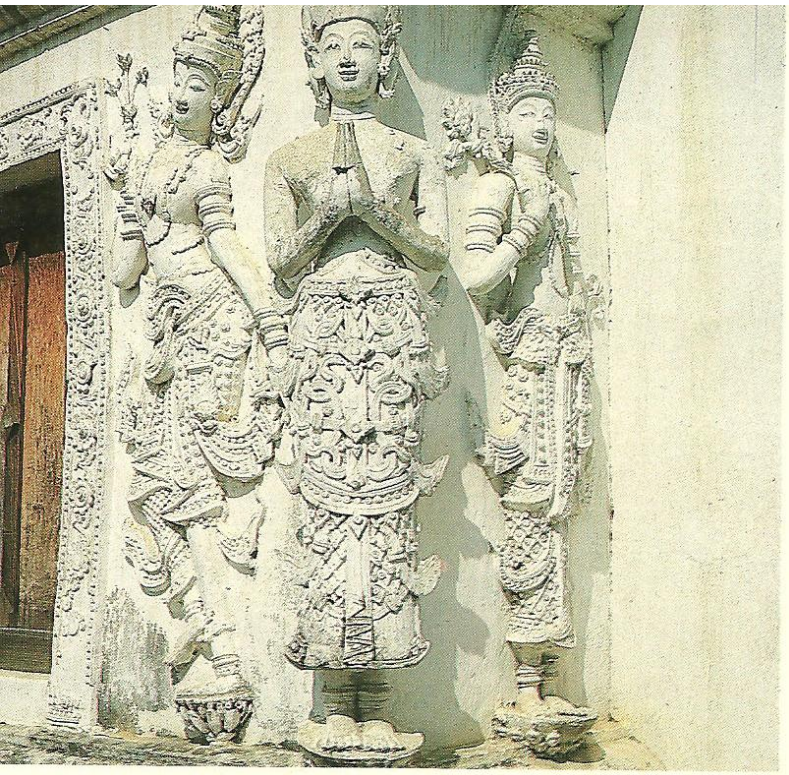

๑๐

๑๑

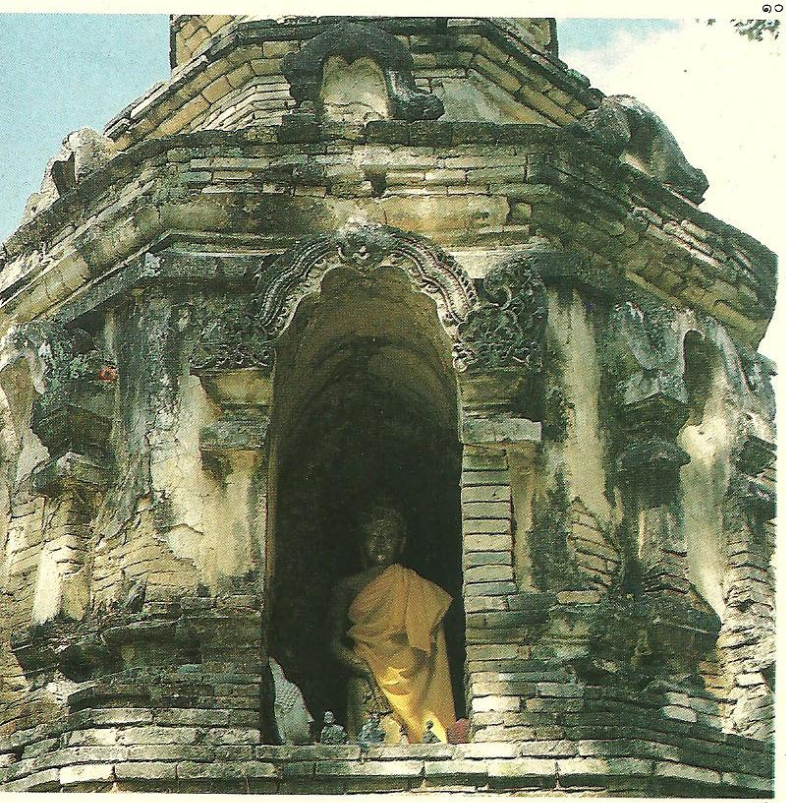

๑๒

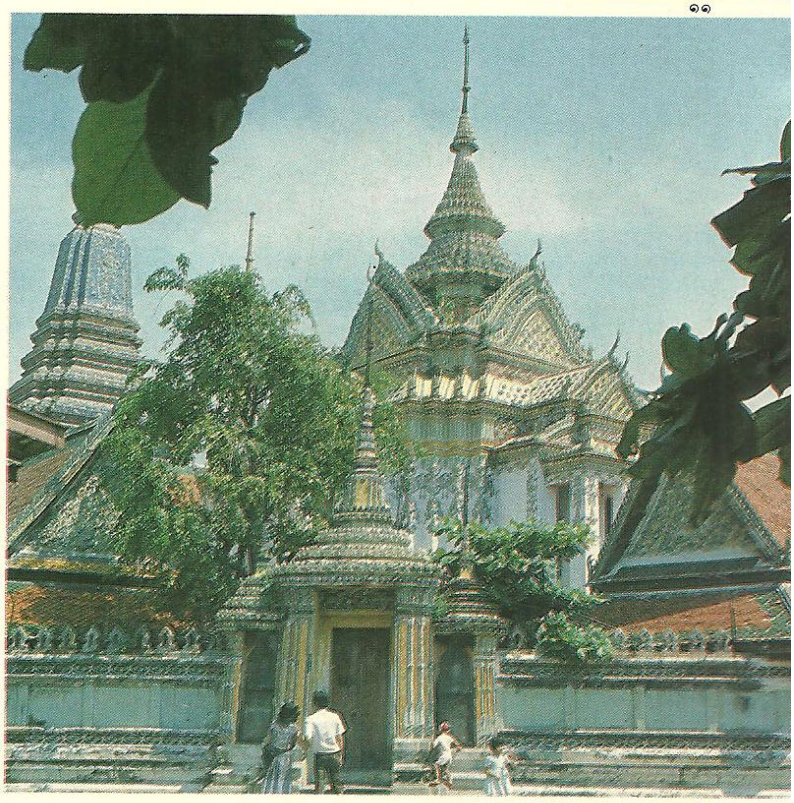

๑๓

๑๐. *เทวดาปูนปั้น ศิลปะแบบลานนา อยู่ที่ฐานหอไตร วัดพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ องค์ที่เห็นทางด้านหน้า เป็นองค์เดิม เข้าใจว่า สร้างในสมัยพระเมืองแก้ว(พ.ศ. ๒๐๓๘-๒๐๖๘)และเจ้าแก้วเนาวรัตน์เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ ๙ (พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๘๒) ได้รับการบูรณะ เมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘*

๑๑. *ภาพปูนปั้นสมัยสุโขทัย เป็นภาพเทวดานั่งพนมมือ ลักษณะการปั้นเหมือนกับภาพลายขูดเส้นหินชนวนที่ได้มาจากวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร*

๑๒. *ซุ้มพระแก่นจันทน์ อยู่ที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) เชียงใหม่ ขบวนลายยังมีอิทธิพลแบบลายจีนสมัยราชวงศ์หยวนและราชวงศ์หมิงของจีน*

๑๓. *มณฑปวัดพระเชตุพนฯ เป็นมณฑปก่ออิฐประดับกระเบื้องเคลือบแบบมีมุขลดชั้น ยอดมณฑปเป็นทรงมงกุฎ เป็นสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์*

ช่างปูน

ลักษณะของช่างปูนในงานช่างสิบหมู่เป็นงานที่มีทั้งการซ่อมและการสร้าง และนับว่าเป็นช่างสำคัญในการสร้างศาสนสถานด้วย เพราะถือว่าถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนานั้นควรมั่นคงแข็งแรง เพื่อมีอายุยาวนาน เป็นที่ค้ำจุนเชิดชูพระศาสนาช่างปูนในเมืองไทยมีมานานแล้ว ไม่เพียงแต่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เท่านั้น เพราะปรากฏหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่นในศิลาจารึกวัดศรีชุม ด้านที่ ๒ บรรทัดที่ ๑๙-๒๘ กล่าวถึงการสร้างพระมหาธาตุว่า

"สมเด็จพระมหาเถรศรีสรัทธาราชจลามุนี เป็นเจ้า เจ้าเราเลือกให้กระทำพระมหาธาตุหลวงขึ้น พระมหาธาตุด้วยสูงเก้าสิบห้าวาไม่.....เหนือพระธาตุหลวงไสสองอ้อมสามอ้อมศรีสรัทธาราชจุลามุนีเป็นเจ้าพยายามให้....แล้วจึงก่อ.....ขึ้นเจ็ดวา สทายปูนแล้วบริบูรณ์ พระธาตุหลวงก่อใหม่เก่าด้วย สูงได้ร้อยสองวา ขอมเรียกพระธมนั้นแล สถิตเคริงกลางนครพระกฤษณ์ เมื่อจักสทายปูนในกลางป่า..... อันทำปูนยากนักหนาทำปูนมิได้พระศรีราชจุลามุนี เป็นเจ้าจึงอธิษฐานว่าดังนี้..... กูแล้ยังจักได้ตรัสแก่สัพพัญญุตาญาณ เป็นพระพุทธเจ้าจริงไซร้ จุ่งให้พบปูน.อธิษฐานบัดแปรแห่งนั้นดายกลายพบสังปูนอันหนึ่งทายาหนักหนา เอามาสทายพระธาตุก่อใหม่ เก่าแล้ว เอามาต่อพระพุทธรูปหินอันหักอันพังบริบูรณ์แล้วปูนก่อยังเหลือเลย"

จากข้อความนี้พอจะทราบได้ว่า ในการผสม (สทาย) ปูนนั้น กระทำได้ยากสำหรับในกลางป่า ซึ่งหาทัพสัมภาระต่าง ๆ ไม่ได้ โดยเฉพาะปูนที่ใช้ก่อและใช้ฉาบผิวนอก

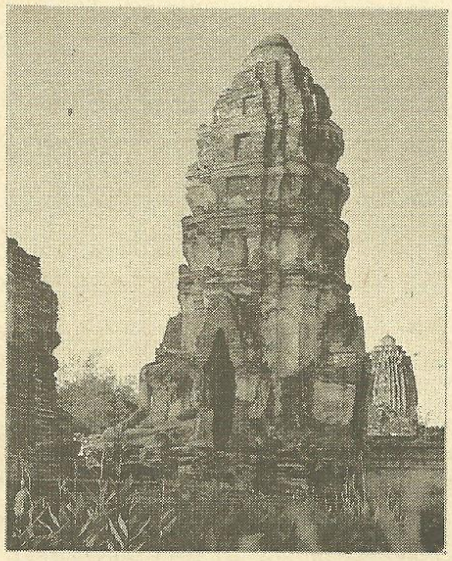

แต่กระนั้นพระศรีศรัทธาราชก็ยังอธิษฐานขอจนสำเร็จได้ ดังนั้นหากไม่มีปูนแล้วการก่อสร้างก็คงไม่สำเร็จ แม้การสร้างพระพุทธรูปใหม่ (พระธม) ก็ยังต้องใช้ปูนอีกจำนวนมาก ดังนั้นการผสมปูนในสมัยก่อนจึงยากและต้องมีช่างปูนที่รู้วิธีผสม ไม่เหมือนในปัจจุบันที่มีปูนซีเมนต์ที่ผสมง่ายกว่าหลายเท่า

ปูนสมัยก่อนไม่ใช่อย่างปูนซีเมนต์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เพราะจะต้องเผาหินย่อยทำปูนขาวก่อน เมื่อได้ปูนขาวมาแล้วจะต้องหมักกับน้ำให้ปูนเปื่อย หมั่นเปลี่ยนน้ำอยู่พักใหญ่จึงจะได้เนื้อปูนที่จับเข้ากันดี จากนั้นต้องเตรียมทรายซึ่งร่อนสะอาดไว้ผสม และเตรียมต้มกาวหนังสัตว์หรือยางไม้ที่ช่วยให้เหนียว ตลอดจนเตรียมน้ำอ้อยไว้ผสมด้วย เนื่องจากปูนที่จะใช้มีอยู่ ๓ ชนิด คือ

๑. ปูนก่อหรือปูนสอ ใช้ประสานแผ่นอิฐให้เรียงต่อกัน ไม่ว่าจะก่อเสา ก่อผนัง กำแพง หรือก่อฐานพระพุทธรูปก็ตาม ปูนนี้ผสมด้วยปูนขาวกับทรายและเติมน้ำกาวด้วย

๒. ปูนฉาบ คือปูนที่ใช้ฉาบผิวอย่างที่เรียกว่าถือปูน ฉาบปูน โดยการไล้ให้เรียบดีเมื่อก่ออิฐเสร็จแล้ว ปูนฉาบมีส่วนผสมเช่นเดียวกับปูนก่อ แต่ใช้ฟางแช่น้ำจนละเอียดลงไปด้วย นอกจากนั้นยังต้องใส่ครกโขลกให้ละเอียดเข้ากันดีขึ้น เมื่อจะฉาบก็จะต้องเตรียมน้ำอ้อยไว้คลุกเคล้า

๓. ปูนปั้น ได้แก่ปูนซึ่งกรองอย่างดี ใช้ทรายละเอียดแต่น้อย มีฟางแช่น้ำผสมด้วย การตำโขลก ก็ทำอย่างประณีต จึงต้องมีพนักงานจัดทำเฉพาะเพื่อส่งให้ช่างปั้นลายปั้นรูป ก่อนจะนำปูนเข้าปั้นก็จะคลุกเคล้ากับน้ำอ้อยและน้ำกาวจนเหนียวดีจึงใช้ปั้น

ช่างปูนจึงแบ่งออกเป็น ๓ พวกใหญ่ ๆ หรือในหมู่ของช่างปูนจะต้องประกอบด้วยช่างทั้ง ๓ พวกดังกล่าวนี้ เพราะใช้ฝีมือแตกต่างกันไป พวกปูนก่อเป็นพวกไม่ต้องประณีตนัก เพียงแต่เอาอิฐมาเรียงกันให้ได้ระดับและประสานแผ่นอิฐด้วยปูนสอเท่านั้น แต่ก็ต้องให้ได้รูปดังต้องการก่อนด้วย ส่วนพวกปูนฉาบมีความประณีตขึ้นเล็กน้อย เพราะเป็นพวกตกแต่งอิฐที่ก่อไว้เรียบงามยิ่งขึ้น ส่วนพวกปูนปั้นมีความประณีตมากเป็นพิเศษ ถึงขั้นศิลปะด้วย บรรดาลวดลายปูนปั้นที่ตกแต่งโบราณสถานเป็นพยานได้ในความคิดสร้างสรรค์ และฝีมือการปั้น นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ช่างปูนปั้นที่มีความสามารถก็จะเป็นช่างปั้นด้วย แต่แตกต่างกว่ากันก็เพราะช่างปั้นนั้นจะปั้นแต่งอย่างไรก็ได้ พอใจเอาเนื้อดินออกก็ขูดเอาออกได้เพราะยังไม่แข็งตัว แต่ช่างปูนปั้นนั้นจะต้องมีความแม่นยำเพราะ

โบราณวัตถุสถานอันมีคุณค่าจำนวนมากในอดีต ล้วนเป็นประดิษฐกรรมจากช่างปูน

เมื่อนำปูนเข้าปั้นแล้วยากแก่การเอาออก จะขูดจะแต่งก็ต้องกระทำเสียแต่เมื่อปูนยังไม่แข็งตัว

ยังมีปูนอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่าปูนน้ำมัน โดยใช้ปูนขาวที่หมักดีแล้วผสมกับน้ำมันชนิดหนึ่ง เรียกว่า น้ำมันตั้งอิ้ว ผสมครั้งละเล็กน้อยไม่มีวิธีอะไรมากนัก แต่เนื่องจากมีการปิดบังวิชาการกันอยู่มากทำให้ไม่แพร่หลาย บางทีแอบเอาสีเขียวผสมลงไป ทำให้ปูนกลายเป็นสีเขียวคล้ำ มองดูเหมือนมีส่วนผสมพิเศษบางอย่าง ปูนน้ำมันนี้คงจะได้มาจากชาวจีน ซึ่งเพิ่งมีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้เอง

ช่างปูนได้เจริญมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะมีการสร้างวัดวาอารามตามแบบพระราชนิยม โดยมีพระราชดำริเป็นการส่วนพระองค์ ดังปรากฏในเพลงยาวของเจ้าพระยาชัยวิชิต (เผือก) ตอนหนึ่งที่กล่าวถึงการสร้างวัดราชโอรสารามว่า

"อันวัดวาอาวาสประหลาดสร้าง
ยักย้ายหลายอย่างโบสถ์วิหาร
ซ่อฟ้าหางหงส์ทรงบุราณ
ไม่ทนทานว่ามักจะหักพัง
พระอารามนามราชโอรส
หน้าบันชั้นลดลายฝรั่ง
กระเบื้องเคลือบสอดสีมีพนัง
เป็นอย่างนอกออกปลั่งปลาบปลิว
ลางหลังตั้งวงเป็นทรงเก๋ง
จีนสำเพ็งพวกแซ่แต้จิ๋ว
วิชาช่างจ้างทำเป็นแถวทิว
แจกติ้วให้ค่าตั๋วตั้งครัวเลี้ยง
หอระฆังทั้งที่วิหารราย
แยบคายมั่นคงทรงเฉลียง
ปูนผิวเต็มดีฝีเกรียง
พระระเบียงยักอย่างมาข้างไทย"

แสดงให้เห็นว่าเมื่อทรงเลิกช่อฟ้าใบระกา ก็จะต้องใช้ปูนก่อเป็นหน้าบันและตกแต่งจั่วเป็นรูปอื่นแทนช่อฟ้าหางหงส์และอื่น ๆ ที่ทำด้วยไม้ งานช่างปูนจึงมีอยู่มากในสมัยรัชกาลที่ ๓ การปั้นด้วยปูนนั้นมีอีกวิธีหนึ่ง เรียกว่า *"กระแหนะปูน"* โดยการปั้นปูนเข้ากับแผ่นไม้ ซึ่งกระทำอย่างแนบสนิทเป็นลายใบไม้ ดอกไม้เลื้อยเกี่ยวพันกันงดงามมาก มีตัวอย่างอยู่ที่วัดราชโอรสารามที่กล่าวถึงนี้เอง อีกแห่งหนึ่งได้แก่ที่วัดเขมาภิรตาราม ซึ่งปฏิสังขรณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่ออุทิศพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ พระบรมราชชนนี โดยที่บานหน้าต่างพระอุโบสถเป็นลายกอเข็ม แต่น่าอัศจรรย์ที่สามารถปั้นปูนลงในแผ่นไม้ได้อย่างแนบเนียนวิธีเดียวกับที่วัดราชโอรสาราม วิธีการปูนก็น่าจะมีแบบใบไม้ แล้วใช้ปูนกดเอามาปะติดปะต่อเข้าทำใบห่อใบพลิก ม้วนเหมือนใบไม้จริง ยังทนทานอยู่จนทุกวันนี้

พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ๆ ก็สามารถทำได้โดยการก่ออิฐและโอ่งไหเป็นแกนใน เช่น พระนอนที่วัดพระนอน สิงห์บุรี พระนอนที่วัดพระเชตุพน กรุงเทพฯ เหล่านี้สำเร็จด้วยช่างปูนทั้งสิ้น การใช้โอ่งหรือไหก็เพื่อให้เกิดความกลวง ทำให้องค์พระพุทธรูปมีน้ำหนักเบา ในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องรองรับโครงสร้างของพระพุทธรูปด้วย การปั้นรูปอื่น ๆ ด้วยปูนนั้นไม่นิยมกระทำกันมากนัก แม้พระพุทธรูปเองถ้าไม่ใหญ่จนเหลือกำลัง หล่อด้วยโลหะก็ไม่ค่อยนิยมปั้นด้วยปูน อาจจะเป็นด้วยยากแก่การปั้นแต่งให้งามอย่างปั้นแต่งขี้ผึ้งไม่ได้นั่นเอง

จริยธรรมที่สร้างสมแต่เยาว์วัย

ทรรศนียา กัลยาณมิตร*　　สุมน อมรวิวัฒน์**

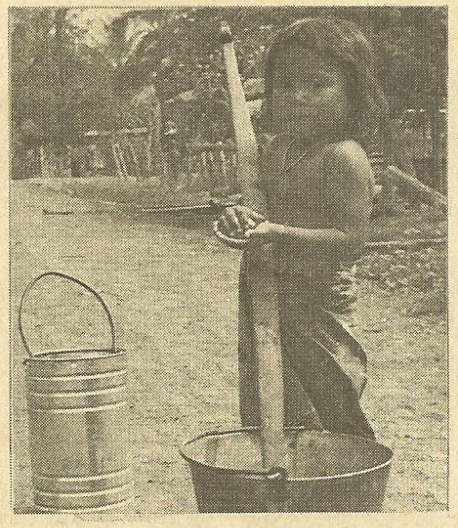

"ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่มีความก้าวหน้าในการสร้างคนให้ "เต็มคน" ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษา ในปัจจุบัน ถ้าเราไม่ทำตนเป็น "น้ำชาเต็มถ้วย" แต่เหลือบดูเขาบ้าง ก็คงจะได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างคนของเราไม่มากก็น้อย"

มองเขามองเรา แนวทางสร้างคน

โรงเรียนประถมศึกษาญี่ปุ่น องค์ประกอบในการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์

นับตั้งแต่การปฏิรูปสมัยเมจิ (ค.ศ. ๑๘๖๘) เป็นต้นมา โรงเรียนประถมของญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนา **มนุษย์ที่สมบูรณ์** คนที่เป็นคนโดยสมบูรณ์ของชาวญี่ปุ่นคือผู้ที่มีจริยธรรมและมีความสำนึกในวัฒนธรรมของชาติ เมื่อมีการปฏิรูปหลักสูตรประถมศึกษา (ค.ศ. ๑๙๗๖-๑๙๗๘) นโยบายพื้นฐานของการประถมศึกษาประการหนึ่งคือ "หลักสูตรจะต้องเน้นจริยธรรมศึกษาและพลานามัย ทั้งนี้เพื่อยกระดับให้นักเรียนมีสมดุลยภาพแห่งการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา จริยธรรม และพลานามัย"

จริยธรรมที่ชาวญี่ปุ่นยึดมั่นมาแต่โบราณมี ๓ ประการคือ เทิดทูนองค์พระจักรพรรดิ์ บิดา มารดา ครู และผู้มีพระคุณ ประการที่ ๒ มีความจงรักภักดีต่อองค์พระจักรพรรดิ์ยิ่งกว่าชีวิต และประการสุดท้ายคือมีความกตัญญูกตเวที ผู้ที่ทำผิดจริยธรรมแม้เพียงประการเดียวจะเป็นที่รังเกียจของคนทั่วไปไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย

ปัจจุบันนี้ **จริยธรรม** มีความหมายรวมไปถึงคุณธรรมและความประพฤติดี เช่น การรู้จักช่วยเหลือเห็นใจผู้ที่อ่อนแอกว่าโดยเฉพาะเด็กและคนชรา รู้จักหน้าที่มีความรับผิดชอบ รวมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานด้วย

ส่วน **วัฒนธรรมของชาติ** ในโรงเรียนประถมของญี่ปุ่นนั้นมีความหมายเปลี่ยนไปตามยุคต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ เช่น ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ วัฒนธรรมของชาติ คือเรื่องชาตินิยม แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ความหมายเปลี่ยนไปเป็นเรื่องมนุษยธรรมและความเสมอภาค การกำหนดนโยบายเรื่องการอบรมเด็กนี้รัฐบาลกลาง องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น และสหพันธ์ครูต่างช่วยกันกำหนดรูปแบบและวิธีการถ่ายทอดให้แก่เยาวชน

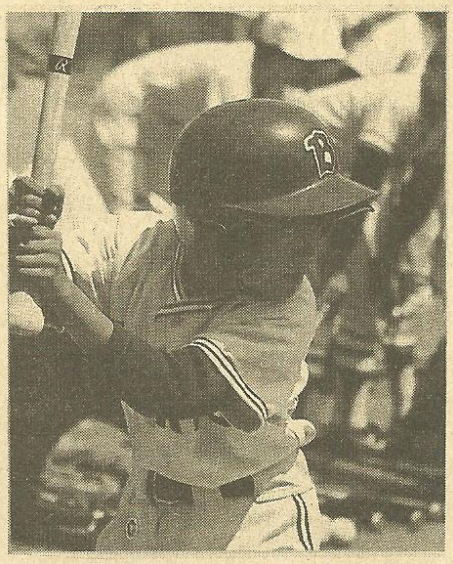

ภาพบน · เด็กไทย
ภาพล่าง : เด็กญี่ปุ่น

การบริหารการศึกษาของรัฐเป็นแบบกระจายอำนาจ รัฐบาลกลางและการบริหารส่วนภูมิภาคร่วมกันรับผิดชอบจัดการศึกษาภาคบังคับให้พอเพียงกับเด็กในวัยเรียน ทุกคนในท้องที่ของตน เด็กญี่ปุ่นไม่ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลเพียงใดมีโอกาสได้รับการศึกษาเบื้องต้นเท่าเทียมกันทั้งสิ้น ดังนั้นอัตราการได้รับการศึกษาภาคบังคับของญี่ปุ่นมีถึงร้อยละ ๙๙.๙ ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนด

---

* ทรรศนียา กัลยาณมิตร เขียนใน ส่วนที่มองเขา

** สุมน อมรวิวัฒน์เขียนใน ส่วนที่มองเรา

แผนและนโยบายการศึกษาของชาติ ส่วนภูมิภาคเป็นผู้นำแผนและนโยบายนั้นไปปฏิบัติตามท้องที่ของตนโดยปรับให้เข้ากับความต้องการตามสภาพของท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรหรือแบบเรียน ปัจจุบันญี่ปุ่นมีแบบเรียนถึง ๔๙๕ ชื่อแตกต่างกันตามความต้องการและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค แต่ก็เป็นแบบเรียนที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพราะได้ผ่านการตรวจสอบของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว และต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแบบเรียนทุก ๓ ปี

ระบบโครงสร้างการศึกษาของญี่ปุ่นประกอบด้วยประถมศึกษา ๖ ปี มัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี และอุดมศึกษา ๔ ปี (๖-๓-๓-๔) มีการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี คือ ชั้นประถมศึกษา ๖ ปี และมัธยมศึกษาตอนต้นอีก ๓ ปี

โรงเรียนประถมโดยทั่วไปมี ๓ ภาคการศึกษา ภาคที่ ๑ เมษายน-กรกฎาคม ภาคที่ ๒ กันยายน-ธันวาคม และภาคที่ ๓ มกราคม-มีนาคม การหยุดเรียนหยุดเป็นช่วงสั้น ๆ เช่น หยุด ๒ สัปดาห์ระหว่างปีการศึกษาเมื่อเปิดภาคเรียนที่ ๑ ไปแล้ว ๑ เดือนหยุด ๑ สัปดาห์เรียกว่า *สัปดาห์ทอง* ภาคฤดูร้อนหยุดเรียน ๑ เดือนครึ่ง ในช่วงนี้นักเรียนมักมีการบ้านหรือร่วมกิจกรรม เช่น ไปเดินทางไกลกับชมรมของโรงเรียน

กระบวนการเพื่อบอกวัยของเด็กมีหลายประการ ประการหนึ่งบอกได้จากระบบของโรงเรียน โดยทราบจากชั้นที่เขาเรียน วันที่ ๑ เมษายน จะเป็นวันแรกที่เด็กอายุ ๖ ขวบทุกคนเริ่มไปเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ เด็กจะผ่านชั้นเรียนไปทุกปี ดังนั้น อีก ๖ ปีต่อมาเมื่อเขาเริ่มเรียนชั้นปีที่ ๑ ของชั้นมัธยมต้นเขาจะมีอายุ ๑๓ ปี และมีอายุ ๑๕ ปี เมื่อเขาเรียนชั้นมัธยมปลาย กระบวนการอื่น ๆ ที่เป็น เครื่องหมายแสดง การเจริญเติบโต ของเด็กญี่ปุ่นยังมีอีกหลายหลาก เช่น วันของเด็กชาย วันของเด็กหญิง และวันของหนุ่มสาว เป็นต้น ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อเด็กและการพัฒนาเด็กแต่ละวัยเป็นอันมาก

เด็กไทยในชนบทต่างก็ได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นเด็กที่มีระเบียบและมีวินัย

การเข้าเรียนวันแรกของแต่ละช่วงชั้นไม่ว่าจะเป็นจากชั้นอนุบาลเริ่มเข้าประถมปีที่ ๑ หรือจากประถมปีที่ ๖ เริ่มเข้าปีแรกของชั้นมัธยมต้นจะมีพิธีเฉลิมฉลองส่งและรับกันเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ นั้นผู้ปกครองจะไปร่วมพิธีด้วย ครูใหญ่จะแนะนำให้ผู้ปกครองรู้จักครูของเด็ก ๆ แล้วกล่าวคำปราศรัยสั้น ๆ เกี่ยวกับอุดมคติของโรงเรียน ให้เด็กรู้สึกว่าโรงเรียนนี้เป็นครอบครัวใหม่ของเด็ก เป็นครอบครัวที่ใหญ่มาก ทุกคนจะต้องร่วมมือกันจึงจะอยู่เป็นสุขได้ เมื่อเด็ก ๆ มีปัญหาให้ขอความช่วยเหลือจากใครก็ได้ในโรงเรียน แต่ก่อนจะให้คนอื่นช่วยนักเรียนควรพยายามช่วยตัวเองก่อน ทางด้านผู้ปกครองนั้นขอให้วางใจโรงเรียนและครู ชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าเป้าหมายของโรงเรียนคือพัฒนาทั้งจิตใจ วิญญาณ และร่างกายของเด็ก ในระดับประถมนี้ผู้ปกครองไม่ควรกังวลเกี่ยวกับสัมฤทธิผลทางวิชาการมากเกินไป เด็กจะมีเวลาอีกนานถึง ๙ ปีเพื่อพัฒนาความรู้ สิ่งที่สำคัญคือขอให้ช่วยกันทำให้เด็กมีความเพลิดเพลินกับก้าวใหม่ในชีวิตของเขา หลังจากคำปราศรัยของครูใหญ่แล้ว ครูประจำชั้นจะพาเด็ก ๆ พร้อมทั้งผู้ปกครองไปยังห้องเรียน ณ ที่นี้ครูเน้นเรื่องที่ครูใหญ่ได้พูดแล้ว โดยเฉพาะขอให้มีความเชื่อมั่นในตัวครูแล้วช่วยกันแก้ปัญหาให้กับเด็กของตน

การปลูกฝังระเบียบวินัย

สิ่งที่สำคัญเป็นอันดับหนึ่งของโรงเรียนญี่ปุ่น คือ **การสร้างระเบียบวินัย** ได้แก่การทำความเคารพครูทุกเช้า ลุกขึ้นยืนข้างโต๊ะเมื่อต้องการจะพูด ฟังเพื่อน ๆ และฟังครูอย่างเงียบ ๆ หรือร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น ครูทุกคนแม้คนที่มีบุคลิกภาพ **อ่อน** เพียงใดต่างก็ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบในการปลูกฝังระเบียบวินัยให้แก่นักเรียน นักเรียนทุกคนเข้าใจและให้ความร่วมมือปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด บรรยากาศในห้องเรียนของญี่ปุ่นนั้นแม้จะเคร่งระเบียบแต่ไม่เครียด

ครูมีบทบาทที่สำคัญมากในการปลูกฝัง

ระเบียบวินัยตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑ ครูไม่เป็นแต่เพียงผู้สอนให้นักเรียนปฏิบัติตามกติกาเท่านั้น แต่ครูจะต้องทำตัวเป็นตัวอย่างปฏิบัติตามกฎนั้นด้วย เช่น เมื่อเด็กเคารพครู ครูไม่ละเลยที่จะตอบรับความเคารพของนักเรียน การปลูกฝังการเป็นผู้ฟังก็เช่นกัน เมื่อครูพูด นักเรียนจะต้องตั้งใจฟัง แต่เมื่อถึงคราวเป็นผู้พูดบ้าง ทุกคนในห้องเรียนรวมทั้งครูก็พากันตั้งใจฟังด้วย

การเรียนระดับประถมศึกษาของญี่ปุ่นแบ่งชั้นเรียนออกเป็นคู่ คือ คู่ต่ำ ประมาณ ๑-๒ tegakunen คู่กลาง ประถมปีที่ ๓-๔ chug kunen และคู่สูง ประถมปีที่ ๕-๖ kogakunen แต่ละคู่จะมีครูคนเดียวกัน ดังนั้นกว่านักเรียนจะจบชั้นประถมศึกษา เขาจะมีครูที่รู้จักเขาดีอย่างน้อย ๓ คน ครูมีโอกาสได้รู้จักเด็กดีขึ้น ได้เห็นข้อดีและข้อบกพร่องของเด็กแต่ละคน และมีเวลามากพอที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องทั้งทางด้านวิชาการและระเบียบวินัยของเด็ก

ความสนใจฝึกอบรมระเบียบวินัยแต่แรกเริ่มอันเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมการสร้างสมาธิในการเรียนนี้ เป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งในความสำเร็จของระบบ การศึกษาของญี่ปุ่น ยิ่งนักเรียนมีวินัยสูงมากเพียงใด ทั้งครูและนักเรียนต่างก็มีเวลา มากขึ้นเป็นอัตราส่วนสำหรับการเรียนการ สอนเนื้อหาทางวิชาการ

การเตรียมเพื่อแสดงตัวเอง

การส่งเสริมให้แสดงตัวเองเป็นการฝึกให้มีความกล้าแสดงตนต่อหน้าคนแปลกหน้า ขจัดความขลาด และมีความกล้าแสดงความคิดเห็น นับตั้งแต่วันแรกที่นักเรียนเข้าเรียนในชั้นประถมปีที่ ๑ ครูฝึกให้นักเรียนตอบรับเมื่อถูกเรียกชื่อ ให้พูดให้ดังชัดเจน และให้ยืนตรงอย่างสง่า

ในโอกาสที่โรงเรียนมีวันแสดงวิพิธทัศนา gakugeikai ทุกต้นฤดูใบไม้ร่วง นักเรียนทุกชั้นตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑-๖ จะต้องมีการแสดงให้ผู้ปกครองชม แต่ละชั้นจะเลือกเรื่องที่ทุกคนร่วมแสดงได้คนละนิดคนละหน่อย แม้จะเป็นบทบาทเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ทุกคนมีโอกาสได้แสดงตนให้สมกับบทและพูดบทของตนให้ชัดเจน กิจกรรมเช่นนี้ช่วยให้เด็กส่วนมากกล้าแสดงตนต่อหน้าสาธารณะได้มากขึ้น

ศูนย์รวมของชุมชน

ศูนย์รวมของชุมชนญี่ปุ่นคือโรงเรียน

โรงเรียนญี่ปุ่นมีเกณฑ์กำหนดวันเรียนปีละ ๒๔๐ วัน หรือประมาณสัปดาห์ละ ๖ วัน รวม ๔๐ สัปดาห์หรือ ๑๐ เดือน แม้ปีการศึกษาจะยาวแต่อัตราการมาเรียนสูงมาก พ่อแม่ไม่ว่าจะมีปัญหา หรือ สภาพทางเศรษฐกิจอย่างใด ต่างก็ต้องการให้บุตรหลานของตนไปโรงเรียน เหตุแห่งการขาดเรียนส่วนใหญ่คือการเจ็บป่วยที่จำเป็นต้องนอนพัก หลังจากเลิกเรียนแล้วเด็ก ๆ มักจะอยู่เล่นที่โรงเรียน แม้โรงเรียนจะหยุดภาคฤดูร้อนก็มีเด็ก ๆ หลายคนมาโรงเรียนเพื่อมาเล่นกับเพื่อน ๆ

โรงเรียนเป็นสถาบันแห่งหนึ่งในชุมชนที่เด็ก ๆ และผู้ปกครองต่างเต็มใจมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ยิ่งประชากรญี่ปุ่นและสภาพทางเศรษฐกิจขยายตัวออกไปมากเพียงใด บริเวณโรงเรียนตามชุมชนก็ยิ่งเป็นความจำเป็นมากขึ้น เพราะเป็นที่ว่างแห่งเดียวที่เด็ก ๆ จะมาเล่น ผู้ปกครองจะมาชุมนุมจัดงานฉลองเทศกาลของท้องถิ่น ผู้ปกครองต่างแข่งขันกันเพื่อจะได้เป็นคณะกรรมการของสมาคมผู้ปกครองและครู พยายามเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคม แม้มีงานอื่นต้องทำแต่ต่างก็ยอมเสียสละให้แก่โรงเรียน

ผู้ปกครองญี่ปุ่นตระหนักว่าโรงเรียนสามารถช่วยลูกหลานของตนได้ทั้งทางด้าน

ภาพบน : เด็กญี่ปุ่น
ภาพล่าง :เด็กไทย

วิชาความรู้ และการสร้างบุคลิกภาพ เช่น การสร้างแรงบันดาลใจปรารถนาความเจริญก้าวหน้าของชีวิตทัศนคติต่อสังคมและการอบรมให้มีจริยธรรม

จริยธรรมศึกษา

การเรียนการสอนจริยธรรมในโรงเรียนญี่ปุ่นนั้นทำกันทั้งในและนอกห้องเรียน การสอนในห้องเรียนใช้วิธีอภิปรายออกความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ดูจากเทปบันทึกภาพ (๑๕ นาที) โดยทั้งครูและนักเรียนอภิปรายวินิจฉัย และวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่แฝงอยู่ในเรื่องที่ดูนั้น เช่น ค่าของชีวิต ความสำคัญของมิตรภาพ ความโฉดชั่วของสงครามและปัญหาของผู้ชรา เป็นต้น การตั้งประเด็นหัวข้ออภิปรายตั้งตามข้อสรุปความคิดเห็นของครูและนักเรียน เช่น เรื่องเด็กไม่มีความเคารพพ่อแม่ อาจตั้งประเด็นการสนทนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความกตัญญูของบุตรธิดา หรืออาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเคารพสิทธิของผู้อื่นก็ได้

การดำเนินกิจวัตรประจำวันในโรงเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของการสอนจริยธรรม เช่น การอบรมเด็กให้มีระเบียบในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ความประพฤติดีเป็นวิธีหนึ่งที่แสดงถึงความเคารพต่อเพื่อนนักเรียน ในการทำงานกลุ่มก็เช่นกัน เด็กจะได้รับการปลูกฝังให้ซาบซึ้งสำนึกในคุณค่าของเพื่อนร่วมกลุ่มและการทำงานเป็นกลุ่ม

ทุกเช้าวันจันทร์ นักเรียนทุกคนเข้าแถวบนสนามเพื่อฟังประกาศต่าง ๆ จากคณะกรรมการนักเรียน จากหัวหน้าชมรม และจากครู เสร็จแล้วครูใหญ่จะกล่าวคำปราศรัยสั้น ๆ ไม่เกินครั้งละ ๕ นาที คำปราศรัยแม้จะสั้นแต่มักจะแฝงอารมณ์ขันและข้อคิดที่จะประทับใจเด็กไปตลอดกาล โดยมากมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม เช่น ให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของทุกสิ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต เน้นเรื่องความสำคัญของชีวิตมนุษย์ เรื่องระเบียบวินัยและมารยาทในสังคม เช่น เรื่องการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม ครูใหญ่จะชี้ให้เด็ก ๆ เห็นว่าคนเราจะต้องรู้จักถนอมความรู้สึกของคนอื่น ไม่ใช้คำพูดที่เสียดแทงหรือหยาบคายทำให้ผู้อื่นเสียน้ำใจ การช่วยพ่อแม่ทำงานในวันหยุดก็เป็นเรื่องสำคัญที่ครูใหญ่มักจะเตือนเด็ก ๆ เสมอ

แม้กิจกรรมระหว่างรับประทานอาหารกลางวันก็ยังมีนัยของจริยธรรมแฝงอยู่ โรงเรียนประถมส่วนมากไม่มีโรงอาหารแยกเป็นส่วนสัดต่างหาก เด็ก ๆ จะรับประทานอาหารกลางวันในห้องเรียนของตนพร้อมกับครู คนครัวของโรงเรียนจะเตรียมอาหารพื้น ๆ เช่น ข้าวต้มกับ กับข้าว ๑ อย่าง นมสด ๑ ถ้วย และขนมปัง ๒ แผ่น แยกใส่ถาดหลุม ๆ ละ ๑ ประเภทเตรียมไว้สำหรับนักเรียนแต่ละชั้น พอถึงเวลา ๑๒.๑๕ น. แต่ละชั้นจะจัดนักเรียนกลุ่มหนึ่งคาดผ้ากันเปื้อนและผ้าปิดปากจมูกไปยังโรงครัว เพื่อนำถาดอาหารมาให้ชั้นของตน เมื่อนำถาดอาหารมายังชั้นเรียนแล้วก็ตั้งถาดให้เพื่อน ๆ ทุกคน เมื่อทุกอย่างพร้อม นักเรียนทั้งชั้นจะร้องเพลงขอบคุณแล้วจึงเริ่มรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานเสร็จ ทั้งชั้นจะช่วยกันนำถาดอาหารกลับไปส่งยังโรงครัว เด็ก ๆ ที่ไม่ได้เป็นเวรอาหารกลางวันจะพากันไปเล่นที่สนาม ส่วนผู้ที่เป็นเวรต้องกวาดถูทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนทุกคนจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรอาหารกลางวันทุกเดือน

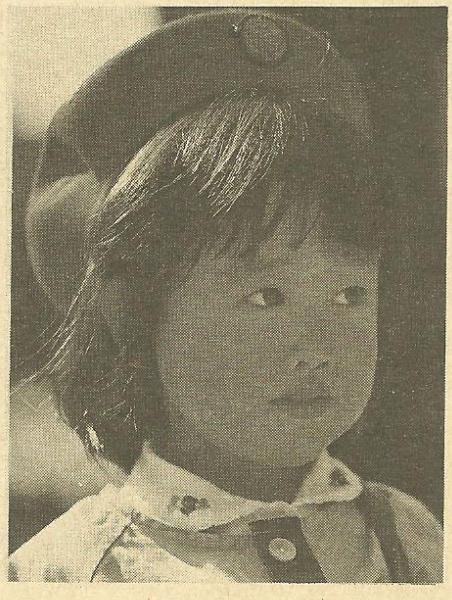

เด็กนักเรียนญี่ปุ่น

จริยธรรมที่แฝงอยู่ในกิจกรรมอาหารกลางวันนี้มีหลายประเด็น เช่น ไม่มีงานใดแม้แต่งานกวาด ถูพื้นห้องจะเป็นงานที่ต่ำทรามสำหรับนักเรียน ทุก ๆ คนจะต้องช่วยกันทำงาน การบำรุงรักษาโรงเรียนเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องรับผิดชอบ และเพื่อเน้นความสำคัญของสำนึกเหล่านี้ ทุกคนในโรงเรียนนับตั้งแต่นักเรียนชั้นเล็กที่สุดไปจนถึงครูใหญ่จะช่วยกันทำความสะอาดโรงเรียนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ในวันนี้ทุกคนจะพากันสวมเสื้อผ้าเก่า ๆ ช่วยกันทำความสะอาดอาคารและสนามของโรงเรียน กิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าของการช่วยกันทำงาน ให้เรียนรู้วิธีการทำงานด้วยตนเองและไม่รังเกียจงาน

คณะกรรมการนักเรียนเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนรู้จริยธรรม โดยเฉพาะเรื่องการรักษาคำมั่นสัญญาและการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ผู้สมัครเข้าแข่งขันคัดเลือกเป็นตัวแทนของนักเรียนคือเด็กชั้นประถมปีที่ ๔-๖ ก่อนวันคัดเลือกผู้สมัครจะต้องกล่าวคำปราศรัยแสดงเจตจำนงที่จะทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนนักเรียน เมื่อได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการนักเรียนแล้วก็จะพยายามให้บริการหลายอย่างตามที่เคยให้คำมั่นสัญญา สิ่งใดที่ไม่สามารถจะทำได้ก็จะชี้แจงแสดงเหตุผลอย่างชัดเจน แต่ละชมรมจะมีครูเป็นที่ปรึกษา แต่ครูจะอยู่เพียงเบื้องหลังกิจกรรมเหล่านั้น นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจการต่าง ๆ เอง ตัดสินใจเอง และมีความรับผิดชอบโดยตรงในกิจกรรมของชมรมของตน

ทุกปีทุกชั้นจะต้องไปทัศนศึกษาระยะสั้น ๆ ตามที่ต่าง ๆ เช่นวัดและสวนพฤกษชาติ นักเรียนชั้นประถมปีที่ ๖ อาจไปค้างคืนบ้าง การไปทัศนศึกษามีเป้าหมายที่สำคัญคือการส่งเสริมมิตรสัมพันธ์และสร้างเสริมให้มี

ประสบการณ์ร่วมกัน รวมทั้งการเรียนรู้บทเรียนเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การรักษาแถวให้เป็นระเบียบ การทิ้งขยะลงถัง และการสละที่นั่งให้แก่คนชรา ในกรณีที่ต้องเดินทางโดยรถประจำทาง

ถ้ามีกรณีพิพาทรุนแรงเกิดขึ้น ทุกคนในโรงเรียนนับตั้งแต่ครูใหญ่ ครูประจำชั้น ครูคนอื่น ๆ คู่กรณี รวมทั้งผู้ปกครองจะช่วยกันหาวิธีแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี กระบวนการขั้นตอนของการแก้ปัญหาจำต้องมีการปรึกษาหารือกันอย่างมาก และจะต้องมีความอดทนอย่างยิ่ง เมื่อเรื่องสิ้นสุดแล้วไม่มีใครถูกตำหนิ ไม่มีใครถูกลงโทษหรือถูกตัดคะแนนความประพฤติ เป้าหมายคือการให้คืนสู่สภาพเดิมยิ่งกว่าการทำโทษ

หลักสูตร

รัฐบาลเป็นผู้กำหนดหลักสูตร มีรายละเอียดมากเป็นเกณฑ์กำหนดให้ครูญี่ปุ่นปฏิบัติตามและโรงเรียนประถมส่วนมากมักจะสอนตามแนวหลักสูตรของกระทรวงเสมอ ในระดับประถมศึกษาหลักสูตรครอบคลุมเนื้อหา ๓ ประการ คือ จริยธรรมศึกษา กิจกรรมพิเศษ (เช่น พิธีการตามประเพณี ทัศนศึกษา การชุมนุมเพื่อการศึกษา การแนะแนวในชั้นเรียนเรื่องสุขภาพ สวัสดิภาพ ฯลฯ) และวิชาเนื้อหา คือ วิชาภาษาและวรรณกรรมญี่ปุ่น สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดนตรี ศิลป การฝีมือ วิชาการงาน และพลศึกษา โรงเรียนประถมญี่ปุ่นถือ ๒ ประเด็นแรกเป็นเรื่องสำคัญมาก มีภาคปฏิบัติกันอย่างลึกซึ้ง

การเรียนพลศึกษาและดนตรีเรียนกันอย่างเอาจริงเอาจังมาก ในการเรียนพลศึกษานั้น ครูจะสอนภาคทฤษฎีทุกครั้งก่อนที่จะปล่อยเด็กลงสนามเพื่อให้นักเรียนพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาของร่างกาย

ส่วนการสอนดนตรีในโรงเรียนประถมของญี่ปุ่นนั้นน่าทึ่งมาก โรงเรียนส่วนมากมีห้องดนตรีเฉพาะพร้อมเครื่องดนตรี เด็กชั้นประถมปีที่ ๑ เริ่มเรียนขลุ่ยเรคคอร์ดเดอร์ ชั้นประถมปีที่ ๒ เรียนปี่แคลริเนตและเริ่มเรียนอ่านโน้ตดนตรี ชั้นประถมปีที่ ๓ เริ่มเรียนเปียนโน ออร์แกน และฝึกเล่นรวมกับเพื่อน ๆ แยกออกเป็นกลุ่ม ๆ หลายกลุ่มเพื่อเล่นโน้ตระดับต่าง ๆ กัน เมื่อขึ้นชั้นประถมปีที่ ๔ เด็กๆ ต่างมีความสามารถต่าง ๆ กันหลายแบบเกี่ยวกับการอ่านโน้ตดนตรี และมีทักษะของการเล่นดนตรีจนรวมเล่นเข้าวงดุริยางค์ได้ แม้ว่าแต่ละชั้นจะมีคุณสมบัติดีมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ทักษะของครูประจำชั้น แต่เด็ก ๆ สามารถเล่นเพลงได้อย่างน่าทึ่งมาก พอถึงชั้นประถมปีที่ ๖ เด็กจะมีความสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้อย่างน้อยคนละ ๓ ชิ้น

สิ่งที่น่าพิศวงคือผู้ฝึกสอนวิชาพลศึกษาและดนตรีคือครูประจำชั้น โรงเรียนประถมของญี่ปุ่นไม่มีครูสอนประจำวิชา ครูทุกคนจะต้องสอนทุกวิชาที่ระบุไว้ในหลักสูตร ถ้าครูคนใดรู้สึกว่าตนด้อยในเรื่องใดก็อาจแลกเปลี่ยนกับเพื่อนครูคนอื่นได้ แต่เป็นเรื่องของส่วนบุคคล และเป็นกรณีที่หาได้ยากมาก จะเห็นได้ว่าการสอนระดับประถมเป็นงานที่หนักมาก แต่ครูก็สนุกกับงาน ยิ่งกว่านั้นครูยังคิดว่าเป็นความรับผิดชอบของตนที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดการศึกษา เพื่อให้เด็กเป็น **มนุษย์ที่สมบูรณ์** ให้ได้ใกล้เคียงกับอุดมคติให้มากที่สุด

แบบเรียนวิชาสังคมศึกษา

แบบเรียนสังคมศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑-๖ เน้นความสำคัญของการทำงานอาชีพทุกชนิด ไม่มีอาชีพใดมีคุณค่ามากกว่ากัน ประเด็นที่แฝงอยู่คือการปลูกฝังให้รู้จักคุณค่าของการทำงานและบรรยากาศของความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างเด็กที่มาจากภูมิหลังทางสังคมที่แตกต่างกัน เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ความรู้สึกเช่นนี้จะช่วยให้เขาดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง และเป็นสุข แบบเรียนสังคมระดับนี้จะส่งเสริมให้มีการอภิปรายมากกว่าจะบอกข้อมูลรายละเอียด ดังนั้นเด็กจึงเข้าใจภาพสะท้อนของสังคมได้จากการอภิปรายแสดงความคิดเห็นมากกว่าที่จะจดจำเรื่องราว

การสอน

การจัดชั้นเรียนโดยทั่ว ๆ ไปเป็นแบบเก่า คือ จัดโต๊ะเรียนเป็นแถว ๖ แถว ๆ ละ ๖-๗ ที่นั่งสลับแถวเด็กหญิงชาย หันหน้าไปทางหน้าชั้น แต่วิธีการสอนมีทั้งแบบโบราณและแบบใหม่ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนมีการแสดงออกและมีความมั่นใจในตนเอง มีการทำงานเป็นกลุ่ม ตัวแทนของกลุ่มซึ่งจะเปลี่ยนทุกวันเป็นผู้เสนอรายงานของกลุ่ม ครูจะจัดกลุ่มใหม่ทุกสัปดาห์เพื่อทำกิจกรรมในห้องเรียน นอกจากจะมีกลุ่มการเรียนยังมีกลุ่มทำงานเฉพาะกิจ เช่น กลุ่มทำความสะอาดและกลุ่มจัดป้ายนิทรรศการ เป็นต้น

การจัดกลุ่มนักเรียนจะสับเปลี่ยนสมาชิกทุก ๒ เดือน การคัดเลือกสมาชิกจะเลือกจากนักเรียนที่มีความสามารถต่าง ๆ กันเพื่อให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการเตรียมสอนครูจะเตรียมเพื่อให้นักเรียนที่เรียนเร็วกว่าช่วยเพื่อนที่เรียนช้ากว่าได้ เป็นวิธีที่เรียกว่า **เรียนแล้วสอน** ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพระหว่างนักเรียน ครูไม่ส่งเสริมเฉพาะนักเรียนฉลาดแล้วทอดทิ้งนักเรียนที่เรียนได้ช้า แต่จะพยายามหากลวิธีที่จะใช้ความเก่งของเด็กฉลาดช่วยเหลือดึงนักเรียนที่เรียนช้าขึ้นมา การทำงานเป็นกลุ่มจะเป็นเสมือนเครื่องมือของการสอนที่มีความหมายกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะเป็นเครื่องมือสำหรับการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้เท่านั้น

แม้ครูญี่ปุ่นส่วนมากจะสนใจในนวัตกรรมทางการศึกษา แต่โรงเรียนประถมส่วนมากมีข้อจำกัดเนื่องจากขนาดของห้องเรียน หลักสูตร เวลา และเงิน จึงไม่ค่อยจะได้ใช้วิธีใหม่ ๆ ได้มากนัก ถ้าครูต้องการใช้อุปกรณ์การสอนที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ครูจะต้องเตรียมหามาเองจากบ้าน แต่ครูญี่ปุ่นมีความเชื่อมั่นในวิธีสอนของตนเองมาก โดยเฉพาะครูที่ปฏิบัติการสอนมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี การมีความมั่นใจในความสามารถของตนนี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต ครูมีความสบายใจที่จะสอนตามแบบดั้งเดิม เพราะมั่นใจว่าเป็นวิธีที่ได้ ทดลองและได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นวิธีสอนที่ได้ผลดีมาแล้ว

การกระตุ้นและการประเมินผลการเรียน

ครูญี่ปุ่นมีความเห็นว่าเด็กทุกคนเกิดมามี **ความสามารถเรียน** ได้เท่าเทียมกัน แม้สิ่งแวดล้อมทางบ้านก็ไม่มีอิทธิพลกระทบถึงความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก แต่การที่พฤติกรรมของเด็กต่างกันนั้นเป็นเพราะเด็กขาดความพยายามอันเนื่องมาจากการสอนที่ไม่ดี

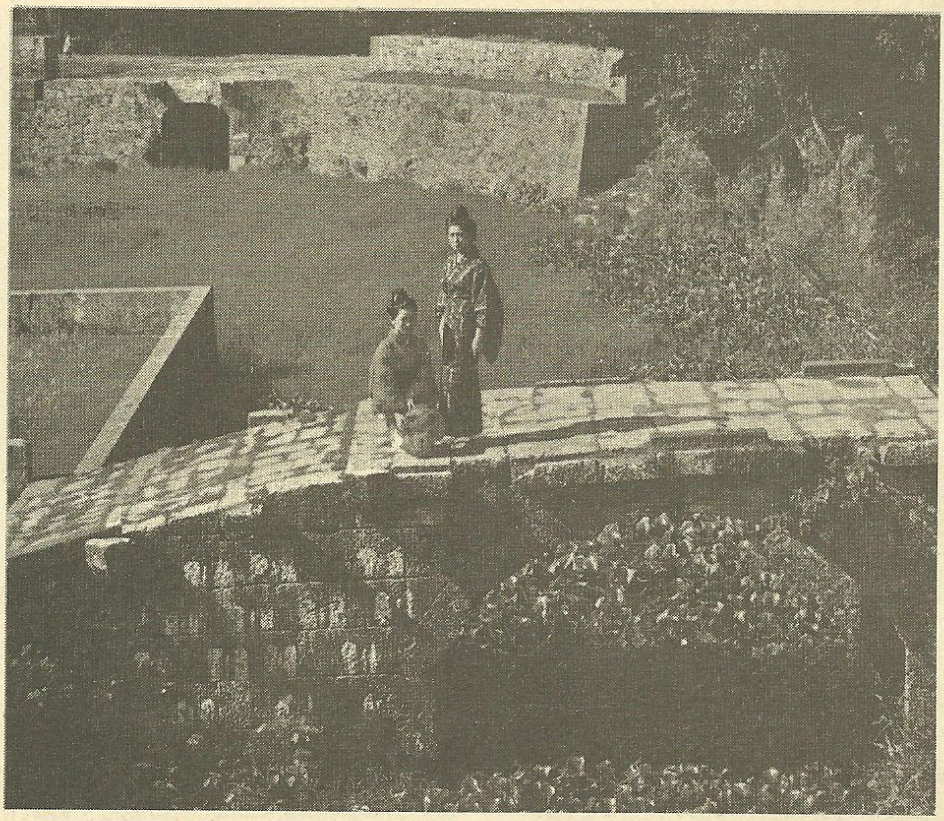

สภาวะสิ่งแวดล้อมของครอบครัวญี่ปุ่นที่มีความสงบสุขรื่นรมย์มีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ๆ เจริญเติบโตขึ้นท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม และจะช่วยในการพัฒนาทางจิตใจและสมองในการศึกษา

การที่เด็กเรียนได้ช้าหรือเร็วมากกว่ากันนั้นเป็นสิ่งธรรมดา ครูญี่ปุ่นส่วนมากจะมองข้ามความแตกต่างข้อนี้ พยายามให้ทุกคนมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน ครูจะพยายามสังเกตว่าเด็กที่เรียนได้ช้านั้นมีความสามารถเฉพาะตัวอย่างใดบ้าง แล้วส่งเสริมให้เขามีโอกาสได้แสดงความสามารถของเขา ช่วยให้เด็กทุกคนในชั้นได้ประสบความสำเร็จในทางใดทางหนึ่ง ในการทำแบบฝึกหัดในห้องเรียน ครูอนุญาตให้นักเรียนที่เรียนดีบอกคำตอบให้แก่เด็กที่เรียนช้าเพื่อช่วยไม่ให้เขารู้สึกท้อแท้ ทำให้เขาค่อย ๆ พัฒนาความรู้สึกว่าเขามีความสามารถเรียนได้ ดังนั้น พอถึงชั้นประถมปีที่ ๖ นักเรียนจะมี**ความสามารถเรียน** ได้เกือบทัดเทียมกัน

การวัดผลการเรียนวัดจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น จากผลของการทดสอบตามแบบทดสอบของผู้เขียนแบบเรียนที่โรงเรียนใช้ และจากการประเมินผลการเรียนในห้องเรียน ได้แก่การร่วมกิจกรรมกลุ่ม การให้ความร่วมมือในการเรียน และการแสดงตนเอง

หลังจากที่ให้คะแนนแล้ว ครูจะบอกนักเรียนว่าส่วนมากทำได้ดี แต่คราวต่อไปครูอยากให้นักเรียนทำได้ดีกว่านี้ แล้วครูจะกำหนดวันเพื่อพบผู้ปกครองคนละ ๑๐ นาที เพื่อสนทนากันเรื่องที่ไม่มีข้อมูลปรากฏอยู่ในใบคะแนน เช่น เรื่องความประพฤติในชั้นเรียน การปรับตัวของนักเรียน สุขภาพ การใช้ภาษา และเรื่องอื่น ๆ ที่ครูเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ในการที่จะช่วยพัฒนาให้เด็กเป็น**มนุษย์ที่สมบูรณ์**

การสำเร็จการศึกษาระดับประถม

เมื่อจบชั้นประถมศึกษาจะมีพิธีแสดงความสำเร็จการศึกษา เป็นการสำเร็จการเรียนตอนแรกนักเรียนได้รับประกาศนียบัตร นักเรียนชั้นที่สำเร็จการศึกษาร้องเพลงรำลึกถึงโรงเรียน ชีวิตในโรงเรียน แสดงความกตัญญูต่อครู พ่อแม่ และแสดงความหวังว่าชีวิตขั้นต่อไปในชั้นมัธยมต้นจะเป็นชีวิตที่ดี

ประสบการณ์ชีวิตจากการเรียนชั้นประถม

หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาให้ความ

สำนึกว่างานทุกอย่างเป็นของจำเป็นทั้งสำหรับสังคมส่วนรวมและสำหรับส่วนบุคคล พฤติกรรมในโรงเรียนและสื่อมวลชนมีอิทธิพลมากในการปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนในวัยนี้ รายการจากโทรทัศน์และหนังสือที่เด็กอ่านในห้องสมุดโรงเรียนหรือห้องสมุดประชาชนมักจะให้ค่านิยมเกี่ยวกับความกล้าหาญ ความเฉลียวฉลาด ความซื่อสัตย์ และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติ หนังสือนวนิยายจะให้ค่านิยมเรื่อง ความร่วมมือ ความเมตตากรุณา เสรีภาพ ความทรนงในศักดิ์ศรี และความรักธรรมชาติ

นอกจากการเรียนจากแบบเรียนในห้องเรียน จากสถาบันครอบครัว และจากสื่อมวลชนแล้ว ชีวิตประจำวันในโรงเรียนประถมยังมุ่งให้เด็กเป็นผู้ที่มีระเบียบ เคารพกฎเกณฑ์ ฝึกทำงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เคารพงานสามัญ ปลูกฝังให้ผู้ที่พึ่งตนเองมาตั้งแต่เด็ก ให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง เจริญเติบโตเป็น**มนุษย์ที่สมบูรณ์** ที่มีทั้งสติปัญญา จริยธรรม และพลานามัย

ชีวิตในโรงเรียน สังคม และสื่อมวลชนของญี่ปุ่นมีความสอดคล้องซึ่งกันและกันในการเสริมสร้างเด็ก ระบบการศึกษามิได้อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง แต่เป็นองค์ประกอบร่วมกันของระบบสังคมและความสำนึกของคนในสังคม ช่วยกันวางแผนสร้าง **มนุษย์ที่สมบูรณ์** อย่างมีระบบ และจะต้องเริ่มสร้างมาตั้งแต่เด็ก ๆ อนุระบบต่าง ๆ มีความสอดคล้องกัน โรงเรียนมิได้เป็น **สังคมพิเศษ** ที่จะสอนแต่ชีวิตที่เป็นอุดมคติแต่ปราศจากการนำไปปฏิบัติได้จริง หรือก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชีวิตในสังคมจนกระทั่งทำให้เด็กเกิดความสับสนไม่ทราบว่าจะเลือกปฏิบัติตนอย่างไร ครูและพ่อแม่ต่างก็มีบทบาทสำคัญยิ่ง ครูนั้นนอกจากจะสอนวิชาการยังจะต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กสำนึกได้ว่าสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ในชีวิตจริง

การผสมผสานขององค์ประกอบเหล่านี้เป็นแรงผลักดันและให้รางวัลซึ่งกันและกัน ทำให้ระบบประถมศึกษาของญี่ปุ่นประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย คือการสร้าง **มนุษย์ที่สมบูรณ์**

สภาพการเรียนในโรงเรียนชั้นประถมในบ้านเรา

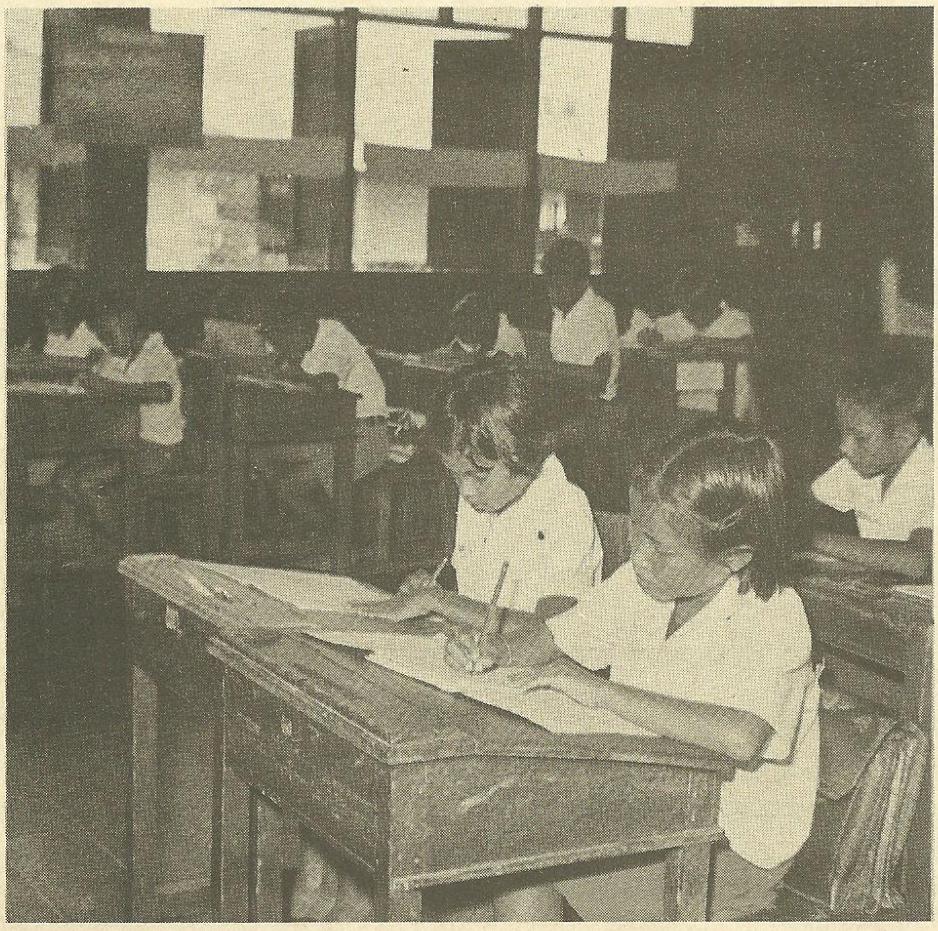

มองญี่ปุ่นแล้วหมุนมามองไทย

เมื่อ **มองเขาแล้วอยากมองเรา** โดยการวางใจเป็นกลาง ไม่รู้สึกด้อยหรือมีปมเด่นกว่าเขา การใคร่ครวญถึงระบบและวิธีการทางการศึกษาของเราเองย่อมนำให้เกิดแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพราะถึงอย่างไรการศึกษาของประเทศไทยก็มุ่งหวังให้เยาวชนได้เติบโตขึ้นเป็น **มนุษย์ที่สมบูรณ์** เช่นกัน

มนุษย์ที่สมบูรณ์ย่อมมีคุณสมบัติพื้นฐาน ๕ ประการ คือ มีสุขภาพอนามัยดี มีอิสรภาพเลี้ยงชีพได้โดยชอบ ใช้หลักธรรมแก้ปัญหาของชีวิต และสามารถปรับตนให้ประสานสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วย ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่เป็นความเจริญทางเทคโนโลยีได้ คนไทยเราเรียกผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ว่าเป็น **คนเต็มคน**

การประถมศึกษาของไทยภายหลังที่มีการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้คำนึงถึงการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม และมุ่งมองผู้เรียนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์มากขึ้น จุดหมายของหลักสูตรได้มุ่งสร้างคุณสมบัติของมนุษย์ที่มีความเจริญทางจิตใจ ให้ความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และหวังว่าเมื่อนักเรียนเรียนจบหลักสูตรแล้วเขาจะมีชีวิตที่สงบสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

หลังจากการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ หากมองภาพรวมกว้าง ๆ เราพอจะมองเห็นว่าครูประถมศึกษาได้เริ่มเปลี่ยนแปลงแนวความคิดจาก **การสอนให้รู้หนังสือ** มาเป็น **การสอนให้นักเรียนเป็นคนเต็มคน** มากขึ้น ภาพครูประถมศึกษาที่ยืนถือหนังสือเล่มเดียวสอนปาว ๆ ไปตลอดปีนับวันจะน้อยลง (แม้จะน้อยลงอย่างช้า ๆ) ห้องเรียนจะมีบรรยากาศของการเรียนที่แจ่มใสมากขึ้น และนั่นหมายถึงว่าโฉมหน้าของการประถมศึกษาน่าจะเปลี่ยนแปลง

ไปในทางที่ดี

มองหลักสูตรประถมศึกษาของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเน้นองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ สติปัญญา จริยธรรม และพลานามัย นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบสำคัญของการศึกษา ไทยแต่เดิมมาก็ไม่พ้นพุทธิ-ศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา เรายังมีหัตถ-ศึกษาแถมเข้ามาด้วยซ้ำ การเน้นจริยธรรมและความสำนึกในวัฒนธรรมของชาตินั้นเล่า หลักสูตรประถมศึกษาของไทยก็มิได้มีน้อยไปกว่าญี่ปุ่นเลย หากศึกษาเนื้อหาของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยจะพบว่าองค์ประกอบของเนื้อหากลุ่มประสบการณ์นี้ที่ประสมประสานจริยศึกษา พลศึกษา ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัยเข้าไว้ด้วยกันนั้น ดูจะเป็นความหวังอันเรืองรองสำหรับการเป็น **คนเต็มคน** ของนักเรียนหากมองเช่นนี้ ไทยกับญี่ปุ่นก็มิได้ด้อยหรือเด่นไปกว่ากัน

ถ้าเช่นนั้น ประเด็นปัญหาอยู่ที่ไหน หากคิดดูแล้ว ปัญหาน่าจะอยู่ที่ผลสัมฤทธิ์ของการนำหลักสูตรไปปฏิบัติและความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน บ้าน สถาบันของชุมชน หากเราเชื่อว่าโรงเรียนประถมศึกษาของประเทศญี่ปุ่นสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดบรรยากาศ จัดการอบรมปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมเป็นผลสำเร็จได้จริง นักการศึกษาไทยก็น่าจะพิจารณาดูว่าญี่ปุ่นเขาทำอะไรอย่างไร และเราครูไทยทำอะไรอย่างไร

เมื่อพิจารณาเรื่องการศึกษาระดับประถมของญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าโรงเรียนประถมของเขาได้อบรมปลูกฝังจริยธรรมและวัฒนธรรมประจำชาติแก่นักเรียนด้วยวิธีสอนทางอ้อมมากพอ ๆ กับวิธีสอนโดยตรง การสอนโดยอ้อมได้แก่การจัดบรรยากาศที่ประทับใจให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นกันเองอบอุ่นและซาบซึ้ง เช่น พิธีวันแรกเข้าเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมที่สะอาดสงบสวยงาม การแทรกคุณธรรมต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมพิเศษของชมรม กิจกรรมการรับประทานอาหารกลางวัน กิจกรรมทัศนศึกษาและกิจกรรมสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น วิธีสอนโดยอ้อมที่ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาเช่นนี้เป็นวิธีการที่ถูกต้องในการปลูกฝังให้นักเรียนมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้หน้าที่ เสียสละ ซื่อสัตย์ และเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรมของชาติ วิธีสอนโดยอ้อมจึงเป็นวิธีที่เหมาะต่อการสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งต้องการความร่วมมือปฏิบัติอย่างจริงจังของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และตัวนักเรียนเอง

อย่างไรก็ตาม วิธีสอนจริยธรรมโดยตรงที่เป็นความจำเป็นที่ครูต้องกระทำอยู่เสมอเช่นกัน การสอนจริยศึกษาโดยตรงทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริมให้นักเรียนมีมโนทัศน์ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง การจัดกิจ-กรรมการเรียนในห้องเรียน การอบรม ๕ นาทีเวลาเช้า การให้นักเรียนสอนกันเองเป็นกิจกรรมกลุ่มและการใช้นวัตกรรมทางการศึกษามาช่วยในการสอนโดยตรงก็เป็นการสอนจริยศึกษาที่ทำให้นักเรียนฝึกปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแต่ไม่เคร่งเครียด

ครูญี่ปุ่นสอนจริยศึกษาด้วยการให้นักเรียนคิดและปฏิบัติ และหัวข้อเนื้อหาสอดคล้องกับชีวิตของชาวญี่ปุ่น เด็ก ๆ ได้เรียนเรื่องคุณค่าของชีวิตและคุณค่าของการทำงาน ความทารุณโหดร้ายของสงคราม ความสำคัญของมิตรภาพ ปัญหาของผู้ชรา ฯลฯ ซึ่งทำให้เขารู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับตัวเขาและชีวิตของเขา หากไร้เสียซึ่งคุณธรรม ชีวิตก็จะอับเฉาอย่างสิ้นเชิง

โดยทั่วไป ครูไทยสมัยใหม่ก็ได้มีความเข้าใจและสนใจต่อการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของนักเรียนอยู่ไม่น้อย แต่ลักษณะของวิธีให้การศึกษาอบรมมักจะเป็นวิธีสอนโดยตรงอยู่มาก ครูยังติดอยู่ที่การให้เนื้อหาและทักษะเฉพาะ เช่น ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ความสามารถในการเล่นและการออกกำลังกาย ความงดงามในการแสดงออกทางศิลปะ และความสามารถทางดนตรีนาฏศิลป์ เป็นต้น ความห่วงใยในเนื้อหาและทักษะเฉพาะทำให้ครูรู้สึกว่าเป็นการเสียเวลาและจะสอนไม่จบหลักสูตรหากจะจัดกิจกรรมใด ๆ ที่เน้นความคิดความรู้สึกภายใน เช่น ความประณีต ความละเอียดสุขุม ความคิดสร้างสรรค์ การฝึกการแสดงออกอย่างอิสระ การฝึกควบคุมกายวาจาใจของตนเอง และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวัดผลในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยแม้จะได้มีการวัดตามจุดประสงค์ที่ชัดเจนแต่โดยปฏิบัติจริง ก็ยังเป็นการวัดรวบยอดมากกว่า จะเป็นการวัดอย่างติดตามสม่ำเสมอ

ได้มีโรงเรียนประถมศึกษาของไทยจำนวนไม่น้อยที่จัดการสอนจริยศึกษาโดยวิธีสอนทางอ้อมการจัดกิจกรรมลูกเสือ ยุว-กาชาด เนตรนารี และกิจกรรมสร้างนิสัยอื่น ๆ ได้มีการดำเนินการอย่างแพร่หลาย โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรได้จัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนที่ฝึกนิสัยความเป็นระเบียบและความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม กิจกรรมที่สร้างความประทับใจเช่นการจัดกิจกรรมวันแม่ที่แม่ของนักเรียนได้มาร่วมงานและนักเรียนได้ทำพิธีกราบแม่ของตนนั้นสร้างความซาบซึ้งใจแก่แม่และลูกอย่างดียิ่ง นอกจากนี้โรงเรียนประถมศึกษายังได้จัดวันกตัญญู กิจกรรมสหการในโรงเรียน กิจกรรมสังคมประชาธิปไตย กิจกรรมกีฬาและสันทนาการ กิจ-กรรมดนตรี ฯลฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างนิสัยและจริยธรรมที่ดีงามแก่นักเรียนทั้งสิ้น ส่วนกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยนั้น ก็ได้จัดอยู่เสมอในวันสำคัญของชาติและตามเทศกาลของท้องถิ่น ข้อสำคัญก็คือกิจกรรมดังกล่าวนี้ต้องได้รับการเอาใจใส่ ปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ มิใช่ทำเพื่อแสดงแก่สังคมชั่วครั้งชั่วคราว

นักเรียนประถมศึกษานั้นโดยธรรมชาติและหลักพัฒนาการเขายังไม่น่าเป็นห่วงเท่ากับนักเรียนมัธยมศึกษา เด็กประถมศึกษายังอยู่ในวัยที่เคารพกฎเกณฑ์และปลูกฝัง

ลักษณะนิสัยได้ง่ายกว่าเด็กวัยรุ่น จึงเป็นการสมควรที่ครู พ่อแม่ และสังคม จะปลูกฝัง **ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์** หรือ **คนเต็มคน** ให้หยั่งรากลึกมั่นคงไม่คลอนแคลนเมื่อเด็กพัฒนาเข้าสู่วัยรุ่น นักเรียนมัธยมศึกษานั้นเป็นเด็กก็ไม่ใช่ผู้ใหญ่ก็ไม่เชิง ความสับสนและความเครียดทางกาย จิตใจ และทางอารมณ์ทำให้เขายุ่งยากมากและเขาก็ไม่อยากยอมรับ **การบอก** หรือ **การสั่งสอน** ทางจริยศึกษาซึ่งเขารู้สึกว่าขัดแย้งต่อความรื่นรมย์ในชีวิตของเขา

สภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อม สื่อมวลชน และ **เพื่อน** มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กวัยรุ่นมาก แบบอย่างและค่านิยมของเขากับค่านิยมที่ผู้ใหญ่คิดว่าถูกต้องนั้นมักจะขัดแย้งกัน ดังนั้นปัญหาของการปลูกฝังจริยธรรมและวัฒนธรรมไทยแก่เด็กในระดับมัธยมศึกษาจึงเป็นปัญหาที่รุนแรงกว่าระดับประถมศึกษาเป็นอย่างมาก เราจำเป็นต้องทุ่มเทความพยายามในการใช้วิธีสอนจริยศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมในโรงเรียนและในชุมชนกันอย่างจริงจังที่สุดและเป็นทวีคูณ ขอให้เราสร้างเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร ต่อครู ต่อพ่อแม่ ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อนักเรียนกันใหม่ อย่ามัวโทษว่าเป็นความบกพร่องของคนอื่นที่มิใช่ตัวเราอยู่เลย ขอนำแนวความคิดของพระราชวรมุนีมาสนับสนุน ณ ที่นี้ว่าปัญญาชนและผู้ใหญ่ทั้งหลายจำเป็นต้องเข้าถึง **ความเป็นไทย** และสำนึกคุณค่าของวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง พระสงฆ์ ครู และพ่อแม่ต้องปรับปรุงตนเองเพื่อให้สามารถเป็น **"ต้นแบบ"** และ **"ผู้นำ** ทางปัญญาของเด็กได้ หากเด็กวัยรุ่นของเราได้มี **กัลยาณมิตร** ที่แนะนำให้คำปรึกษาที่ดีแก่เขาอย่างใกล้ชิด และพอจะมองเห็นแบบอย่างที่ดีและปฏิบัติตามได้ ปัญหาทางการสอนจริยศึกษาน่าจะเบาบางลง

การเป็น **มนุษย์ที่สมบูรณ์** นั้นเกิดขึ้นได้น้อยด้วย **การบอก** แม้องค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า หากเราพิจารณาตามศัพท์ที่เราเรียกพระองค์ ก็ได้แสดงว่าพระองค์เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น และได้ปฏิบัติดีแล้ว เรามิได้เรียนพระธรรมของพระองค์เท่านั้น หากแต่ยังคิดและปฏิบัติตามพุทธจริยาอีกด้วย ดังนั้น การปลูกฝังคุณงามความดีไว้ในจิตวิญญาณของมนุษย์ จึงต้องใช้วิธีการอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อม และต้องได้เริ่มปฏิบัติตั้งแต่เด็กเริ่มรู้ความ ยิ่งในระดับปฐมวัยศึกษาและระดับประถมศึกษาด้วยแล้ว หากครูได้สร้างเสริมลักษณะนิสัยกันอย่างจริงจัง สม่ำเสมอ เด็กไทยของเราก็จะมีทรรศนะต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกคลองธรรม คุณงามความดีจะหยั่งรากลึกลงในจิตใจของเขาจนยากที่ถูกสั่นคลอนเมื่อเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นอันเป็นวัยที่ต้องต่อสู้กับความเย้ายวนและความเครียดนานัปการ

ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวว่า ครูคือผู้ยกระดับทางวิญญาณของมนุษย์ แปลให้ง่ายก็หมายความว่า ครูนั้นต้องทำงานหนักและมานะพยายามเพื่อช่วยให้เด็กของเราได้ละเว้น ความชั่ว ทำความดี และมีจิตใจบริสุทธิ์ เพื่อว่าเขาจะได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นเอง หากครูที่สอนในสถานศึกษาทุกระดับทำได้เช่นนี้ ครูย่อมเป็นปูชนียบุคคลอย่างมิต้องสงสัย สิ่งตอบแทนที่มอบบูชาคุณของครูจึงไม่ใช่ลาภและยศ หากเป็นสรรเสริญและสุข ซึ่งถึงแม้จะเป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แต่ก็ดูจะเป็นรางวัลทางใจที่มีค่า

แน่นอนที่สุด ครูจะไม่ทอดทิ้งให้อบรมเด็กอยู่อย่างโดดเดี่ยว พ่อแม่ พระสงฆ์ และองค์กรต่าง ๆ ของสังคมย่อมต้องร่วมมือกับครูในการอบรมและ **บัดเกลา** เด็กด้วย ความรับผิดชอบร่วมกันของทุกฝ่ายจะเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจที่ประสานสัมพันธ์ไปกับการพัฒนาปัญญาความสามารถของมนุษย์ เพื่อแต่ละคนที่รวมกันเป็นสังคมและประเทศชาติจะมีคุณภาพเทียบทันกับปริมาณ

เราไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไปได้ หากคนในชาติขาดศีลธรรม เห็นแก่ตัว และขาดสติ อีกประมาณสามทศวรรษข้างหน้าประเทศไทยจะมีคนรุ่นใหม่ที่สำเร็จปริญญาเอกมากมาย บ้านเมืองของเราจะมีคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นมากขึ้น แต่หากคนที่ฉลาดเหล่านี้คิดคด ทำชั่วอย่างแนบเนียนและแก้ปัญหาเพื่อตัวเอง สังคมไทยก็จะยิ่งทุกข์ยากสับสน และเสื่อมลงทุกที ศีลธรรมจึงเป็นเสมือนหนึ่งแรงแฝงเร้นในหัวใจคน เป็นแรงที่ทำให้คนคิดชอบ ทำชอบ และแก้ปัญหาโดยชอบ ขอให้เราตั้งความหวังว่าการจัดการศึกษาของไทยในยุคนี้จะทำให้สังคมไทยมีความสงบสุข ทำให้คนรุ่นใหม่เป็นคนไทย คิดอย่างไทย และอยู่อย่างไทย

ชาติไทยนั้น หากยกเรื่องเศรษฐกิจออกไปแล้วเรามีความรุ่งเรืองไม่น้อยกว่าญี่ปุ่น ญี่ปุ่นมีสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ ไทยก็มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระบารมีอันประเสริฐ มีวัฒนธรรมประจำชาติที่มีค่าน่าภาคภูมิยิ่ง ทางด้านประวัติศาสตร์ **ศาสนา** และสถาบันทางสังคม ชาติที่มีความเก่าแก่ รุ่งเรือง มั่นคงมายาวนาน เรามีทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ามหาศาล และคนไทยนั้นผู้ใดจะมาประมาทหมิ่นมิได้ ดังนั้นโดยเนื้อแท้แล้วเรามีดี เราจึงต้องรักษาและส่งเสริม **ความดี** ที่เรามีอยู่ให้ยิ่งยง

พลศึกษาได้สร้างเลือดเนื้อและความสมบูรณ์แข็งแรงแก่มนุษย์ พุทธิศึกษาสร้างความรู้ ความคิดและความฉลาดแก่ผู้เรียน และจริยศึกษาได้สร้างปัญญาธรรมอันจะทำให้คนดำรงและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ องค์ประกอบทั้งสามนี้มิได้แยกกันอยู่เป็นเอกเทศและมิได้หมายความว่าองค์ประกอบหนึ่งจะสร้างคุณค่าเพียงอย่างเดียว หากแต่ได้บังเกิดคุณค่าที่เหลื่อมล้ำประสมประสานกันอยู่ การจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทุกด้าน (ซึ่งรวมหัตถศึกษาด้วย) และมุ่งให้เกิดคุณภาพของ **ศึกษิต** อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงตั้งความหวังไว้กับการศึกษา เป็นหน้าที่ของเราที่ต้องคิดว่าเราได้ปฏิบัติหน้าที่สมกับที่ผู้อื่น **หวัง** หรือไม่

การศึกษาได้ทำให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ หรือได้ทำให้ผู้เรียนมีชีวิตที่ทุกข์ยากอับเฉาลงทุกที

คำตอบคืออะไร?

โรงสีของชาวนา ถ้าใจไม่สู้ก็มีแต่พังกับพัง

อนันต์ ขุมสิน

"ชาวนา คือ ผู้ปลูกข้าวเลี้ยงปากท้องประชาชนชาวไทยทั่วประเทศ และยังส่งเป็นสินค้าทำเงินตราเข้าประเทศปีละมาก ๆ แต่ชาวนาเองถูกทอดทิ้ง ขาดผู้เหลียวแล ไม่สามารถเรียกร้องและมีอำนาจต่อรองใด ๆ ได้ ข้อเขียนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของกลุ่มเกษตรกรชาวนาที่จะมีโรงสีเป็นของตนเองเพื่อช่วยเหลือเพื่อนชาวนาที่ต่างก็ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันโดยไม่ย่อท้อ"

เมื่อปี ๒๕๒๓ กลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศต่างตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องโรงสีกันมาก ด้วยความต้องการที่จะช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรด้วยกันไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หรือจากเจ้าของโรงสีเอกชน หลายกลุ่มได้มุมานะสร้างโรงสีขึ้นมา แม้จะต้องเป็นหนี้เป็นสินธนาคารพาณิชย์หรือนายทุนเงินกู้ทั้งหลาย หลายคนยอมด้วยหวังว่าจะสามารถลบล้างหนี้สินต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ถ้ากิจการโรงสีเจริญรุ่งเรือง แต่ชาวนาก็คือชาวนา ที่มีแต่ความซื่อ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ

เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เอารัดเอาเปรียบไม่เป็น โรงสีของกลุ่มเกษตรกรหลายกลุ่มต้องเลิกกิจการ บางกลุ่มพอทรงตัวอยู่ได้ และบางกลุ่มที่มีขวัญและกำลังใจดีก็ยืดสู้ต่อไป ตัวอย่างประการหลังเห็นจะได้แก่โรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี

รู้จักกับโรงสีกลุ่มเกษตรกร อำเภอท่าวุ้งในอดีต

โรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้ง เกิดจากความคิดริเริ่มของคุณวิชัย คันธอุลิศ เกษตรจังหวัดลพบุรี ในขณะนั้น ซึ่งต้องการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีโรงสีเป็นของตนเอง จึงได้เสนอนโยบายนี้ให้กับเกษตรอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดลพบุรีนำไปพิจารณาดำเนินการ ในครั้งแรกทุกอำเภอคิดจะรวมทุนกันสร้างเป็นโรงสีกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัดขึ้น แต่ไม่อาจทำได้เพราะมีปัญหาเรื่องการระดมทุน

ความหวังของพี่น้องเกษตรกรชาวลพบุรีที่จะมีโรงสีเป็นของตนเองยังไม่สลายไปโดยสิ้นเชิง เมื่อคุณไมตรี ศรีสวัสดิ์ เกษตรอำเภอท่าวุ้ง และคุณวัฒนะ เก็จมะยูร นายอำเภอท่าวุ้ง ได้หันหน้าเข้าปรึกษาหารือกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั้ง ๑๒ กลุ่ม ของอำเภอท่าวุ้ง เพื่อหาทางระดมทุนและร่วมกันดำเนินกิจการโรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้ง การประชุมชี้แจงเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า รวมประมาณไม่ต่ำกว่า ๑๓ ครั้ง จึงมีกลุ่มเกษตรกร ๕ กลุ่ม ตกลงใจที่จะร่วมทุนกันดำเนินกิจการโรงสีขึ้นในอำเภอท่าวุ้ง

กลุ่มเกษตรกรทั้ง ๕ นี้ ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกรทำนาหัวสำโรง กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์หัวสำโรง กลุ่มเกษตรกรทำนาบางคู้ กลุ่มเกษตรกรทำนาท่าวุ้ง และกลุ่มเกษตรกรทำนาบางลี่

จะเป็นเพราะโชค เพราะดวง หรือเพราะความบังเอิญ ก็ตาม แทนที่จะต้องซื้อที่ดิน ซื้อวัสดุก่อสร้าง ซื้อเครื่องจักรสีข้าว เพื่อมาสร้างเป็นโรงสีใหม่ ซึ่งอย่างเบาะ ๆ ก็ตกประมาณ ๕ ล้านบาท ก็ปรากฏว่า มีโรงสีที่ดำเนินกิจการอยู่ในขณะนั้นโรงหนึ่ง ชื่อโรงสีข้าวประชาธัญญกิจ เจ้าของมีความจำเป็นต้องขาย กลุ่มผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงสีจึงได้เจรจาขอซื้อโรงสีดังกล่าวทันที และพยายามต่อรองราคา จนเจ้าของโรงสีตกลงขายให้ในราคา ๙๒๕,๐๐๐.- บาท ซึ่งเป็นราคาที่นับว่าถูกพอสมควร เพราะโรงสีนี้เป็นโรงสีขนาดกลาง ใช้เครื่องจักรไอน้ำ สร้างอยู่ในพื้นที่ประมาณ ๕ ไร่ กำลังผลิตวันละ ๔๐ เกวียน เมื่อมั่นใจว่าได้โรงสีมาดำเนินการแน่นอนแล้ว จึงได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการดำเนินงานขึ้นมาจากสมาชิกทั้ง ๕ กลุ่ม โดยคณะกรรมการบริหารคัดเลือกมาจากสมาชิกของแต่ละกลุ่ม กลุ่มละ ๒ คน คณะกรรมการดำเนินงานคัดเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินงานโรงสีได้โดยไม่คำนึงว่าจะมาจากกลุ่มใด จำนวน ๘ คน เพื่อดำรงตำแหน่งผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ กรรมการฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี และฝ่ายซื้อ-ขาย โดยมี คุณวิชัย วุฒิวาณิชย์ เป็นผู้จัดการ

แม้ราคาที่ซื้อโรงสีจะนับว่าถูก แต่เงินจำนวนเกือบ ๑ ล้านบาทนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย สำหรับชาวไร่ ชาวนาเลย การระดมทุนจากสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ จึงเริ่มขึ้น ด้วยการขายหุ้นให้กับสมาชิกในราคาหุ้นละ ๕๐๐.- บาท มีสมาชิกถือหุ้น ๕๘๒ หุ้น จำนวน ๑,๓๑๐ หุ้น เป็นเงินทุนเรือนหุ้นทั้งสิ้น ๖๕๕,๐๐๐.- บาท เงินจำนวนนี้ได้ชำระหนี้ให้กับเจ้าของโรงสีเดิมจนหมดสิ้น ส่วนที่ค้างชำระอีกเกือบ ๓ แสนบาท นั้น ได้ขอผลัดผ่อนกับเจ้าของโรงสีไปอีกระยะหนึ่ง แต่ได้ขอร้องให้เจ้าของโรงสีโอนกรรมสิทธิ์ทั้งหมดให้กับกลุ่มก่อน ซึ่งเจ้าของโรงสีก็ได้ยินยอมและให้ความร่วมมือด้วยดี โรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้งจึงได้เริ่มเดินเครื่องจักรแปรสภาพข้าว ตั้งแต่วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๒๓ เป็นต้นมา

ปีแรก... กำไรเกือบ ๒ แสน

ปีแรกของการดำเนินงาน โรงสีได้รับแปรสภาพข้าวของเกษตรกรผู้เป็นสมาชิกและข้าวขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร รวมทั้งสิ้นประมาณ ๑,๕๐๐ เกวียน เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว เหลือกำไรสุทธิเกือบ ๒ แสนบาท ซึ่งกำไรส่วนนี้คณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการดำเนินงานได้ตกลงปันผลให้กับสมาชิกถึง ๕๐% โดยการเพิ่มหุ้นให้กับสมาชิกผู้ถือหุ้นทั้งหมด

เมื่อโรงสีมีกำไร เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกก็คึกคักมีกำลังใจ คณะกรรมการและสมาชิกได้ตกลงใจที่จะขยายกิจการออกไปอีก แต่มีปัญหาเรื่องเงินทุน และทางเดียวที่จะได้เงินมาก็คือ "กู้" ดังนั้น ในการดำเนิน

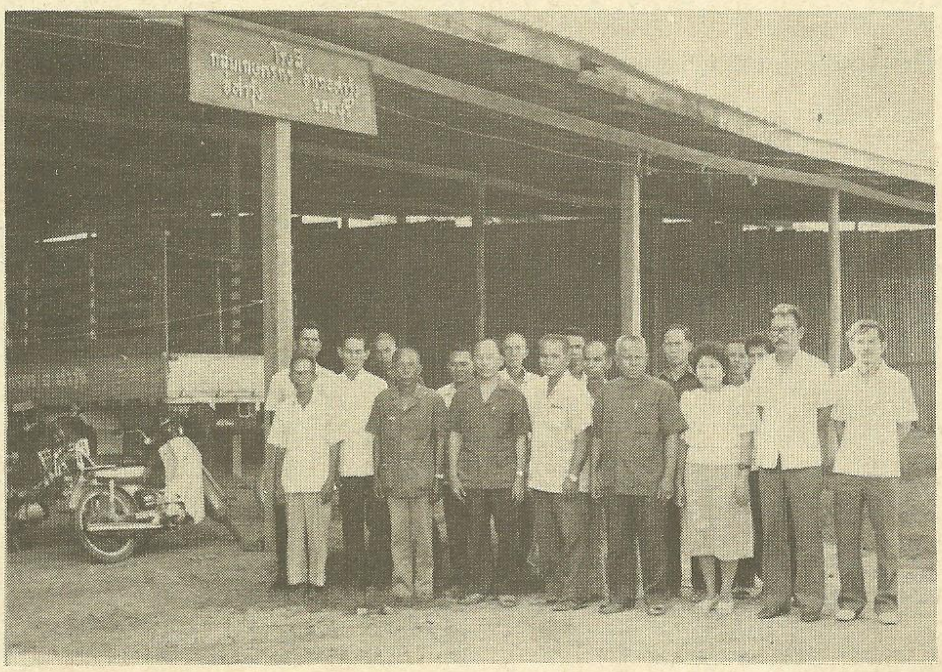

งานปี ๒๕๒๔ คณะกรรมการได้นำหลักทรัพย์ทั้งของส่วนตัวและของส่วนรวมไปค้ำประกันกู้เงินจากธนาคารกรุงไทยจำกัดมา ๑ ล้านบาท เพื่อนำมาขยายฉางข้าว สร้างสำนักงาน ซื้อเครื่องชั่งขนาดใหญ่เพื่อชั่งข้าวเปลือก และซื้อรถบรรทุกขนาดกลางอีก ๑ คัน แต่การดำเนินงานในปี ๒๕๒๔ นี้ซบเซาลง โรงสีรับแปรสภาพข้าวให้กับสมาชิกเพียงอย่างเดียว ไม่ได้รับฝากข้าวจากอตก. เนื่องจากในปีนั้นไม่มีการซื้อข้าวประกันราคา

ในปี ๒๕๒๔ นี้เช่นเดียวกัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงในคณะกรรมการบริหารบ้างเล็กน้อย คือ คุณวิชัย วุฒิวาณิชย์ ผู้จัดการซึ่งมีประสบการณ์ทางด้านบริหารโรงสีมาก่อนที่จะมารับอาสาเป็นผู้จัดการโรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้งนี้ ได้ขอถอนตัวออกไป เพราะเห็นว่ากลุ่มเกษตรกรสามารถจะดำเนินการและบริหารโรงสีได้ด้วยตนเองแล้ว สมาชิก และคณะกรรมการจึงได้คัดเลือกผู้จัดการขึ้นมาใหม่ คือ คุณสนุ่น ไทยรัตน์

ขาดทุน-กู้-ดอกเบี้ย

การดำเนินงานในปี ๒๕๒๔ ประสบกับการขาดทุน เพราะต้องชำระดอกเบี้ยธนาคารและเงินที่กู้มาจำนวน ๑ ล้านบาทก็ไปจมอยู่กับทรัพย์สินถาวร คือ ฉางข้าว สำนักงาน และเครื่องชั่ง พอขาดทุนสมาชิกก็เริ่มไม่พอใจ กล่าวหาว่ามีการโกงกินกันในระหว่างคณะกรรมการบ้างก็ถอนหุ้นออกไป

คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ก็ได้ข้อยุติว่า "ล้มไม่ได้" โรงสีจะต้องมีอยู่ต่อไป คณะกรรมการทุนคนเสียสละ อดทน ต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ต่อไป และในปี ๒๕๒๕ ก็ได้มีการเปลี่ยนตัวผู้จัดการโรงสีใหม่จาก คุณสนุ่น ไทยรัตน์ เป็น คุณแวว เพ็ชรสุข และคณะกรรมการได้ตกลงใจที่จะกู้เงินจากธนาคารกรุงไทยมาดำเนินกิจการโรงสีอีก ๑ ล้านบาท

จะเป็นด้วยความซื่อ ความเอื้อเฟื้อ ความรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ของพี่น้องชาวนาของเรา หรือ สาเหตุอื่นใดก็ตาม ปรากฏว่าในปี ๒๕๒๕ โรงสีต้องประสบภาวะขาดทุนอีกครั้งหนึ่ง ขณะเดียวกันที่หนี้สินในธนาคารทวีสูงขึ้นเท่าตัว ดอกเบี้ยที่ธนาคารทวงถามมาแต่ละเดือนทางกลุ่มต้องขอผ่อนผัน และวิ่งเต้นหาเงินมาชำระดอกเบี้ยจนหลายคนอ่อนล้ากับหนี้สินที่ถมทับสูงขึ้นทุกวินาที

ชะตากรรมของโรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้งยังไม่หมดสิ้น... ในปี ๒๕๒๖ กิจการดูจะกระเตื้องขึ้นมาหน่อย เพราะได้รับฝากข้าว และแปรสภาพข้าวให้กับ อตก.เพิ่มขึ้นมานอกเหนือกิจการรับซื้อ และแปรสภาพข้าวของสมาชิก แต่ขั้นตอนดำเนินงานรับฝากข้าวจาก อตก.นั้นต้องมีผู้ค้ำประกันให้ กว่าจะวิ่งเต้นให้ธนาคารค้ำประกันให้ได้ก็เกือบจะปลายฤดู ข้าวคุณภาพดีในท้องถิ่นหมดไปแล้ว เหลือแต่ข้าวที่คุณภาพด้อยลงมา ประกอบกับการรับซื้อข้าวของเกษตรกรผู้เป็นสมาชิก ซึ่งเดิมใช้ระบบเงินเชื่อ คือนำข้าวมาสีก่อนโดยยังไม่จ่ายเงิน จนกว่าจะสีและขายแล้วจึงจะจ่ายเงินให้ นั้น สมาชิกกลับเร่งรัดจะขอรับเงินทันทีที่นำข้าวมาขาย ซึ่งทางโรงสีก็จำเป็นต้องจ่ายให้ ด้วยเหตุนี้ โรงสีจึงไม่มีเงินทุนหมุนเวียน มิหนำซ้ำกลับต้องกู้เงินจากธนาคารมาอีก ๕ แสนบาท รวมกับเงินกู้เดิม ๒ ล้านบาท รวมเป็น ๒ ล้าน ๕ แสนบาท แต่ ๕ แสนบาท ซึ่งขอกู้ครั้งหลังนี้ธนาคารได้หักดอกเบี้ยของเงินต้น ๒ ล้านเดิมไปเสีย เหลือเงินสดที่ได้มาจริงประมาณ ๓ แสนบาทเท่านั้น และจากคำบอกเล่าของผู้จัดการโรงสีคือ คุณแวว เพ็ชรสุข ทำให้เราได้ทราบถึงความจริงอีกประการหนึ่งนั่นคือ การแปรสภาพข้าวให้กับ อตก.นั้น ถ้าเปอร์เซ็นต์ข้าวต่ำกว่าที่กำหนดไว้ อตก.จะไม่ยอมรับ โรงสีจำเป็นต้องขายข้าวเปอร์เซ็นต์ต่ำนั้นในราคาถูก เพื่อที่จะนำเงินไปซื้อข้าวคุณภาพดีคืนให้กับ อตก.

จากเรื่องราว และความจริงทั้งหลายเหล่านี้นี่เองที่ทำให้กิจการโรงสีต้องขาดทุนอีกครั้งหนึ่งติดต่อกันเป็นปีที่ ๓

ล้มแล้วลุก

หากเป็นเราหรือเป็นใครที่ใจไม่สู้ การขาดทุนติดต่อกันถึง ๓ ปี คงต้องเลิกกิจการไปแล้ว แต่นี่เป็นกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้งที่มุมานะแต่เริ่มแรก การต่อสู้จึงเริ่มต้นอีกครั้ง อีกครั้ง และอีกครั้ง ต่อสู้เพื่อให้โรงสียังยืนหยัดอยู่ อยู่เพื่อจะพิสูจน์ว่า **"ชาวนาจะ**

สภาพภายในโรงสี

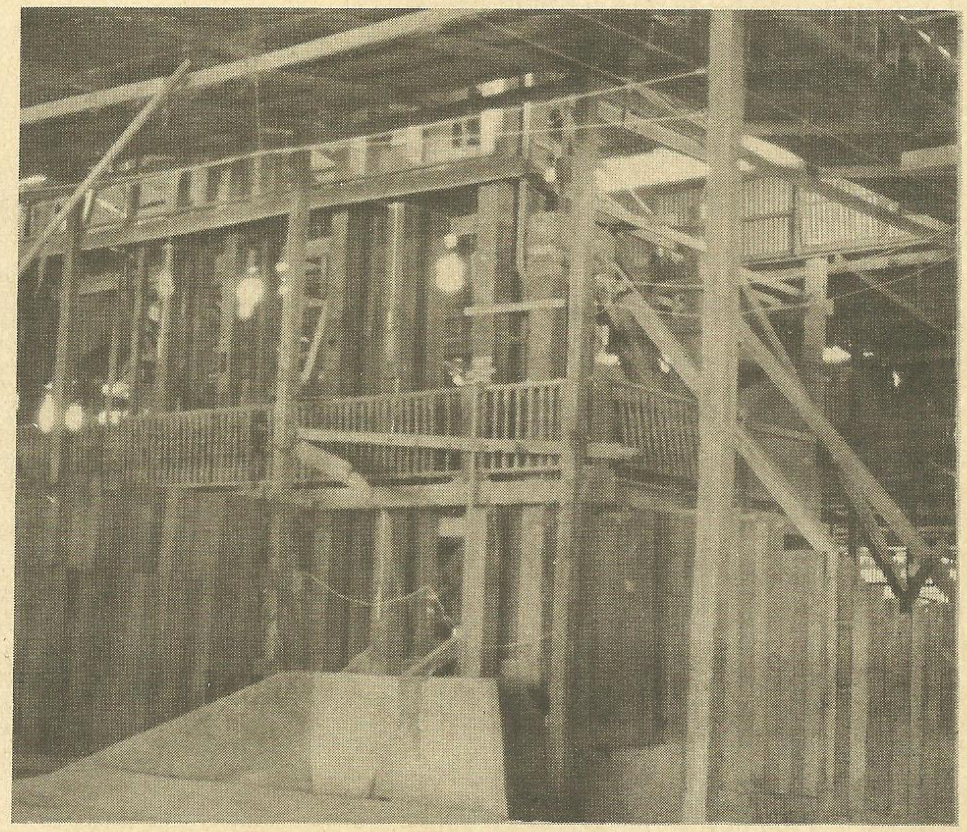

ไม่แพ้" และชาวนาจะต้องดำเนินธุรกิจได้โดยไม่จำเป็นต้อง **"เอารัดเอาเปรียบ"** พวกพ้องเดียวกัน ดังที่ผู้จัดการได้บอกกับเราว่า *"ถึงแม้โรงสีขาดทุน ผมก็ยังภูมิใจ ภูมิใจที่โรงสีของเราเป็นคู่แข่งของพ่อค้าในท้องถิ่น ทำให้พ่อค้าเหล่านี้รวยน้อยลง และชาวนาเราสามารถขายข้าวได้ราคาดี ไม่ถูกกดราคาเหมือนอย่างแต่ก่อน เพราะถ้าเขากดราคา ชาวนาก็จะหันมาขายให้กับโรงสีของเราหมด"*

ในฤดูนาปี ๒๕๒๖/๒๗ ซึ่งจะเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๖ นี้ โรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้ง ได้เตรียมการต้อนรับผลผลิตข้าวของชาวนาสู่เครื่องจักรของโรงสีด้วยการปรับปรุงครั้งใหญ่ เริ่มด้วยคณะกรรมการบริหารโรงสีได้ขอร้องให้ คุณวิชัย วุฒิวาณิชย์ ผู้จัดการคนแรกกลับมาช่วยบริหารกิจการอีกครั้ง อย่างน้อยสมาชิกและเกษตรกรทั่วไปก็เชื่อมือบุคคลผู้นี้อยู่ไม่น้อย

เมื่อ คุณวิชัย ตกลงใจเข้ามารับตำแหน่งผู้จัดการแล้ว ขั้นตอนต่อไปที่ดำเนินการคือ คณะกรรมการทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายดำเนินการ และฝ่ายบริหาร ได้ออกตระเวนชี้แจง และขอความเห็นใจจากสมาชิกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งได้พูดถึงนโยบาย และขอความร่วมมือจากสมาชิกในการให้ความสนับสนุนกิจการโรงสีเหมือนเมื่อปีแรกที่เริ่มดำเนินการ ขอให้สมาชิกนำข้าวมาฝากไว้ที่โรงสี หรือถ้าจะขายก็เอาเงินสดไปก่อนเท่าที่จำเป็น ในส่วนที่ยังเหลือขอเป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับโรงสีก่อน

"สมาชิกเขาอยากรู้อะไร ข้องใจอะไร เราให้เขาถาม แล้วเราจะตอบ พร้อมทั้งนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง เขาอยากรู้ตัวเลขในบัญชี แรกก็จะเอาให้ดู ไม่ปิดบัง เพื่อให้เขาได้รู้ความจริง จะได้เห็นใจ ไว้ใจ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของเรา" คุณวิชัย วุฒิวาณิชย์ ผู้จัดการโรงสีคนปัจจุบันกล่าว

การออกไปชี้แจงให้กับสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ นี้ ทางคณะกรรมการยืนยันว่าได้ผลเป็นที่พอใจ สมาชิกส่วนใหญ่เข้าใจ พอใจ และรับปากว่าจะให้การสนับสนุน พร้อมกันนี้เราก็ได้รับคำยืนยันอย่างมั่นใจจากผู้จัดการคนเก่าที่กลับมารับหน้าที่ใหม่อีกครั้งว่า "ต่อไปนี้โรงสีของเราจะพยายามซื้อข้าวจากเกษตรกรในท้องถิ่น โดยให้ราคาสูงกว่าพ่อค้าเล็กน้อย และจะพยายามหาข้าวมาสีให้ได้ทั้งปี ถ้าทำได้อย่างนี้ผมเชื่อว่า ภายใน ๓ ปี เราคงจะปลดเปลื้องหนี้สินได้หมด"

เครื่องจักรทำงานไปเพื่อผลิตกำไรมาสู่เกษตรกร

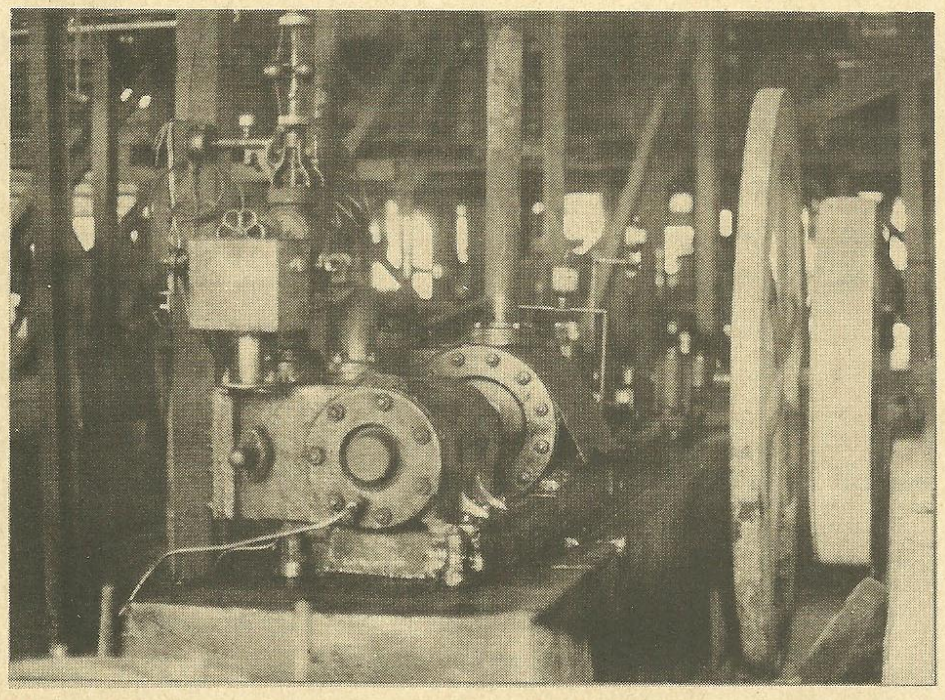

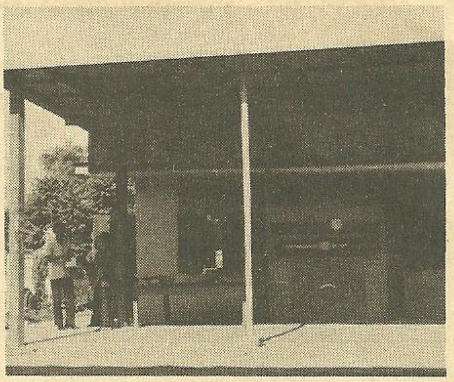

เครื่องชั่งน้ำหนักข้าวเปลือกก่อนนำเข้าสีในโรงสี

เอาใจช่วย

กรรมการหลายท่านพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า อยากให้ทางราชการช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรในการดำเนินกิจการโรงสี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง **"หุ้น"** เพราะโรงสีที่เป็นของเกษตรกรนั้นสามารถช่วยเหลือเกษตรกรด้วยกันได้มาก อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้เกษตรกรขายข้าวได้ราคาเป็นที่พอใจ ไม่ต้องถูกกดราคาเหมือนขายให้พ่อค้า

เราก็ได้แต่รับฟังมา เพื่อจะเผยแพร่ต่อให้ท่านผู้มีอำนาจหรือกุมนโยบายทางด้านนี้รับทราบถึงเสียงของเกษตรกรที่ฝากบอกมา ตัวเราเองนั้นคงจะช่วยอะไรไม่ได้ นอกจากคอย **"ลุ้น"** อยู่ข้างหลัง แต่อย่างไรก็ตาม เราเชื่อว่า ถ้ากลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้งทำได้จริงอย่างที่ตั้งใจไว้ในขณะนี้ ประกอบกับมีพี่เลี้ยงที่มีความสามารถอย่าง คุณวิบูลย์ มาลิเสน คนไทยตัวอย่างประจำปี ๒๕๒๓ ของมูลนิธิธารน้ำใจ ซึ่งเพิ่งย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเกษตรจังหวัดลพบุรี แล้วละก็โรงสีกลุ่มเกษตรกรอำเภอท่าวุ้งคงฟื้นตัวได้อย่างที่หวัง เพราะ คุณวิบูลย์ ผู้นี้เคยเป็นหัวเรือใหญ่ในการดำเนินกิจการโรงสีกลุ่มเกษตรกรที่อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาแล้ว แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่า การดำเนินงานจะต้องพึ่งพาพี่เลี้ยงตลอดไป สักวัน บุคคลของทางราชการจำเป็นต้องโยกย้ายสับเปลี่ยน เพื่อความเหมาะสม ดังนั้น เกษตรกรจะต้องช่วยเหลือและสนับสนุนกันเอง ซึ่งเรามั่นใจว่ากลุ่มเกษตรกรของอำเภอท่าวุ้ง จะต้องทำได้ เพื่อพิสูจน์ว่า **"ชาวนาจะไม่แพ้"**

“ถั่วเหลืองนี้แปลก ดูไปก็เหมือนถั่วธรรมดา แต่คนก็ให้สมญาเสมือนมันมิใช่ถั่ว บางทีเรียกเป็นแม่วัวพันธุ์ดี เพราะให้ทั้งน้ำนม (ถั่วเหลือง) และให้เนื้อที่ไร้กระดูก คือ เต้าหู้ ที่เรารู้จัก บ้างก็ว่าเป็นถั่วเศรษฐกิจที่อาจยกฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน และประเทศชาติได้ เป็นนางฟ้ามาโปรดประทานอาหารแก่ผู้อดอยากยากจน ยกให้เป็นถั่วทองเพราะมีค่าเหลือหลาย แถมให้เป็นปุ๋ยเขียว ก็ยังได้ ถั่วเหลืองเป็นพืชที่ยืนยงคงกระพันมานานนับพันปี เพราะมนุษย์ค้นพบความมหัศจรรย์ก็ด้วยสารพันประโยชน์ นั่นเอง”

ถั่วเหลืองช่วยเศรษฐกิจ เพื่อชีวิตที่ดีกว่า

อารีย์ สมานมิตร

เพิ่มถั่วเหลือง เพิ่มรายได้

ก็เพราะว่าถั่วเหลืองเป็นพืชครอบจักรวาล สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายประการ จึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์เรามากขึ้นทุกที ประเทศต่าง ๆ ที่ไม่เคยใช้ประโยชน์อะไรจากถั่วเหลืองนอกจากเป็นอาหารสัตว์ก็เริ่มเห็นคุณค่า จีนต้นกำเนิดของถั่วเหลืองก็ยังปลูกได้ไม่มากเท่าสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้นำเอาไปแปรรูปเป็นผลิต ภัณฑ์นานาชนิดเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

ประเทศไทยเราสามารถปลูกถั่วเหลืองเพิ่มได้อีก เพราะเราต้องการใช้มาก จนต้องไปซื้อจากต่างประเทศ ทำให้หมดเปลืองเงินทองของประเทศไปเปล่า ๆ ปลี้ ๆ ขณะนี้เราปลูกได้เมล็ดถั่วเหลืองแสนกว่าตัน แต่เราต้องการเอาไปทำเต้าหู้ เต้าฮวย ซีอิ๊ว น้ำมันพืช และอื่น ๆ ประมาณ ๓ แสนตัน และนับวันจะต้องการถั่วเหลืองมากขึ้นทุกที ถ้าเราปลูกเอง รับประทานเอง แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เอง มีเหลือก็ส่งขายต่างประเทศ นอกจากเงินทองไม่รั่วไหลทั้งของรัฐของราษฎร์แล้ว ยังได้เงินตราเข้าประเทศอีกด้วย

พันธุ์ถั่วเหลืองที่ปลูกได้ในประเทศเรามีหลายพันธุ์ สามารถเลือกพันธุ์ปลูกให้เหมาะสมแก่สภาพดินฟ้าอากาศได้ อาจปลูกสลับกับพืชอื่นได้ด้วยถั่วเหลืองกินน้ำน้อย อายุสั้น และที่ต้นยังมีปมรากสะสมไนโตรเจนไว้ ช่วยทำให้ดินดีเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชอื่นต่อไปอีกด้วย

ถ้าปลูกและขายไม่หมดอาจทำเป็นอาหารต่าง ๆ ไว้รับประทานเอง หรือทำให้มากขึ้นนำไปขายก็ยังได้ดีกว่าอยู่เปล่า ๆ ได้แจ้งวิธีการทำในท้ายบทแล้ว

ถ้าชาวไร่สนใจโปรดขอคำแนะนำตามสถานที่ซึ่งอยู่ในหัวข้อหน่วยงานคือหน่วยเงิน

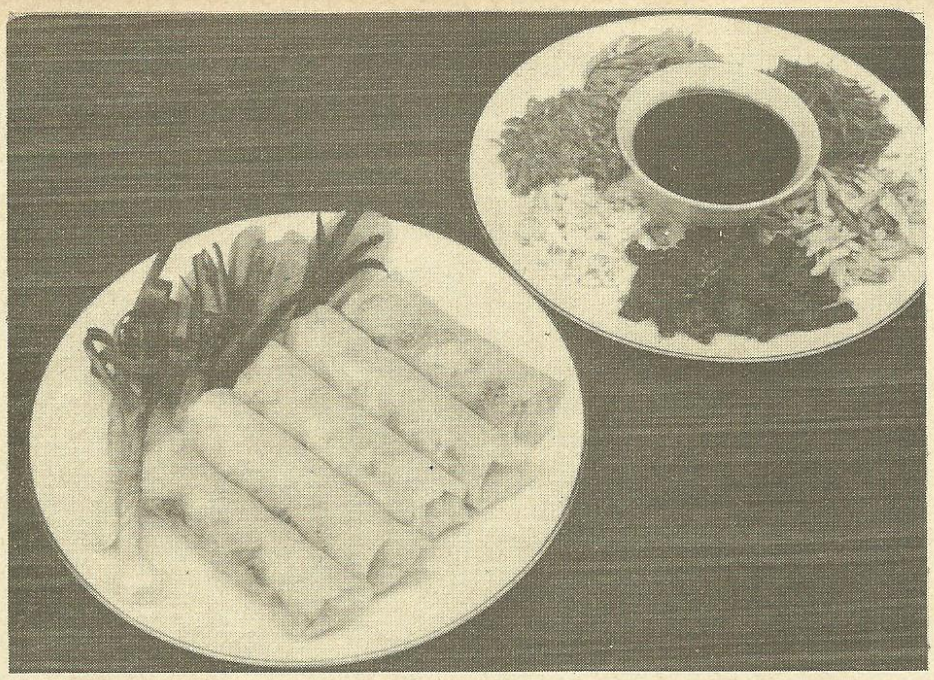

ซอสปรุงรสทำจากถั่วเหลืองมีรสชาดชวนรับประทาน

เปลี่ยนถั่วเหลืองให้เป็นเงินตรา

เราสามารถนำถั่วเหลืองไปใช้ในอุตสาหกรรมทำเงินให้เราได้หลายอย่าง เช่น ในการทำหมึกพิมพ์ การทำพลาสติก สบู่ ผ้าน้ำมัน อุตสาหกรรมยาปฏิชีวนะ แต่ที่ใช้มากก็คือนำไปทำอาหารสำหรับมนุษย์ และสัตว์ เช่น น้ำมันพืช กากใช้เป็นอาหารสัตว์ อาหารโปรตีนเช่นเนื้อเทียม อาหารเด็กอ่อน ขนมผิงเกษตร บะหมี่ อาหารอื่น ๆ เช่น ซีอิ๊ว ซอสปรุงรส เต้าเจี้ยว เต้าหู้ เต้าฮวย เป็นอาทิ

ถั่วเหลืองที่ไม่เป็นแค่น้ำมันพืช

เริ่มจากมีข่าวว่า รับประทานไขมันสัตว์ทำให้ไขมันอุดตันเส้นเลือด พาลให้หัวใจหยุดเต้นได้ น้ำมันหมูจึงหมดความหมาย คนหันมาใช้น้ำมันพืชเป็นการใหญ่ด้วยสาเหตุดังกล่าวประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งใช้น้ำมันพืชสะดวกสบายกว่าเปิดขวดปุ๊บ เทปั๊บ แล้วเก็บไว้ได้ ไม่ต้องหั่นไม่ต้องเจียวมันหมูให้เปลืองแรง เปลืองไฟ

การผลิตน้ำมันถั่วเหลืองมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้น สาเหตุประการหนึ่งคือถั่วเหลืองมีไม่พอผลิตต้องซื้อจากต่างประเทศ และเราต้องซื้อน้ำมันปาล์ม น้ำมันถั่วเหลือง และอื่น ๆ จากต่างประเทศ เพื่อผลิตน้ำมันพืชปีละมิใช่น้อย รัฐบาลก็ได้พยายามช่วยผู้ผลิตน้ำมันถั่วเหลืองภายในประเทศ โดยจำกัดปริมาณน้ำมันถั่วเหลืองที่สั่งเข้าจากเมืองนอกลง ปรากฏว่าโรงงงานผลิตน้ำมันพืชได้ผลผลิตหลัก คือกากถั่วเหลืองใช้เป็นอาหารสัตว์ ซึ่งถั่วเหลือง ๑๐๐ กก. ได้กากถั่วเหลืองถึง ๗๒ กก. ถ้าเราใช้กากถั่วเหลืองทำแป้งถั่วเหลืองไร้ไขมัน เพื่อทำเนื้อเทียมต่อไป โรงงานก็จะได้ผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น รายได้ก็จะดีขึ้น

เนื้อเทียมใกล้เคียงเนื้อแท้

เนื้อเทียมสูตรล่าสุด ผลิตโดยสถาบันอาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งกำลังขายดีอยู่ขณะนี้ ทำจากแป้งถั่วเหลืองไร้ไขมันดังกล่าว โดยสั่งจากต่างประเทศเพื่อทดลองผลิตและหยั่งตลาด ถ้าโรงงานสามารถสกัดน้ำมันจากถั่วเหลืองโดยใช้อุณหภูมิต่ำก็จะเหลือกากถั่วเหลืองที่ใช้ทำแป้งนี้ได้ กากที่เหลือมีโปรตีนสูงถึง ๕๐% และเป็นโปรตีนชนิดที่มีคุณค่าทางอาหารสูงเสียด้วย ถ้านำไปทำแป้งไร้ไขมัน เราก็จะได้เนื้อเทียมอันทรงคุณค่า เนื่องจากเรายังสกัดน้ำมันด้วยวิธีเก่า กากที่เหลือจึงเป็นอาหารของสัตว์น่าเสียดายจริง ๆ

ขณะนี้สถาบันอาหาร, แผนกพืชน้ำมัน กองเกษตรเคมี กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ร่วมกันในโครงการทำแป้งถั่วเหลืองไร้ไขมันเพื่อผลิตเนื้อเทียม ซึ่งเป็นโครงการ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๘) โดยได้ทดลองผลิตในห้องปฏิบัติการเสร็จสิ้นไปแล้ว ขณะนี้ได้ผลิตในขั้นโรงงานทดลอง แล้วจึงจะผลิตในขั้นอุตสาหกรรมต่อไป การผลิตเนื้อเทียมของสถาบันอาหารขณะนี้ให้ผลผลิตสูง มีการสูญเสียประมาณ ๑๐% เท่านั้น

มิใช่แต่เฉพาะผู้รับประทานเจ ที่รับประทานเนื้อเทียม มีแนวโน้มว่าประชาชนทั่วไปก็จะหันมานิยมเนื้อเทียมกันมากขึ้น ซึ่งทางสถาบันอาหารมีกำลังผลิตได้ปีละประมาณ ๑๕ ตันกว่า จึงไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน การที่คนหันมานิยมเนื้อเทียมก็เนื่องจากสาเหตุ ๒ ประการ ประการแรก เนื้อสัตว์ราคาแพงขึ้นทุกทีตามวิสัยของเนื้อแท้ เพื่อลดค่าครองชีพก็หันมาลองใช้เนื้อเทียมดู ครั้งแรกยังไม่คุ้นเคยนัก ได้ผสมกับเนื้อสัตว์ครึ่งต่อครึ่ง แล้วจึงเพิ่มปริมาณขึ้น ประกอบกับนักวิจัยได้พยายามผลิตทดลองให้มีกลิ่นรสเนื้อสัมผัสใกล้เคียงกับเนื้อสัตว์เข้าไปทุกที อีกทั้งนักโภชนาการก็ได้คิดหาตำรับอาหารเนื้อเทียมให้อร่อยถูกปาก จึงคาดว่าในไม่ช้าผู้บริโภคจะยอมรับประทานเนื้อเทียมได้ล้วน ๆ หรือรับประทานในปริมาณมากขึ้นกว่าเนื้อสัตว์

อีกประการหนึ่ง ที่คนหันมารับประทานเนื้อเทียมกันก็เพื่อสุขภาพ โดยเห็นว่าเนื้อสัตว์ก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น ความดันโลหิต โรคเก๊า ฯลฯ สหรัฐอเมริกาเมืองเศรษฐีเองยังใช้เนื้อเทียมทำแซนวิส ฮอทดอก ฯลฯ มีทั้งเนื้อเทียมล้วน และที่ผสมเนื้อสัตว์ ก็ด้วยสาเหตุดังกล่าว

อาหารแบบเก่าในขบวนการใหม่

ซีอิ๊วขาว ซีอิ๊วดำ เต้าเจี้ยว เต้าหู้ เต้าฮวย ฯลฯ เรารู้จักทำรับประทานกันมานานแล้ว และก็ยังติดในรสชาดทำกันรับประทานต่อไป เพียงแต่ว่าเราใช้วิธีการที่ทันสมัย ใช้เครื่องมือ เครื่องจักร สารเคมีเข้าช่วย เพื่อผลิต

ให้เร็วขึ้น มากขึ้น และสะดวกขึ้น ตามความต้องการของผู้บริโภค อาทิ เต้าหู้ ก็เข้าไปอยู่ในหลอดพลาสติก เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ใหม่ผสมเก่า

เพื่อหนีความจำเจ และเพื่อความอร่อยอย่างมีสุขภาพ มนุษย์เราก็ค้นหาอาหารใหม่จากถั่วเหลือง สหรัฐอเมริกา เจ้าวิทยาการสมัยใหม่ นอกจากจะทำเนื้อเทียมแข่งกับเนื้อแท้แล้ว ยังได้สกัดโปรตีนจากถั่วเหลืองไปผสมกับอาหารอื่น ๆ ให้มีคุณประโยชน์กับร่างกายมากขึ้น ได้ทำแป้งถั่วเหลืองชนิดอุดมไขมัน และไร้ไขมันเพื่อไปทำเค้ก คุ๊กกี้ โดนัท น้ำนม พาย พิซซ่า เป็นต้น เพื่อจะให้ถั่วเหลืองแทรกไปในอาหารเปรียบเสมือนยาดำทีเดียว

อาหารดีมีพลัง

โปรตีน ไวตามิน เกลือแร่ แคลอรี่ ซึ่งเป็นสารอาหารอันมีประโยชน์ต่อร่างกายล้วนมีอยู่ในถั่วเหลืองทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มิได้หมายความว่าจะชวนให้ท่านบริโภคถั่วเหลืองแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีอาหารอื่นที่อร่อยและมีประโยชน์อีกมากมายให้ท่านเลือก เพียงแต่ว่าถั่วเหลืองมีประโยชน์ ก็ขอให้ท่านรับประทานมากหน่อย รับประทานอย่างอื่นน้อยหน่อย เพราะถั่วเหลืองราคาถูก ทุ่นทรัพย์ดี ถั่วเหลืองมีธาตุฟอสฟอรัสบำรุงสมองและประสาท รับประทานอาหารถั่วเหลืองทำให้ปัญญาไว จะคิดหาเงินหาทองก็คล่องเพราะสมองดีแล้ว ร่างกายหรือก็สมบูรณ์สู้แดดสู้ฝนทนโดยไม่ต้องพึ่งยาม้า เสียเงินซื้อถั่วเหลืองนิดหน่อยมีแต่ท่านจะได้ประโยชน์

หน่วยงานคือหน่วยเงิน

มีหน่วยงานรัฐบาลหลายแห่งที่ทำงานด้านถั่วเหลือง ล้วนแต่เป็นเงินภาษีที่ท่านช่วยกันก่อตั้งขึ้นมาทำงานให้กับท่าน ท่านก็ควรใช้หน่วยงานนี้เป็นสู่ทางหารายได้ให้กับท่านและกับประเทศชาติ ท่านอาจไปติดต่อด้วยตนเอง หรือทางโทรศัพท์ หรือทางจดหมาย ขอคำแนะนำและเอกสารแนะนำการปลูกการใช้ประโยชน์ถั่วเหลืองได้ เช่น :-

กองขยายพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถนนพหลโยธิน บางเขน กรุงเทพ ๑๐๙๐๐ โทร. ๕๗๙๓๘๒๐, ๕๗๙๓๘๒๖, ๕๗๙๓๘๒๗ เป็นหน่วยงานที่ผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย

กองส่งเสริมพืชพันธุ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถนนพหลโยธิน กรุงเทพ ๑๐๙๐๐ โทร. ๕๗๙๓๘๑๖ ซึ่งจัดทำแปลงถั่วเหลืองพันธุ์ดีให้เป็นตัวอย่าง จะให้ความรู้เรื่องการเลือกเมล็ดพันธุ์ การปลูก การกำจัดวัชพืช การคลุกเชื้อจุลินทรีย์ การใส่ปุ๋ย การใส่ปูนขาว

กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถนนพหลโยธิน กรุงเทพ ๑๐๙๐๐ โทร. ๕๗๙๓๗๔๓, ๕๗๙๕๕๑๘ มีเอกสารแนะนำการปลูก หรือที่

เกษตรอำเภอของท่าน

สาขาวิจัยพืชน้ำมัน กองเกษตรเคมี กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถนนพหลโยธิน กรุงเทพ ๑๐๙๐๐ โทร. ๕๗๙๑๙๙๒ เป็นหน่วยงานทดลองผลิตน้ำมันจากพืช ให้ความรู้เรื่องวิธีการขบวนการผลิตน้ำมันพืชต่าง ๆ

สถาบันอาหาร ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตู้ ป.ณ. ๑๐๔๐๐ กรุงเทพ โทร. ๕๗๙๐๔๙๒, ๕๗๙๐๕๗๒ หน่วยงานทดลองผลิตแป้งถั่วเหลืองไร้ไขมันเนื้อเทียม มีตำรับและวิธีการใช้เนื้อเทียมประกอบอาหาร อาหารและขนมที่ทำจากถั่วเหลืองและกากถั่วเหลือง เช่น น้ำนมถั่วเหลือง เต้าหู้ขาว, เต้าฮวย, เต้าหู้ยี้, ซีอิ๊ว, เต้าเจี้ยว หลายสูตรหลายตำรับ ทั้งตำรับของสถาบันอาหารและที่ชนะการประกวดในงานวันถั่วเหลือง ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรและสมาคมถั่วเหลืองแห่งสหรัฐอเมริกาจัดงานขึ้น เช่น ผงถั่วปรุงพระราชทาน น้ำพริกเผาถั่วเหลือง ขนมหม้อแกงถั่วเหลือง ฯลฯ เหล่านี้ทางสถาบันอาหาร ม.ก.มีบริการแนะนำสูตรให้แก่ผู้สนใจได้เสมอ

ถั่วเหลืองให้ค่าเกินคุ้ม รออยู่ก็แต่ว่าใครจะตักตวงให้เป็นประโยชน์ ถ้าชาวไร่ปลูกถั่วเหลืองสลับกับพืชหลัก จะได้รายได้เพิ่มขึ้น ถั่วเหลืองยังบำรุงให้ดินดี ไม่ต้องเสียเงินค่าปุ๋ยมากเมื่อปลูกพืชต่อไป ถ้าโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอาหารดี ๆ มากขึ้นโดยรับซื้อถั่วเหลืองจากชาวไร่ชาวนา ไม่ต้องซื้อจากเมืองนอกเมืองนา ให้เสียเปรียบการค้ากับต่างประเทศแล้ว เชื่อแน่ว่าประเทศจะศิวิไลซ์ เพราะประชากรไทยมีคุณภาพ

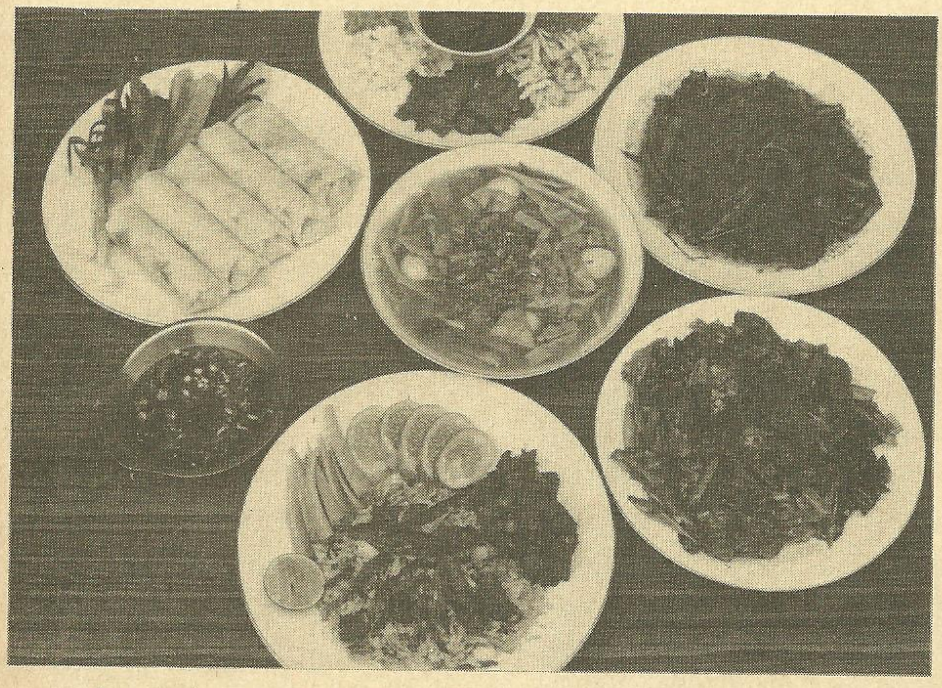

จัดรูป - ปฏิรูป - จัดสรร ที่ดิน

สถิตย์ เล็งไธสง

"กฎหมายน่ารู้ในวารสารไทยฉบับนี้ ผู้เขียนได้นำเรื่องหลากรสเกี่ยวกับกฎหมายที่ดินมาเล่าสู่กันฟัง มีทั้งกฎหมาย การปฏิรูปที่ดิน การจัดรูปที่ดินและจัดสรรที่ดิน รวมทั้งพระราชบัญญัติอาคารชุด หรือที่เราเรียกกันคุ้นหูคนกรุงว่าคอนโดมิเนียมผู้เขียนก็นำมากล่าวถึงด้วย เห็นจะไม่ต้องสงสัยหรอกว่า ที่ดินนั้นมีความสำคัญต่อพี่น้องเกษตรกรในชนบทเพียงไร แง่มุมของกฎหมายในเรื่องเหล่านี้ จึงมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน"

เมื่อกลางพรรษาที่แล้ว ผมได้มีโอกาสนำผ้าป่าไปทอดที่วัดบ้านเกิดของผม ซึ่งท่านผู้อ่านหลายท่านคงได้ทราบมาแล้วว่าเป็นชนบทห่างไกล ไร้แทบทุกสิ่งทุกอย่าง เว้นแต่น้ำใจของพี่น้องประชาชนซึ่งมีอยู่อย่างเปี่ยมล้นเหลือที่จะหยั่งวัด วันนั้นอากาศร้อนอบอ้าวมาก พวกเราต้องลงจากศาลาวัดมานั่งที่ลานวัด ตอนดึกจะได้ฟังหมอลำกลอนไปด้วย และคุยกันไปด้วย

ในกลุ่มของผมมีชาวบ้านข้างเคียงมาคุยด้วย คนสำคัญคนหนึ่งได้แก่ผู้ใหญ่พิมพา บ้านโนนสำราญ ตาคนนี้ชอบถามปัญหากฎหมายทุกครั้งที่พบกับผม ผมไต่ถามทุกข์สุขของพี่น้องประชาชนยังไม่ทันจะทั่วดี ก็ถูกผู้ใหญ่พิมพาถามปัญหากฎหมาย

"เออ อาจารย์ ผมได้ข่าวว่าทางการจะมาทำอะไรเกี่ยวกับที่ดินแถว ๆ ขอนแก่น ผมเองก็จำไม่ได้แน่ เพราะฟังเขาเล่ามา จัดปฏิรูป หรืออะไรนี่แหละ มันเป็นยังไงครับ ช่วยอธิบายให้พวกผมคนบ้านนอกคอกนาฟังหน่อย" มีเสียงสนับสนุนผู้ใหญ่หลายเสียง

"ผู้ใหญ่จำไม่ผิดนักหรอก แต่จำปนกัน จัดรูปที่ดินอย่างหนึ่ง ปฏิรูปที่ดินก็อีกอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกัน อย่าได้ปะปนกัน นะครับ" ผมยังไม่ทันได้อธิบายผู้ใหญ่ก็พูดสอดขึ้น

"ชื่อมันใกล้กันจังเลยนะอาจารย์ แล้วมันต่างกันตรงไหน"

"ต่างกันหลายอย่าง คือ การจัดรูปที่ดินนั้นเป็นการเอาที่ดินหลายเจ้าของซึ่งเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย แปลงคดแปลงงอ ไม่เหมาะสมกับการเกษตร มารวมเข้าด้วยกัน แล้วจัดรูปเสียใหม่ ให้มีรูปร่าง แนวเขต และขนาดที่เหมาะสมกับการเกษตร โดยทำร่องน้ำชลประทาน ทางขนส่งลำเลียงผลิตผลการเกษตรออกสู่ตลาด ปรับหน้าดิน โอ้ย มีตั้งหลายอย่างผู้ใหญ่ จัดแล้วแบ่งคืนให้เจ้าของที่ดินเดิม เจ้าของจะได้รับที่ดินแปลงใหม่ โฉนดใหม่ น.ส. ๓ ใหม่ ส่วนใหญ่ก็ตรงกับที่ตั้งของที่ดินแปลงเดิมนั่นแหละ ขนาดก็เท่าเดิม บางกรณีอาจจะขาดไปนิด ๆ หน่อย เพราะอาจถูกแบ่งไปทำถนนบ้าง ทำรางน้ำชลประทานบ้าง แต่บางกรณีอาจได้มากกว่าเดิม เพราะทางการอาจนำเอาที่หลวงมาจัดรูปแบ่งเพิ่มให้ด้วย"

"แล้วปฏิรูปล่ะครับ คืออะไร"

"ปฏิรูปนั้นเป็นการหาที่ดินมาจัดรูปแล้วแบ่งให้ราษฎรผู้ยากไร้ไม่มีที่ทำกินเข้าถือครองทำกิน"

"แล้วทางการจะได้ที่ดินมาจากไหนน้อง เพราะมันไม่ใช่เรื่องที่จะไปยกเอามาได้เหมือนสุนัขสุกร" ตาสมสอดขึ้น มีเสียงหัวเราะและล้อเลียนว่าสุกรผู้ใหญ่ลี

"ที่ดินปฏิรูปนั้น ของหลวงเองก็มี เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่าเป็นต้น ที่ที่เอกชนยกให้ก็มี และที่ที่ทางการเวนคืนเอามาจากเอกชนผู้มีที่ดินมากและมิได้ทำประโยชน์ด้วยตนเอง บางเจ้ามีเป็นพัน ๆ ไร่นะ ไปดูเถอะแถว ๆ ภาคกลางโน่น" ทันใดนั้นก็มีเสียงแหลม ๆ ดังมาจากข้างหลังว่า

"เอ๊ะ รัฐบาลจะไปเอาที่ดินของเอกชนมาได้ยังไง เขาจะยอมรึ้อ"

"กฎหมายให้ซื้อเอาครับ ไม่ได้เอาเปล่า ๆ" ผมตอบพลางหันไปทางเสียงที่ถาม

"ถ้าเผื่อเขาไม่ขายล่ะ จะไปบังคับเขาได้ยังไง" เสียงเดิมสอดขึ้นอีก

"ถ้าเขาไม่ขายต้องใช้วิธีบังคับ คือออกกฎหมายเวนคืน" ผมตอบพร้อมกับยิ้มให้คนถาม

"ไม่ใช่ครับ รัฐไม่มีสิทธิ์ที่จะไปยึดเอาที่ดินของราษฎรมาเปล่า ๆ การเวนคืนนั้นรัฐบาลจะต้องใช้ค่าทดแทนให้แก่เจ้าของที่ดินตามความเป็นธรรม เท่ากับบังคับซื้อนั่นแหละ

"แล้วกระทรวงไหนเป็นผู้ทำครับ" ผู้ใหญ่ซัก

"เป็นหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ครับ เขามีกรรมการ และสำนักงานรับผิดชอบในงานด้านนี้ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค" ผมยังพูดไม่ทันจบ ทิดสมก็พูดสวนขึ้น

"จริงหรือน้อง พี่ไปเยี่ยมลูกเขยของพี่ที่นิคมคำสร้อย พี่ได้คุยกับเจ้าหน้าที่ที่นั่น เห็นเขาบอกว่าเขาเป็นข้าราชการกรมประชาสงเคราะห์นะ กรมนี้มันสังกัดกระทรวงมหาดไทยไม่ใช่หรือ น้องจำมาผิดหรือเปล่า"

"พวกนิคมนั้นต่างหากนะพี่ทิด กรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้จัดที่ดินให้คนยากจนเข้าอยู่อาศัยทำกินในรูปนิคม อันนั้นเป็นกระทรวงมหาดไทยจริง อาศัยกฎหมายต่างฉบับกัน"

เสียงตาสมร้องว่าอ๋อ แล้วผู้ใหญ่พูดสอดขึ้น

"กฎหมายอะไรบ้างครับ"

"การสร้างนิคมของกรมประชาสงเคราะห์นั้นอาศัยพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ ซึ่งมีมานานแล้ว ฉบับเร็ว ๆ นี้ออกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ส่วนการจัดรูปที่ดินนั้นอาศัยกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่าพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นของใหม่สำหรับประเทศเรา กฎหมายอันนี้ออกมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ สำหรับการปฏิรูปที่ดิน อาศัยพระราชบัญญัติเฉพาะเรียกว่า พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งออกมาไล่ ๆ กันกับพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินฯ" ขณะนั้นตาบุดดีถามผมขึ้นว่า

"แล้วพวกจัดสรรที่ดินขายนั่นเขามีกฎหมายหรือเปล่าน้อง เห็นโกงกันดีจัง ลูกของพี่ที่กรุงเทพฯ ส่งเงินค่างวดหมดแล้วไม่ได้ที่ดินแม้สักกระแบะมือ ไม่เห็นทางการทำอะไรเขา ไปฟ้องศาลแพ่งเขาก็ไม่มีอะไรให้"

"การจัดสรรที่ดินนั้น เราเพิ่งจะมีกฎหมายควบคุมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มานี้เอง เพราะรัฐบาลเห็นว่าราษฎรถูกผู้จัดสรรโกงมาก แต่เนื่องจากขณะนั้นอยู่ระหว่างปฏิวัติ เราไม่มีรัฐสภา กฎหมายที่ออกมาจึงเป็นประกาศของคณะปฏิวัติ คือประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๘๖/๒๕๑๕ ลงพิมพ์ในราชกิจจาฯ เมื่อ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ ตั้งแต่ใช้กฎหมายนี้เป็นต้นมา ผู้จัดสรรที่ดินจะต้องได้รับอนุญาตจากทางการก่อน จึงจะจัดสรรได้ มิฉะนั้นเป็นความผิด"

"ยื่นคำขอแล้วทางการอนุญาตทันทีหรือครับ" ผู้ใหญ่ซักถาม

"ถ้าถูกต้องตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ทางการก็จะอนุญาต แต่ถ้าไม่ถูกก็ไม่อนุญาต"

พี่น้องเกษตรกรในชนบทต้องพึ่งพาผืนแผ่นดินเป็นที่ทำกิน

"ถูกต้องยังไงครับ"

"ถูกต้องตามเงื่อนไขที่ว่านั้นก็เช่น ที่จัดสรรต้องเป็นที่มีโฉนดที่ดิน ที่ดิน น.ส. ๓ หรือ ส.ค.๑ ไม่ได้ มีแบบแปลนแผนผังแสดงที่ดินที่จะจัดซอยออกเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย มีขนาดตามที่ทางการกำหนด มีความกว้างของถนนเพียงพอ มีที่ระบายน้ำเสีย และที่สำคัญก็คือ ต้องมีธนาคารหรือสถาบันการเงินค้ำประกัน เผื่อว่าผู้จัดสรรบิดเบี้ยว เช่น ไม่ยอมทำถนนให้ดีตามแบบแปลน หรือถนนพังแล้วไม่ซ่อมแซม เหล่านี้ผู้ซื้อเขาจะได้ไม่ไร้ที่พึ่ง คือเขาสามารถไปบังคับให้ธนาคารหรือสถาบันการเงินผู้ค้ำประกันจัดการทำให้"

"ลูกของพี่เขาซื้อแบบเช่าซื้อ เวลานี้เขาทำกันอย่างนั้นหรือเปล่า มันโกงกันได้ง่ายนะแบบเช่าซื้อนี่ เพราะระหว่างที่ส่งเงินค่างวดยังไม่หมดนั้น ผู้เช่าซื้อยังไม่ได้ที่ดิน ผู้จัดสรรอาจขายที่ดินแปลงนั้นให้คนอื่นต่อไปได้" ตาบุดดีถามแกมรำพึง

"อันนี้สำคัญครับพี่ เวลานี้กฎหมายห้ามมิให้ขายแบบเช่าซื้อ เขาให้ขายขาด โอนกรรมสิทธิ์ให้ผู้ซื้อไปเลย แล้วให้ผู้ซื้อผ่อนส่งโดยให้ผู้จัดสรรมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนคนอื่น"

ทันใดนั้นตาลดสอดขึ้นว่า "ไม่จริง ๆ"

"ทำไมล่ะตาลด" ผมซัก

"โอย พี่เห็นมากับตา เขายังขายแบบเช่าซื้อกันอยู่ แล้วโกงกันอยู่อย่างเดิม"

"นั่นคงเป็นพวกที่แบบจัดสรรโดยไม่รับอนุญาต มีความผิดทางอาญานะ คนซื้อต้องดูให้ดี ซื้อเฉพาะที่เขารับอนุญาตแล้วจะไม่ถูกโกง" ผมมองไปเห็นตาลดยิ้มกว้างจนเห็นฟันเหลืองเต็มปาก

"แล้วพวกจัดสรรที่ทำอยู่ก่อนกฎหมายฉบับนี้ไปห้ามเขาได้หรือครับ เพราะเขาทำไปแล้ว" ผู้ใหญ่พูดขัดขึ้น

"โดยหลักแล้ว กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังไปลิดรอนสิทธิของบุคคล กฎหมายฉบับนี้ก็ทำนองเดียวกัน คือ ผู้ที่จัดสรรอยู่ก่อนกฎหมายนี้ไม่ต้องขออนุญาต แต่ต้องยื่นรายการแสดงหลักฐานการจัดสรรที่ดินของตนที่ทำอยู่ต่อทางการ แล้วมีสิทธิดำเนินการจำหน่ายต่อไปได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตและให้เช่าซื้อไปตามเดิมได้ แต่มีอยู่อย่างหนึ่งที่กฎหมายบังคับ คือผู้จัดสรรอยู่ก่อนกฎหมายนี้จะต้องคอยซ่อมแซมถนนหนทางบำรุงไฟฟ้า ประปาที่ทำไว้ ดูแลท่อระบายน้ำให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ตลอดจนบำรุงรักษาสิ่งสาธารณูปโภคอื่น ๆ ต่อไปจนกว่าเขาจะได้ยกสิ่งเหล่านั้นให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือโอนให้แก่เทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด นั่นแหละ เขาจึงจะพ้นหน้าที่บำรุงรักษา"

"ถ้าเขาไม่ทำล่ะ จะบังคับเขาโดยวิธีใด ธนาคารผู้ค้ำประกันก็ไม่มี ส่วนใหญ่ก็เห็นถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ" ผู้ใหญ่ถาม ขณะที่คนอื่นนั่งฟังเงียบกริบ นอกจากเสียงของหมอลำกับเสียงแคนเล่นแต ๆ จากลำโพงบนต้นจันทน์ และบนศาลาห่างจากพวกเรา

"ผู้ซื้อต้องฟ้องคดี ขอให้ศาลสั่งบังคับให้ผู้จัดสรรซ่อม ถ้าเขาไม่ซ่อมก็ให้ผู้ซื้อจัดการซ่อมเอง โดยผู้จัดสรรเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ถ้าเขาไม่จ่าย ผู้ซื้อก็ขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ผู้จัดสรรออกขายทอดตลาดเอาเงินที่ได้มาชำระค่าซ่อม"

"เออ ถนนในที่จัดสรร ใครมีสิทธิใช้บ้าง ที่พี่ถามอย่างนี้ก็เพราะว่า พี่เห็นผู้จัดสรรบางราย โดยเฉพาะพวกสร้างตึกแถวขายนั้น ชอบปิดถนนเก็บเงินค่ารถยนต์ที่ผ่านเข้าออก พี่เห็นว่าผู้ซื้อน่าจะมีสิทธินำรถผ่าน

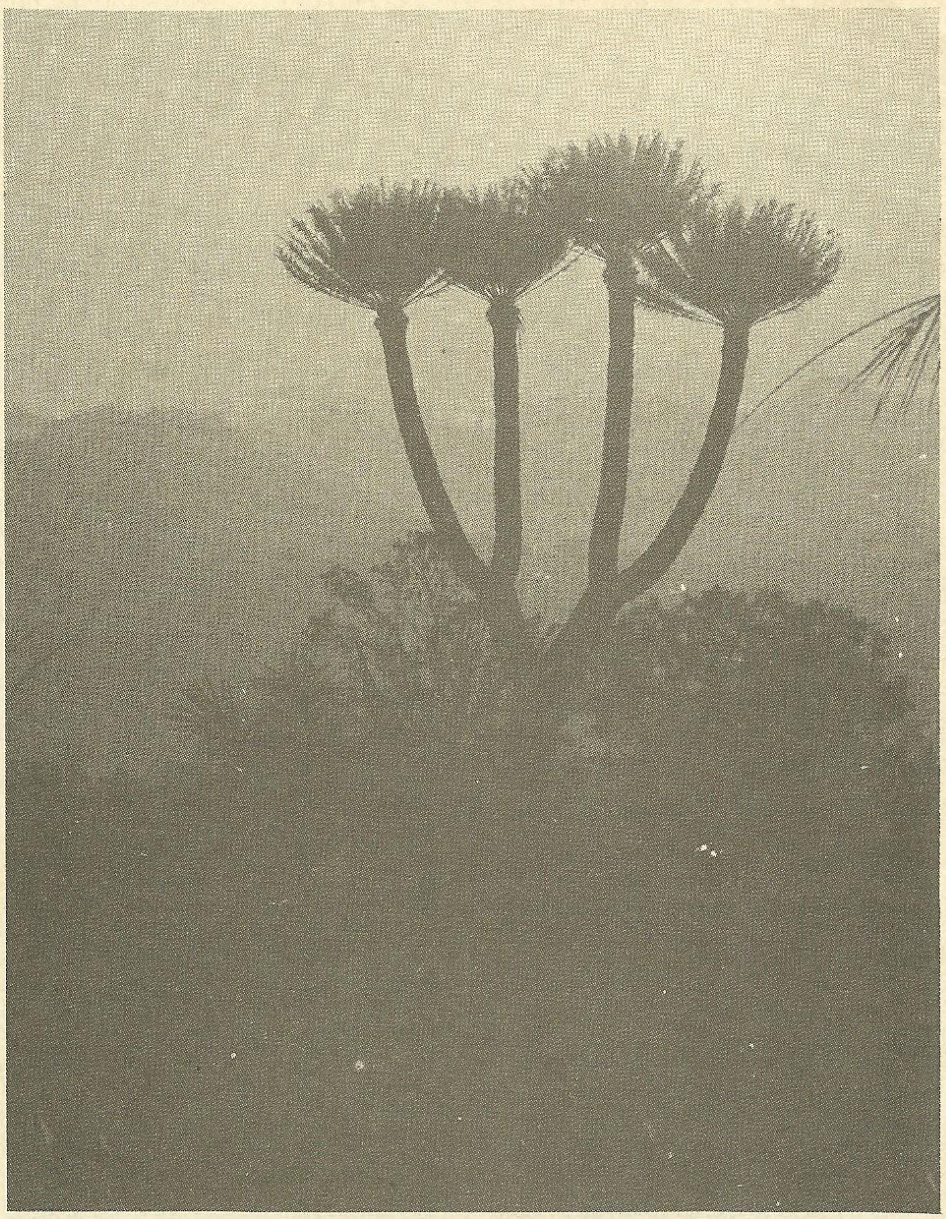

โขดเขาและแนวป่าซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่านับวันจะเหลือน้อยลงทุกที ๆ เนื่องจากถูกบุกรุกและแผ้วถางเป็นที่ทำกิน

มีสิทธิในถนนในอันที่จะใช้สอยทุกคน ไม่งั้นจะให้เขาเข้าออกยังไง" ตาบุดดีถามมาจากข้างหลัง

"พี่พูดถูกแล้ว ถนนหนทางในที่จัดสรรนั้นกฎหมายให้ตกอยู่ภายใต้ภาระจำยอม ซึ่งผู้จัดสรรจะต้องยอมให้ผู้ซื้อ ผู้รับโอน ตลอดจนบริเวณของเขาในที่จัดสรรนั้นใช้โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน ไม่ใช่เฉพาะถนนนะ สาธารณูปโภคอื่น ๆ เช่น สวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่น เหล่านี้ ทุกคนในนั้นมีสิทธิใช้เสมอเหมือนกันหมด"

ขณะนั้นทิดเคนซึ่งนั่งฟังอยู่ด้วยได้ถามขึ้นว่า

"ลูกเขยของผมเขาเป็นคนจีน เขาซื้อบ้านจัดสรรแบบไหนก็ไม่รู้ เห็นหลาน ๆ เขาเล่าให้ผมฟังว่าเขาอยู่บ้านลอยฟ้า ผมก็ยังไม่ได้ไปเห็น เขาเรียกว่า อาลูมิเนียมหรืออะไรนี่แหละ"

ทันใดนั้นผู้ฟังก็พากันหัวเราะ ผู้ใหญ่หัวเราะจนตัวงอ แล้วพูดขึ้นว่า

"อะไรตาเคน อาลูมิเนียมมันเป็นโลหะทำขันตักน้ำกิน คนจะเข้าไปอยู่ได้ยังไง"

ผมเองก็อดขำไม่ได้ เมื่อกลั้นหัวเราะไว้ได้แล้ว จึงอธิบายว่า

"ผมคิดว่าลูกเขยของพี่เขาซื้อบ้านชุดเป็นตึกสูง แบ่งเป็นหลายห้องชุด มีสิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกัน คนเขาแบ่งกันซื้ออยู่อาศัย ครอบครัวละชุดสองชุด เรียกตามภาษาฝรั่งว่า **คอนโดมิเนียม** ถ้าให้ผมแปลเป็นภาษาไทยก็จะแปลว่าถือสิทธิ์ร่วมกัน เพราะบ้านชุดนี้มีหลายห้องหลายเจ้าของ ตั้งอยู่บนที่ดินแปลงเดียวกัน เขามีสิทธิ์ร่วมกัน มีฝาผนังห้อง ถนน ทางขึ้นลง และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ร่วมกัน"

"เขามีกฎหมายควบคุมหรือเปล่าครับ" ผู้ใหญ่เอ่ยขึ้น

"มีครับ ออกมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ นี้เอง เรียกว่าพระราชบัญญัติอาคารชุด กฎหมายให้มีผู้จัดการอาคารทั้งหลาย เหมือนผู้จัดการโรงแรม แต่ผู้จัดการที่ว่านั้นเป็นนิติบุคคลที่ทำเช่นนั้นก็เพื่อผู้อยู่จะได้ไม่เกี่ยงกันกวาดเกี่ยงกันถู ให้เจ้าของอาคารทั้งหลังช่วยกันเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการดีกว่า เพราะฉะนั้น เจ้าของอาคารชุดทั้งหลายนี้จึงมักจะเป็นผู้มีเงิน เป็นคนชั้นกลาง ไม่ใช่ยากจนเหมือนพี่น้องชาวนิคม นอกจากเขาจะมีเงินซื้อแล้ว เขายังมีเงินเสียค่าบำรุงรักษาเครื่องอำนวยความสะดวกด้วย"

"ช่วยเล่าเรื่องจัดรูปและปฏิรูปที่ดินให้พวกผมฟังดีกว่านะครับ บ้านจัดสรรนั้นคนบ้านนอกอย่างพวกเราคงไม่มีโอกาสได้อยู่กับเขาหรอก ผู้ใหญ่ขอร้องผม

"ถามมาก็แล้วกันผู้ใหญ่ ผมก็ไม่รู้จะเล่าอะไรดี"

"เริ่มต้นเขาทำยังไงครับ เผื่อเขามาทำแถว ๆ บ้านเรา พวกผมจะได้เตรียมตัวบ้าง"

"เขาไม่จู่ ๆ ทำหรอกผู้ใหญ่ ไม่ว่าการจัดรูปหรือปฏิรูป เอาจัดรูปก่อนก็แล้วกัน **การจัดรูปที่ดิน** นั้น เริ่มแรกเจ้าหน้าที่เขาจะมาสอบถามความเห็นของพี่น้องประชาชนผู้เป็นเจ้าของที่ดินดูว่าจะยินยอมให้จัดรูปที่ดินหรือไม่ บางคนอาจจะยอม แต่บางคนอาจจะดื้อ เมื่อสอบถามทั่วแล้วได้ความว่าเจ้าของที่ดินกว่าครึ่งยอมให้จัด เขาจึงจะเสนอเรื่องให้รัฐมนตรีการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศเขตจัดรูปที่ดิน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา"

"ประกาศแล้วมีผลต่อพวกผมยังไงครับ"

"มีซิ เจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปสำรวจในที่ดินของเรา เพื่อทำการต่าง ๆ ตามที่จำเป็น เช่น ปักหมุด ทำเครื่องหมายอะไรต่าง ๆ ที่สำคัญก็คือ ภายใน ๕ ปี นับแต่ได้มีประกาศเช่นวันนั้น เจ้าของที่ดินจะจำหน่ายหรือก่อภาระติดพันให้กับที่ดินของตนไม่ได้ ขายก็ไม่ออก จำนองก็ไม่ได้ ทำไปก็เป็นโมฆะ ไม่มีผล ถ้าทำไปมันลำบากเจ้าหน้าที่เขา เพราะเขาจัดแล้วเขาก็จะต้องเอามาคืนให้เจ้าของ ตามจำนวนเนื้อที่เดิมราคาเดิม ปราศจากภาระผูกพัน แม้บางรายอาจจะไม่ได้ตรงที่เดิมของตนนัก"

"เออ แล้วคนที่เขาไม่ยอมให้จัดจะทำอย่างไรกับเขาล่ะ"

"เอาขั้นตอนต่อจากประกาศก่อนเถอะนะ คือเมื่อประกาศเขตจัดรูปที่ดินแล้ว สำรวจแล้ว ทางการโครงการจัดรูปที่ดินจะออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอีกชั้นหนึ่ง แสดงรายละเอียด เช่น ที่ดินแปลงต่าง ๆ ชื่อเจ้าของที่ดิน ตลอดจนแผนที่แสดงโครงการจัดรูปที่ดิน เป็นต้น แล้วเจ้าหน้าที่จะนำสำเนาพระราชกฤษฎีที่ว่านี้ไปปิดไว้ตามที่ต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ

เกษตรกรกำลังเก็บเกี่ยวฝ้ายในบริเวณภาคเหนือ

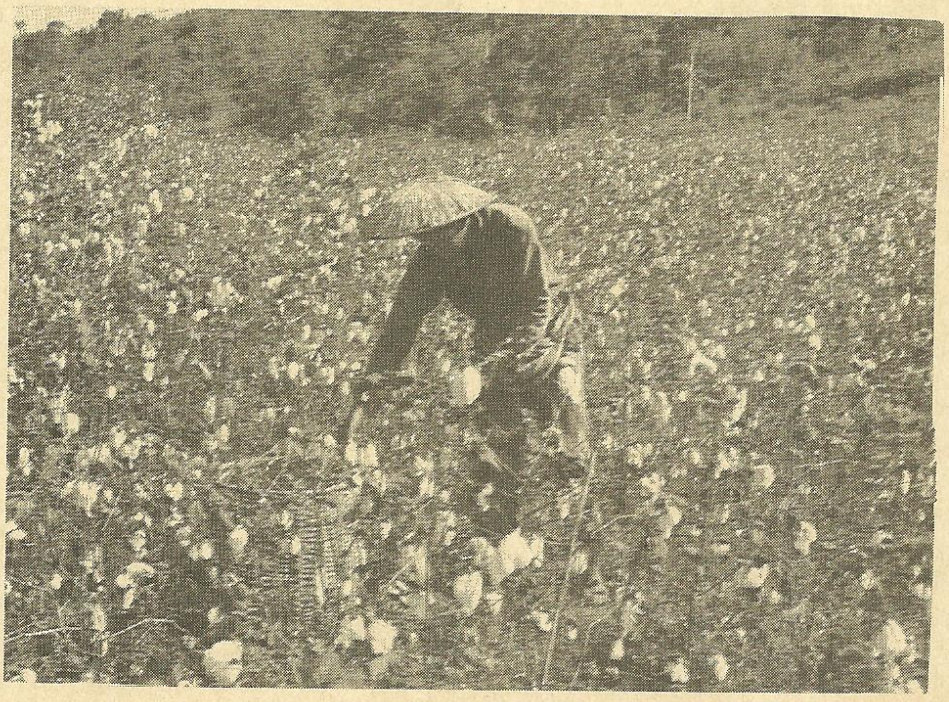

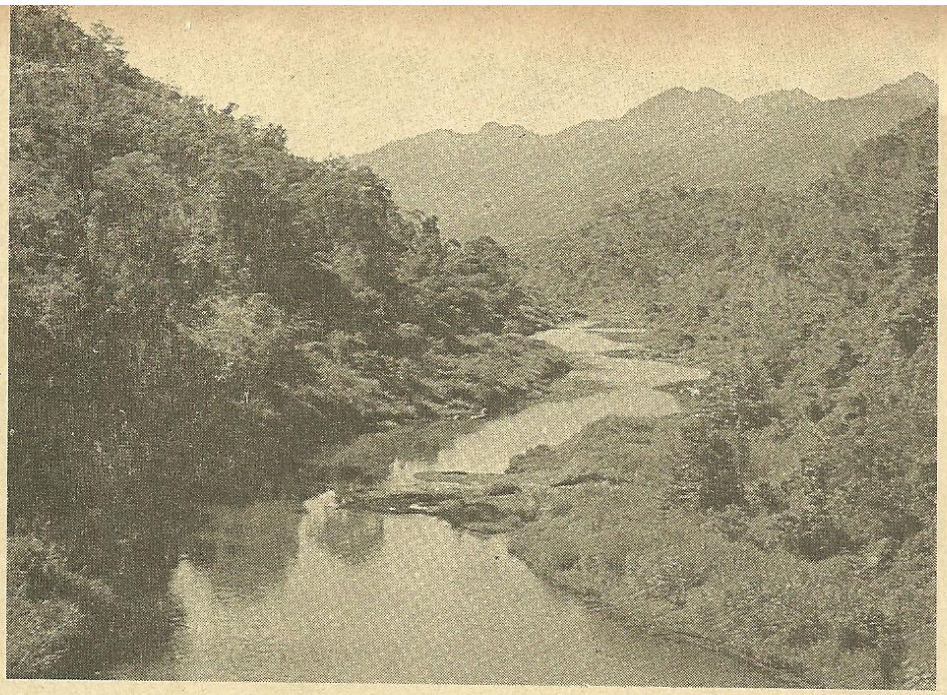

ที่ดินสองฝั่งแม่น้ำเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์และมีคุณค่าต่อเกษตรกรที่จะได้ใช้อาศัยเป็นแหล่งทำกินไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

สำหรับเจ้าของที่ดินที่ไม่ยอมให้จัดที่พื่ถามนั้น ทางการจะจัดซื้อที่ดินนั้นถ้าไม่ยอมขายเขาก็จะเวนคืนเอาที่ดินมาเป็นของหลวงเสียก่อน ไม่เช่นนั้นก็จัดไม่ได้ เป็นของกระทรวงเกษตรฯ นะ ไม่ใช่เป็นที่ราชพัศดุของกระทรวงการคลังดังที่หลวงทั่ว ๆ ไป"

"ทางการอาจจะเวนคืนเอาที่ดินที่เจ้าของไม่ได้ทำประโยชน์เองมาจัดรูปขายให้แก่ราษฎรคล้ายกับปฏิรูปที่ดินด้วยก็ได้

ขั้นต่อมาก็คือ จัดให้มีการไถ่ถอนจำนองหรือขายฝากกัน ถ้าหากมี"

"ทำไมต้องล่ะ แล้วราษฎรจะเอาเงินมาจากไหน ถ้ามีเงินเขาก็คงไม่ไปจำนองที่ดิน" ทิดสมถาม

"ก็เพื่อให้ที่ดินปลอดจากภาระใด ๆ ก่อนจัดรูป เพราะเมื่อจัดแล้วที่แปลงเดิมมันหายไป ถ้าเจ้าของที่ดินผู้จำนองไม่สามารถไถ่ถอนเองได้ หลวงอาจเข้าไปไถ่ถอนแทน"

"ก็ทิ้งไว้อย่างนั้นก่อน จัดเสร็จค่อยเอาที่แปลงใหม่มาจดทะเบียนแทนแปลงเดิมไม่ได้หรือ" ผู้ใหญ่ถาม

"ได้ครับ แต่ต้องพูดกันให้เข้าใจ ตกลงกันไว้อย่างนั้นก่อนได้ เป็นทางแก้ทางหนึ่ง การจดทะเบียนไถ่ถอนจำนองรายเก่า และจดทะเบียนจำนองรายใหม่นั้น ทางการยกเว้นค่าธรรมเนียมให้ด้วย"

"ผมลืมบอกไปว่า การประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดโครงการจัดรูปที่ดินนั้นอาจจะครอบคลุมอาณาบริเวณที่หลวงด้วย อันนี้จะมีผลให้ถอนสภาพที่หลวงซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปในตัว กลายเป็นที่ดินที่จะพึงเอาไปผสมผเสจัดรูปแบ่งสรรปันส่วนให้แก่ราษฎรได้"

"เวลาแบ่งที่คืนให้เจ้าของนั้นเขาถืออะไรเป็นเกณฑ์ ครับ" ผู้ใหญ่ถาม

"เขาถือราคาที่ดินเป็นเกณฑ์"

"ถ้าที่ดินเดิมถูกทำเป็นคลองส่งน้ำไปหมดแล้วจะคืนยังไง"

"ต้องเฉลี่ยมูลค่าที่สูญเสียนี้ไปยังที่ดินทุกแปลง แปลงที่ไม่ถูกตัดทำคลองก็ต้องรับภาระไปด้วย หมายความว่าเอามูลค่าที่ถูกตัดไปเฉลี่ยหักจากที่ดินทุกแปลงตามส่วน แปลงไหนราคามาก ก็หักมาก แต่ไม่เกิน ๗% นะ เกินนั้นหลวงออกให้ หักออกแล้วเหลือเท่าใดเป็นมูลค่าสุทธิที่จะนำมาถือเป็นเกณฑ์ในการกำหนดเนื้อที่ดินคืนเจ้าของ"

"เจ้าของได้คืนตรงที่เดิมหรือเปล่า"

"เขาพยายามให้ได้ตรงที่เดิมครับ และเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนกันด้วย"

"แล้วใครจะออกค่าใช้จ่ายในการทำเหมือง-ฝาย คันคลองส่งน้ำ และถนนหนทางล่ะครับ"

"ตามหลักเจ้าของที่ดินออก โดยหลวงออกไปก่อน แล้วค่อย ๆ ผ่อนคืนหลวงในภายหลัง ส่วนที่หลวงออกให้แท้ ๆ ก็มีเหมือนกัน กฎหมายกำหนดไว้ว่าหลวงจะต้องออกไม่น้อยกว่า ๑๐% ออกหมดก็ไม่มีอะไรห้าม"

"ที่ดินที่รับมาจากการจัดรูปที่ว่านั้นมีข้อห้ามโอนไหมครับ"

"ภายใน ๕ ปีโอนยากครับ ต้องขออนุญาตจากทางการก่อน แต่ถ้าโอนให้สหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่มเกษตรกร หรือโอนให้กระทรวงเกษตรฯ อย่างนี้ทำได้ไม่ห้าม และเจ้าของที่ดินจะเอาที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นอันไม่ใช่เกษตรกรรมก็ไม่ได้"

"อีกหน่อยที่ดินในประเทศไทยคงจะสวยงามเป็นระเบียบนะครับ มีคลองส่งน้ำเหมืองฝายเต็มไปหมด แล้วการปฏิรูปล่ะครับคือยังไง ขอโทษนะครับ คำถามผมอาจจะเป็นสักหน่อย" ผู้ใหญ่ถาม

"การปฏิรูปที่ดินนั้นคล้ายกับจัดที่ดิน แต่ต่างกันตรงที่ว่า ทางการเอาที่ดินคนอื่นมาจัดรูปแบ่งสรรปันส่วนให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง"

"เอามาจากไหนครับ" ผู้ใหญ่ถาม ดูท่าทางงง ๆ

"เอาที่หลวงเองก็มี ที่ราษฎรก็มี ซึ่งจะนำมาจัดให้ราษฎรนั้นจะต้องเป็นที่ของหลวงเสียก่อน"

"ที่ดินราษฎรที่ว่าเอามานั้น เป็นพวกไหนครับ"

"พวกที่มีที่ดินมาก ๆ และไม่ได้ทำประโยชน์ด้วยตนเอง อย่างพวกราชาที่ดินเป็นอาทิ"

"ทำไมจึงเรียกว่าปฏิรูปที่ดินล่ะครับ ทำไมไม่เรียกว่าการจัดแบ่งที่ดิน ง่ายดี"

"ที่เรียกอย่างนั้นก็เพราะเขามิได้จัดแบ่งที่ดินเพียงอย่างเดียว เขาทำอะไรอีกหลาย ๆ อย่าง เช่นปรับปรุงดิน จัดระเบียบการถือครอง และจัดสถาบันการผลิตทางเกษตรให้ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือเกษตรกร

ในการพัฒนาอาชีพด้วย งานปฏิรูปที่ดินจึงเป็นงานใหญ่ ใช้เงินมหาศาล ทางการจึงจัดตั้งกองทุนปฏิรูปที่ดินขึ้นในกระทรวงการคลัง เพื่อจะได้ใช้จ่ายสะดวก ไม่เหมือนเงินงบประมาณ"

"เงินนั้นได้มาจากไหนครับ"

"จากงบประมาณแผ่นดินบ้าง รัฐบาลหามาจากแหล่งอื่นก็มี จากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรบ้าง ดอกผลในการดำเนินงานของสำนักงานปฏิรูปที่ดินบ้าง ผสมกัน"

"เออ เห็นเขาว่า ที่ดินในเขตปฏิรูปจำนองก็ไม่ได้ ขายก็ไม่ออก จริงไหมครับอาจารย์"

"จริงครับ เหมือนกับการจัดรูปที่ดินที่ผมพูดมาแล้ว วิธีการปฏิบัติงานก็คล้ายกัน เช่น ประกาศเขตไหนเป็นเขตปฏิรูป ที่สาธารณะก็จะกลายสภาพเป็นที่ดินของกระทรวงเกษตรฯ ไปโดยผลของกฎหมาย และเจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปในที่ดินของเอกชนเพื่อสำรวจที่ดิน เช่นเดียวกับที่กล่าวมาในเรื่องจัดรูปที่ดิน"

"ที่ดินเวนคืนเพื่อปฏิรูปนั้น ของชาวเกษตรกรที่ทำกินเองมีบ้างไหมครับ" ผู้ใหญ่ถาม

"กฎหมายให้ครอบครัวหนึ่ง ๆ มีที่ดินเพื่อการเกษตรได้ไม่เกิน ๕๐ ไร่ เว้นแต่ที่ดินสำหรับเลี้ยงสัตว์ใหญ่เช่นวัวควาย มีได้ถึง ๑๐๐ ไร่ ถ้าจะมีเกินนั้นต้องขออนุญาตทางการ แต่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ไร่ นี่เป็นสิทธิ ส่วนที่เกินไปจากที่มีสิทธินั้นหลวงเอา"

"แค่จะทำกินยังไม่ค่อยจะมี อาจารย์เอ๊ย จะเอาอะไรมาเป็นร้อยเป็นพันไร่" ผู้ใหญ่รำพึงด้วยเสียงห้าว พร้อมกันนั้นก็มีเสียงเออออกันทั่วว่าง ขณะนั้นผมรู้สึกว่ามีของเย็น ๆ มาสัมผัสที่แขนซ้ายของผม ผมหันหน้าไปดูเป็นทิดหลี กำลังยื่นแก้วให้ผม และพูดว่า

"เชิญรับน้ำข้าวหมากที่เจ้านายสั่งขอรับ"

พวกเราพากันดื่มน้ำข้าวหมากและคุยกันเรื่องอื่นอยู่พักใหญ่ จึงหวลมาคุยเรื่องกฎหมาย

ชีวิตชนบทไทยผูกพันอยู่กับของสองสิ่งคือ น้ำและที่ดิน เป็นสิ่งหล่อหลอมชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยที่สงบ ร่มรื่นและผาสุก

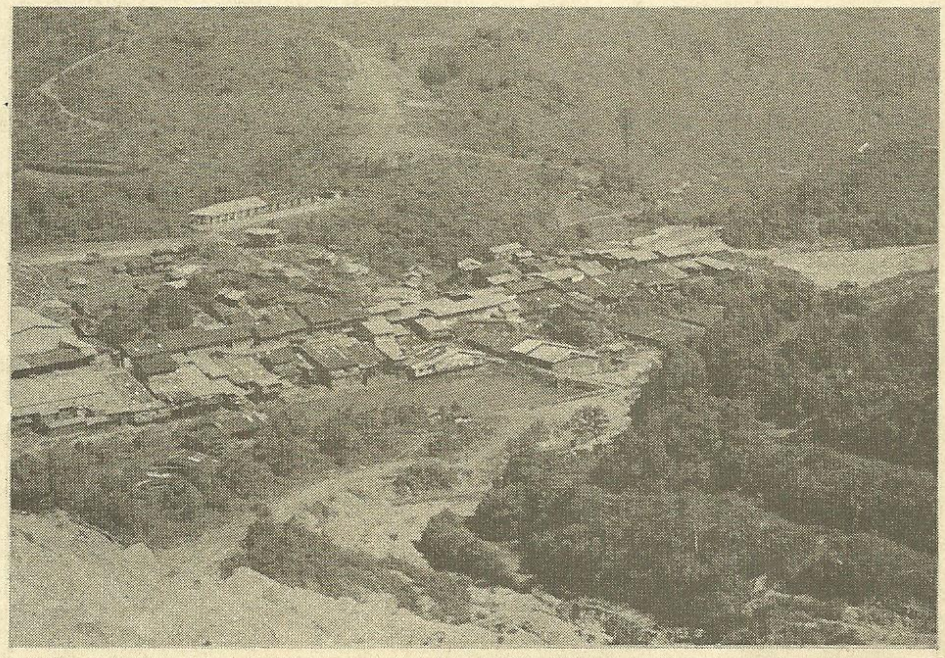

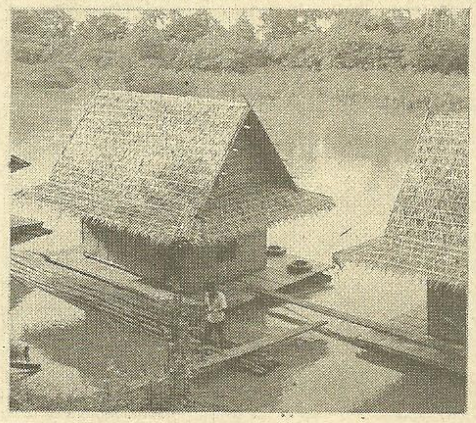

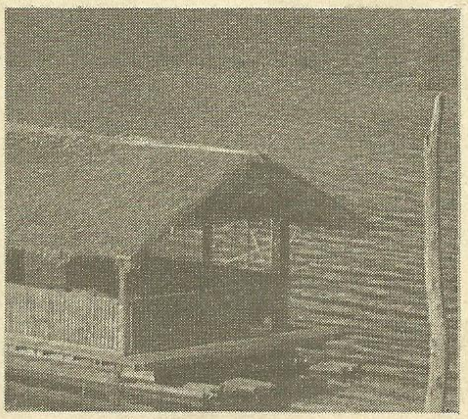

"แล้วที่ดินของคนค้าคนขายที่ไม่ทำการเกษตรนั้น หลวงเอาหมดหรือยังไงครับ" ผู้ใหญ่เริ่มเรื่อง

"พวกที่ไม่ทำการเกษตรเองนี้ กฎหมายให้เขามีได้ไม่เกิน ๒๐ ไร่ครับ เกินนั้นหลวงเอา"

"ที่ว่าเอานี้ เอายังไงครับ ซื้อเอาหรือเปล่า หรือว่าเอาฟรี ๆ"

"ซื้อเอาซีครับ ถ้าพูดดี ๆ ไม่ยอมขาย ทางการจึงจะออกกฎหมายเวนคืน"

"ถ้าเผื่อพวกนั้นเขากลับใจคิดจะเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเกษตรกรล่ะ ที่ดินเขาจะพอทำกินหรือ"

"หลวงก็จะต้องจัดที่ดินเพิ่มให้เขาจนครบตามสิทธิ"

"จัดให้เท่าไรครับ"

"ก็ถือหลัก ๕๐ ไร่ต่อครอบครัวสำหรับเกษตรกรรมทั่วไป นะครับ ถ้าเลี้ยงสัตว์ใหญ่ก็ ๑๐๐ ไร่ แต่ผู้มีความสามารถอาจขอมีมากกว่านั้นได้ แต่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ ไร่"

"การที่ทางการปฏิรูปจัดที่ดินให้คนยากจนถือครองทำกินนี้ ทางการให้ฟรี ๆ หรือยังไงครับ"

บนผืนแผ่นดินไทย-เกษตรกรบ้างก็เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพ บ้างก็ทำนาแต่เนื้อที่ส่วนหนึ่งเราต้องสงวนรักษาไว้เพื่อเป็นป่าธรรมชาติและเพื่อคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม

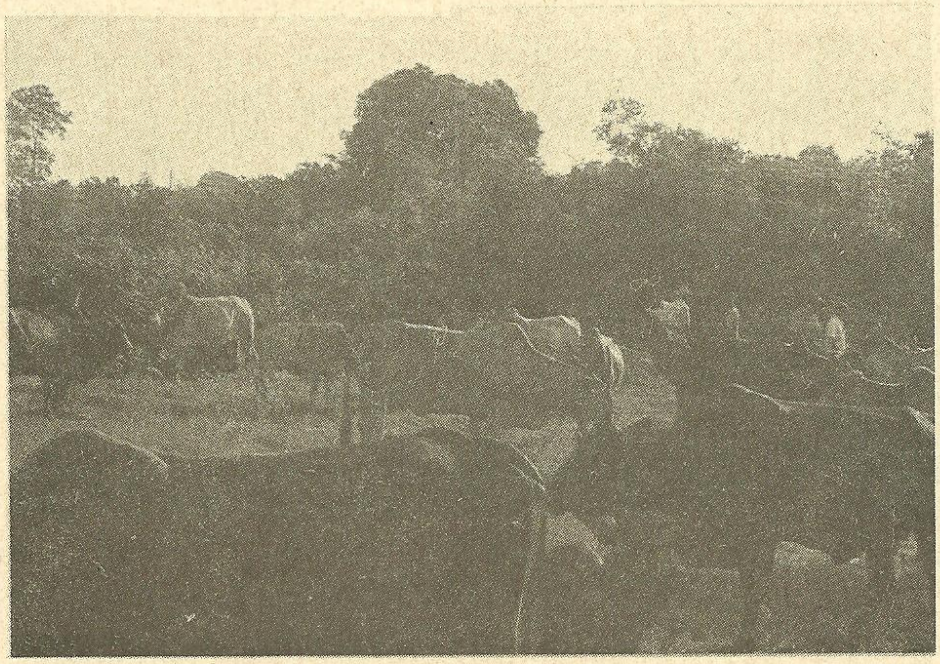

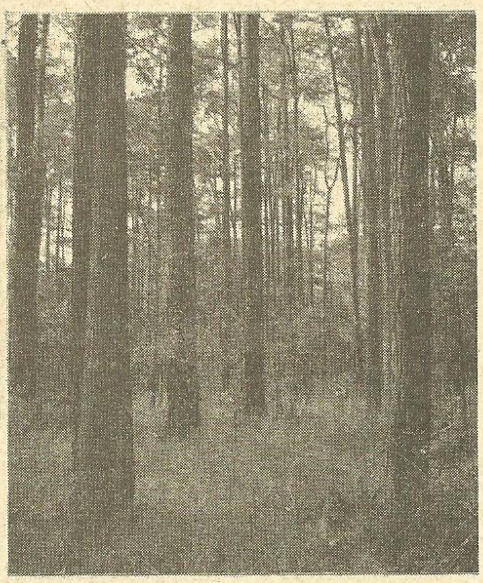

"ความจริงหลวงลงทุนมากเหลือเกิน ไหนจะจ่ายเป็นค่าซื้อที่ดินมาจัด ไหนจะเสียค่าใช้จ่ายในการปฏิรูป หลวงต้องเอาคืนบ้างละ อาจจะให้เช่าในราคาถูก หรือให้เช่าซื้อระยะยาว ก็ได้"

"ที่ซึ่งราษฎรรับไปจากการปฏิรูปนี้คงจะโอนไม่ได้เหมือนกับที่ดินซึ่งได้รับมาจากการจัดรูปที่ดินกระมังนะครับ"

"ใช่ครับ โอนไม่ได้ เว้นแต่จะตกทอดทางมรดก และจะแบ่งแยกก็ไม่ได้ด้วย เดี๋ยวจะกลายเป็นแปลงเล็กแปลงน้อยไปหมด แต่โอนไปให้สำนักงานปฏิรูปฯ หรือโอนให้สถาบันการเกษตร เช่น โอนไปยังสหกรณ์การเกษตรอย่างนี้ได้ โอนให้เอกชนไม่ได้ที่ห้ามเช่นนี้ก็เพราะกฎหมายเกรงว่าที่ดินจะไปตกอยู่ในมือนายทุน ซึ่งขัดต่อวัตถุประสงค์ในการปฏิรูป"

"เวลานี้ทางการทำไปได้แค่ไหนแล้วครับ หรือเป็นแต่เพียงดำริ"

"ก็ได้ไขแล้วเหมือนกันนะผู้ใหญ่ คือปฏิรูปนั้นทำไปแล้วในท้องที่ ๓๓ จังหวัด ภาคเหนือ ๑๑ จังหวัด ภาคอีสาน ๑๐ และภาคกลาง ๑๒ ภาคใต้ไม่มีเลย ปัจจุบันกำลังดำเนินการอยู่ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนการจัดรูปที่ดินทำแล้ว ๑๒ จังหวัดหรือยังไงนี่แหละผมจำไม่ได้แน่ มีที่สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี พิษณุโลก ขอนแก่น สุพรรณบุรี กาญจนบุรี อ่างทอง สกลนคร พิจิตร ชัยนาท และลำปางอย่างนั้นกระมัง"

"ทำเร็วเหมือนกันนะครับ อีกหน่อยท้องไร่ท้องนาก็จะเป็นระเบียบสวยงาม ความเป็นอยู่ของราษฎรก็จะต้องดีขึ้นกว่านี้อีกเยอะ ผมฟังแล้วรู้สึกชื่นใจที่รัฐบาลมีความพยายามช่วยเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ที่เกิดมาลำบาก และจน"

"จนแต่เงินนะครับผู้ใหญ่ น้ำใจของพี่น้องเกษตรกรนั้นประเสริฐนัก ผมมาทีไรประทับใจไปนาน ผมขอให้พี่น้องประชาชนช่วยรัฐบาลด้วยนะครับ ให้สมกับที่รัฐบาลรักและปรารถนาดี"

"ช่วยยังไงครับ" ผู้ใหญ่ถามในลักษณะที่ไม่เข้าใจจริง ๆ

"เยอะแยะไปผู้ใหญ่ ช่วยกันปลูกต้นไม้ก็ยังได้ นอกจากนั้นก็ช่วยกันประพฤติตนเป็นคนดี มีระเบียบวินัย ไม่ก่อภาระให้แก่บ้านเมือง ก็นับว่าได้ช่วยชาติแล้ว ไม่ทิ้งขยะลงบนถนน อย่างนี้ก็เรียกว่าช่วยรัฐบาลเก็บขยะไปด้วยในตัว เพราะเราไม่ต้องจ้างคนเก็บ ไม่ซื้อของต่างประเทศ ก็เป็นการช่วยรัฐบาลประหยัดเงินตราประเทศ ผู้ใหญ่เข้าใจนะครับ"

"ผมเข้าใจครับอาจารย์ ผมจะได้บอกญาติพี่น้องของเราดังที่อาจารย์สั่ง ขอขอบคุณที่ให้ความรู้ มาทีไรก็ถูกพวกผมรบกวนทุกที"

ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้รุ่ง เสียงไก่บันเจ๊อยแจ้วกระชั้นเสียง ทางโน้นตัวทางนี้ตัว หมอลำกำลังส่งเสียงอำลาเจ้าภาพ ไม่ช้าก็จบลง ญาติมิตรพากันลาผมกลับไปบ้านใครบ้านมัน ส่วนผมเองม่อยหลับอยู่ที่ลานวัดนั้นเอง

หญ้ากับสัตว์เศรษฐกิจ

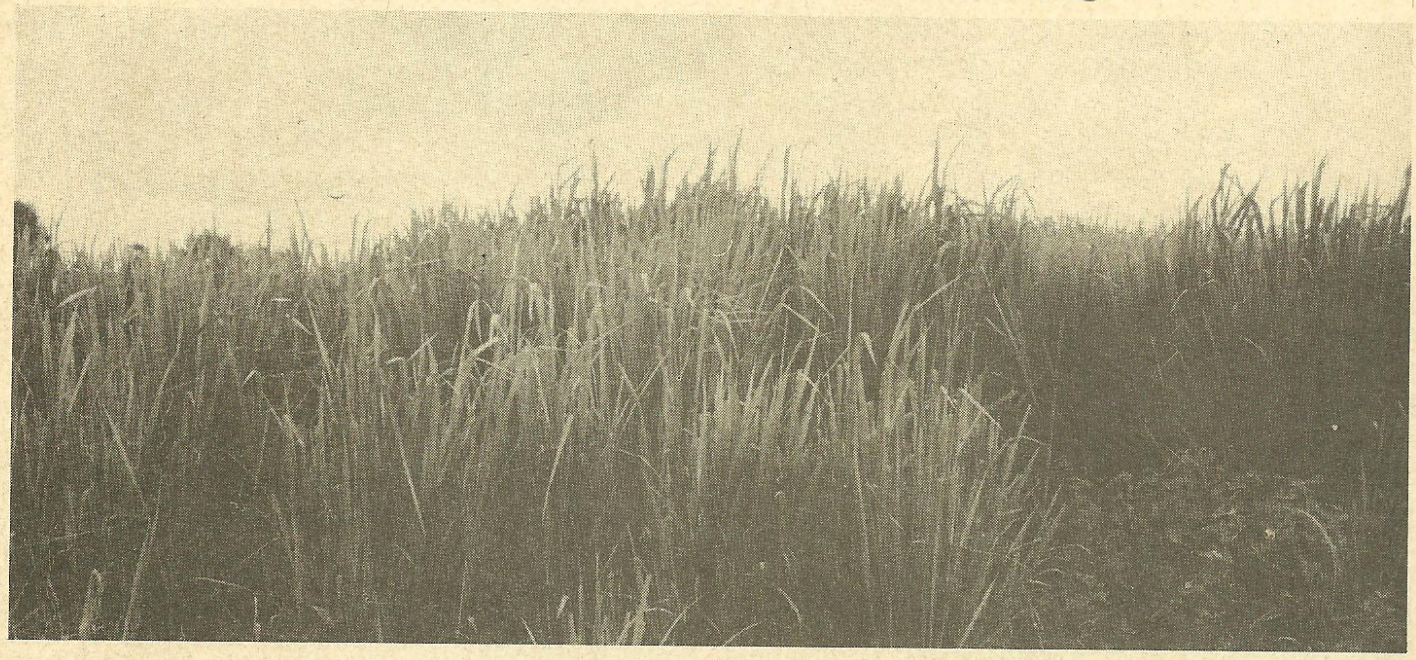

ม.ร.ว.ชวนิศนดากร วรวรรณ

"หญ้า" ในที่นี้หมายความถึงต้นพืชทั้งหลายที่ขึ้นอยู่ในที่ต่าง ๆ โดยที่เราไม่ได้นำมาใช้เป็นอาหารโดยตรง แต่หญ้าเหล่านี้อาจจะใช้เป็นประโยชน์โดยใช้เลี้ยงสัตว์บางชนิดเพื่อจำหน่ายหรือใช้เป็นอาหารของเราได้ ตามความเข้าใจของคนส่วนใหญ่เห็นว่าหญ้าคือ ต้นไม้ที่ทำความรกรุงรังและกีดขวางในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งสมควรถูกกำจัดหรือทำลายให้หมดสิ้นไป แต่สำหรับคนในอีกหลายประเทศกลับมีความเห็นว่า หญ้าคือสิ่งที่สามารถจะเปลี่ยนให้เป็นอาหารของคนหรือเป็นเงินรายได้มาให้แก่ผู้ที่รู้จักใช้ได้ โดยเหตุนี้คนทั้งหลายเหล่านั้นจึงพยายามหาวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากหญ้าให้กลับเป็นประโยชน์หรือเป็นเงินทองให้ได้มากที่สุด คนเหล่านั้นมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้หญ้ารกเหล่านั้นกลับเป็นเงินขึ้นมา วิธีที่ฉลาดและไม่ยากเลยก็คือ นำหญ้ามาให้สัตว์ที่ชอบกินหญ้ากินหรือปล่อยให้สัตว์ออกไปหากินหญ้าเอาเองในที่ที่มันขึ้นอยู่ และเมื่อถึงเวลาอันควรก็เอาสัตว์นั้นไปขาย หรือเอาผลที่สัตว์นั้นให้ได้ เช่น นมหรือเนื้อหรือขน ไปขายหรือเอาไว้บริโภคเอง

เมืองไทยนั้นหนีหญ้าไปไม่พ้นแน่นอนแล้ว เพราะเป็นประเทศที่มีฝนดี แดดดี และมีที่ดินมาก หญ้าไม่ต้องมีใครปลูกก็ขึ้นเองได้ หญ้าข้างถนน ริมคลอง หญ้าข้างทางหลวงทั่วประเทศ หญ้าในบริเวณบ้าน ล้วนเป็นหญ้าที่ขึ้นเองและงอกงามเกือบตลอดปีโดยเฉพาะในฤดูฝน ไม่มีใครสักคนที่คิดหาเงินจากหญ้าเหล่านี้ หญ้าเติบโตงอกงามโดยไม่ต้องมีการลงทุน เมื่อไม่มีสัตว์กินหรือการทำลาย หญ้าก็จะแก่และแห้งตายไปโดยไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่ใครเลย แต่ในท้องที่บางแห่งในชนบท มีผู้นำโคกระบือฝูงเล็กบ้างฝูงใหญ่บ้างไปเลี้ยงในป่าและทุ่งกว้างที่ไม่สู้มีพืชพรรณที่สัตว์กินได้มากเท่าใดนักและดูเป็นสิ่งไร้ค่า แต่ที่นั้นก็เป็นแหล่งผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงเป็นมูลค่ามหาศาลได้ พื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าและดีกว่า ดังที่กล่าวมานี้มีอีกมากมายนักในประเทศไทย ที่ที่ควรกล่าวถึงในที่นี้คือที่ริมไร่ชายนา และที่รกร้างข้างบ้านหรือในละแวกใกล้บ้านของเกษตรกรทั่วไปซึ่งมีอยู่ไม่ใช่น้อย พื้นที่เช่นนี้ถ้าคิดรวมกันทั้งประเทศและได้รับการปรับปรุงให้เป็นแหล่งอาหารสัตว์ คือ ปลูกหญ้าชนิดที่ดีก็จะกลายเป็นแหล่งผลิตสัตว์ที่ยิ่งใหญ่ของประเทศโดยไม่ต้องมีการจัดสรรขึ้นมาใหม่แต่อย่างใด

สัตว์เลี้ยงที่จะใช้เป็นเครื่องจักรเปลี่ยนหญ้าให้เป็นผลิตผลหรือเป็นเงินนั้นก็เป็นสัตว์ธรรมดาที่เกษตรกรเคยเลี้ยงกันอยู่แล้ว เช่น โค กระบือ แพะ แกะ และผู้เขียนใคร่จะขอแถมอีกสักชนิดหนึ่งคือ กระต่าย สัตว์เลี้ยงที่นำมากล่าวถึงนี้เป็นสัตว์กินหญ้าแท้ ๆ ซึ่งจะเลี้ยงโดยให้กินหญ้าล้วน ๆ ก็จะเติบโตได้ดีและให้ลูกให้ผลิตผลได้โดยจะเสียค่าเลี้ยงดูต่ำที่สุดหรือไม่ต้องเสียเลย อาหารจากสัตว์ทุกชนิดนับวันจะมีราคาแพงขึ้นและมีจำกัดมากขึ้นถ้าไม่มีผู้คิดสร้างคิดเลี้ยงกันให้มากขึ้น สัตว์ที่ให้อาหารเหล่านี้เกษตรกรอาจเลือกเลี้ยงได้หลายชนิด หลายแบบและหลายขนาดของงาน จะเลี้ยงเป็นงานอดิเรกเพื่อเอาไว้กำจัดหญ้าที่ขึ้นยาวเกินต้องการในสนามในบริเวณบ้าน ไปจนถึงการเลี้ยงแบบส่วนประกอบงานเกษตรหลักอย่างอื่นเพื่อช่วยเพิ่ม

"ในขณะที่อาหารประเภทเนื้อสัตว์นับวันจะแพงมากยิ่งขึ้นทุกวัน เกษตรกรอาจเพิ่ม รายได้โดยเลี้ยงสัตว์ที่กินหญ้าเป็นอาหารหลัก ได้โดยไม่ยาก ถ้ารู้จักจัดหาอาหารหญ้าที่มี อย่างอุดมสมบูรณ์ ในเมืองไทยให้เหมาะกับชนิดของสัตว์เลี้ยง ขอเชิญท่านผู้อ่าน ติด ตามรายละเอียดได้จากบทความนี้ ซึ่งเสนอวิธีการง่าย ๆ และได้ผล"

รายได้ของครอบครัว หรือจะเลี้ยงให้มากตัวทำเป็นงานอาชีพหลักของไร่นาก็อาจทำได้ถ้าสามารถจัดหาอาหารหญ้าให้ได้มากพอเพียงกับจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องของสัตว์เศรษฐกิจ ผู้เขียนใคร่จะให้ท่านผู้อ่านทำความรู้จักกับหญ้าซึ่งเป็นต้นปัญหานี้เสียก่อน หญ้าที่อ้างถึงนี้หมายถึงพืชหลายอย่างต่าง ๆ ชนิดที่สัตว์สามารถเอามากินเป็นอาหารได้ หญ้าแต่ละชนิดก็มีคุณลักษณะและคุณค่าทางอาหารต่อสัตว์แตกต่างกัน หญ้าชนิดที่พบเห็นกันเป็นที่คุ้นตาและได้รับความนิยมใช้เป็นอาหารสัตว์ด้วยเห็นจะเป็นหญ้าขน ซึ่งพบขึ้นอยู่ที่ริมน้ำหรือที่ชุ่มแฉะ ส่วนในที่แห้งน้ำไม่ท่วมจะพบหญ้าคา โดยเฉพาะในดงใหญ่ที่กว้างในหลายท้องที่ที่ปล่อยรกร้างเพราะไม่สามารถปลูกพืชอื่นได้จะพบหญ้าคาขึ้นเป็นผืนติดต่อกัน ในไร่ที่ปลูกพืชและปล่อยร้างหลังเก็บเกี่ยวอาจจะมีหญ้าพม่าหรือหญ้ามะดอเหนี่ยวขึ้นอยู่เป็นดงหนาแน่น ในไร่ร้างมักจะมีหญ้าสาปเสือ หญ้าต่าง ๆ เหล่านี้บางชนิดสัตว์ชอบกินมาก แต่บางชนิดสัตว์ก็ไม่ชอบกินนอกจากจะหาพืชอื่น ๆ ไม่ได้ พืชบางอย่างสัตว์ชอบกินมาก แต่ก็กลายเป็นไม้ยืนต้นไป เช่น กระถิน แค หญ้าที่กล่าวมานี้ส่วนใหญ่เป็นหญ้าที่ขึ้นเองโดยธรรมชาติ ถ้าในที่ใดต้องการจะสงวนหญ้าธรรมชาติไว้ใช้เป็นอาหารสัตว์ก็เลือกเก็บเฉพาะหญ้าชนิดที่สัตว์ชอบกินและมีค่าทางอาหารสูง แต่ถ้าหญ้าที่ขึ้นตามธรรมชาติเป็นชนิดที่สัตว์ไม่ชอบและมีค่าทางอาหารต่ำ เราควรหาทางกำจัดหรือทำลายให้หมดไปโดยวิธีหนึ่งวิธีใด แล้วหาหญ้าชนิดที่มีคุณลักษณะที่ดีกว่าและมีค่าทางอาหารสูงกว่ามาปลูกแทนและดูแลให้มันงอกงามและขยายต่อไปอีก

ปัจจุบันมีหญ้าชนิดที่ดีและเหมาะสำหรับใช้เป็นอาหารสัตว์ในเมืองไทยมากหลายชนิดซึ่งสามารถเลือกปลูกให้เหมาะกับท้องที่แต่ละแห่งได้ หญ้าหลายชนิดเป็นชนิดที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ผู้ที่สนใจอาจจะขอพันธุ์หญ้าต่าง ๆ เพื่อนำไปขยายของตนเองได้ จากสถานีอาหารสัตว์หรือวิทยาลัยเกษตรกรรมได้ทุกแห่ง ขอแนะนำชนิดหญ้าที่ควรนำไปใช้ปลูกเพื่อเลี้ยงสัตว์เพียงบางชนิดดังต่อไปนี้

หญ้าขน เป็นหญ้าที่แพร่หลายแทบทั่วไปตามริมคลอง ข้างถนน และในที่รกร้าง หญ้าขนชอบขึ้นและงามมากในที่ชื้นแฉะ ขึ้นง่ายและขยายพันธุ์เองรวดเร็ว ให้ผลสูงและเหมาะสำหรับตัดต้นสดให้สัตว์กิน ไม่ค่อยเติบโตในฤดูหนาว ขยายพันธุ์ด้วยท่อนต้นมีข้อ

หญ้ากินนี หญ้ากินนีมีต้นคล้ายตะไคร้ กอสูงประมาณ ๑.๕ เมตรใบยาว ทนแล้ง ปลูกในที่ดิน ใช้ได้ทั้งตัดต้นสด ปล่อยโคเล็มกิน และตัดทำหญ้าแห้ง ขยายพันธุ์โดยแยกกอและเมล็ด

หญ้าเนเบียร์ หญ้าเนเบียร์เป็นหญ้ากอสูงใหญ่คล้ายอ้อยแต่ใบดกและอ่อนกว่า ทนแล้งได้ดีและให้ผลสูงมาก เหมาะสำหรับตัดต้นสดและทำหญ้าหมัก

ถั่วซิราโทร ถั่วทุกชนิดมีคุณค่าทางอาหารสูงกว่าหญ้า ถั่วซิราโทรเป็นพืชที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ มีเถาเลื้อย มีรากตามข้อที่งอกลงดินและมีอายุหลายปี ใช้ปลูกปนกับหญ้ากินนีสำหรับเป็นแปลงสัตว์เล็มกิน ขยายพันธุ์โดยเมล็ด

ถั่วแล็บแล็บ ถั่วแล็บแล็บเป็นถั่วมีเถาเลื้อยที่นิยมปลูกใช้เลี้ยงสัตว์กันมาก ทนแล้งและขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด มีอายุสั้น ออกเมล็ดง่าย

กระถิน กระถินเป็นไม้ยืนต้นที่รู้จักกันแพร่หลายมากเพราะใช้ประโยชน์ได้หลายทาง ใบกระถินมีโปรตีนสูงมาก วิธีใช้เลี้ยงสัตว์ควรตัดยอดอ่อนบ่อย ๆ จะทำให้กระถินแตกยอดใหม่เรื่อย ๆ การให้สัตว์กินควรใช้วิธีสับเป็นชิ้นปนกับหญ้าสด

การเลือกสัตว์เลี้ยงและการกำหนดวิธีเลี้ยงขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้จะเลี้ยงและความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหลายประการ เกษตรกรที่มีงานหลัก เช่น การทำนาต้องใช้พื้นที่ส่วนใหญ่สำหรับปลูกข้าวอาจมีที่เหลือเพียงเล็กน้อยสำหรับปลูกหญ้าก็ควรเลี้ยงสัตว์ที่เลี้ยงในคอกจำนวนน้อยตัว เช่น โคนม โคขุนเพื่อเป็นโคเนื้อ หรือกระต่าย เกษตรกรที่มีที่มากหรืออยู่ในท้องที่มีที่ว่างสามารถไล่ต้อนสัตว์ออกไปหากินหญ้าได้ อาจเลี้ยงโคฝูง แพะ และแกะฝูงจำนวนมาก ๆ ได้ หรือเกษตรกรที่มีที่พอสมควรและอยู่ในกลุ่มที่มีการเลี้ยงโคนม ก็อาจทำกิจการโคนมเป็นงานอาชีพหลักก็ได้ จุดหมายในการเลี้ยงควรเพ่งเล็งในทางใช้หญ้าที่ขึ้นอยู่ในท้องที่หรือในที่เจ้าของเองให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยไม่ต้องอาศัยอาหารที่ต้องซื้อหามาจากที่อื่นไม่ว่าจะเป็นฤดูฝนหรือฤดูแล้ง

โคเป็นสัตว์ที่น่าจะพิจารณาเป็นอันดับแรกเพราะเลี้ยงได้ทุกสภาพพื้นที่และทุกขนาดกิจการ โคเป็นสัตว์ที่กำลังมีความต้องการมากเพราะมีจำนวนลดลงทุกปี เนื่องจากโคเกิดไม่ทันคนกิน ราคาโคก็แพงขึ้นไปเรื่อยๆ และต่อไปจะหายากขึ้นด้วย การเลี้ยงโคทำได้หลายทาง คือ เลี้ยงเพื่อผลิตโคงานหรือโคเทียมเกวียน หรือเลี้ยงขุนโคเพื่อเป็นโคเนื้อ หรือเลี้ยงโคเพื่อรีดนม ผู้เลี้ยงจะเลี้ยงแบบหลังบ้านคือเลี้ยงผูกหรือกั้นคอกให้อยู่เพียง ๑-๒ ตัว หรือเลี้ยงเป็นคอกแบบโคนมเพื่อรีดนมขาย หรือเลี้ยงเป็นปศุสัตว์ แบบเป็นฝูงต้อนไปหากินในทุ่งก็ได้ การเลี้ยงแต่ละแบบต้องการโคต่างชนิดกันและมีวิธีเลี้ยงต่างกัน แต่โคกินอาหารเหมือนกันคือกินหญ้า

การเลี้ยงโคเพื่อผลิตโคงานเป็นการเพาะพันธุ์โคโดยเลี้ยงแต่ตัวเมียเพื่อเอาลูก ในปัจจุบันไม่ต้องเลี้ยงโคตัวผู้ให้เปลืองที่เปลืองอาหารเพราะใช้วิธีผสมเทียมได้ผลดีและเลือกพ่อพันธุ์ได้ โคงานต้องเลี้ยงแม่โคพื้นเมืองหรือโคอินเดียซึ่งในปัจจุบันนิยมพันธุ์บรามันและใช้พ่อพันธุ์บรามันผสม ถ้าเลี้ยงแม่โคจำนวนไม่มากตัว จะเลี้ยงแบบขังคอกหรือเลี้ยงผูกล่าม โดยหาหญ้าให้กินก็ไม่เป็นงานลำบาก แม่โคหนึ่งตัวจะกินหญ้าสดวันละ ๔๐ ถึง ๕๐ กิโลกรัม ควรจะให้โคกินเกลือและกระดูกป่นด้วย โดยใส่รางตั้งไว้ให้โคเลียกินได้ตามต้องการ ถ้าเลี้ยงโคเป็นฝูงใหญ่เกิน ๑๐ ตัวควรใช้วิธีเลี้ยงแบบปล่อยโคหากินหญ้าเองในแปลงหญ้าหรือทุ่งหญ้าซึ่งจะต้องใช้พื้นที่ปลูกหญ้าไม่น้อยกว่า ๔-๕ ไร่ต่อโคใหญ่หนึ่งตัว ถ้าใช้พื้นที่น้อยหรือหญ้าไม่บริบูรณ์นักโคจะผอมในฤดูแล้งซึ่งจะต้องให้อาหารเสริมเป็นพิเศษ เช่น ฟางข้าว การผสมพันธุ์โคที่เลี้ยงแบบปล่อยหากินในทุ่งควรใช้พ่อโคคุมฝูงเพราะไม่ต้องมีภาระในการผสมพันธุ์เทียมและเลี้ยงพ่อโค ๑-๒ ตัวในแปลงหญ้าไม่สิ้นเปลืองมากนัก

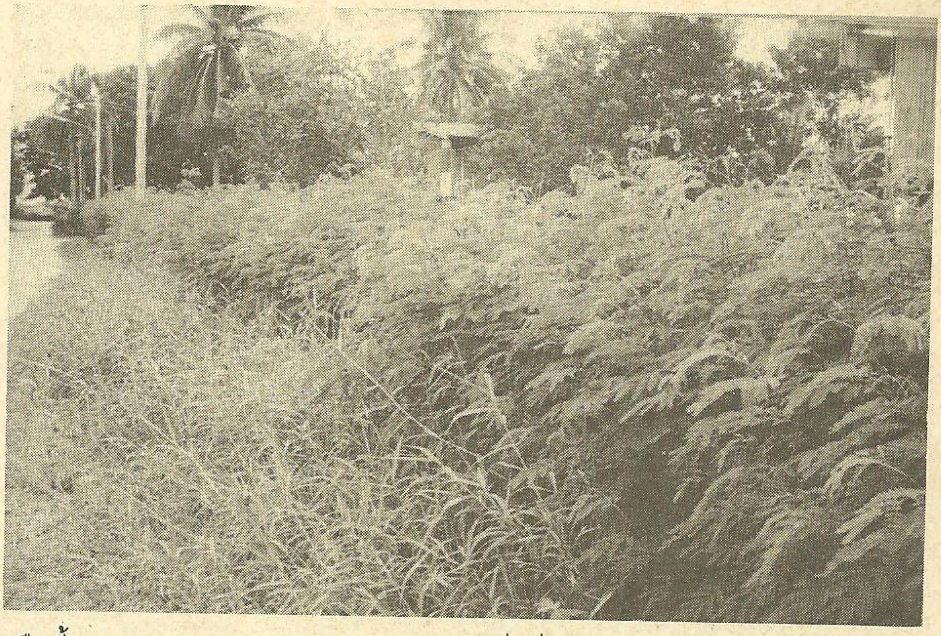

การเลี้ยงโคนมกำลังเป็นงานเลี้ยงสัตว์ที่นิยมกันมากขึ้นในปัจจุบันเพราะเป็นงานที่ได้รายได้ดีและสม่ำเสมอทุกวัน การเลี้ยงโคเพื่อผลิตนมอาจทำแบบงานอดิเรกซึ่งมีแม่โค๒-๓ ตัว ไปจนเป็นงานขนาดใหญ่มีโคนมเป็นจำนวนร้อยขึ้นไปและมีการใช้เครื่องจักรกลเข้ามาช่วยทำงานแทนแรงคน โคที่จะเลี้ยงเพื่อรีดนมในประเทศไทยนิยมใช้โคลูกผสมคือเป็นโคที่เกิดจากแม่โคพื้นเมืองหรือโคอินเดียกับพ่อโคพันธุ์ยุโรปซึ่งสามารถให้นมได้วันละ ๘ หรือ ๑๐ ลิตรต่อวันขึ้นไปจึงจะเลี้ยงได้กำไร โคลูกผสมเมื่อเริ่มให้นมครั้งแรกได้นั้นควรจะมีอายุประมาณ ๒ ปีเศษ และเมื่อเริ่มรีดนมได้แล้วก็จะให้นมเรื่อยไปทุกวันเป็นเวลา ๑๐ เดือนจึงจะให้หยุดรีดนมครั้งหนึ่งเพื่อพักฟื้นก่อนที่จะคลอดลูกท้องต่อไปสัก ๒ เดือน โคจะให้ลูกตัวใหม่และเริ่มให้นมครั้งใหม่ต่อไปอีก ๑๐ เดือน และจะวนเวียนเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะมีอายุ ๙-๑๐ ปี ซึ่งถือว่าแก่ พร้อมที่จะรับการพิจารณาปลดชราได้แล้ว แม่โคที่ให้นมวันละ ๘-๑๐ ลิตรจะให้กินหญ้าขนอ่อนปนถั่วเพียงวันละ ๔๘ กิโลกรัม (เช่นให้หญ้าขน ๓๖ กิโลกรัมกับยอดกระถิน ๑๒ กิโลกรัม) ก็จะเพียงพอโดยไม่ต้องให้กินอาหารข้นให้เปลืองเงินเปล่า ๆ แต่ถ้าไม่ให้แม่โคกินต้นถั่วด้วยก็จะไม่ได้น้ำนมมากเท่านี้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการผลิตน้ำนมที่มีต้นทุนต่ำนั้นจะทำได้ไม่ยากเลยถ้าให้อาหารโคให้ถูกต้อง

การเลี้ยงโคนมที่ทำเป็นอาชีพอาจมีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับการจำหน่ายน้ำนมที่ผลิตได้ ผู้เลี้ยงจะต้องแน่ใจว่ามีทางที่จะส่งน้ำนมไปขายได้โดยสะดวกและรวดเร็วหลังจากที่รีดมาได้แล้วเพราะน้ำนมเป็นของที่เสียง่ายถ้าไม่เก็บแช่เย็น

ฟาร์มโคนมมีรายได้ประจำวันคือจากการจำหน่ายนมสดซึ่งเป็นรายได้ที่แน่นอนสม่ำเสมอ นอกจากรายได้จากจำหน่ายนมยังมีลูกโคที่เกิดจากแม่โคในฝูงที่จะให้ลูกปีละหนึ่งตัวทุกปี ลูกโคตัวเมียปกติจะมีค่าโดยเกษตรกรจะต้องเลี้ยงไว้เป็นโคที่จะให้ทดแทน

แม่โคที่นับปีจะแก่และจะปลดซราไปในที่สุด ถ้ามีลูกตัวเมียมากเกินต้องการก็จะจำหน่ายให้ผู้อื่นไปบ้าง ก็จะได้ราคาสูง ราคาลูกโคตัวเมียอายุ ๑ ปีจะซื้อขายกันในราคาตัวละ ๗-๘ พันบาท ส่วนลูกโคตัวผู้ที่ไม่มีประโยชน์ในการให้นมก็จะขายได้ในราคาต่ำหน่อย คือตัวละประมาณ ๕๐๐ ถึง ๑,๐๐๐ บาทเมื่ออายุเพียง ๗ วัน ถ้าเกษตรกรจะเลี้ยงไว้จำหน่ายเมื่อโคตัวโตเพื่อใช้เป็นโคเนื้อก็ย่อมทำได้และจะเป็นรายได้อีกทางหนึ่งของฟาร์ม

การเลี้ยงโคแขนงใหญ่ที่เริ่มมีผู้รู้จักและทำกันบ้างแล้วคือการเลี้ยงโคขุนเพื่อทำเป็นโคเนื้อชั้นดี งานนี้จะเริ่มเมื่อโคมีขนาดเท่าไรก็ได้ แต่มักนิยมใช้โคตัวผู้ที่มีขนาดเกือบจะได้ระยะส่งตลาดหรือโรงฆ่าสัตว์ การเลี้ยงขุนจะใช้เวลาเพียง ๓ ถึง ๖ เดือนเป็นอย่างสูง โคที่เหมาะสำหรับนำมาเลี้ยงขุนในปัจจุบันน่าจะเป็นโคนมตัวผู้ที่อายุเกิน ๑ ปีแล้ว และมีน้ำหนักตั้งแต่ ๒๐๐ กิโลกรัมขึ้นไป ถ้าเป็นโคชนิดอื่นขนาดอื่นก็อาจไม่เติบโตเร็วพอและต้องใช้เวลาเลี้ยงนานเกินไปซึ่งอาจทำให้เลี้ยงไม่มีกำไร การเลี้ยงขุนที่ถูกต้องควรจะต้องให้โคได้รับอาหารข้นเป็นจำนวนมากพอสมควรจึงจะทำให้โคเพิ่มน้ำหนักได้เร็ว อาหารข้นที่ใช้ควรเป็นอาหารที่ราคาถูกหรือเป็นของที่ทิ้งเปล่าเช่น กากสับปะรด แต่ถ้าจะใช้หญ้าอย่างเดียวก็ใช้ได้แต่โคจะเพิ่มน้ำหนักช้ากว่ามีอาหารข้นช่วย โคที่เลี้ยงด้วยหญ้าล้วนจะเพิ่มน้ำหนักได้เฉลี่ยประมาณวันละ ๐.๕ กิโลกรัม และเมื่อโคมีน้ำหนัก ๓๐๐ กิโลกรัมขึ้นไปก็จะจำหน่ายเพื่อเป็นโคเนื้อได้ โคเนื้อที่เลี้ยงโดยวิธีนี้จะให้เนื้อชั้นดีมากสมควรจำหน่ายได้ในราคาพิเศษสำหรับโรงแรมภัตตาคาร หรือซุปเปอร์มาเก็ต

แพะและแกะได้รับสมญาว่าเป็นสัตว์เลี้ยงของคนจน เพราะเป็นสัตว์กินหญ้าที่มีขนาดเล็ก กินอาหารไม่เปลือง อาหารหาง่ายตามที่มีในธรรมชาติ แต่ให้ผลตอบแทนเร็ว แพะแกะสามารถขยายพันธุ์ได้เร็ว เมื่ออายุปีเศษก็จะผสมพันธุ์ได้และจะเริ่มให้ลูกเมื่ออายุไม่เกิน ๒ ปี และให้ลูกได้ท้องละ ๑ ถึง ๓ ตัว แพะแกะที่เลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นแพะแกะเนื้อในเมืองไทยมักจะเลี้ยงนานเกินอายุ ๑ ปี ซึ่งจะมีน้ำหนัก ๓๐ กิโลกรัมขึ้นไป แพะแกะเนื้อขนาดส่งตลาดจะมีราคาตัวละ ๙๐๐ บาทขึ้นไป การเลี้ยงแพะและแกะฝูงเป็นจำนวนหลายสิบตัวควรใช้วิธีเลี้ยงโดยต้อนออกไปหากินหญ้าเอง แพะเป็นสัตว์กินใบไม้ ฉะนั้นจะกินยอดต้นไม้ซึ่งถ้าปล่อยเลี้ยงในที่มีต้นไม้มีค่าก็จะเป็นสัตว์ที่ทำลายไม้ยืนต้นได้ ส่วนแกะนั้นเป็นสัตว์เล็มหญ้าต้นสั้นเรี่ยดินและจะไม่รังแกต้นไม้ถ้าไม่อดอยากหญ้าจริง ๆ

การเลี้ยงแพะและแกะไม่มีความยุ่งยากในเรื่องอาหารถ้ามีที่เลี้ยงกว้างขวางพอการเพิ่มจำนวนตามธรรมชาติจะประมาณ ๑๒๐ เปอร์เซนต์ต่อปีขึ้นไป ฉะนั้นถ้าเริ่มต้นเลี้ยงด้วยแม่พันธุ์แพะหรือแกะด้วยจำนวน ๑๐๐ ตัว ในเวลา ๓ ปีขนาดของฝูงควรเพิ่มเป็น ๕๐๐ ตัว เป็นอย่างต่ำถ้าไม่มีเหตุผิดปกติเช่น เป็นโรคหรือตายมากเกินอัตราปกติ

ตลาดสำหรับจำหน่ายแพะและแกะเนื้อในเมืองไทยค่อนข้างจำกัด เพราะคนไทยไม่นิยมการบริโภคเนื้อแพะเนื้อแกะ ความจริงเนื้อสัตว์พวกนี้เป็นเนื้อที่ดีมากเพราะไม่เหนียวและไม่มีกลิ่นที่น่ารังเกียจถ้ารู้จักวิธีทำการฆ่าและปรุงอาหารให้ถูกต้อง ราคาเนื้อแพะเนื้อแกะในเมืองไทยก็แพงกว่าเนื้อโคเสียอีก ตลาดเนื้อแพะเนื้อแกะในต่างประเทศมีมากโดยเฉพาะประเทศมาเลเซียนั้นสามารถผลิตเนื้อสัตว์พวกนี้ได้ไม่เกิน ๒๐ เปอร์เซนต์ของจำนวนที่บริโภค ส่วนใหญ่ของเนื้อแพะเนื้อแกะได้จากสัตว์ที่ต้องซื้อจากต่างประเทศซึ่งน่าเสียดายที่ไม่ใช่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ใกล้ที่สุด

การเลี้ยงแพะนมไว้เพื่อบริโภคนมสดในครอบครัวเป็นสิ่งที่น่าสนับสนุนอย่างยิ่ง ถ้าครอบครัวหนึ่งเลี้ยงแพะนมไว้ ๒-๓ ตัวก็จะมีนมสดเหลือกินคือจะได้นมวันละ ๒-๔ ลิตรโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเลยนอกจากหญ้าและเศษอาหารจากครัว นอกจากนี้ยังจะมีแพะเนื้อได้เป็นของแถมอีกปีละหลายตัวจากลูกตัวผู้ที่เกิดจากแพะรีดนม แต่พันธุ์แพะนมในประเทศไทยในปัจจุบันหาค่อนข้างยากเพราะคนไทยยังไม่มีความนิยมเลี้ยงกัน

สัตว์เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งที่กินหญ้าก็ได้กินอาหารธรรมดาก็ได้คือ กระต่าย ความจริงกระต่ายเป็นสัตว์ให้เนื้อที่มีประสิทธิภาพสูงมากชนิดหนึ่ง เนื้อกระต่ายก็อร่อยและมีคุณค่าทางอาหารสูงไม่ต่างกว่าเนื้อสัตว์อื่น ๆ กระต่ายให้ลูกดกและโตเร็ว ปีหนึ่งแม่กระต่ายจะให้ลูกได้ถึง ๔-๕ ครอก และครอกหนึ่งจะ

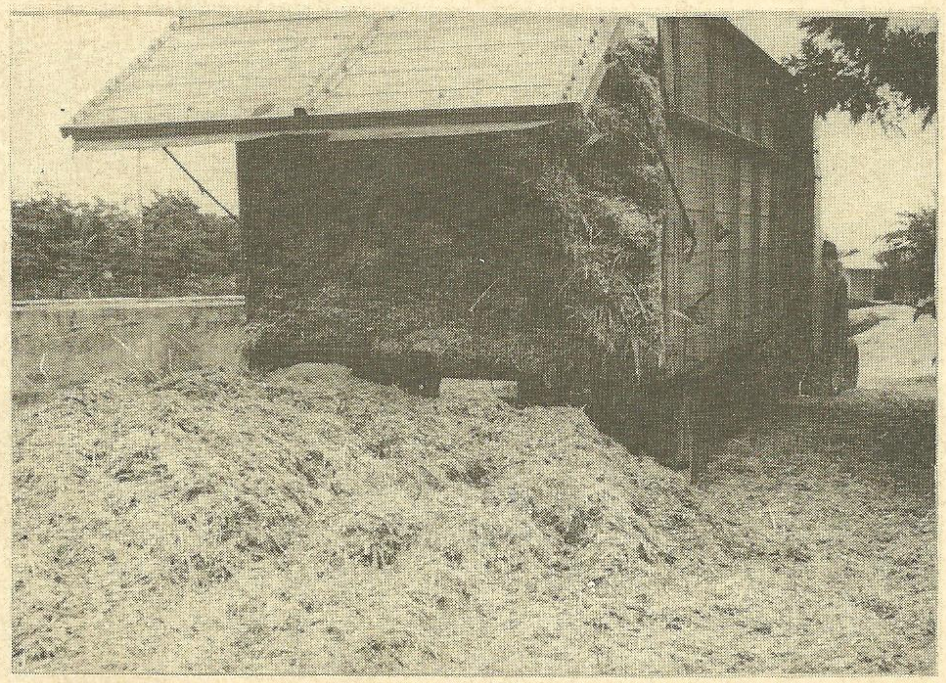

หญ้าบางชนิดใช้เป็นอาหารสัตว์ที่มีคุณทางโปรตีนสูง

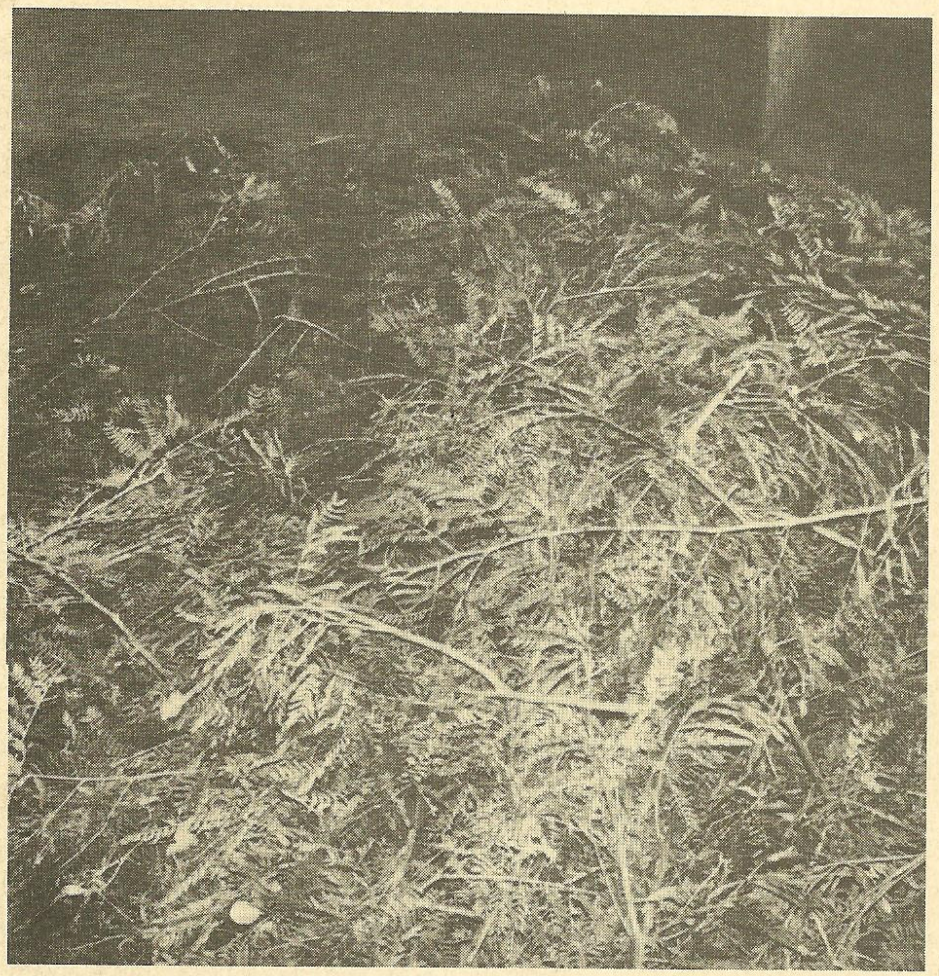

ยอดกระถินตัดให้สัตว์กินสด

มีจำนวนลูกถึง ๘-๑๐ ตัว ลูกกระต่ายกินนมแม่ไปจนอายุ ๒ เดือนก็จะมีขนาด ๑-๑.๕ กิโลกรัม และถ้าจะเลี้ยงไปอีกสัก ๒ เดือนก็จะหนัก ๒-๓ กิโลกรัม และใช้เป็นอาหารได้ ข้อลำบากอยู่ตรงที่คนไทยมักใจอ่อนไม่อาจฆ่ากระต่ายเลี้ยงเองได้ลงคอ ถ้าตัดปัญหาข้อนี้ออกไปเสียและชวนกันเลี้ยงกระต่ายเพื่อเอาเนื้อมาเป็นอาหารกันทุกบ้านแล้ว การที่จะอ้างว่าคนไทยขาดอาหารโปรตีนเพราะความยากจนคงจะไม่เกิดขึ้น กระต่ายนั้นกินหญ้าอย่างเดียวก็โตได้ให้ลูกได้ ถ้าจะมีเศษข้าวสุกเหลือก้นหม้อ เศษผัก กากมะพร้าว ที่ต้องทิ้งถังขยะอยู่แล้วก็ จะส่งให้กระต่ายกินได้หมด กระต่ายทั้งตัวเป็น ๆ ก็ขายดีเพราะสถาบันหลายแห่งซื้อใช้ในการแพทย์และเภสัช หนังกระต่ายถ้าฟอกเป็นและทำดี ๆ จะขายได้ราคาดีกว่าเนื้อกระต่ายเสียอีก

ในประเทศไทยของเรานี้ หญ้า สัตว์ที่กินหญ้า และเกษตรกรทั่วไปที่มีที่ดินไม่มาก น่าที่จะร่วมทางกันไปสู่อนาคตที่สมบูรณ์พูลสุขได้เป็นอย่างดี ถ้าได้มีการส่งเสริมและแนะนำให้มีการปฏิบัติการกันอย่างจริงจัง ถ้าเกษตรกรขนาดเล็กเหล่านี้ช่วยกันทำหรือต่างคนต่างทำก็ได้โดยทั่วกัน เราจะมีผลิตผลจากสัตว์ เป็นต้น เนื้อโค เนื้อแพะ เนื้อแกะ หรือเนื้อกระต่าย สำหรับบริโภคกันอย่างอุดมสมบูรณ์ในครัวเรือนของเกษตรกรเอง และยังมากเกินพอสำหรับจำหน่ายให้พี่น้องชาวไทยในเมืองและในกรุง และยังคงจะเหลือพอสำหรับส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ เพื่อนำเงินเข้ามาอีกด้วย และการผลิตสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินทองแต่อย่างใดนอกไปจากค่าพันธุ์สัตว์ที่เมื่อลงทุนซื้อหามาครั้งหนึ่งก็จะขยายพันธุ์ให้ลูกหลานเพิ่มจำนวนขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด อยากจะให้ท่านผู้อ่านเพียงแต่สำนึกว่า หญ้านั้นไม่ใช่สิ่งไร้ประโยชน์ แต่เป็นสิ่งที่มีค่ามหาศาลถ้ารู้จักนำมาใช้ให้เกิดผลจริงจังโดยการเลี้ยงสัตว์

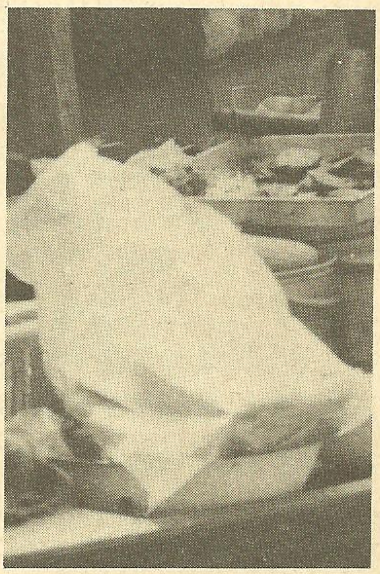

เรื่องของถุงพลาสติค

ถุงพลาสติคบางใสที่ใส่ของ
ชาวบ้านช่องทุกพาราที่ค้าขาย
นำมาใช้สาระพันกันมากมาย
สะดวกสบายเอ่ยอ้างไม่ว่างงาน
ไม่ว่าของร้อนเย็นหรือเหม็นเน่า
ทั้งกับข้าวยาขมขนมหวาน
เครื่องดื่มดวดถ่ายจากขวดสุราบาล
มันรับงานไม่เกี่ยงเถียงไม่เป็น
พอใช้แล้วขว้างลิ่วปลิวเกลื่อนกลาด
รกเรี่ยราดทั่วไปใครคงเห็น
ยามลมมาวิกัตพัดกระเด็น
ลงไปเร้นอุดท่อน้ำทำให้ตัน
ครั้นฝนตกน้ำไหลเลยไม่คล่อง
เกิดห่วมนองแถวถนนให้คนหยัน
เจ้าหน้าที่มาแก้ไขยังไม่ทัน
เพราะว่ามัน "กินขาด" คนกวาดยอม
ทำไมหนอผู้ใช้จึงสะเพร่า
ทิ้งถุงเปล่าเปะปะไม่ถนอม
ถังขยะที่ตั้งไว้ไม่เก็บออม
กลับไม่ยอมฝึกให้นิสัยดี
แสดงว่าขาดระเบียบเหยียบวินัย
แล้วเมื่อไรบ้านเมืองจะเรืองศรี
ควรระลึกผนึกใจให้จงดี
ว่าเรานี้จำรัสมีวัฒนธรรม

มาเพิ่มพูนรายได้ ให้เกษตรกรยากจนกันเถิด

พิสิษฐ์ ศศิผลิน

"ทำไมเกษตรกรในบ้านเมืองเราถึงยากจนอยู่ทั้งปีทั้งชาติ ทำไมการเกษตรบ้านเราจึงไม่พัฒนาให้เจริญก้าวหน้ากับเขาสักที คำถามเหล่านี้คงมีอยู่ในใจของใคร ๆ หลายคนโดยเฉพาะคนที่อยากเห็นประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่า "พัฒนาแล้ว" ไม่ใช่ประเทศที่ "กำลังพัฒนา" อย่างปัจจุบัน"

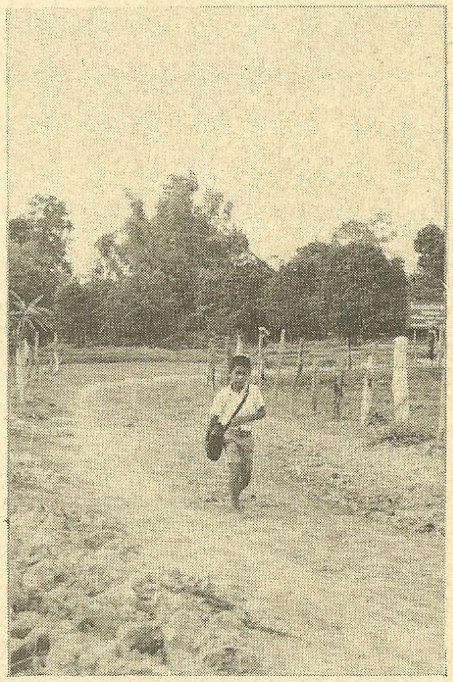

เจ้าหน้าที่ออกไปชี้แจงเกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการไร่นา

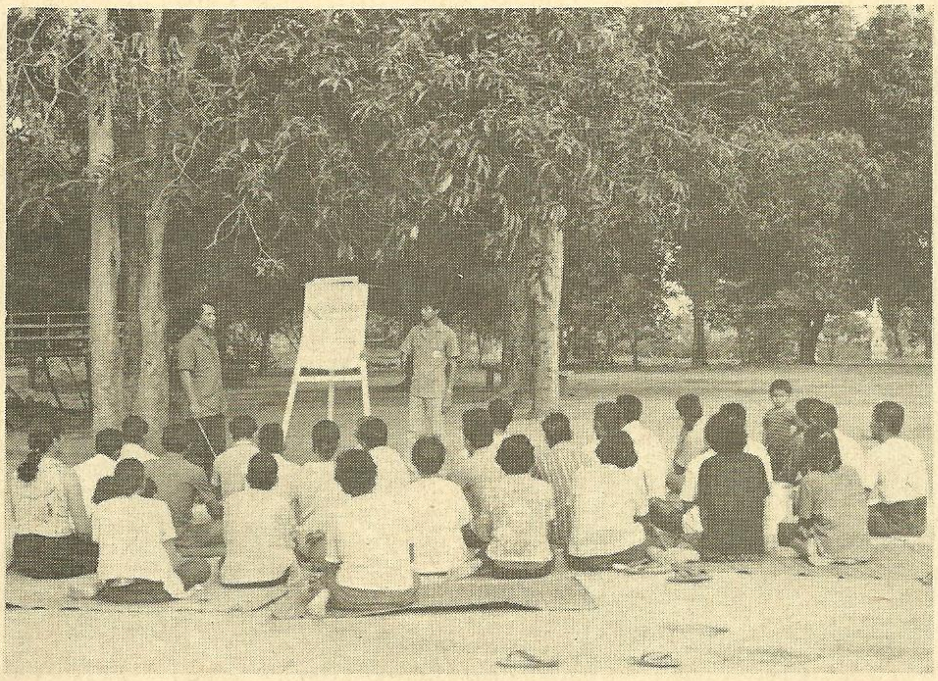

สาเหตุ หรือ อาจจะเป็นคำตอบของคำถามข้างต้นนี้ คือ เกษตรกรในบ้านเราส่วนใหญ่ ทำการเกษตรในลักษณะยังชีพ บางรายยังไม่พอกินพอใช้ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย และทำการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัว และถ้ามีเหลือจากการบริโภคก็จะนำไปจำหน่าย แต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นเกษตรกรส่วนใหญ่เหล่านี้ยังมีพื้นที่ถือครองน้อย ขาดความรู้ทางวิชาการแผนใหม่ในการปรับปรุงไร่นา เคยทำมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน ยังไม่มีประสิทธิภาพไม่มีการจัดการหรือวางแผน มิหนำซ้ำการเพาะปลูกบางครั้งยังต้องเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติด้วย

กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในงานส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาสังคมเกษตรกร จึงได้จัดทำโครงการขึ้นมาโครงการหนึ่ง คือ **"โครงการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรยากจน"** โดยการแนะนำให้เกษตรกรใช้หลักการจัดการไร่นา คือให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ และวางแผนใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเต็มที่ตลอดทั้งปี เพื่อให้ได้ผลผลิตพอเพียงกับการบริโภคและเหลือจำหน่ายเป็นรายได้ให้กับครอบครัว ขณะเดียวกันก็เป็นการลดการเสี่ยง หลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนของธรรมชาติด้วย

ในการดำเนินงานตามโครงการนี้ กรมส่งเสริมการเกษตรได้ให้จังหวัดต่าง ๆ คัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย จังหวัดละ ๑ หมู่บ้าน คัดเลือกเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการจำนวน ๑ กลุ่ม สมาชิกไม่เกิน ๓๐ คน จากนั้นจะทำการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรภายในเขตพื้นที่ดำเนินการนับตั้งแต่จำนวนพื้นที่ที่ถือครองของเกษตรกร ชนิดและลักษณะของดิน แหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกแรงงานในครอบครัวที่ทำการเกษตรได้ การเพาะปลูกที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ปลูกอะไรเป็นพืชหลัก พืชรองผลผลิตเหลือขายหรือไม่ ราคาที่ขายได้เป็นอย่างไร กำไรหรือขาดทุนมากน้อยแค่ไหน ภาวะการตลาดและแหล่งจำหน่ายของผลผลิตนั้น ๆ เป็นอย่างไร เกษตรกรมีเครื่องมือ เครื่องใช้ และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ อยู่บ้างหรือไม่

เมื่อได้ข้อมูลพื้นฐานนี้มาแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะจัดทำแผนการใช้ที่ดิน ทุน และแรงงานในรอบปี ซึ่งจะเน้นให้เกษตรกรปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เป็นหลัก เช่น ข้าว เพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัว ส่วนที่เหลือก็นำไปขาย

ขณะเดียวกันก็จัดระบบปลูกพืชอื่น ๆ โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นกิจกรรมเสริม โดยปลูกพืชหมุนเวียนหลังข้าว เช่น ถั่วต่าง ๆ หรือพืชผัก เพื่อเพิ่มรายได้และเพิ่มอาหารให้กับครอบครัวและชุมชน ถ้าหากในหมู่บ้านนั้นมีแหล่งน้ำน้อย ไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูกก็แนะนำให้เกษตรกรทำกิจกรรมอย่างอื่น เช่น เพาะเห็ดฟาง เลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาหารได้ เช่น เป็ด ไก่ หรือเลี้ยงผึ้ง

ในทุกกิจกรรมที่เกษตรกรร่วมกันทำตลอดจนการขายผลผลิตนั้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องคอยให้คำแนะนำตลอดเวลา และต้องติดตามภาวะความเคลื่อนไหวของราคาผลผลิตในรอบปี เพื่อจะได้วางแผนให้เกษตรกรปลูกพืชได้ถูกต้อง

"โครงการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรยากจน" เป็นโครงการใหม่ที่เพิ่งจะเริ่มดำเนินการในปีนี้ (๒๕๒๖) แต่ถ้าจะว่าไปแล้ว การดำเนินงานในลักษณะนี้ก็คือ **"โครงการจัดการไร่นาในรูปแบบกลุ่ม"** ที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้ทำมาหลายปีแล้วนั่นเอง ผิดกันแต่ว่า **"โครงการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรยากจน"** เน้นที่ผลของความช่วยเหลือ ซึ่งจะต้องเห็นผลในระยะเวลาอันรวดเร็ว แต่ **"โครงการจัดการไร่นาในรูปแบบกลุ่ม"** เน้นให้เกษตรกรรู้จักการจัดการไร่นาด้วยตนเอง นับตั้งแต่รู้จักศึกษาภาวะตลาด รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักวางแผนและจัดระบบปลูกพืช และรู้จักศึกษาวิชาการเกษตรแผนใหม่ เพื่อนำไปพัฒนาไร่นาของตน

กรมส่งเสริมการเกษตรเคยส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักจัดการไร่นาในลักษณะรายเดียวมาแล้ว แต่การส่งเสริมให้กับเกษตรกรเป็นราย ๆ เพื่อหวังให้เกษตรกรผู้นั้นถ่ายทอดวิชาการสู่เพื่อนบ้านใกล้เคียงต่อไปนั้น ไม่ค่อยได้ผลนัก หรือหากจะได้ผลก็ต้องใช้เวลาที่นานพอสมควร กรมส่งเสริมการเกษตรจึงพิจารณาว่า การส่งเสริมในลักษณะเป็นกลุ่มน่าจะได้ผลดีกว่า เพราะการรวมกลุ่มนั้นเกษตรกรสามารถรับวิชาการต่าง ๆ จากการถ่ายทอดของเจ้าหน้าที่ได้พร้อม ๆ กับปฏิบัติจริงในไร่นาไปพร้อม ๆ กัน การส่งเสริมจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ยิ่งไปกว่านั้นการรวมกลุ่มก็จะช่วยลดภาวะความโดดเดี่ยวทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละคนให้น้อยลง ขณะเดียวกันก็จะทำให้มีการสร้างพลังการผลิตทางเกษตรให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การจัดการไร่นาในรูปแบบกลุ่มจึงเกิดขึ้น

วิธีการรวมกลุ่มจัดไร่นานั้น เกษตรกรที่มีที่ดินอยู่ใกล้เคียงจะรวมตัวกันทำการผลิตรวมกันซื้อปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ ปุ๋ย ยาเคมี อาหารสัตว์ เครื่องสูบน้ำ และวัสดุการเกษตรอื่น ๆ ที่จำเป็นในการผลิต เมื่อได้ผลผลิตมาก็จะรวมกันขายสู่ท้องตลาด

เป็นสิ่งที่แน่นอนว่าการทำงานรวมกลุ่มกันนั้น ย่อมต้องมีกติกา หรือเงื่อนไขในการ

คณะกรรมการกลุ่มจัดการไร่นาบ้านโจดน้อยนั่งปรึกษาหารือกันเพื่อวางโครงการพัฒนาหมู่บ้านของตน

อยู่ร่วมกัน มีการบริหารกลุ่มเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย กลุ่มจึงต้องมีกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ที่สมาชิกในกลุ่มเห็นสมควรและเลือกตั้งขึ้นมา นับตั้งแต่ประธาน รองประธานกรรมการ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการตลาด และฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการดำเนินการรวมทั้งสมาชิกคนอื่น ๆ จะได้รับการฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ นับตั้งแต่การวางแผนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ การรวบรวมปัญหาการตลาด การบันทึกรายรับ-รายจ่าย ในการใช้ปัจจัยการผลิต และวิชาการอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการจัดการไร่นา ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริงในไร่นาของตน

มีการจัดการไร่นาในรูปแบบกลุ่ม ที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว ซึ่งพอจะยกเป็นตัวอย่างได้ คือ กลุ่มของบ้านโจดน้อย อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

"บ้านโจดน้อย" อยู่ริมแม่น้ำชี ถ้าในฤดูแล้งจะเพาะปลูกก็ต้องใช้เครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ สูบน้ำจากแม่น้ำชีขึ้นมาใช้ มีเกษตรกรอยู่ไม่กี่รายที่จะทำเช่นนั้นได้ เพราะเครื่องสูบน้ำเครื่องหนึ่งก็หลายสตางค์ ยังจะค่าน้ำมันที่จะใช้กับเครื่องสูบน้ำอีก ไม่คุ้มกับการลงทุนในพื้นที่เพาะปลูกของตนที่มีอยู่ไม่กี่ไร่ ดังนั้นในฤดูแล้งเกษตรกรส่วนใหญ่ก็จะปล่อยที่ดินให้ว่างเปล่า หรือถ้าจะเพาะปลูกบ้างก็เล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สามารถที่จะเป็นรายได้ให้กับครอบครัวได้

จนกระทั่งปี ๒๕๒๕ กรมส่งเสริมการเกษตรได้มอบหมายให้สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น จัดทำโครงการจัดการไร่นาในรูปแบบกลุ่มขึ้น ตามวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการดังกล่าวแล้วข้างต้น สำนักงานเกษตรจังหวัดก็ทำการสำรวจพื้นที่ และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเกษตรกร แล้วพิจารณาเห็นว่าบ้านโจดน้อยนี้น่าจะทำโครงการนี้ได้ จึงได้ประชุมเกษตรกรชี้แจงถึงวิธีการดำเนินงานและผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ ปรากฏว่ามีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการด้วยถึง ๓๑ ราย รวมพื้นที่เพาะปลูกได้ประมาณ ๒๒๕ ไร่ มีการเลือกคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานเป็นที่เรียบร้อย

ปีแรกของการดำเนินงาน **"ข้าว"** ยังคงเป็นพืชหลักที่เกษตรกรทุกรายต้องการปลูก เนื่องจากมีความชำนาญอยู่แล้ว พืชต่อมาที่ปลูกภายหลังการทำนา คือ ถั่วลิสง ซึ่งทางศูนย์ขยายพันธุ์พืช จังหวัดนครราชสีมาได้ไปชักชวนให้เกษตรจังหวัดทำแปลงขยายพันธุ์ โดยศูนย์ได้รับซื้อผลผลิตคืนทั้งหมด

อีกพืชหนึ่งที่น่าสนใจคือ **"มะเขือเทศ"** ซึ่งเป็นพืชใหม่สำหรับบ้านโจดน้อย เกษตรกรเพิ่งเคยปลูกเป็นครั้งแรก แต่ก็ทำเงินให้กับเกษตรกรอย่างมากมาย เพราะมีบริษัทเอกชนเข้ามาช่วยเหลือและควบคุมการผลิตและรับซื้อผลผลิตทั้งหมดคืน เพื่อไปผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์

ผลผลิตพืชต่าง ๆ ในปีแรก เกษตรกรรวมกันขาย ได้กำไรทั่วกันทุกครัวเรือน คณะกรรมการเองก็มีกำไรจากดอกเบี้ยที่ให้เกษตรกรสมาชิกยืมปัจจัยการผลิตไปเพาะปลูก เงินผลกำไรของคณะกรรมการนี้ส่วนหนึ่งได้นำมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน คือ สร้างศาลาเกษตร เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางการพบปะกันระหว่างสมาชิกในหมู่บ้าน และเป็นศูนย์กลางที่เกษตรกรสามารถมาศึกษาหาความรู้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่นำไปมอบให้กับหมู่บ้าน

นอกจากนี้ก็ยังมี การสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับวัดของหมู่บ้าน ขุดบ่อน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก

การสูบน้ำขึ้นมาใช้ในการเพาะปลูกในฤดูแล้งหลังการทำนา ในตอนเริ่มดำเนินการนั้น ทางจังหวัดขอนแก่น ได้สนับสนุนเครื่องสูบน้ำขนาด ๘ x ๘ นิ้ว ให้กับกลุ่มฯ จำนวน ๑ เครื่อง คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มจัดการไร่นาบ้านโจดน้อย ก็ได้ตกลงกันในหลักการว่า การใช้เครื่องสูบน้ำนี้จะใช้ระบบหมุนเวียนกันไป ถึงคิวของใครคนนั้นก็นำน้ำมันเชื้อเพลิงไปใส่เครื่องสูบน้ำ สูบน้ำจากแม่น้ำมาสู่แปลงนาของตน ซึ่งถ้าปีต่อ ๆ ไปทางกลุ่มมีกำไรมากขึ้นก็จะนำมาซื้อเครื่องสูบน้ำ และขุดบ่อน้ำเพื่อเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งจะช่วยลดค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเครื่องสูบน้ำลงไปได้ไม่น้อย

ผลสะท้อนอีกประการหนึ่งของการรวมกลุ่มจัดการไร่นา ซึ่งเกษตรกรสมาชิกยอมรับก็คือ ฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัว จากสภาพบ้านที่เคยอยู่ไปวัน ๆ ก็

กลายเป็นบ้านไม้ บ้านตึก ที่ใหญ่โตและถาวร ถ้าไม่เชื่อว่าจะเป็นจริงเช่นที่เล่าสู่กันรับทราบนี้ก็คงต้องขอเชิญให้ไปแวะเยี่ยมเยียนบ้านโจดน้อยและพูดคุยกับชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นกันเอาเอง แต่คำพูดที่อยู่ในบรรทัดถัดไปนี่เป็นของ นายขุน ปาละพล ประธานกลุ่มจัดการไร่นาบ้านโจดน้อย ซึ่งได้จากเทปบันทึกเสียงเมื่อคราวไปเยี่ยมหมู่บ้านนี้ตอนปลายปี ๒๕๒๕

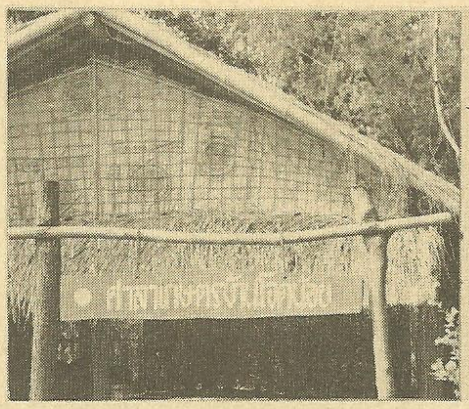

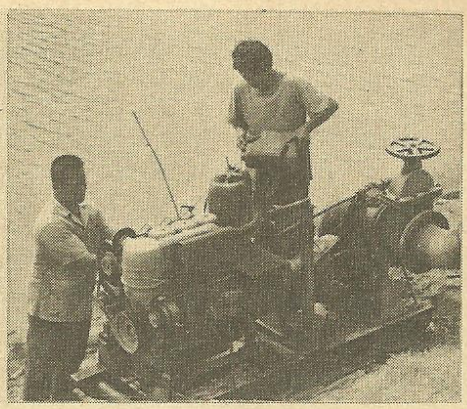

ภาพบน : เครื่องสูบน้ำเข้าสู่ไร่นาของกลุ่มสมาชิก
ภาพล่าง : บ้านโจดน้อยตั้งอยู่ริมน้ำเหมาะแก่การเกษตรกรรม

"เมื่อก่อนชาวบ้านแถวนี้เขาก็ปลูกข้าวหาปลากันไปตามเรื่อง การทำมาหากินก็ไม่ค่อยดีนักหรอก ข้าวน้ำก็ห่วม มาเดี๋ยวนี้ก็รวมกลุ่มกันปลูกข้าว ปลูกถั่วมีรายได้ขึ้นมาบ้าง..." เรื่องรวมกลุ่มนี่นะเหรอ ทางเกษตรอำเภอเขามาแนะนำให้ปลูกพืช ศูนย์พันธุ์พืชเขามาชวนให้ปลูกถั่วลิสง เขาแนะนำให้ปลูกเป็นแถว เป็นร่อง บอกวิธีการปลูก การดูแลเพื่อให้ได้ผลผลิตดี เจ้าหน้าที่เขามาแนะนำทีแรกก็มีหลายคนทำตาม ปรากฏว่าได้ผลตอนหลังเขาเข้ามาอีกมาประชุมแนะนำให้รวมกลุ่มกัน ก็รวมกันได้ ๓๑ ครอบครัว รวมกันปลูกพืชหลายอย่างก็ผลผลิตได้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ก็เมื่อก่อนนี้ต่างคนต่างทำ รายได้ก็ต่างกัน บางรายก็ได้น้อย บางคนได้มาก ผลผลิตไม่เท่ากัน การดูแลรักษาก็ไม่ทั่วถึง...

อ๋อ...เรื่องบัญชีรับจ่ายเหรอ เมื่อก่อนไม่เคยทำหรอกทำไม่เป็น พอไปอบรมการจัดไร่นามาก็มาทำดู สมาชิกทุกคนต้องทำทำแล้วก็ทำให้รู้ว่าผลกำไรที่จะได้รับนี่เท่าไรมากน้อยแค่ไหน

เมื่อถูกถามถึงการจัดระบบปลูกพืชของกลุ่ม นายขุน ปาละพล ก็เล่าให้ฟังต่อไปว่า *"สมาชิกทั้งหลายก็มาตกลงประชุมกันว่าคนไหนจะปลูกอะไร บางคนไม่มีเมล็ดพันธุ์ กลุ่มฯก็ออกเงินซื้อให้ก่อน บางคนก็มีซื้อไปใครจะปลูกอะไรกี่ไร่ก็ทำไป พืชที่ปลูกก็มีข้าว จะปลูกเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เก็บเกี่ยวเสร็จก็ธันวาคมก็ทำถั่วลิสงต่อ ตกราว ๆ เดือนมกรา-กุมภา ก็ต่อด้วยข้าวโพด และมะเขือเทศ ผลกำไรที่ได้มาในปีแรกนี้ก็เอาไปสร้างศาลาเกษตร ที่เหลือก็ซื้อปุ๋ย ซื้อเมล็ดพันธุ์ไว้ให้สมาชิกขอยืมไปปลูก การยืมนี่คิดดอกเบี้ย ยืมเมล็ดพันธุ์ก็ใช้ดอกเบี้ยเป็นเมล็ดพันธุ์ แล้วแต่จะกำหนดหรือตกลงกันว่าใช้ในอัตราเท่าไร จะได้เอาไว้ให้คนอื่นเขายืมต่อไป"*

"บ้านโจดน้อย" เป็นหนึ่งในหลาย ๆ กลุ่ม ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการไร่นา ยังมีกลุ่มอื่น ในหมู่บ้านอื่น อำเภออื่น และจังหวัดอื่นอีกทั่วประเทศ ที่กำลังรวมกลุ่มกันทำงานในลักษณะเช่นนี้ และยังมีเกษตรกรอีกหลายรายกำลังเฝ้ามองดูผลความสำเร็จของการรวมกลุ่มอยู่ด้วยความสนใจ และอยากจะทำตามบ้าง

ทั้งโครงการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรยากจน และการจัดการไร่นาในรูปแบบกลุ่ม ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรกำลังดำเนินการอยู่นี้ ต่างก็มุ่งหมายที่จะพัฒนาผลผลิต และรายได้ของเกษตรกรให้เพิ่มขึ้นให้เกษตรกรที่ทำการเกษตรเพียงเพื่อยังชีพ หรือทำการเกษตรตามที่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำมาได้หันมาใช้หลักวิชาการในการประกอบอาชีพ ซึ่งหากเกษตรกรทั่วทั้งประเทศสามารถทำการเกษตร ตามหลักการจัดการไร่นานี้ได้แล้ว คำถามต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นคงหมดไปจากใจของทุกคน

มะม่วง หนึ่งในผลไม้ไทย

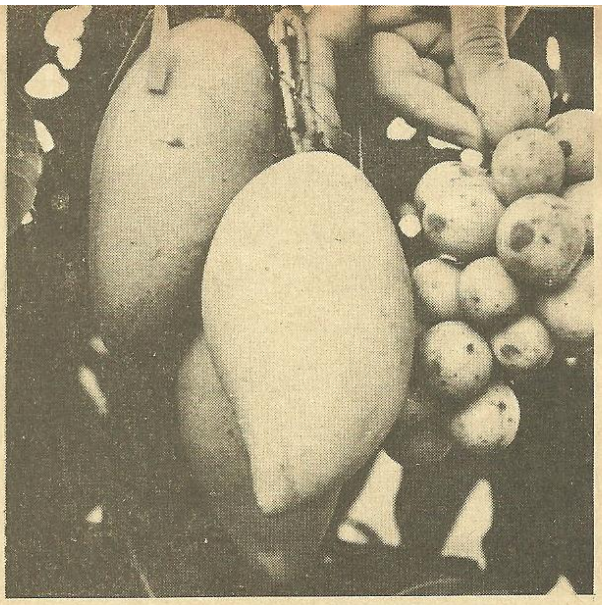

ผศ.สนั่น ขำเลิศ

"ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองผลไม้ เพราะเรามีผลไม้มากมายหลายชนิดตลอดทั้งปี จนไม่มีความจำเป็นต้องแปรรูปผลไม้ไว้รับประทานเวลาอื่นดังที่หลายประเทศปฏิบัติกันอยู่ ในจำนวนผลไม้ต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งชนิดที่มีเป็นฤดูและมีกระจายตลอดทั้งปี"

ชนิดที่มีเป็นฤดูได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด มะม่วง ลำใย ลิ้นจี่ ลางสาด ลองกอง ขนุน น้อยหน่า เป็นต้น ส่วนชนิดที่มีกระจายทั้งปีได้แก่ กล้วยหอม ส้มเขียวหวาน ฝรั่ง พุทรา และละมุด เป็นต้น การที่เรามีผลไม้หลายชนิดเช่นนี้ทำให้บางฤดูเกิดผลไม้ทับฤดูขึ้น เช่น ลิ้นจี่มีทับซ้อนกับมะม่วง มะม่วงทับซ้อนกับขนุน เงาะ ทุเรียน มังคุด และเงาะ ทุเรียน มังคุดทับซ้อนกับน้อยหน่า ลางสาดและลองกอง ทั้งนี้ยังไม่รวมผลไม้ที่มีตลอดปีซึ่งจะต้องเกิดการทับซ้อนฤดูกันอย่างแน่นอน ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตผลไม้เหล่านั้นต้องพยายามหาทางจัดหลีกให้ผลไม้ออกก่อนหรือหลัง เพื่อมิให้เกิดการทับซ้อนฤดูขึ้นซึ่งก็จะทำให้ราคาจำหน่ายสูงขึ้น แม้กระนั้นก็ตามการจัดหลีกก็กระทำได้จำกัด เพราะนอกจากจะมีผลไม้ดังกล่าวแล้ว ยังมีผลไม้ที่เคยออกเป็นฤดูเกิดออกนอกฤดูขึ้น เช่น มะม่วง ทุเรียน น้อยหน่า ทำให้โอกาสที่จะหลบหลีกมีได้น้อยลง แต่ก็มีข้อดีที่ทำให้ในบางฤดูที่มีผลไม้น้อยชนิดเกิดมีมากชนิดขึ้น ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกซื้อบริโภคได้ตามต้องการในราคาที่ถูกลง

แม้ว่าเราจะมีผลไม้นานาชนิดแต่เราก็มีบริโภคเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น เรายังไม่ได้ปลูกเพื่อหารายได้เข้าประเทศอย่างจริงจัง ซึ่งผิดกับบางประเทศเช่น ฟิลิปปินส์ ที่ไม่ค่อยมีผลไม้ แต่ผลไม้ที่เขามีอยู่เพียงชนิดเดียวก็ทำรายได้เข้าประเทศ มากกว่ารายได้จากผลไม้ของเราทุกชนิดที่จำหน่ายออกต่างประเทศ จนทำให้ประเทศไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองผลไม้ต้องได้อายไปตาม ๆ กัน

เพราะอะไรมะม่วงจึงน่าสนใจ

อย่างไรก็ดีทุกคนก็ได้มองเห็นแล้วว่าผลไม้เป็นพืชที่ทำเงินทำทองเข้าประเทศได้เช่นเดียวกับพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ และเริ่มให้ความสนใจกันมากขึ้นในจำนวนผลไม้ดังกล่าวแล้ว "มะม่วง" นับเป็นผลไม้ที่คนทุกวงการให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ ว่าน่าจะเป็นผลไม้ที่ทำเงินช่วยเศรษฐกิจของประเทศไทย

เหตุที่คนหลายวงการให้ความสนใจแก่มะม่วง ก็เพราะว่า รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญแก่มะม่วง โดยจัดให้มะม่วงเป็นไม้ผลอันดับแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๕ (แผนปัจจุบัน) ให้เป็นไม้ผลที่ปลูกเพื่อการส่งออกหรือเป็นพืชที่ปลูกเพื่อหาเงินเข้าประเทศ นับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลมีแผนการที่จะคิดหาเงินทางด้านไม้ผล ทั้ง ๆ ที่พืชนี้ก็ปลูกกันมานานและมีรายได้เข้าประเทศตลอดมา แต่ก็ขาดความสนใจจากรัฐเพราะถือว่าเป็นพืชระยะยาว ต้องใช้เวลานาน ซึ่งผลที่ตอบสนองอาจไม่ทันเวลาที่รัฐบาลนั้น ๆ ได้เป็นรัฐบาลอยู่

มะม่วงเป็นไม้ผลชนิดเดียวที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการทางไม้ผลที่ร่วม

กันจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้สนใจมะม่วงขึ้น เรียกว่า "ชมรมผู้พัฒนามะม่วงแห่งประเทศไทย" ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งขณะนี้มีสมาชิกที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับมะม่วงไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ราย ประกอบด้วยอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง พ่อค้า เกษตรกร ตลอดจนประชาชนผู้สนใจที่มีความสนใจเกี่ยวกับมะม่วงร่วมกัน โดยมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนางานมะม่วงให้ก้าวหน้า และเป็นอาชีพของเกษตรกรที่มั่นคงต่อไปในอนาคต

มะม่วงเป็นพืชไม้ผลที่ปลูกได้อย่างกว้างขวางแทบทุกภาคของประเทศ ซึ่งการปลูกมะม่วงได้ทุกภาคของประเทศนี้เอง ทำให้ได้รับประโยชน์อย่างน้อยก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ

สามารถที่จะช่วยเกษตรกรได้กว้างขวาง ไม่จำกัดอยู่เฉพาะภาคหนึ่งภาคใดของประเทศ ดังที่เป็นอยู่ในไม้ผลบางชนิด เช่น ลำใยหรือทุเรียน ทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง หากรัฐจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งก็เท่ากับเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรส่วนใหญ่ฉะนั้นโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจึงมีมากช่วยให้มีอำนาจต่อรองในเรื่องตลาดมากขึ้น

การที่มะม่วงสามารถปลูกได้กว้างขวางนี้เอง ทำให้การเก็บเกี่ยวผลมะม่วงแก่มีทะยอยกันเก็บเกี่ยวอย่างต่อเนื่อง หากได้วางแผนการปลูกอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากการแก่เก็บเกี่ยวจะเกิดขึ้นไม่พร้อมกันในแต่ละภาค แหล่งปลูกใดที่อยู่ในระดับเส้นรุ้งที่ต่ำกว่าการแก่เก็บเกี่ยวก็จะกระทำก่อน ส่วนแหล่งปลูกใดที่อยู่ในระดับเส้นรุ้งที่สูงขึ้นไปก็จะแก่เก็บเกี่ยวได้ทีหลัง ทำให้การส่งผลผลิตมะม่วงสู่ตลาดมีระยะยาวนานขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองตลาดได้ดีขึ้นอย่างหนึ่งด้วย

มะม่วงเป็นไม้ผลที่มีตลาดกว้างไกล มีทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ มีทั้งตลาดที่อยู่ใกล้คือตลาดในเอเชีย และตลาดที่อยู่ไกลออกไป เช่น ตลาดตะวันออกกลางและตลาดยุโรป ทำให้มีโอกาสที่จะทำการผลิตปริมาณมากได้โดยไม่ต้องเป็นห่วงว่าไม่มีตลาดรับซื้อ

มะม่วงสามารถจำหน่ายได้หลายรูปแบบ เช่น จำหน่ายในรูปที่เป็นมะม่วงดิบ ซึ่งแม้จะยังมีตลาดแคบอยู่ขณะนี้แต่ก็นับว่าจะมีโอกาสมากขึ้นในอนาคต อาจจำหน่ายในรูปมะม่วงรับประทานผลสุกซึ่งเป็นวิธีจำหน่ายที่ทำกันอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งจำหน่ายได้ในลักษณะที่แปรรูปแล้วในลักษณะต่าง ๆเช่น ทำเป็นมะม่วงแห้ง มะม่วงแผ่น มะม่วง ๕ รส มะม่วงแช่อิ่ม มะม่วงดอง แยมมะม่วง น้ำมะม่วง มะม่วงลอยแก้ว ตลอดจนเนื้อมะม่วง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การที่ได้จัดให้มะม่วงเป็นไม้ผลอันดับหนึ่ง ซึ่งจะหาเงินเข้าประเทศได้ดีนั้นมีโอกาสกว่าไม้ผลชนิดอื่น จึงสมควรที่รัฐจะสนับสนุนให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้แล้วในช่วงต่อไปนี้

งานพัฒนามะม่วงที่ต้องเร่งดำเนิน

อย่างไรก็ตาม แม้เราจะปลูกมะม่วงกันมานานก็ตาม แต่การปลูกมะม่วงเพื่อส่งเป็นสินค้าออกอย่างเป็นล่ำเป็นสันนั้นนับว่าเรายังไม่คุ้นเคย ซึ่งวิธีการบางอย่างที่เคยปลูกปฏิบัติกันมาอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อผลทางด้านเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ

"ชมรมผู้พัฒนามะม่วงแห่งประเทศไทย"ได้มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข จึงได้วางแนวทางที่จะพัฒนางานนี้เป็นขั้นตอน โดยแบ่งงานตามความรับผิดชอบของสายงาน ความถนัดและทรัพยากรที่มีอยู่ตามกรม กอง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ได้ช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ ซึ่งในบางเรื่องอาจต้องแยกกันทำ แต่บางเรื่องอาจต้องช่วยกันแก้ปัญหา งานต่าง ๆ ที่ได้ทำในขั้นตอนแรกก็คือ งานทางด้านการผลิตให้มีปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพตามมาตรฐาน ซึ่งได้แก่

งานคัดเลือกและแนะนำพันธุ์

เป็นงานที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โดยภาควิชาพืชสวน ได้ทำการศึกษาและคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม เป็นงานที่ได้กระทำมาก่อนล่วงหน้าที่จะเกิดการก่อตั้งชมรมผู้พัฒนามะม่วงนั้นเสียอีก เพราะภาควิชาพืชสวนซึ่งทำการสอนทางด้านนี้ ได้มองเห็นว่ามะม่วงของไทยเรานั้นมีเป็นร้อย ๆ พันธุ์ แต่เราไม่อาจที่จะนำมาปลูกให้เป็นการค้าได้ทุกพันธุ์ และเพื่อตัดปัญหาที่แนะนำและปรับปรุงแก้ไขในพันธุ์ต่าง ๆ นั้น จึงต้องเลือกเอาพันธุ์ใดพันธุ์หนึ่งที่ดีที่สุดเพียงพันธุ์เดียวมาส่ง

เสริม จึงได้พิจารณาคัดเลือกเอาพันธุ์น้ำดอกไม้เป็นอันดับแรก เพราะเห็นว่าเป็นพันธุ์ที่ชาวต่างประเทศรู้จักกว้างขวาง และได้เคยทดสอบรสนิยมบริโภคของชาวต่างประเทศมาแล้วหลายครั้ง อีกทั้งเป็นพันธุ์ที่มีผิวพันธุ์ดีเนื้อมาก เมล็ดลีบและไม่มีเสี้ยนตรงตามความต้องการของตลาดสากล อีกทั้งตลาดภายในประเทศก็นิยมบริโภค ซึ่งถ้าเกิดขัดข้องเกี่ยวกับตลาดต่างประเทศ ตลาดภายในประเทศก็ยังแบ่งเบาลงได้บ้าง

แต่กระนั้นก็ตามมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้เองยังมีหลายต้น

แต่ละต้นก็มีผล รูปร่างและลักษณะการออกดอกติดผลแตกต่างกันไป จึงได้เร่งการศึกษาคัดเลือกพันธุ์น้ำดอกไม้ให้ได้พันธุ์ที่ดีที่สุด และได้พิจารณาว่าลักษณะการออกดอกทวายในพันธุ์น้ำดอกไม้นั้น เป็นลักษณะที่ให้ประโยชน์ในด้านการผลิตหลายประการ เช่น การทำให้เกิดพุ่มเตี้ยก็ดี การทำให้ปลูกได้ในภาคต่าง ๆ ได้กว้างกว่าพันธุ์อื่นก็ดี ตลอดจนการที่จะบังคับให้ออกดอกก่อน หรือออกดอกทวายตามที่เราต้องการก็ดี จะเกี่ยวข้องกับนิสัยการออกดอกทวาย ยิ่งพันธุ์ที่มีความเป็นทวายสูง โอกาสที่จะคัดเลือกพันธุ์ดีก็จะยิ่งมีมากขึ้น

จากผลของการศึกษาคัดเลือกพันธุ์เป็นเวลาสามปีพบว่า มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ทวาย เบอร์ ๔ เป็นพันธุ์ที่ให้จำนวนช่อดอกทวายสูงสุด ดังนั้นจึงได้ใช้ต้นมะม่วงน้ำดอกไม้ต้นหมายเลขที่ ๔ นี้เป็นต้นที่ใช้ขยายพันธุ์ต่อไป ซึ่งชมรมผู้พัฒนามะม่วงแห่งประเทศไทยได้ตั้งชื่อว่า **"น้ำดอกไม้ทวาย เบอร์ ๔"**

ดังนั้นในการเสนอแนะให้ปลูกมะม่วงเพื่อการค้า จึงได้เสนอแนะให้ใช้พันธุ์น้ำดอกไม้ทวาย เบอร์ ๔ ที่ขยายพันธุ์จากต้นนี้เพียงต้นเดียว ทั้งนี้ก็โดยที่มีจุดมุ่งหมายว่า ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดจะมีรูปร่างสม่ำเสมอกัน อีกทั้งจะเป็นการทำให้พันธุ์มะม่วงที่นักวิจัยใช้ทดลองและที่เกษตรกรได้ปลูกไปนั้นเป็นต้นเดียวกัน เพื่อว่าผลงานวิจัยที่นักวิจัยได้นำไปแล้วนี้ จะได้นำไปปรับปรุงใช้ให้เป็นประโยชน์ได้โดยทันที ไม่ต้องไปทำวิจัยหรือทดสอบต่อให้เสียเวลา เสียเงินเสียทอง ซ้ำซ้อนอีกต่อไป ซึ่งอาจเป็นผลให้ธุรกิจไม่ทันต่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงของตลาดได้

งานสำรวจหาแหล่งปลูกที่เหมาะสม เพื่อเป็นการชี้แนะว่า แหล่งปลูกที่จะใช้ปลูกมะม่วงเพื่อส่งออกควรเป็นแหล่งใดบ้าง เพื่อว่าจะกระจายผลผลิตมะม่วงมิให้เกิดการทับซ้อนกันซึ่งจะมีปัญหาในการส่งออก อีกทั้งเพื่อเป็นการยืดการส่งออกผลมะม่วงให้ยาวนานที่สุด ทั้งนี้เพราะผลไม้พวกมะม่วงจะแก่เก็บเกี่ยวจากทางใต้ก่อน แล้วจะทะยอยเก็บเกี่ยวขึ้นทางเหนือเรื่อย ๆ งานวิจัยนี้ต้องอาศัยการสำรวจจากต้นมะม่วงที่เกษตรกรปลูกอยู่ในภาคต่าง ๆ ที่ปลูกมะม่วงทั้ง ๓๗ จังหวัด ว่าที่ไหนมีผลมะม่วงน้ำดอกไม้ตลอดจนพันธุ์อื่น ๆ จะแก่เก็บเกี่ยวได้เมื่อใด กรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานช่วงแรกนี้ จากผลของการสำรวจในปี ๒๕๒๓ ปรากฏผลดังนี้คือ

มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ในภาคกลางเริ่มแก่เก็บเกี่ยวกลางเดือนมีนาคม

ภาคตะวันตกเริ่มแก่เก็บเกี่ยวกลางเดือนมีนาคม

ภาคตะวันออกเริ่มแก่เก็บเกี่ยวกลางเดือนเมษายน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มแก่เก็บเกี่ยวปลายเดือนเมษายน

ภาคเหนือเริ่มแก่เก็บเกี่ยวปลายเดือนเมษายน

อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาแก่เก็บเกี่ยวดังกล่าวยังห่างเกินไป และยังมีไม่รับช่วงอย่างต่อเนื่องกันดีพอ จะต้องศึกษาหาแหล่งผลิตที่รับช่วงกันให้ถี่กว่านี้ ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินงานสำรวจเพิ่มเติมอยู่อย่างเร่งรีบด้วยแล้ว

งานศึกษาบังคับให้ออกดอกและติดผล งานนี้กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินงานนี้อยู่ โดยที่เห็นว่าการบังคับให้ผลมะม่วงออกก่อนฤดู หรือออกดอกและติดผลเร็วกว่าปกติ และถ้าบังคับให้ออกดอกและติดผลนอกฤดูปกติได้ ก็จะเป็นการกระจายผลผลิตให้ยาวนานขึ้น และเพิ่มอำนาจต่อรองให้มีมากขึ้น ทำให้ตลาดให้ความสนใจมากขึ้น แม้ขณะนี้จะยังไม่เป็นผลสำเร็จ แต่ก็ทำให้รู้ปัญหาต่าง ๆ ในการทำให้ออกดอกและติดผลนอกฤดู หรือออกดอกและติดผลก่อนฤดูได้มากขึ้น ซึ่งถ้าการบังคับมะม่วงดังกล่าวได้เป็นผลสำเร็จ ก็จะทำให้โอกาสที่มะม่วงจะหาเงินเข้าประเทศก็จะมีได้มากขึ้นอย่างแน่นอน

งานศึกษาระยะปลูก งานนี้เป็นผลต่อเนื่องจากการศึกษาคัดพันธุ์มะม่วงน้ำดอกไม้ทวาย เป็นงานที่ภาควิชาพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับผิดชอบดำเนินงานอยู่ เนื่องจากมะม่วงน้ำดอกไม้ทวาย เบอร์ ๔ เป็นพันธุ์เบาที่ออกดอกติดผลเร็ว จึงมีโอกาสที่จะทำให้ต้นเป็นพุ่มเตี้ยได้ง่าย

จากการศึกษาที่แปลงทดลองของภาควิชาฯ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน โดยทำการตัดแต่งกิ่งให้เหลือสั้น จากต้นที่ปลูกในระยะปลูก ๒.๕ × ๒.๕ เมตร และเลี้ยงกิ่งที่แตกใหม่ พบว่าแม้จะทำการตัดกิ่งก่อนการออกดอกเพียง ๓ เดือน กิ่งที่แตก

ใหม่ก็สามารถจะออกดอกและติดผลได้ แต่กิ่งจะมีจำนวนใบน้อยเกินไป แม้ผลจะเจริญได้พอ ๆ กันกับต้นที่ไม่ได้ตัด แต่สภาพของต้นจะทรุดโทรม

การตัดกิ่งที่มีอายุมากเกินไปคือ ในราว ๘ เดือนแล้ว กิ่งที่แตกมักจะเจริญยันและทับซ้อนกันไม่ดี การตัดแต่งกิ่งที่เหมาะสมจึงควรเลือกทำกับกิ่งมีอายุ ๖ เดือนนับจากวันตัด ขนาดของกิ่งที่เจริญจะมีขนาดพอเหมาะ คือ กิ่งปลายทรงพุ่มที่แตกใหม่จะห่างกัน ๓๐-๔๐ ซม. กิ่งจะเริ่มออกดอกและติดผลได้ระยะห่างกันพอดี และสามารถให้ผลเฉลี่ยต่อต้นได้ตามเป้าหมายคือ ๒๕ ผลต่อต้น

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้สามารถควบคุมต้นให้เป็นพุ่มเล็ก ซึ่งจะสามารถปลูกได้ในระยะต้นชิดกันได้ประมาณ ๒.๕ × ๒.๕ เมตรได้ตลอดไป ซึ่งจะทำให้ได้ประโยชน์หลายประการ คือ

สามารถให้ผลตอบแทนได้ในระยะเวลาสั้น ซึ่งคาดว่าจะให้ผลคืนทุนได้ภายใน ๔ ปีนับจากวันเริ่มปลูกต้นตอ เรื่องการควบคุมโรคแมลงก็ทำได้ง่าย เพราะสามารถจะดูแล และฉีดพ่นยาได้ทั่วถึงและสะดวกยิ่งขึ้นมาก จะช่วยลดความเสียหายจากการเก็บเกี่ยว โดยเฉพาะการกระทบกระแทกและการเปรอะเปื้อนน้ำยางจากขั้วผล ที่เป็นสาเหตุใหญ่ของความเสียหายจากการเก็บผลมะม่วง

การปลูกมะม่วงแบบถี่และทรงพุ่มเตี้ย ช่วยให้ใช้เครื่องมือทุ่นแรงเข้าปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น ทำให้สามารถปลูกมะม่วงเป็นจำนวนมากต้นได้ดีขึ้น และควบคุมให้ออกดอกติดผลได้ง่ายขึ้น การที่ต้นเป็นพุ่มเตี้ยนั้นต้นจะมีระบบรากตื้น การบังคับให้ออกดอกก่อนก็จะทำได้ง่ายขึ้นด้วย

งานฝึกอบรม เกษตรกรชาวสวนและผู้สนใจ

โดยที่เห็นว่าการปลูกมะม่วงระยะชิดจะต้องใช้ต้นพันธุ์จำนวนมาก เกษตรกรไม่สามารถที่จะซื้อต้นพันธุ์มาปลูกได้มาก เพราะจะทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง ทางชมรมผู้พัฒนามะม่วง จึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมวิธีการขยายพันธุ์มะม่วงโดยวิธีปฏิบัติขึ้นที่สถานีวิจัยพืชสวนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยจัดให้มีการอบรมระยะสั้นเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์เท่านั้น ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในเดือนมิถุนายนของทุกปีตลอดมารวม ๕ ปีแล้ว เพื่อเตรียมพื้นฐานในการลงทุนสร้างสวนมะม่วงได้ในราคาประหยัด โดยที่เกษตรกรเป็นผู้จัดทำการขยายพันธุ์เอง โดยทางชมรมฯมะม่วงจะแนะนำให้ปลูกต้นตอไว้ก่อน แล้วเปลี่ยนยอดเป็นพันธุ์ดีให้ภายหลัง ขณะนี้ได้ทำการอบรมไปแล้ว รวม ๑๗ รุ่น เป็นจำนวน ๓๙๓ คน

นอกจากนี้ทางชมรมผู้พัฒนามะม่วงแห่งประเทศไทยยังได้ดำริที่จะจัดฝึกอบรมเรื่องต่อ ๆ ไป เช่น การเตรียมบำรุงรักษาต้นมะม่วงก่อนการออกดอกและติดผล รวมทั้งการบังคับให้ออกดอกและติดผล การเก็บเกี่ยว การบ่มที่ถูกวิธี การเตรียมผลมะม่วงการบรรจุหีบห่อเตรียมการส่งออก ตลอดจน

การแปรรูปผลที่ไม่ได้ขนาดมาตรฐานให้เป็นผลิตภัณฑ์มะม่วงอย่างอื่นด้วย ทั้งนี้เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ปลูกมะม่วง เพื่อส่งออกให้มากขึ้นได้ต่อไปในอนาคตอันใกล้นี้

งานทดสอบตลาดต่างประเทศที่ห่างไกล เป็นงานที่ชมรมฯได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหลายหน่วยงาน คือจากกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนกระทั่งพ่อค้า ผู้ส่งออกและบรรดาเกษตรกรชาวสวนมะม่วงที่เกี่ยวข้องด้วย โดยได้จัดส่งผลมะม่วงพันธุ์หนังกลางวันและพันธุ์ทองดำไปทดสอบตลาดที่ประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ โดยมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ติดตามไปดูผลการทดสอบด้วยว่า ผลมะม่วงที่เราว่าอ่อนแอและเสียหายง่ายดังเช่น พันธุ์น้ำดอกไม้นั้น สามารถที่จะปลูกส่งออกได้หรือไม่ เมื่อเทียบกับพันธุ์อื่นที่นับว่าทนทานต่อการขนส่ง เช่น พันธุ์หนังกลางวัน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เราได้แน่ใจว่า การที่เลือกเอาพันธุ์น้ำดอกไม้เป็นพันธุ์ที่ปลูกเพื่อการส่งออกนั้น จะไม่มีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ภายหลัง หากต้องขนส่งทางไกลไปถึงตลาดในยุโรป เป็นต้น จากผลการทดสอบครั้งนี้ทำให้เราได้แน่ใจว่า มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้สามารถที่จะส่งไปขาย ณ ที่ใดก็ได้ ถ้าปฏิบัติโดยถูกต้องตามหลักและวิธีการทางวิชาการที่ได้เสนอแนะใหม่ ๆ นี้ด้วย

งานส่งเสริมการปลูกในแหล่งปลูกเป้าหมาย ผลจากการศึกษาระยะการแก่และการเก็บเกี่ยวผลมะม่วง โดยเฉพาะพันธุ์น้ำดอกไม้ในภาคต่าง ๆ ของประเทศตามในข้อ ๒ ก็จะจัดลำดับแหล่งปลูกในภาคต่าง ๆ ของประเทศเพื่อให้ผลมะม่วงแก่เก็บเกี่ยวรับช่วงติดต่อกันไปได้ โดยเริ่มจากภาคที่แก่เก็บเกี่ยวได้ก่อน คือภาคตะวันตกหรือภาคกลางตอนล่าง ขึ้นไปทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทั้งนี้โดยให้แต่ละจุดแก่เก็บเกี่ยวห่างกันประมาณ ๒ สัปดาห์

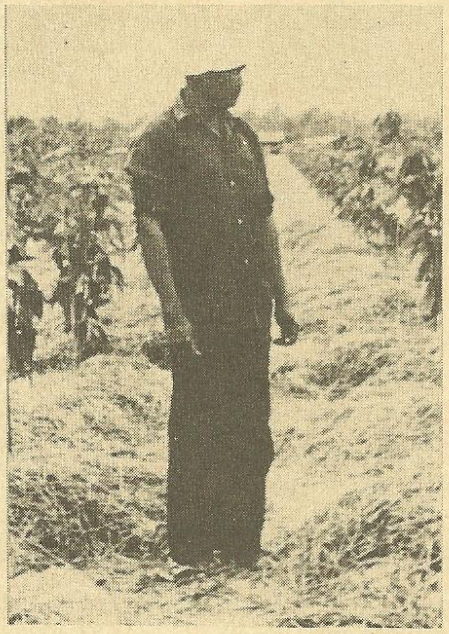

ถ้าเกษตรกรหมั่นดูแลรักษาต้นมะม่วงตั้งแต่ระยะเริ่มแรกติดต่อกันแล้ว มะม่วงจะให้ผลดกและให้ผลตอบแทนสูง

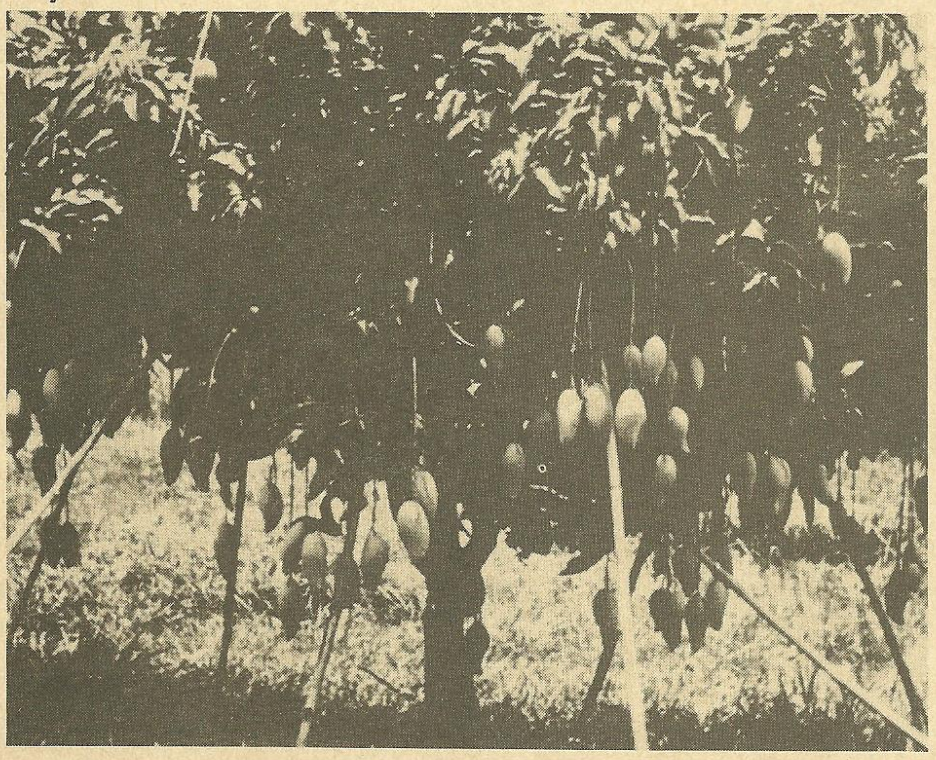

จุดมุ่งหมายในการจัดลำดับดังกล่าวเพื่อให้ผลผลิตมะม่วงได้กระจายอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องยาวนานที่สุดดังกล่าวแล้วในข้อ ๒ จากนั้นก็ต้องทำการส่งเสริมให้มีการปลูกเพื่อการส่งออกในแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น โดยชมรมฯได้พยายามจัดให้มีงาน "วันมะม่วง" ขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งจะมีทั้งการประกวดผลมะม่วง และจัดทำนิทรรศการเกี่ยวกับมะม่วง ตั้งแต่การผลิตจนกระทั่งการส่งออก

ซึ่งเรื่องนี้ได้ลองจัดทดสอบไปแล้ว ๑ ครั้งที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๖ นี้ ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากชาวสวนและผู้สนใจมากมาย ส่วนในปีต่อไปกำลังดำริให้จัดในจุดต่าง ๆ สลับกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งทางกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะมีส่วนอย่างสำคัญในการดำเนินงานนี้ต่อไปได้

ทั้งหมดนี้เป็นขั้นตอนที่ชมรมผู้พัฒนามะม่วงแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินงานมาตลอด ตามกำลังทรัพยากรและความร่วมมือจากกรมกองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กระนั้นก็ตามงานที่ต้องทำในการพัฒนามะม่วงยังมีอีกหลายขั้นตอน เช่น งานศึกษาตลาด งานทางด้านการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว งานทางด้านการขนส่ง ตลอดจนกระทั่งงานการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่อง ที่จะแก้ไขความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น และช่วยลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้มะม่วงเป็นไม้ผลที่ทำเงินทำทองเข้าประเทศอย่างจริงจังขึ้นมาให้จงได้ อีกไม่นานเกินรอ "มะม่วง" อาจจะเป็นผลไม้ที่นำเงินเข้าประเทศได้ปีละเป็นหลายร้อยล้าน

เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น ลดพิษภัยจากยาปราบศัตรูพืช

ชาคริต จุลกะเสวี

เรื่องพิษภัยจากยาฆ่าโรคและแมลงศัตรูพืช ที่มีต่อพืชผักและผลไม้ต่าง ๆ ที่คนเราใช้บริโภคในปัจจุบันนี้ ยังคงเป็นเรื่องที่น่าเกรงกลัวกันอยู่มาก เพราะสารเคมีแต่ละอย่างที่ใช้เพื่อการนี้ มันมักจะมีฤทธิ์ร้ายแรงตกค้างอยู่ในพืชผลทั้งหลายได้นานอยู่สักหน่อย เมื่อคนเรานำพืชผลนั้นมากินมาใช้จึงมักจะถูกพิษภัยตกค้างอยู่นั้นเล่นงานเอาย่ำแย่ไปตาม ๆ กัน นี่เป็นผลที่เกิดจากการใช้สารเคมีที่กำจัดโรคแมลง-ศัตรูพืชเหล่านั้นไม่ถูกวิธี เป็นสาเหตุสำคัญที่สุด

วิธีที่จะทำให้อันตรายจากสารเคมีที่ใช้นั้น ให้ลดน้อยลงไปได้ ก็ยังมีอยู่ ซึ่งวิธีที่ดีก็คือ จะต้องรู้จักใช้สารเคมีเหล่านั้นเฉพาะแต่เมื่อจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ถ้าหากยังมีวิธีการต่าง ๆ ที่พอจะนำมาใช้ป้องกันและแก้ไขโรค-แมลงมิให้เกิดขึ้นได้ เราก็น่าจะทดลองใช้วิธีเหล่านั้นดูก่อนดีกว่า

แนวทางที่จะลดการใช้ยาฆ่าโรคแมลงศัตรูพืชทั้งหลายนั้นเท่าที่นักวิชาการเกษตรแผนใหม่ท่านได้คิดค้นแนะนำไว้ ซึ่งได้รับการเผยแพร่ไปบ้างแล้วนั้น ก็ยังมีวิธีการที่น่าสนใจอยู่หลายวิธี ที่อยู่ในวิสัยซึ่งท่านผู้ฟังซึ่งเป็นเกษตรกรเองและผู้สนใจก็สามารถจะจดนำเอาไปทดลองปฏิบัติจริง ๆ ในไร่ในสวนของท่านได้ดีอยู่ เป็นต้นว่า

วิธีแรกเลยนั้นได้แนะนำให้พยายามใช้พันธุ์พืชที่ดี มีความต้านทานต่อโรค-แมลงในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดี เอามาปลูกขยายพันธุ์ เช่น การทำนาในเขตที่พบว่ามีพวกเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลอยู่ชุกชุมมาก ก็ควรจะเลือกปลูกข้าวพันธุ์ กข.๒๓ จะทนทานต่อเพลี้ยนี้ได้ดีกว่าข้าวพันธุ์ กข.๗ หรือในเขตไร่ที่มีโรคราน้ำค้างของข้าวโพดเกิดอยู่มาก ก็ควรปลูกข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ ๑ หรือพันธุ์แปซิฟิค หมายเลข ๙ แทนการปลูกข้าวโพดพันธุ์กัวเตมาลาอย่างแต่ก่อน เหล่านี้เป็นต้น

วิธีที่สองก็คือ เลี่ยงการปลูกพืชอย่าให้ตรงกับฤดูระบาดของโรคหรือแมลงนั้น ๆ อย่างเช่น ถ้าปลูกข้าวโพดในช่วงกลางฝน คือในราวเดือนกรกฎาคมนั้น จะช่วยให้ฝักข้าวโพดแก่จัดในช่วงฤดูหนาว ซึ่งมีแสงแดดจัด เมล็ดข้าวโพดตากได้แห้งสนิท ปลอดภัยจากโรคราที่ทำให้เกิดสารพิษอะฟลาท็อกซิน ได้ดีขึ้นหรือเห็นว่าช่วงนี้ในบางพื้นที่มีตั๊กแตนเกิดระบาดขึ้นมากมาย เราก็ควรปลูกพืชผลใหม่นั้นหลังจากการระบาดนั้นได้ผ่านพ้นไปเสียก่อน

ส่วน**วิธีที่สาม**คือการปลูกพืชหมุนเวียนจะช่วยแก้ไขให้พืชผลที่ปลูกปลอดภัยจากการทำลายของโรค-แมลงได้ดีขึ้น เพราะศัตรูพืชทั่ว ๆ ไปนั้น มันมักจะเลือกทำลายพืชได้เฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะตระกูล ดังนั้น ถ้าเรารู้จุดอ่อนของศัตรูพืชในเรื่องนี้ เราเปลี่ยนพืชใหม่ที่แมลงนั้นทำลายไม่ได้ลงปลูกแทน แมลงมันปรับตัวไม่ทัน ไม่มีแหล่งอาหารมันก็จะตายได้ง่าย ๆ เหมือนกัน อย่างเช่น แมลงบางอย่างกัดกินต้นข้าวแต่ไม่กินต้นถั่ว และมีแมลงอีกบางอย่างไม่กัดกินต้นข้าว แต่ถ้าเป็นต้นถั่วละก็มันจะโปรดปรานมาก เราก็หาทางเปลี่ยนพืชลงปลูกสลับหมุนเวียนลงไป ศัตรูพืชมันก็จะทำอะไรพืชผลเราไม่ได้ ไม่ต้องเสียค่ายาปราบมัน ประหยัดเงินได้มากโขอยู่

วิธีที่สี่นั้นแนะไว้ว่า ให้ปลูกพืชสลับแถวหรือสลับร่องกันไป พืชบางชนิดมีกลิ่นที่แมลงศัตรูพืชอีกชนิดหนึ่งไม่ชอบเอาเสียเลย ก็เติบโตได้สบายไป อย่างเช่นการปลูกพวก

“

การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นั้น แม้จะมีคุณอนันต์ แต่ก็ให้โทษมหันต์ไม่แพ้กัน เกษตรกรจึงควรเลือกใช้เป็นวิธีสุดท้าย น่าจะทดลองใช้วิธีอื่น ๆ ที่ปลอดภัยกว่าดูก่อน เช่น การใช้พันธุ์พืชที่ต้านทานโรคและแมลง การปลูกพืชที่ไม่ตรงกับฤดูระบาดของโรคหรือแมลง การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชสลับแถว หรือสลับร่อง การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของโรคหรือแมลงนั้น ๆ โดยตรงเป็นอาทิ

”

ดาวเรืองเกษตร ใบมันมีกลิ่นฉุน ปลูกสลับร่องกับมะเขือเทศ ก็จะมีผลให้แมลงทำลายมะเขือเทศได้น้อยลงอย่างน่าพอใจเชียวละ

วิธีที่ห้า ถ้าเป็นการปลูกพืชในแปลงเล็ก ๆ อาจจะต้องใช้ยาปราบโรค-แมลงศัตรูพืชสิ้นเปลืองมาก เพราะต้องพ่นยาให้มากครั้งจึงจะเอาไว้อยู่ แต่ถ้าเป็นแปลงใหญ่เราสามารถฉีดพ่นยาได้ถั่วถึง จึงช่วยให้ลดจำนวนครั้งของการฉีดพ่นยา ให้ลดน้อยลงไปได้อย่างน่าพอใจเหมือนกัน

วิธีที่หกนั้น ท่านว่าให้ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของโรค-แมลงนั้น ๆ โดยตรงเลย ปราบมันให้ถึงที่ก่อนที่จะระบาดใหญ่ อย่างเช่นบนคันนา หรือในป่าละเมาะริมไร่นาของท่าน ซึ่งปกติมักเป็นที่อาศัยของแมลงต่าง ๆ เราก็ต้องปราบมันเสียแต่เนิ่น ๆ จะช่วยลดความเสียหายลงได้มาก ถ้าทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ของมันได้ถูกต้อง

วิธีที่เจ็ดนั้นใช้หลอดไฟเรืองแสงแบบใหม่ล่อแมลง เช่น ใช้หลอดแบล็คไลท์เปิดล่อแมลงให้มาเล่นไฟในเวลากลางคืน มีตัวผีเสื้อของแมลงกลางคืนตัวแก่มาเล่นไฟ ก็ใช้วิธีล่อให้มันตกน้ำหรือเข้ากับดัก จับไปเป็นอาหารปลาอาหารไก่ทำลายได้ไม่ยากเลย ขณะนี้เกษตรกรชาวสวนผักและผลไม้ก็นิยมใช้กันมากขึ้นแล้ว

วิธีที่แปดเป็นการใช้วิทยาการแผนใหม่เข้าช่วย คือใช้กลิ่นของแมลงตัวเมีย อย่างเช่นสารเมทธิลยูจีนอล ล่อแมลงวันทองหรือแมลงวันผลไม้ตัวผู้เข้ากรงดัก จับไปทำลายเสียให้หมด ตัวเมียที่เหลือก็จะแพร่พันธุ์ได้น้อยลงไปเอง

สำหรับวิธีอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมาก อย่างเช่นการล่อแมลงด้วยกลิ่นของผลไม้สุกบางอย่าง การฆ่าแมลงด้วยเชื้อโรคโดยตรง อย่างเช่นที่เราใช้เชื้อไวรัสฆ่าหนอนเขียว หรือการใช้แบคทีเรียฆ่าหนอนใยและหนอนผีเสื้อบางชนิด ซึ่งถ้าทำวิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังสู้ไม่ไหว ทีนี้จึงค่อยใช้สารเคมีฆ่าโรค-แมลงเหล่านั้นโดยตรง จะประหยัดกว่าการใช้ยาปราบดะไปหมดอย่างแต่ก่อน ๆ

สำหรับท่านผู้อ่านที่สนใจเรื่องอะไรเป็นพิเศษทางด้านการเกษตรนี้ หากจะไม่เขียนถามมาทาง "วารสารไทย" นี่ ก็อาจถามไปทาง "ชมรมผู้เผยแพร่ความรู้การเกษตรแห่งประเทศไทย" ซึ่งตั้งอยู่ที่กรมวิชาการเกษตร บางเขน กท. ๑๐๙๐๐ ซึ่งภาครัฐบาลได้ร่วมกับภาคเอกชนจัดตั้งขึ้นมาใหม่ สำหรับบริการความรู้ทางการเกษตร ให้แก่เกษตรกรและประชาชนผู้สนใจทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพดีขึ้นนั้นได้เสมอ

ไม้ดอก สวยสดสีมีชีวิต

รศ.สมเพียร เกษมทรัพย์

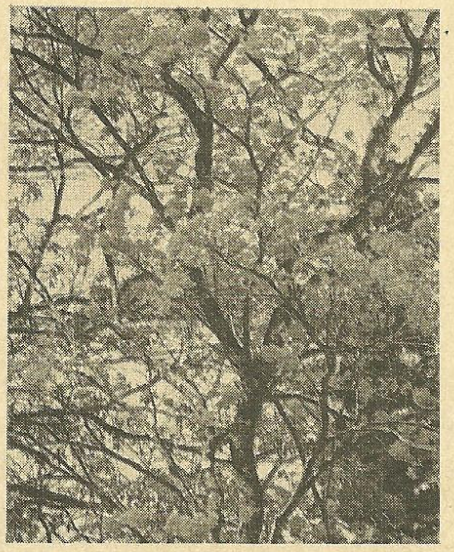

> *"การปลูกไม้ดอกประดับแปลง เพื่อตกแต่งอาคารสถานที่ตลอดจนสวนสาธารณะ จะช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้สดชื่นสวยงามยิ่ง แต่ทั้งนี้ผู้ปลูกจะต้องยอมรับความจริงบางประการ อีกทั้งต้องเข้าใจในธรรมชาติของไม้ดอกแต่ละชนิดนั้น ๆ ให้ดีเสียก่อนด้วย"*

ทุกท่านคงไม่ปฏิเสธความ **"มีชีวิต"** ของไม้ดอก ซึ่งธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตนั้นก็คือ **ความไม่จีรังยั่งยืน** นั่นเอง ทุกชีวิตเมื่อเกิดมาแล้วย่อมเปลี่ยนแปลงไป และท้ายที่สุดต้องตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น เว้นแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น

วงจรชีวิตของไม้ดอกมีทั้งสั้นและยาว ไม้ดอกบางชนิดเมื่อเกิดมาแล้ว จะเจริญเติบโตให้ดอกออกผลครบวงจรชีวิตแล้วตายภายในฤดูเดียว ปีเดียว เรียกว่า **ไม้ดอกฤดูเดียว** ไม้ดอกบางชนิดมีการเจริญเติบโตทางต้นทางใบในปีแรก ให้ดอกออกผลในปีที่สอง และเมื่อครบวงจรชีวิตแล้วตายภายในสองปี เรียกว่า **ไม้ดอกสองฤดู** ยังมีไม้ดอกอีกหลาย ๆ ชนิดที่มีอายุอยู่ได้หลายฤดู หลายปี คืออาจมีการเจริญเติบโตทางต้นทางใบ ตลอดให้ดอกออกผลครบวงจรชีวิต ภายในฤดูเดียว ปีเดียวแต่ยังไม่ตาย จะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกหลายปี และในที่สุดก็ต้องตายเช่นเดียวกัน ไม้ดอกดังกล่าวนี้เรียกว่า **ไม้ดอกหลายฤดู**

ประโยชน์ใช้สอยของไม้ดอกอยู่ที่ "ดอก" คนทั้งหลายจึงให้ความสำคัญและความสนใจในส่วนที่เรียกว่า **ดอก** เป็นพิเศษ ไม่เพียงแต่คนเท่านั้นที่ตื่นเต้นกับสีสรรและความงามของไม้ดอก แม้แต่แมลงและหมู่ภมรยังอดชื่นชมด้วยไม่ได้ แม้จะมีไม้ดอกมากมายหลายชนิดที่**ดอก** ไม่มีสีสรรสวยเด่นสะดุดตา แต่ธรรมชาติได้ชดเชยไม้ดอกเหล่านั้นด้วยการให้กลิ่นหอมมาแทน จะเห็นได้ว่าธรรมชาติมีความยุติธรรมที่สุด ให้ความยุติธรรมกับทุกชีวิตในโลกนี้แม้กระนั้นคนก็ยังพยายามทำลายธรรมชาติ ทำให้ธรรมชาติเสียดุลไป ความเดือดร้อนทั้งหลายจึงเกิดขึ้น และติดตามมาเป็นลูกโซ่จนยากที่จะแก้ไขดังเช่นปรากฏแล้วในปัจจุบันนี้

ธรรมชาติได้กำหนดให้ดอก อยู่ในช่วงท้ายสุดของวงจรชีวิต ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นที่รักที่ชื่นชอบของมวลมนุษย์และหมู่ภมรมากมายเพียงใดก็ตาม ดอกไม้ก็ต้องโรยราไปตามกาลเวลาที่ฟ้ากำหนดให้ **ยิ่งดอกไม้งามมากเท่าใด** อีกทั้งมีกลิ่นหอมชวนดมเพียงใดจะยิ่งเหี่ยวแห้งโรยราเร็วขึ้นเท่านั้น

โดยเฉพาะไม้ดอกฤดูเดียวที่เรียกว่า **"ไม้ดอกล้มลุก"** จะมีอายุสั้นมาก นับจากวันเพาะเมล็ดจนถึงออกดอกใช้เวลาเพียง ๖๑-๑๒๐ วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของไม้ดอก และจะมีชีวิตอยู่เพียงชั่วระยะเวลาสั้น ๆ คือประมาณ ๓๐-๖๐ วัน ดอกไม้ก็ต้องร่วงโรยล้มตายไปโดยไม่มีโอกาสลุกขึ้นมาได้อีก (น่าแปลกใจที่ได้ชื่อว่า "ไม้ล้มลุก" ทั้ง ๆที่เมื่อล้มแล้วไม่มีโอกาสลุกขึ้นมาอีกเลย)

ถ้าท่านได้ปลูกและคลุกคลีกับไม้ดอก ท่านจะมองเห็นธรรมอันเป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนา เตือนสติให้ระลึกอยู่เสมอว่า **ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะอยู่เพียงชั่วขณะหนึ่ง ในที่สุดจะดับไป** ดังนั้นต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ไม้ดอกจะสวยฟูฟ่าอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมต้นไม้ดอกชุดใหม่ไว้ให้พร้อมเพื่อที่จะนำไปสับเปลี่ยนชุดเก่าที่**เริ่ม**เหี่ยวแห้งโรยราออกไปได้ทันเวลา

แม้ว่าจะมีไม้ดอกหลาย ๆ ชนิดที่มีอายุอยู่ได้นาน เช่นเวอร์บีน่า ผกากรอง พยับ

หมอก บานเช้า พังพวย แพรเซี่ยงไฮ้ และอีกหลายชนิด ที่ไม่จำเป็นต้องปลูกต้นใหม่ทดแทน แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตัดกิ่งแก่ กิ่งตาย กิ่งที่เป็นโรค ตลอดจนกิ่งเก้งก้างออก พร้อมทั้งตัดกิ่งและต้นให้เตี้ยลง พรวนดินใส่ปุ๋ยเพิ่มเติม เพื่อให้แตกยอดและออกดอกชุดใหม่ที่สวยงามต่อไป

สรุปได้ว่า การปลูกไม้ดอกเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้สวยงามนั้น ผู้ปลูกจะต้องมีคุณสมบัติโดยทั่ว ๆ ไปดังนี้

เข้าใจใน**ธรรมชาติ**ของไม้ดอก ยอมรับความจริง และพยายาม**ทำใจ**ให้ได้ว่าไม้ดอกล้มลุก มีอายุการใช้งานสั้นมาก

มีความ**ปราณีตในการเตรียมดินปลูก ตลอดจนการเตรียมต้นสำหรับปลูกด้วย**

มีการปฏิบัติรักษาเช่นการรดน้ำ เสริมปุ๋ย และป้องกันโรคแมลงให้ถูกต้องตาม**จังหวะ** การเจริญเติบโตของไม้ดอกแต่ละชนิด

เข้าใจใน **เทคนิค** สำคัญบางประการที่จำเป็นสำหรับไม้ดอกบางชนิด เช่นการเด็ดยอดและการแต่งดอก เป็นต้น

เสมอต้นเสมอปลาย ขยันดูแลเอาใจใส่ในไม้ดอกอย่างสม่ำเสมอ

เป็นคน**ช่างสังเกต** เพื่อที่จะได้พบเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับไม้ดอก และแก้ไขได้ทันเวลา

ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง เมื่อพบเห็นปัญหา จะต้องรีบหาทางแก้ไขทันที

มีความรักในไม้ดอกมาก ๆ เพราะความรักเป็นของวิเศษ สามารถคุ้มกันภยันตรายทั้งปวงได้

ถ้าปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมาทั้ง ๕ ข้อนี้ ผู้เขียนขอรับรองว่า นอกจากสภาพแวดล้อมจะดีขึ้นเนื่องจากมีดอกไม้สวยงามแล้ว สภาพจิตของผู้ปลูกและผู้พบเห็น ก็จะสุขเกษมยิ่งกว่าเดิม ช่วยให้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้ไม่น้อยเลย

บัญญัติ ๑๐ ประการ ในการปลูกไม้ดอกเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อม

๑. ไม่ควรปลูกไม้ดอกหลายจุดเกินไป จนไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปลูกมีภาระค่อนข้างหนักอยู่แล้วในการเตรียมต้นปลูกทดแทน ซึ่งต้องมีการเตรียมงานให้สัมพันธ์กับไม้ดอกชุดเก่า มีการตัดแต่งกิ่งตลอดจนการปฏิบัติรักษาที่ประณีตกว่าการปลูกพืชอื่น ๆ จึงควรปลูกเฉพาะจุดสนใจให้เป็นจุดเด่นเพียงบางจุดเท่านั้น แต่ให้ได้คุณภาพและดูสวยจริง ๆ

๒. ปลูกไม้ดอกในแต่ละจุดให้เป็นกลุ่มเป็นก้อน คือมีจำนวนต้นมากพอ เพื่อจะได้สวยเด่นสะดุดตาในขณะออกดอกพร้อม ๆ กัน

๓. เลือกชนิดไม้ดอกที่จะนำมาปลูกให้เหมาะสมกับสถานที่ โดยเฉพาะในเรื่องของแสงแดด ไม้ดอกส่วนใหญ่ต้องการแสงแดดจัดอย่างน้อยวันละ ๖ ชั่วโมง ถ้าสถานที่นั้น ๆ ได้รับแสงแดดไม่เพียงพอ ควรจะเลือกไม้ดอกที่ต้องการแสงไม่มากนักมาปลูกแทน

๔. ถ้ามีไม้ดอกชนิดเดียวกันหลาย ๆ สี ควรปลูกให้สีเดียวกันอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม ๆ ให้กลุ่มที่อยู่ชิดกัน มีสีติดกันอย่างเฉียบขาด อย่าปลูกคละสีในกลุ่มเดียวกัน เพราะจะดูเลอะเทอะไม่สวย อีกทั้งกำหนดให้ออกดอกพร้อม ๆ กันได้ยาก แต่นี่ก็อาจมียกเว้นบ้างสำหรับไม้ดอกบางชนิด

๕. ถ้าต้องการปลูกไม้ดอกหลายชนิดหลายสีในแปลงเดียวกัน นอกจากจะจัดปลูกตามข้อ ๔ แล้ว ควรจัดปลูกตามความสูงของต้น เช่นถ้าเป็นแปลงที่มองได้รอบทิศ น่าจะปลูกไม้ดอกชนิดต้นสูงที่สุดอยู่ตรงกลาง และลดหลั่นกันออกมาจนกระทั่งเตี้ยสุดอยู่ริมนอก แต่ถ้าเป็นแปลงที่โชว์ด้านเดียวควรจัดให้ชนิดต้นสูงสุดเป็นฉากหลัง และลดหลั่นลงมาเป็นลำดับจนกระทั่งต้นเตี้ยอยู่แถวหน้า

๖. การปลูกไม้ดอกหลายชนิดหลายสีในแปลงเดียวกัน นอกจากจะต้องทราบถึงความสูงและสีของดอกไม้แต่ละชนิดแล้ว จำเป็นต้องทราบถึงวันออกดอกที่แน่นอนของไม้ดอกแต่ละชนิดแต่ละสีอีกด้วย เพื่อที่จะได้ปลูกชนิดที่ใช้วันเวลากว่าลงไปก่อนตามลำดับ โดยกำหนดให้ทุกชนิดทุกสีบานพร้อม ๆ หรือใกล้เคียงกันทั้งแปลง จึงจะดูสวยงามตามต้องการ

๗. เนื่องจากไม้ดอกมีความสวยงามและเด่นอยู่ในตัวแล้ว ไม่จำเป็นต้องสร้างหรือตกแต่งแปลงปลูกโดยเฉพาะขอบแปลงให้เด่นสะดุดตาอีก ทั้งนี้จะทำให้คนดูไขว้เขว ไม่แน่ใจว่าผู้ปลูกต้องการเน้นที่ดอกไม้หรือที่แปลงกันแน่ เท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการจัดซื้อและจัดสร้าง มักจะมองเห็นความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าความงามตามธรรมชาติ

๘. แปลงไม้ดอกอาจจะอยู่เสมอระดับเดียวกันกับพื้นสนามหญ้า โดยการเว้นที่ไว้เป็นการเฉพาะ หรือจัดทำขึ้นทีหลังโดยการเจาะสนามเอาหญ้าออก ตามรูปร่างแปลงที่กำหนดขึ้น การทำแปลงไม้ดอกแบบนี้สะดวกมากคือหลังจากเอาหญ้าขึ้นแล้ว นำปุ๋ยคอกและอินทรีย์วัตถุมาปรุงพร้อมทั้งเติมปุ๋ยเม็ดลงไปด้วยแล้วปลูกไม้ดอกได้ทันที หากต้องการเลิกปลูกไม้ดอกวันใด เพียงแต่ถอนต้นไม้ดอกออก เกลี่ยดินให้เรียบ ซื้อแผ่นหญ้ามาปูทับให้เต็ม ก็จะกลับเป็นสนามหญ้าที่สมบูรณ์ได้เช่นเดิม อีกประการหนึ่งแปลงไม้ดอกในสนามหญ้าจะดูสวยเด่นเป็นพิเศษ เพราะสีเขียวของหญ้าจะช่วยเสริมให้สีของดอกไม้สดใสยิ่งขึ้น

ไม้ดอกหลายสีหลากชนิดอยู่ในแปลงเดียวกัน แลดูเป็นระเบียบสวยงามยิ่ง

๙. หากจำเป็นต้องยกแปลงไม้ดอกให้สูงเหนือระดับดินขึ้นมา อาจทำได้ง่าย ๆ โดยการหาวัสดุอะไรก็ได้ อาจจะเป็นอิฐมอญ ซีเมนต์บล็อค ศิลาแรง ไม้ไผ่หรืออื่น ๆ มากั้นเป็นขอบแปลง โดยการวางหรือฝังตื้น ๆ ลงไปในดินให้ขอบสูงพ้นพื้นดิน ประมาณ 15 เซ็นติเมตร ทั้งนี้เพราะไม้ดอกส่วนใหญ่มีระบบรากตื้น และไม่จำเป็นต้องขุดดินในแปลงไม้ดอก ควรผสมดินจากที่อื่น โดยใช้อินทรีย์วัตถุที่หาได้ง่าย ให้มีส่วนผสมโปร่งเพื่อช่วยกักเก็บความชื้นได้ดี สะอาดและมีธาตุอาหารครบถ้วนโดยการผสมปุ๋ยวิทยาศาสตร์ลงไปด้วยเป็นปุ๋ยรองพื้น นำเอาส่วนผสมที่ได้ใส่ในแปลงที่เตรียมไว้และปลูกไม้ดอกได้เลย

๑๐. ไม่ควรทำแปลงไม้ดอกให้ห่างไกลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือห่างไกลจากสถานเพาะชำโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้เพราะจะไม่สะดวกในการทำงาน ตลอดจนการควบคุม ดูแลรักษารดน้ำให้ปุ๋ยและปฏิบัติการอื่น ๆ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ เว้นแต่ในบางกรณีที่มีความจำเป็น เช่นกรุงเทพมหานครหรือเทศบาลต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบปลูกไม้ดอกตามสถานที่ต่าง ๆ ห่างไกลออกไปดังกล่าวข้างต้น

ที่ถูกต้องแล้วต้องปลูกเลี้ยงไม้ดอกในรูปของไม้**กระถางในสถานเพาะชำจนกระทั่งต้นโตและสมบูรณ์เต็มที่เริ่มมีดอกตูมแล้ว จึงนำไปประดับในที่ ๆ ต้องการ** จะโดยการถอดกระถางลงปลูกในดินหรือฝังลงไปทั้งกระถาง หรือใส่ทั้งกระถางลงในกล่องที่เตรียมไว้รองรับ จากนี้เพียงแต่ดูแลรดน้ำเช้าบ่ายเท่านั้น อีกไม่กี่วันหลังจากนี้ดอกจะทะยอยบาน สวยยิ่งกว่าปลูกเลี้ยง ณ ที่นี้ตั้งแต่ต้นเล็ก ๆ ที่สำคัญที่สุดคืออย่าลืมเตรียมต้นชุดใหม่ไว้ทดแทนของเก่าที่จะโรยราไป

ทางที่ดีควรมีข้อมูลหรือเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าแล้วว่าไม้ดอกที่นำมาปลูกประดับเหล่านั้นจะอยู่ได้นานกี่วัน เพื่อจะได้เตรียมต้นชุดใหม่มาเปลี่ยนได้ทันเวลา โดยที่ประชาชนจะไม่มีโอกาสเห็นสภาพไม้ดอกที่เหี่ยวเฉาเลย งานนี้นับได้ว่าเป็นภาระที่ใหญ่หลวงและหนักหน่วงไม่น้อยสำหรับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องแต่ที่ไหน ๆ เขาก็ทำกันเช่นนี้ทั้งสิ้น

ไม่มีที่ไหนเลยจะพยายามปลูกเลี้ยงไม้ดอกในที่ ๆ ต้องการตกแต่งที่ห่างไกลออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตัวเมืองหรือย่านชุมนุมชน ทั้งนี้เพราะไม้ดอกต้องการ ๆ ดูแลรักษาค่อนข้างจะประณีต มีจังหวะการให้ปุ๋ยที่ถูกต้องตรงตามระยะของการเจริญเติบโต มีการเด็ดยอดแต่งกิ่งตามอายุที่เหมาะสม

อย่าว่าแต่ไม้ดอกเลย แม้แต่ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ที่ค่อนข้างทน ต่อสภาพดินฟ้าอากาศยังไม่โตและอาจถึงตายได้ ถ้าเตรียมหลุมปลูกและดูแลรักษาไม่ดีพอ นับประสาอะไรกับต้นไม้ดอกที่บอบบางกว่า ฉะนั้นจึงใคร่ขอให้ท่านผู้สนใจและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ได้โปรดพิจารณาและยอมรับความจริงในข้อนี้ด้วย เผื่อว่าในโอกาสต่อ ๆ ไปเราจะได้เห็นไม้ดอกสวย ๆ ตามสถานที่สำคัญ ๆ บางจุด แทนการปลูกแบบระเกะระกะทั่วไป แต่จะหาความสวยงามดูไม่ได้แม้แต่จุดเดียวนั้นต่อไปอีก

น้ำใจคนไทย

คณิตา เลขะกุล

ผู้เขียนมีอาชีพในการเดินทาง คือใช้การเดินทางเพื่อหาข้อมูลหรือวัตถุดิบมาประกอบอาชีพ แต่ละเดือนแต่ละปีจึงเดินทางขึ้นเหนือ ล่องใต้ มุ่งตะวันออก ท่องตะวันตก หรือเยือนอีสานสุดแท้แต่งานจะพาไป

การได้ตะเวนไปตามท้องถิ่นในชนบทของเมืองไทยเรานี้ นับวันมีแต่จะทำให้รักเมืองไทยมากขึ้นและมากขึ้น ใครจะเอาประเทศไหนมาแลกก็ไม่ยอม ก็เมืองไทยน่ะบ้านเกิดเมืองนอนของเราแท้ ๆ เราทุกคนเป็นเจ้าของ บรรพบุรุษของเราเสียเลือดเนื้อและชีวิตไปตั้งไม่รู้เท่าไรเพื่อรักษา *"ความเป็นไท"* ให้เราเชิดหน้าอวดชาวโลกอยู่ได้ ถึงแม้ประเทศเราจะด้อยพัฒนาไปนิด ยากจนไปหน่อย เพื่อนร่วมชาติจะหย่อนวินัยไปบ้าง ถนนหนทางก็สกปรกกว่าที่อื่นเขา เราก็คงจะปรับปรุงแก้ไขได้ ถ้าเราตั้งใจจะแก้ไขกันจริง ๆ เพราะเราพูดภาษาเดียวกันแท้ ๆ คือ *ภาษาไทย*

การเดินทางแต่ละครั้งมักจะได้รับความประทับใจไม่ซ้ำแบบเลย จากสถานที่บ้าง วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นบ้าง จากข้าราชการบ้าง ที่มากที่สุดก็คือจากการดำเนินชีวิตของพี่น้องชาวไทยในท้องถิ่นเอง ดังจะยกมาเล่าถึง *"น้ำใจของคนชายแดนคลองใหญ่"* สักเรื่อง

วันหนึ่งเมื่อต้นปีนี้เอง ผู้เขียนได้รับคำสั่งให้ร่วมเดินทางไปประชุมกับจังหวัดตราดเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดแสดงแสงและเสียงในงาน *"วันตราดรำลึก"* ซึ่งจังหวัดจัดขึ้นในวันที่ ๒๓ มีนาคม ของทุกปี เพื่อระลึกถึงวันที่ตราดพ้นจากการยึดครองของฝรั่งเศส กรณี ร.ศ. ๑๑๒ แล้วได้กลับคืนมาสู่อ้อมอกไทยอีกครั้งหนึ่ง หลังจากปฏิบัติงานตามภารกิจเสร็จแล้ว ยังมีเวลาเหลืออยู่ครึ่งวัน เราจึงชวนกันไปเยี่ยมพี่น้องไทยที่อำเภอคลองใหญ่

ถ้าท่านจำภูมิศาสตร์ของไทยได้ ก็คงจะนึกออกว่า คลองใหญ่เป็นอำเภอสุดท้ายชายแดนภาคตะวันออกของประเทศ ห่างจากตัวจังหวัดตราดออกไป ๘๖ กิโลเมตร พื้นที่มีลักษณะแคบเรียวยาวไปตามชายฝั่งทะเล คล้ายกับแหลม มีถนนยาวขนานไปกับเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยอยู่ด้านซ้าย มีแนวชายทะเลอยู่ทางขวา บนสันเขาบรรทัดนั้นมีหลักเขตตั้งอยู่เป็นระยะ เริ่มจากหลักที่ ๖๙ ไปจนถึงหลักเขตที่ ๗๓ ซึ่งเป็นหลักเขตสุดท้ายตั้งอยู่ริมทะเล บ้านหาดเล็กสุดทะเลตะวันออกของไทยพอดี

บริเวณหลักเขตที่ ๗๓ นี้ เมื่อสิบปีก่อนผู้เขียนเคยเห็นเขาใช้ลวดหนามที่เรียกว่าลวดยุ่งหรือลวดหีบเพลงเป็นเส้นกั้นเขตแดน ฝั่งโน้นมีทหารเขมรอายุยังไม่ครบบวชนั่งเฝ้ายาม ครั้นไปดูคราวนี้ ดีใจที่เห็นบริเวณนั้นลาดซิเมนต์ไว้ตลอด จึงแลเห็นหลักเขตที่ ๗๓ ชัดเจน แต่ไม่แลเห็นทหารเขมรอีก

เมื่อจะไปดูหลักเขตแดน ก็ต้องเดินลัดเลาะหมู่บ้านชาวประมงตำบลหาดเล็ก ซึ่งตั้งบ้านเรือนเรียงรายอยู่ใต้แมกไม้ที่ร่มครึ้ม ผสมผสานกับบ้านพักและเต็นท์ตำรวจตะเวนชายแดนและนาวิกโยธินผู้รักษาการณ์อยู่ที่นั่น ไปเกือบจดแหลมสารพัดพิษ ถ้าสังเกตให้ดีจะเห็นว่า นอกจากบังเกอร์ทหารแล้ว ทุกบ้านก็ทำบังเกอร์ไว้หลบภัยเวลาเกิดยิงกันดังตังโครมครามด้วย

เนื่องจากเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาไม่มีรั้วหรือแนวกำแพงเป็นเครื่องแบ่งเขตที่แน่นอนดังอธิบายมาแล้ว ดังนั้นในบางครั้งจึงมีทหารของทั้งเวียดนามและกัมพูชาพลัดหลงเข้ามาบ้าง หรือสู้รบกันเองแล้วยิงปืนใหญ่และเป็นปืนครกเข้ามาในเขตไทยบ้าง ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา เป็นเหตุให้ชาวบ้านได้รับบาดเจ็บล้มตายและทรัพย์สินเสียหาย แต่ชาวบ้านหาดเล็กก็ฝึกตัวให้ชินกับเหตุการณ์ทำนองนี้

ชาวบ้านหาดเล็กเขาคิดว่า ในเมื่อทหารกับตำรวจยังอยู่ได้ พวกเขาทำไมจะอยู่ไม่ได้ แล้วเขาก็ปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่และดำเนินชีวิตไปตามปกติเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น โรงเรียนก็เปิดสอนกันไป เพียงแต่หาถังน้ำมันขนาดใหญ่มาใส่ทรายตั้งเรียงรายเป็นบังเกอร์ไว้ให้นักเรียนหลบภัย บนถังทรายนั่น เด็กนักเรียนตัวน้อย ๆ ก็ช่วยกันเอาดินเติมแล้วปลูกผักทำสวนครัวเสียเลย ก็หาดเล็กน่ะผืนแผ่นดินมีน้อย

ชาวบ้านหาดเล็กที่เราพบเห็นหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ดำเนินกิจวัตรประจำวันไปตามปกติ บ้างก็นั่งชุนแห ชุนอวนและฟังวิทยุทรานซิสเตอร์ บ้างก็ไกวเปลกล่อมลูก ทำงานบ้าน ดูทีวี ขายขนม ฯลฯ แลดูปกติสุข

เมื่อเราเดินกลับมาขึ้นรถ ผู้เขียนเหลียวไปพบข้อความบนแผ่นไม้ปักไว้ข้างทางเข้าหมู่บ้านว่า

"เอาไปเถิดแผ่นดินถ้าสิ้นชาติ
เอาไปเถิดชีวาตม์ถ้าตักษัย
เอาไปเถิดตัวข้าถ้าสิ้นใจ
เอาไปเถิดประเทศไทยถ้าไร้คน"

- ค่ายตากสิน บ. หาดเล็ก อ.คลองใหญ่

ทำให้ซาบซึ้งในน้ำใจของคนชายแดนที่เมืองตราดเพิ่มเป็นทวี และให้ความรู้สึกที่เปี่ยมล้นใจว่า ไม่เสียทีที่เราต่างเกิดเป็นคนไทยร่วมชาติกัน

คุยกับวารสารไทย

คุยกับผู้อ่านเรื่องแย่งครอบครองและการขายฝากที่ดิน

ผมเคยบอกพี่น้องเกี่ยวกับการขอแก้กฎหมายการแย่งครอบครองที่ดินมือเปล่าเมื่อ ๒ ปีก่อน บางท่านคงจำได้ ขอเรียนว่า บัดนี้เหลวสียแล้ว จึงขอบอกกล่าวมาให้รู้ว่า กฎหมายยังเหมือนเดิม คือ

ที่ดินไม่มีโฉนด มีแต่ น.ส.๓, ส.ค.๑ หรือใบไต่สวน เหล่านี้ เรียกว่าที่ดินมือเปล่า ถูกแย่งครอบครองปีเดียว เจ้าของต้องเช็ดน้ำตา เพราะฟ้องเอาคืนไม่ได้

ตัวอย่าง *แดงเข้าไปไถหว่านทำนาในที่ดิน น.ส.๓ แปลงหนึ่งของดำ ดำไปแจ้งอำเภอ นายอำเภอเรียกแดงและดำไปไกล่เกลี่ยแต่ตกลงกันไม่ได้ ดำไม่ได้ฟ้องคดี เกิน ๑ ปี นับแต่แดงเข้าแย่ง ดำฟ้องเอาคืนไม่ได้*

แต่ถ้าเป็นที่ดินที่มีโฉนด แดงต้องแย่งถึง ๑๐ ปี จึงจะได้ที่ดินของเขา ถ้าแย่งเพียง ๙ ปี ๑๑ เดือน ๒๙ วัน ดำก็ยังมีสิทธิฟ้องเอาคืนได้

จึงขอให้พ่อแม่พี่น้องทั้งหลายผู้มีที่ดินมือเปล่า (น.ส.๓ หรือ ส.ค.๑) ซึ่งมีอยู่มากมายทั่วประเทศเวลานี้ พึงระวังให้ดี อย่าให้ใครแย่งครอบครองเป็นอันขาด ถ้าเขาแย่งให้รีบฟ้องศาลเสีย อย่าให้เกิน ๑ ปี อย่าตายใจว่าได้ไปแจ้งอำเภอแล้ว

ถ้าเขาเช่าก็ให้ทำหนังสือสัญญาเช่ากันไว้เป็นหลักฐาน ผู้เช่านั้น ถือว่าครอบครองแทนเจ้าของที่ดิน แต่ถ้าระหว่างเช่านั้นเขาแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ขึ้นมา เช่น เขาไม่ยอมให้ค่าเช่าอ้างว่าเป็นของเขา หรือเถียงว่าท่านขายให้เขา อย่างนี้ให้รีบฟ้องศาลหลวงทันที อย่าให้เกินปีนับแต่วันที่เขาโต้แย้ง ไม่ใช่ศาลอำเภอนะครับ ระวัง

ทำไมจึงแก้ไม่สำเร็จ

เรื่องมีว่า กฎหมายว่าด้วยแย่งการครอบครองนี้อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทางสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการร่างกฎหมายนั้น ท่านไม่อยากแตะต้องกฎหมายใหญ่นี้ ท่านจึงไปแก้กฎหมายที่ดินซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษแทน ซึ่งต้องร่วมกับกรมที่ดินในการแก้ไข

ราชการสองส่วนนี้ท่านก็ดีครับ ท่านแก้เป็นว่า

ที่ดินมือเปล่านี้ต้องแย่งครอบครองถึง ๕ ปี เจ้าของจึงจะหมดสิทธิฟ้องเอาคืน ท่านร่างเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดินแล้วดิบดีครับ

แต่การแก้กฎหมายที่ดินนี้ กรมที่ดินเจ้าของเรื่องจะต้องส่งมายังกระทรวงมหาดไทยให้กรรมการกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นชอบแล้วจึงจะเสนอต่อไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอต่อไปยังรัฐสภา ซึ่งเป็นผู้แทนของพี่น้องทั้งหลาย เพื่อลงมติเห็นชอบออกเป็นกฎหมายต่อไป ผมได้ข่าวครั้งแรกด้วยความดีใจ จึงได้รีบบอกกล่าวพี่น้องทั้งหลายผ่านวารสารไทยตามที่ผมกล่าวมาแล้วนั่นแหละ

พอร่างกฎหมายมาถึงกระทรวงมหาดไทย ก็ถูกนำเข้าสู่ที่ประชุมกรรมการกฎหมายของกระทรวง กรรมการท่านหนึ่งก็คัดค้านว่าไม่ดี เป็นการแก้เพื่อประโยชน์ของนายทุน กระทรวงมหาดไทยก็เลยชะงัก ร่างกฎหมายนั้นก็เลยตกไป ผมจึงว่าเหลวไงล่ะ ผมเพิ่งรู้เรื่องเมื่อไม่กี่วันมานี้เอง ก็เลยถือโอกาสบอกกล่าวให้พี่น้องทั้งหลายรู้ไว้

นี่แหละครับคือประชาธิปไตย ใครใคร่คิดอย่างไรคิด ใครใคร่เห็นอย่างไรเห็น ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว

แล้วจะทำอย่างไรต่อไปล่ะ

คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติเห็นว่าเรื่องนี้สำคัญ และควรแก้ไข เพราะแย่งครอบครองปีเดียวได้มันสั้นเกินไป เผลอแผลบเดียวที่หายเป็นแปลง เพื่อนเอาไปกินเสียแล้ว จึงร่างเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นอีก ให้แย่งครอบครองอีก ๕ ปี หวังว่าพี่น้องคงพอใจ

อีกเรื่องหนึ่งก็คือ *ขายฝาก* นี้ก็ร้าย กฎหมายเกี่ยวกับขายฝากเวลานี้ ขายฝาก ๓,๐๐๐ บาท กำหนดให้ไถ่คืน ๘๐,๐๐๐ บาท ก็ได้ กฎหมายยอม ทั้ง ๆ ที่ถ้าคิดเป็นดอกเบี้ยแล้วหลายร้อยเปอร์เซนต์ ถ้าผู้ขายฝากไม่ไถ่ภายในกำหนดก็หมดสิทธิ ทำสัญญายืดเวลากันก็ไม่ได้ ยืดไปก็ไม่มีผล ทำให้พี่น้องประชาชนสูญเสียที่ดินให้กับนายทุนเป็นจำนวนมาก ราษฎรบางท้องที่ไม่มีที่ทำกิน ต้องเช่าที่ดินนายทุนทำได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลต้องช่วยเหลือในลักษณะต่าง ๆ ดังปรากฏข่าวเมื่อไม่นานนัก ดูเหมือนพรรคประชาธิปัตย์เคยคิดที่จะยกเลิกเรื่องขายฝากไปทีแล้ว โดยยกเลิกไม่ให้มีเสียเลย แต่เอ้าเรื่องก็ซบเซาไป คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติเห็นว่านิ่งไว้ต่อไปไม่ไหว จึงได้นำเรื่องขายฝากนี้มาแก้รวมไว้ในร่างกฎหมายเดียวกับเรื่องแย่งสิทธิครอบครอง รายละเอียดผมไม่อาจจะเล่าให้ฟังได้ในหน้ากระดาษอันจำกัดนี้ ได้ผลอย่างไรผมจะนำมาบอกแจ้งแถลงไขให้พี่น้องทราบในโอกาสต่อไป

คราวนี้ เราจะส่งร่างกฎหมายให้พรรค

การเมืองเป็นผู้เสนอต่อสภาเอง จะได้เร็วขึ้น การณ์จะสัมฤทธิ์ผลประการใดก็อยู่ที่ผู้แทนของพี่น้องประชาชนนั่นแหละว่า ท่านเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถ นึกถึงความทุกข์ยากของพี่น้องประชาชนหรือเปล่า

ขอได้โปรดอดใจรอ

ประชาธิปไตยอยู่ที่ไหน

คุณหมอสุรางค์ สัจวาที แห่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง กรุงเทพฯ ติงมาว่า เห็นว่าวัตถุประสงค์ของวารสารไทยอันหนึ่งคือ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย แต่คุณหมอบอกว่าอ่านจนจบแล้วไม่เห็นมีประชาธิปไตยตรงไหนเลย ก่อนอื่น คณะผู้จัดทำขอขอบคุณที่กล้าติงแรง ๆ เท่ากับเพิ่มกำลังให้แก่พวกเราอีกหลายสิบเท่า ความจริงการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นมิได้อยู่ที่ประชาชนเลือกผู้แทนเข้ามานั่งในสภาออกกฎหมายและจับตาดูการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลเท่านั้นหรอก หากแต่หมายความรวมถึงราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศในทุกทางและทุกรูปแบบ การที่คุณหมอเขียนติชมมานี้ก็เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งเป็นหลักประชาธิปไตยอย่างหนึ่ง วารสารไทยมุ่งที่จะให้พี่น้องประชาชน โดยเฉพาะในชนบทมีความรู้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นมาเป็นอยู่และเป็นไปของบ้านเมือง รวมทั้งความรู้ในด้านกฎหมาย สุขภาพอนามัย ให้กุลบุตรกุลธิดาของเราโตขึ้นเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม รู้จักประหยัด ช่วยกันปกครองและพัฒนาบ้านเมือง ไม่ก่อภาระแก่สังคม เช่นกินอ้อยแล้วไม่ทิ้งชังมันลงเต็มถนน อย่างนี้เป็นต้น ขับรถตามกฎจราจร ทำให้รถไม่ชนกัน เป็นอาทิ ก็ได้ชื่อว่าเขามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองมิใช่หรือ เพราะอย่างน้อยเขาก็ไม่ก่อภาระ ผมว่าเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่นา เราค่อยป้อนไปทีละเล็กละน้อยครับ ป้อนคำโต ๆ เดี๋ยวสำลักแย่ คนยิ่งมักง่าย ไม่ชอบบังคับอยู่แล้ว

สถิตย์ เล็งไธสง

ช่วยกันรักษาเอกลักษณ์ไทย

คุณสวัสดิ์ นะตะ บรรณาธิการ น.ส.พ. ชาติเสรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เขียนมาด้วยความเป็นห่วงว่า เวลานี้รู้สึกว่าคนไทยวัยหนุ่มสาวกำลังเหินห่างวัฒนธรรมอันดีของเรา มักจะหันเหไปนิยมวัฒนธรรมและความประพฤติต่าง ๆ ของชนชาติอื่น ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพและชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย ๆ เป็นอย่างยิ่ง และถ้าเป็นใครไม่ประพฤติอย่างพวกเขาก็หาว่าเป็นพวก "เชย ๆ หรือไดโนเสาฯ" จึงเห็นว่าฝ่ายที่ปกครองบ้านเมืองควรหาวิธีแก้เรื่องนี้ อย่าปล่อยให้เอกลักษณ์ของชาติไทยถูกกัดกร่อน ถูกกลืนหายไปในที่สุด

ดีใจครับที่ได้พรรคพวกเพิ่มขึ้น เรื่องการอนุรักษ์และเสริมสร้างเอกลักษณ์ที่ดีงามของชาตินั้น คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติมีนโยบายที่แน่ชัด และได้ดำเนินการตามนโยบายนี้มาหลายปีแล้ว แต่ก็เหมือนกับเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก คือเกิดผลช้า ไม่ทันใจ ที่ว่าอย่างนี้กรุณาอย่าเข้าใจว่าแก้ตัวนะครับ เรายินดีทำทุกอย่างที่มีผู้เสนอมาในทางสร้างสรรค์ มีความเหมาะสม เป็นไปได้ และจะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม บังเอิญครั้งนี้คุณสวัสดิ์ยังมิได้เสนอว่าจะให้ทำอย่างไรก็ไม่เป็นไรครับ เมื่อมีแนวความคิดดี ๆ ค่อยเสนอมาอีกก็ได้

ไหน ๆ ก็คุยกันแล้ว คุณสวัสดิ์ครับ ผมมีแนวความคิดที่จะขอเสนอคุณเหมือนกัน ในฐานะสื่อมวลชน คือถ้าคุณและสื่อมวลชนอื่น ๆ จะช่วยกันเผยแพร่แนวความคิดการอนุรักษ์และเสริมสร้างเอกลักษณ์อันดีงามของไทยให้กว้างขวางที่สุด แม้ว่าเรายังหาวิธีการดี ๆ อื่น ๆ ไม่ได้ก็ช่วยกันรณรงค์ต่อต้านพวกที่ทำลายเอกลักษณ์ของชาติเสียบัดนี้ ก็น่าจะเกิดผลในทันที ถ้าทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมมือกันโดยไม่เกี่ยงกัน ความสำเร็จก็จะต้องเกิดเร็วขึ้นแน่นอน

ผมขอเสริมความคิดของคุณสวัสดิ์ออกไปอีกนิด คือเห็นด้วยว่ากลุ่มหนุ่ม ๆ สาว ๆ มักจะหันเหไปรับเอาของแปลก ๆ จากต่างชาติมาง่าย ๆ แต่เขาก็ทิ้งไปง่าย ๆ เหมือนกัน เพราะวัยนี้เป็นวัย "เปลี่ยนแปลง" ถ้าเราช่วยกันสร้างสิ่งแวดล้อมให้เป็น "ไทย ๆ" ให้มาก ก็จะสามารถชนะจิตใจของคนวัยหนุ่มสาวที่กำลังมองหาที่ยึดเหนี่ยวได้ น่าสังเกตว่าในขณะที่หนุ่มสาวพวกหนึ่งหันไปรับเอาสิ่งที่ไม่เหมาะสม แต่มีอีกจำนวนมากที่หันมาสนใจเรื่องดีงาม เช่น เรื่องบุญกุศล ถือศีล ฝึกสมาธิ เป็นต้น ซึ่งรู้สึกว่าจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ และแพร่หลายกว่าในสมัยก่อน ๆ

แต่ที่ผมหนักใจค่อนข้างมากคือพวก "ไม้แก่" ทั้งหลาย เพราะดัดยาก โดยเฉพาะชนชั้นผู้นำ ซึ่งมิได้เจาะจงเฉพาะผู้นำด้านการปกครองประเทศเท่านั้น แต่รวมผู้นำด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้นำในด้านสังคม ถ้าเขานำในสิ่งที่ดีงามก็เป็นบุญของคนไทย แต่ถ้าตรงกันข้าม เช่น สวมรองเท้าอิตาลี (ซึ่งอาจส่งไปจากเมืองไทย) คู่ละหลายพันบาท บริโภคเนื้อโกเบสั่งตรงจากญี่ปุ่น สวมนาฬิกาข้อมือประดับเพชรเรือนละครึ่งล้านบาท ฯลฯ ซึ่งเป็นข่าวปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ ก็คงจะต้องชื่นชมยินดีต่อบุญวาสนาของท่าน เราจะไปตำหนิท่านไม่ได้เพราะท่านมิได้ทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมแต่ประการใด ถ้าจะทำได้และน่าจะทำก็คือสื่อมวลชนที่นำเรื่องที่ไม่ "เสริมสร้างเอกลักษณ์" เหล่านั้นไปเผยแพร่ ถ้ารู้จักเลือกเรื่องเผยแพร่ก็คงจะช่วยให้ความเป็นห่วงของคุณสวัสดิ์ลดลงได้บ้างกระมัง

เย็นใจ เสาหวณิช

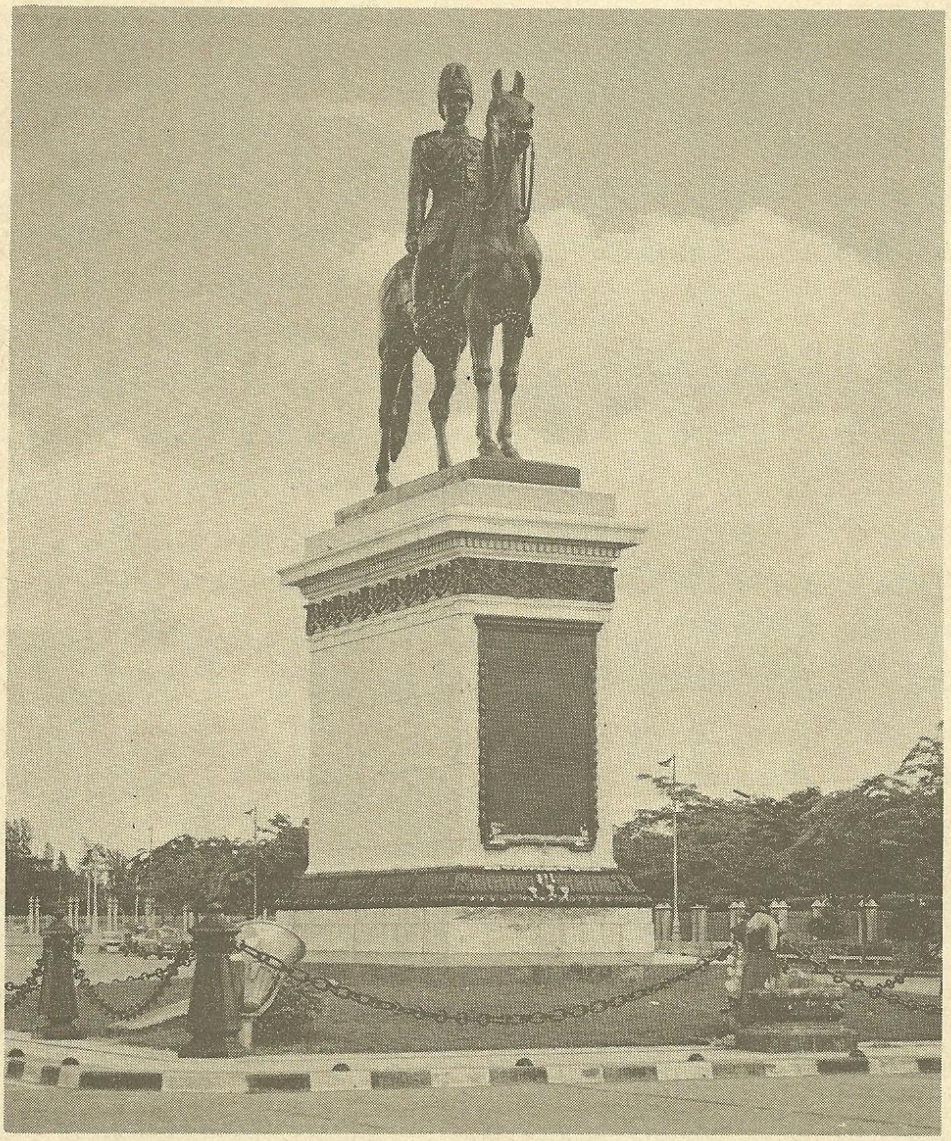

พระบรมรูปทรงม้า

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

พระบรมรูปทรงม้า เป็นพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ประทับอยู่บนหลังม้า ประดิษฐานบนแท่นหินอ่อนซึ่งตั้งอยู่ ณ ลานหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมติดต่อกับถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

พระบรมราชานุสาวรีย์ ปั้นและหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์โดยนายช่างชาวฝรั่งเศสแห่งบริษัท ซุช เซอรเพรส ฟองเดร์ ตามกระแสพระราชดำริ เมื่อครั้งพระองค์เสด็จประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้ทอดพระเนตรเห็นพระรูปหล่อของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงม้า ประดิษฐานอยู่หน้าพระราชวังแวร์ซาย ประเทศฝรั่งเศส แล้วมีพระราชปรารภว่า ถ้ามีพระบรมรูปของพระองค์ทรงม้าตั้งไว้ ณ บริเวณดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะเป็นสง่างามดี

ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) และคณะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จึงได้ชักชวนประชาชนให้ร่วมกันบริจาคเงินสร้างเป็นการเฉลิมขวัญในงานรัชมงคลเป็นเงินประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท และมีเงินเหลืออีกประมาณ ๑ ล้านเศษ ซึ่งต่อมาได้นำไปสร้างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์นี้ด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ต่อมาราชการได้ประกาศให้วันที่ ๒๓ ตุลาคม อันเป็นวันคล้ายสวรรคตขององค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นวันถวายบังคมพระบรมรูป จึงเรียกกันเป็นสามัญว่า **วันถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า**บ้าง **วันปิยมหาราช**อันเป็นพระสมัญนามที่เทิดพระเกียรติบ้าง ตราบเท่าถึงปัจจุบัน

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑๒ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๒๖
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125-579

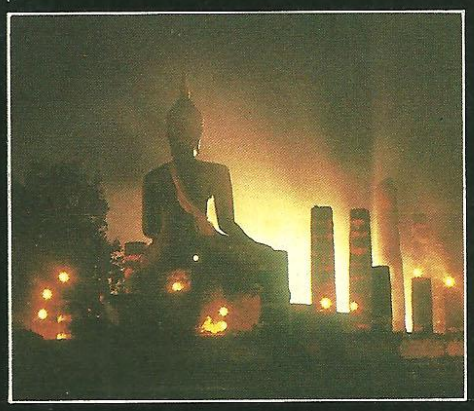

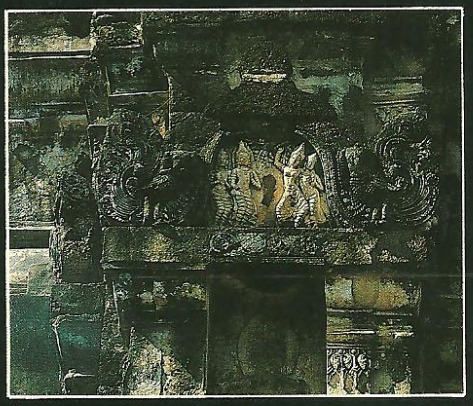

สารบัญ

จากบรรณาธิการ	๑
กษัตริย์นักพัฒนา	๓
พระบรมราชชนนีในรัชกาลปัจจุบัน	๙
พระองค์เจ้าขุนเณร วีรบุรุษศึกลาดหญ้า	๑๔
ของดีของไทย	๑๘
ทำดีได้ดี ทำดีไม่ได้ดี	๒๔
วัดพระเชตุพนมหาวิทยาลัยชาวบ้าน	๒๗
ข้าวเด่นพืชไร่ดัง	๓๘
พ่อขุนรามคำแหงมหาราชสดุดี	๔๒
อุตสาหกรรมชนบท	๔๔
ช่างปูน	๔๙
จริยธรรมที่สร้างสมแต่เยาว์วัย	๕๑
โรงสีของชาวนา	๖
ถั่วเหลืองช่วยเศรษฐกิจ เพื่อชีวิตที่ดีกว่า	๖๔
จัดรูป - ปฏิรูป - จัดสรรที่ดิน	๖๗
หญ้ากับสัตว์เศรษฐกิจ	๗๔
มาเพิ่มพูนรายได้ให้เกษตรกรยากจนกันเถิด	๗๙
มะม่วง หนึ่งในผลไม้ไทย	๘๓
เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น ลดพิษภัยจากยาปราบศัตรูพืช	๘๘
ไม้ดอก สวยสดสีมีชีวิต	๙๐
น้ำใจคนไทย	๙๓
คุยกับวารสารไทย	๙๔
พระบรมรูปทรงม้า	๙๖

